

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΙΤΟΣ

ΔΕΛΤΙΟΝ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΑΝΑΜΝΗΣΤΙΚΟΝ ΤΕΥΧΟΣ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΚΟΜΙΔΗΣ ΤΗΣ ΤΙΜΙΑΣ ΚΑΡΑΣ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΤΙΤΟΥ
ΕΚ ΒΕΝΕΤΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ ΚΡΗΤΗΣ 1966

Τὴν 15ην Μαΐου τοῦ τρέχοντος ἔτους 1966 ἐγένετο ἡ ἐπανακομιδὴ τῆς τιμίας Κάρας τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Τίτου, πρώτου Ἐπισκόπου Κρήτης, ἀπὸ Βενετίας εἰς Ἡράκλειον.

Ἡ ἀπόδοσις τῆς τιμίας Κάρας τοῦ Ἁγίου Τίτου ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας Βενετίας εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Κρήτης ἐγένετο κατόπιν παρακλήσεως τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κρήτης κ. Εὐγενίου, τῇ προθύμῳ δὲ συμπαραστάσει τῆς Α. Θειοτάτης Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Ἀθηναγόρου καὶ τῇ φιλαδέλφῳ ἐπιτεύσει τῆς Α. Ἀγιότητος τοῦ Πάπα Ρώμης Παύλου τοῦ 5'.

Αὕτη ἀποτελεῖ τεκμήριον τῆς κοινῆς νοσταλγίας τοῦ ἠνωμένου παρελθόντος τῶν δύο ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν, τὴν ὁποίαν ἠναψαν εἰς τὰς καρδίας τῶν πιστῶν οἱ σεπτοὶ Προκαθήμενοι αὐτῶν ἡ Α. Θειοτάτη Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Ἀθηναγόρας καὶ ἡ Α. Ἀγιότης ὁ Πάπας Ρώμης Παῦλος ὁ 5' κατὰ τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις ἱερὰν συνάντησιν αὐτῶν καὶ τὴν ὁποίαν προάγουσιν αἱ συνεχιζόμεναι ἐκατέρωθεν ἀγαθαὶ προσπάθειαι.

Ἡ ἀπόδοσις τῆς τιμίας Κάρας τοῦ Ἁγίου Τίτου εἶναι γεγονός μοναδικὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Χριστιανικῆς Κρήτης καὶ ἐκπλήρωσις εὐσεβοῦς πόθου τοῦ Κλήρου καὶ τοῦ Λαοῦ τῆς Κρήτης, τὸ ὁποῖον βαθύτατα συνεκίνησεν αὐτόν.

Ἀληθῶς, εἶναι ἀπερίγραπτος ἡ βαθεῖα θρησκευτικὴ συγκίνησις καὶ ὁ ἱερὸς ἐνθουσιασμός, μὲ τὸν ὁποῖον ὁ Κλῆρος καὶ ὁ Λαὸς τῆς Μεγαλονήσου, μὲ ἐπικεφαλῆς τοὺς Ἐπισκόπους αὐτοῦ ὑπεδέξατο εἰς Ἡράκλειον τὴν πρωΐαν τῆς 15ης Μαΐου τὴν τιμίαν Κάραν τοῦ πρώτου Ἐπισκόπου καὶ προστάτου τῆς Νήσου αὐτοῦ. Οἱ μεμετασχόντες τῆς ὑποδοχῆς ὑπερέβαινον, κατὰ τοὺς μετριοτέρους ὑπολογισμούς, τὰς 100.000.

Λόγῳ τοῦ ἐξόχου ἐνδιαφέροντος τοῦ ἀνεπαναλήπτου γεγονότος τῆς ἐπανακομιδῆς τῆς τιμίας Κάρας τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Τίτου, πρώτου Ἐπισκόπου Κρήτης, ἀπὸ Βενετίας εἰς Ἡράκλειον, ἐκρίναμεν σκόπιμον, ὅπως ἀφιερῶσωμεν εἰς τοῦτο τὸ παρὸν ἑκτακτον τεῦχος τοῦ Δελτίου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κρήτης «Ἀπόστολος Τίτος», εἰς τὸ ὁποῖον δημοσιεύονται ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ ἄλλα κείμενα, σχετικὰ πρὸς τὸ ἱστορικὸν τοῦτο ἐκκλησιαστικὸν γεγονός, τὸ ὁποῖον ἀναμφισβητήτως ἀπετέλεσεν ἱστορικὸν σταθμὸν εἰς τὰς σχέσεις τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ἱστορική συνάντησις τῶν Ἱεροσολύμων τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμ. Πατριάρχου κ. Ἀθηναγόρου μετὰ τῆς Α. Ἀγιότητος τοῦ Πάπα Ρώμης Παύλου Σ' (Ἰανουάριος 1964)

Η ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΚΟΜΙΔΗΣ ΤΗΣ ΤΙΜΙΑΣ ΚΑΡΑΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΤΙΤΟΥ

ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

ΠΡΟΣ

ΤΟ ΕΥΣΕΒΕΣ ΠΛΗΡΩΜΑ ΤΗΣ ΑΓΙΩΤΑΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ

*Τέκνα ἡμῶν ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πα-
τρὸς καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.*

Μετὰ βαθυτάτης χαρᾶς καὶ ἱερᾶς συγκινήσεως ἀγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι ἡ ἐπανακομιδὴ τῆς τιμίας Κάρας τοῦ ἁγίου Τίτου ἀπὸ Ἑνετίας εἰς Κρήτην γενήσεται τὴν Κυριακὴν, 15ην Μαΐου.

Ὁ ἅγιος Τίτος, ἐκλεκτὸς συνεργάτης τοῦ ἐνδόξου Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν ἁγίου Παύλου, κατέστη ὑπ' αὐτοῦ Ἐπίσκοπος Κρήτης καὶ κατήγγασε τὴν Κρήτην τῇ αἴγλῃ τῶν λόγων καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ, καθηγίασεν αὐτὴν διὰ τῆς θείας Χάριτος, ἣτις «ἐπεφάνη σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις» καὶ ἐτιμήθη ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τῶν Κρητῶν χριστιανῶν ὡς προστάτης καὶ πατρὸς τῆς Νήσου ἡμῶν.

Τὸ ἱερόν λείψανον τοῦ ἁγίου Τίτου, ἐναποτεθειμένον ἐν τῷ ἐν Γορτύνη μεγαλοπρεπεῖ Ναῶ αὐτοῦ τοῦ βου αἰῶνος, ἀπώλετο κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν Ἀράβων (824), ὑπὸ τῶν ὁποίων κατεστράφη ὁ πάνσεπτος οὗτος Μητροπολιτικὸς Ναός, διεσώθη δὲ μόνον ἡ τιμὴ Κάρα αὐτοῦ ὑπὸ τῶν χριστιανῶν τῆς Γορτύνης, τῶν διαφυγόντων τὴν μάχαιραν τῶν Ἀράβων. Αὕτη μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Κρήτης ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ (961) ἐναπετέθη ἐν τῷ οἰκοδομηθέντι ἱερῷ Ναῶ τοῦ ἁγίου Τίτου ἐν Ἡρακλείῳ, πρωτευούσῃ τῆς Νήσου καὶ ἔδρᾳ ἀπὸ τότε τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως Κρήτης. Ἐν ἔτει 1669 ἡ ἱερὰ Κάρα τοῦ ἁγίου Τίτου μετεκομίσθη εἰς Ἑνετίαν, ὅπου διεφυλάχθη εὐλαβῶς ἐν τῇ λειψανοθήκῃ τοῦ Ναοῦ τοῦ ἁγίου Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου.

Τὸ ἱερόν λείψανον τῆς Κάρας τοῦ ἁγίου Τίτου διὰ τὴν Ἀποστολικὴν ἡμῶν Ἐκκλησίαν εἶναι «τιμιώτερον λίθων πολυτελῶν καὶ δοκιμώτερον ὑπὲρ χρυσίου». Ἡ ἐπὶ θύραις δ' ἀπόδοσις αὐτοῦ ὑπὸ τῆς σεβασμίας Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑνετίας γίνεται ἀποδεκτὴ ὑπὸ πάντων μετὰ βαθυτάτης ἐκτιμήσεως καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐπὶ τόσους αἰῶνας διεφύλαξαν τοῦτο εὐλαβῶς καὶ ἀποδίδουσι νῦν ἡμῖν φιλαδέλφως, καὶ καθίσταται πρόξενος βαθυτάτης χαρᾶς καὶ ἱερᾶς συγκινήσεως.

Ἡ ἐπανακομιδὴ τῆς τιμίας Κάρας τοῦ ἁγίου Τίτου εἰς Κρήτην καὶ ἡ ἀπόθεσις αὐτῆς πάλιν ἐν τῷ ἐν Ἡρακλείῳ ἱερῷ αὐτοῦ Ναῶ, θὰ ὑπενθυμίξῃ

εἰς πάντα Κρη̄τα χριστιανὸν τὴν ἐν μέσῳ ἡμῶν παρουσίαν τοῦ πρώτου ἁγίου Ἐπισκόπου τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, ὁ ὁποῖος ὡς καλὸς ποιμὴν ἔθηκε «τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν προβάτων», τὰς πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἰκεσίας αὐτοῦ καὶ τὸ χρέος ἡμῶν νὰ ἀξανάμεθα εἰς ἀγιότητα βίου χριστιανικοῦ, ἵνα οὕτω δεῖξωμεν τὴν εὐγένειαν τῆς πραγματικῆς μετ' ἐκείνου συμβιώσεως ἡμῶν.

Ταῦτα ἐν χαρᾷ ἀγγέλλοντες ἡμῖν, τέκνα ἡμῶν ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά, προτρέπομεθα, ὅπως ἐτοιμασθῶμεν πάντες, ἵνα ὑποδεχθῶμεν ἐν Ἡρακλείῳ τὴν Ἰῶην Μαῖου, εἰς πανδήμους συναθροίσεις κοινῆς προσευχῆς, τὴν τιμίαν Κάθραν τοῦ πρώτου πνευματικοῦ Πατρὸς καὶ Ἐπισκόπου τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας ἡμῶν ἁγίου Ἀποστόλου Τίτου, «ὡσπερ παῖδες εὐγνώμονες», καὶ ἰκετεύσωμεν αὐτόν, ὅπως μὴ παύσῃ πρεσβεύων ὑπὲρ ἡμῶν, ὑπὲρ εὐσταθείας τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως πρὸς τὸν Θεόν, τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τὸν θαυμαστόν ἐν τοῖς Ἁγίοις Αὐτοῦ.

Ἀδελφὲ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἐν Ἡρακλείῳ τῇ 26ῃ Ἀπριλίου 1966

- † Ὁ Κρη̄της ΕΥΓΕΝΙΟΣ, Πρόεδρος
- † Ὁ Γορτόνης Τιμόθεος
- † Ὁ Ρεθύμνης καὶ Ἀδλοποτάμου Ἀθανάσιος
- † Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου Νικηφόρος
- † Ὁ Λάμπης καὶ Σφακίων Ἰσίδωρος
- † Ὁ Ἱεραπότνης καὶ Σητείας Φιλόθεος
- † Ὁ Πέτρας Δημήτριος
- † Ὁ Κισάμου καὶ Σελίνου Εἰρηναῖος

Διάπυροι πρὸς Θεὸν εὐχέται πάντων ὑμῶν

Η ΕΠΑΝΑΚΟΜΙΔΗ ΤΗΣ ΤΙΜΙΑΣ ΚΑΡΑΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

Τὴν 15ην Μαΐου 1966 ἡ πόλις τοῦ Ἡρακλείου καὶ ἡ Ἱερὰ Καθέδρα τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, ἀγαλλομένη καὶ χαίρουσα, ἐδέξατο ἐκ νέου τὴν τιμίαν Κάραν τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἐγκατασταθέντος πρώτου Ἐπισκόπου τῆς Νήσου Ἀγίου Ἀποστόλου Τίτου, μαθητοῦ καὶ συνεκδήμου τοῦ Μεγάλου τῶν Ἐθνῶν Ἀποστόλου.

Ἡ ἅγια Κάρα τοῦ πρώτου Ἐπισκόπου καὶ πάτρωτος τῆς Κρήτης εἶναι στενωῶς συνδεδεμένη μετὰ τῶν ἱστορικῶν περιπετειῶν τῆς Νήσου. Μέχρι τῆς κατακτῆσεως τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν (824) αὕτη ἐφυλάσσετο εἰς τὸν Καθεδρικὸν Ναὸν τοῦ Ἀγίου Τίτου τῆς Γορτύνης, πρωτεύουσας μέχρι τότε τῆς Νήσου καὶ καθέδρας τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κρήτης.

Οἱ κάτοικοι τῆς Γορτύνης, φεύγοντες τὴν Ἀραβικὴν λαίλαπα, συναπεκόμισαν καὶ τὴν ἅγιαν Κάραν τοῦ πρωτοθρόνου Ἐπισκόπου αὐτῶν. Μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Κρήτης ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ (961) ἐναπέθεσαν αὐτὴν εἰς τὸν μεγαλοπρεπῆ Καθεδρικὸν Ναὸν τοῦ Ἀγίου Τίτου τοῦ Χάνδακος (Ἡρακλείου), νέας πρωτεύουσας καὶ Ἐκκλησιαστικῆς Καθέδρας τῆς Νήσου.

Καθ' ὄλην τὴν μακρὰν διάρκειαν τῆς Β' Βυζαντινῆς περιόδου τῆς Κρήτης καὶ τῆς Ἑνετικῆς κατακτῆσεως (961-1669) ἡ πάνσεπτος Κάρα τοῦ Ἀγίου Τίτου διεφυλάχθη εἰς τὸν Καθεδρικὸν τοῦτον Ναόν. Ὅτε δὲ ἡ πόλις τοῦ Ἡρακλείου ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων (1669), εὐσεβεῖς Ἑνετοὶ μετέφερον αὐτὴν εἰς Βενετίαν καὶ ἐναπέθεσαν εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Ἀγίου Μάρκου, ὅπου ἔκτοτε εὐλαβῶς διεφυλάσσετο.

Τὸ 1957 ὁ ἀληθῆτος μνήμης Πάπας Ρώμης Ἰωάννης ΚΓ', φιλαδέλφως ἐνεργῶν, ἀπέστειλεν εἰς τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Κρήτης κ. Εὐγένιον, εἰς ἀπάντησιν σχετικῆς αὐτοῦ ἐπιστολῆς, τὴν φωτογραφίαν τῆς τιμίας Κάρας τοῦ Ἀγίου Τίτου καὶ ἀντίγραφον τῆς ἱερᾶς εἰκόνης τῆς Παναγίας Μεσοπαντήτισσας, ἡ ὁποία μετὰ τῆς τιμίας Κάρας καὶ ἄλλων κειμηλίων μετεκομίσθη εἰς Βενετίαν τὸ 1669.

Ὁ Μαριανὸς Μοναχὸς Α. Ἀκίνδυνος, καθηγητὴς τοῦ Λεοντείου Λυκείου Ἀθηνῶν, ἐπεσκέφθη τὸ 1960 ἐν Ἡρακλείῳ τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Κρήτης κ. Εὐγένιον, μετὰ τοῦ ὁποίου συνεζήτησεν ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἀποδόσεως τῆς τιμίας Κάρας τοῦ Ἀγίου Τίτου ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας Ἑνετίας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Κρήτης, ἣν πρῶτος ἐποίμανε, καὶ ἤκουσε μετὰ προσοχῆς τὰς ἐν προκειμένῳ σκέψεις τῆς Αὐτοῦ Σεβασμιότητος. Οὗτος ἐδημοσίευσεν ἐμπνευσμένον σχετικὸν ἄρθρον εἰς τὴν ἐφημερίδα τῶν Ἀθηνῶν «Καθολικὴ», εἰς τὸ ὁποῖον μὲ πνεῦμα ἀνωτερότητος ὑπεστήριξε τὴν ἀπόδοσιν ὑπὸ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Κρήτης τῆς τιμίας Κάρας τοῦ Ἀγίου Τίτου καὶ τὴν καθιέρωσιν ἑορτῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν Ἀνατολὴ καὶ

Δύσιν ἀδελφωμένοι θὰ πανηγυρίζουν τὸ γεγονός. Τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Ἀκινδύνου φέρει τὸν τίτλον «Διατὶ νὰ εὐρίσκειται μακρὰν τῆς Κρήτης τὸ λειψάνον τοῦ πρώτου Ἱεράρχου τῆς;» Τοῦτο ἔχει ἀναδημοσιευθῆ εἰς τὸ περιοδικὸν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κρήτης «Ἀπόστολος Τίτος» τοῦ ἔτους 1960 (τεῦχος 9).

Τὸ ἴδιον ἔτος ἐπεσκέφθη τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Κρήτης κ. Εὐγένιον Ρωμαιοκαθολικὸς Κληρικὸς καὶ συνεζήτησε μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἰδίου θέματος. Κατόπιν τῆς συζητήσεως ταύτης ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ ἔγκριτον Ρωμαιοκαθολικὸν περιοδικὸν «Παγκόσμια Ἐκκλησιαστικὰ Εἰδήσεις» εἰς τὴν ἀγγλικὴν ἔκδοσίν του, ἐμπεριστατωμένον ἄρθρον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐξήγετο ἡ σημασία, τὴν ὁποίαν θὰ εἶχεν εἰς τὰς σχέσεις τῶν Ἐκκλησιῶν Ὁρθοδόξου καὶ Ρωμαιοκαθολικῆς ἢ ἀπόδοσις εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Κρήτης τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τῆς Κάρας τοῦ Ἁγίου Τίτου.

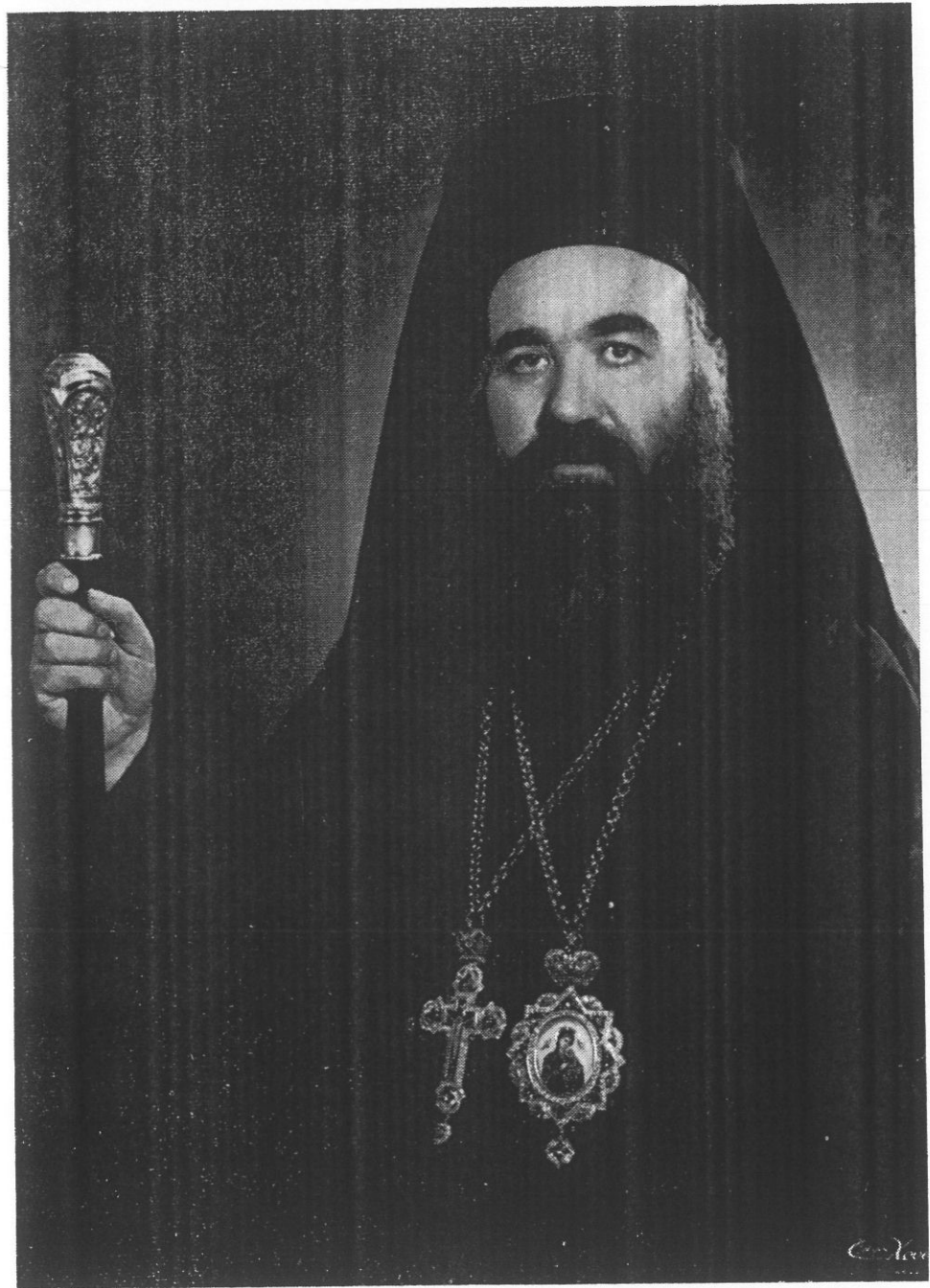
Κατὰ τὸν Ἰούλιον μῆνα τοῦ 1964 μετέβη εἰς Βενετίαν πρὸς προσκύνησιν τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τῆς Κάρας τοῦ Ἁγίου Τίτου ὄμιλος Κληρικῶν καὶ εὐσεβῶν λαϊκῶν τοῦ Ἡρακλείου. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κρήτης κ. Εὐγένιος ἀπέστειλε διὰ τοῦ Πρωτοσυγκέλλου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κρήτης Πανοσιολ. Ἀρχιμ. Κυρίλλου Κυπριωτᾶκη προσωπικὴν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Σεβ. Καρδινάλιον Ἰωάννην Οὐρμπάνι, Πατριάρχην Βενετίας, εἰς τὴν ὁποίαν μεταξὺ ἄλλων διετύπωσε καὶ τὸν βαθὺν πόθον τοῦ Κλήρου καὶ τοῦ Λαοῦ τῆς Κρήτης, ὅπως ἀξιωθῆ νὰ προσκυνήσῃ τὴν τιμίαν Κάραν τοῦ Ἁγίου Τίτου, πρώτου Ἐπισκόπου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης καὶ προστάτου τῆς Νήσου, ἐν τῇ ἱερᾷ αὐτῆς Καθέδρᾳ, ἐν Ἡρακλείῳ.

Ἡ Α. Σεβασμιότης ὁ Καρδινάλιος Ἰωάννης Οὐρμπάνι, Πατριάρχης Βενετίας, ἀπήντησεν εἰς τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Κρήτης κ. Εὐγένιον, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ αὐτοῦ εἶχε βαθεῖαν ἀπήχησιν εἰς τὴν καρδίαν του καὶ ὅτι διὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τοῦ Ἁγίου Τίτου θὰ ζητήσῃ τὴν γνώμην τοῦ Πατριαρχικοῦ Αὐτοῦ Συμβουλίου, τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Μάρκου καὶ τῆς Ἁγίας Ἐδρας, θὰ παρακολουθήσῃ δὲ τὴν ὑπόθεσιν μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ ἐπιμελείας. Ἡ Α. Σεβασμιότης ὁ Μητροπολίτης Κρήτης κ. Εὐγένιος ἀπήντησεν εὐχαριστῶν.

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἀποδόσεως ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Πατρῶν τῆς τιμίας Κάρας τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Ἀνδρέου, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κρήτης κ. Εὐγένιος ἀπέστειλεν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Σεβ. Καρδινάλιον Αὐγουστίνον Μπέα, Πρόεδρον τῆς ἐπὶ τῆς Χριστιανικῆς ἐνότητος Γραμματείας τῆς Ἁγίας Ἐδρας, τὸν ὁποῖον παρεκάλει καὶ διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς τιμίας Κάρας τοῦ Ἁγίου Τίτου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Κρήτης, τὴν ὁποίαν πρῶτος ἐποίμανε, τονίζων μεταξὺ ἄλλων, ὅτι αὕτη θὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ μετ' αἰσθημάτων βαθείας εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν Α. Ἀγιότητα τὸν Πάπαν Παῦλον τὸν Ἒ' καὶ θέλει ἔτι ἐνισχύσει τὰς θεαρέστους προσπάθειας, τὰς ὁποίας Οὗτος καὶ ἡ Α. Θειοτάτη Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Ἀθηναγόρας καταβάλλουν διὰ τὴν ἐνότητα τῶν παλαιφάτων Ἀπο-

Ὁ Σεβ. Καρδινάλιος Ἰωάννης Οὐμπάνι, Πατριάρχης Βενετίας

Ἡ Α. Σεβασμιότης ὁ Μητροπολίτης Κρήτης κ. Εὐγένιος.

στολικῶν ἡμῶν Ἐκκλησιῶν. Ὁ Σεβ. Καρδινάλιος Μπέα ἀπήντησεν, ὅτι ἐννοεῖ καλῶς τὰ συναισθήματα τῶν πιστῶν τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας Κρήτης ὡς πρὸς τὸ ἱερὸν λείψανον τοῦ Ἁγίου Τίτου καὶ ὅτι θὰ διαβιβάσῃ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κρήτης κ. Εὐγενίου εἰς τὸν Σεβ. Καρδινάλιον Ἰωάννην Οὐρμπάνι, Πατριάρχην Βενετίας.

Τὴν ἀπόδοσιν τῆς τιμίας Κάρας τοῦ Ἁγίου Τίτου ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Κρήτης κ. Εὐγένιον ὁ Σεβ. Καρδινάλιος Ἰωάννης Οὐρμπάνι, Πατριάρχης Βενετίας, διὰ τῆς ἀπὸ 9 Μαρτίου 1965 ἐπιστολῆς αὐτοῦ.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κρήτης κ. Εὐγένιος εἰς ἀπάντησιν ἠδὲχαρίστησεν αὐτὸν τηλεγραφικῶς, ἀνήγγειλε δὲ τὸ χαρμόσυνον γεγονός εἰς τὴν Α. Θειοτάτην Παναγιότητα τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κ. Ἀθηναγόραν, εἰς τοὺς Σεβ. Μητροπολίτας Κρήτης καὶ εἰς τὸν ἱερὸν Κλῆρον καὶ τὸν εὐσεβῆ λαὸν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κρήτης δι' ἐγκυκλίου αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος ἐχαιρέτησε τὸ εὐφρόσυνον γεγονός μετ' αἰσθημάτων χαρᾶς καὶ ἱερᾶς συγκινησίως, καὶ βαθείας ἐκτιμήσεως καὶ εὐγνωμοσύνης, ὡς ἐπίτευγμα δὲ τῶν θεοφιλῶν προσπαθειῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρου τοῦ Α' καὶ τοῦ Πάπα Παύλου τοῦ Γ' διὰ τὴν καλλιέργειαν ἀδελφικῶν σχέσεων μεταξὺ τῆς ἀγιωτάτης Ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ τῆς σεβασμίας Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, ἐπὶ προαγωγῇ τοῦ πνεύματος τῆς ἐν Χριστῷ ἐνότητος.

Ἐπὶ τῇ ἀναγγελίᾳ τῆς ἀποδόσεως τῆς τιμίας Κάρας τοῦ Ἁγίου Τίτου ἀπεστάλησαν εἰς τὸν Σεβ. Καρδινάλιον Ἰωάννην Οὐρμπάνι, Πατριάρχην Βενετίας, εὐχαριστήρια τηλεγραφήματα καὶ γράμματα ὑπὸ τοῦ κ. Δημάρχου Ἡρακλείου, τῶν Ἐπιμελητηρίων, τῶν Συλλόγων καὶ Σωματείων Ἡρακλείου.

Ἡ ἀπόδοσις τῆς τιμίας Κάρας τοῦ Ἁγίου Τίτου ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας Βενετίας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Κρήτης καὶ ἡ ἐπανακομιδὴ αὐτῆς εἰς Κρήτην ἀπεφασίσθη, ὅπως γίνῃ τὴν 25ην Αὐγούστου 1965.

Διὰ τὰς σχετικὰς διαπραγματεύσεις καὶ πρὸς καθορισμὸν τοῦ προγράμματος, μετέβη, κατόπιν παρακλήσεως τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κρήτης κ. Εὐγενίου, εἰς Βενετίαν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κισάμου καὶ Σελίνου κ. Εἰρηναῖος.

Ἡ ἀπόδοσις τῆς τιμίας Κάρας τοῦ Ἁγίου Τίτου, ἀναβληθεῖσα διὰ λόγους τεχνικούς, ἐπραγματοποιήθη τὴν 15ην Μαΐου 1966 εἰς Ἡράκλειον, τῇ πανδήμῳ συμμετοχῇ τοῦ Κλήρου καὶ τοῦ Λαοῦ τῆς Νήσου. Ταύτης μετέσχον ἀντιπρόσωποι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τῆς Ἐκκλησίας Βενετίας, τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀντιπρόσωπος τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως, ἡ Κυβέρνησις διὰ πολλῶν Ὑπουργῶν καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι.

ΑΙ ΑΝΤΑΛΛΑΓΕΙΣΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΔΟΣΙΝ
ΤΗΣ ΤΙΜΙΑΣ ΚΑΡΑΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΤΙΤΟΥ
ΠΡΩΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

Πρὸς τὴν Α. Σεβασμιότητα

τὸν Καρδινάλιον Ἰωάννην Οὐρμπάνι, Πατριάρχην Βενετίας

Ὁ Πρωτοσύγκελλός μου Ἀρχιμ. Κύριλλος μετὰ τῶν Ἀρχιμανδριτῶν Θεοδώρου Β. Τζεδάκη, Προϊσταμένου τοῦ ἱεροῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, τοῦ Προηγούμενου τῆς ἱερᾶς Μονῆς Ἀγκαράθου Μακαρίου καὶ τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου τοῦ ἐν Ἑρακλείῳ ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Τίτου Νικολάου ἐπισκέπτονται τὴν Βενετίαν, ἠγούμενοι ὁμίλου εὐσεβῶν Χριστιανῶν τοῦ Ἑρακλείου πρὸς προσκύνησιν τῆς τιμίας κάρας τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Τίτου, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 1900 ἐτῶν ἀπὸ τῆς καθιδρύσεως τούτου ὡς πρώτου ἐπισκόπου Κρήτης ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου.

Φιλαδέλφως παρακαλῶ τὴν Ὑμετέραν Σεβασμιότητα, ὅπως δέξηται τοὺς, διὰ τὰ ὑποβάλωσιν Αὐτῇ τὸν ἐν Κυρίῳ ἀδελφικὸν ἀσπασμὸν μου καὶ τὴν εὐλαβῆ αὐτῶν σέβη, καὶ ἐπιδαφιεύσῃ αὐτοῖς τὴν εὐλογίαν Αὐτῆς πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἱεροῦ αὐτῶν προσκυνήματος.

Δράττομαι τῆς εὐκαιρίας, ὅπως γνωρίσω τῇ Ὑμετέρᾳ Σεβασμιότητι, ὅτι βαθὺς πόθος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας Κρήτης καὶ τοῦ ὑπ' Αὐτὴν ἱεροῦ Κλήρου καὶ τοῦ Λαοῦ εἶναι, ὅπως ἀξιοθῆ ἡ προσκυνήσις τῆς τιμίας κάρας τοῦ Ἁγίου Τίτου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Κρήτης, τῆς ὁποίας ὑπῆρξε πρῶτος ἐπίσκοπος καὶ τῆς ὁποίας παρκαμένει ὁ προστάτης ἄγιος.

Ἡ Αὐτοῦ Ἀγιότης ὁ ἀλήστου μνήμης Πάπας Ἰωάννης ὁ ΚΓ' ὡς Πατριάρχης Βενετίας μοι ἀπέστειλε διὰ τοῦ Γραμματέως αὐτοῦ, εἰς ἀπάντησιν σχετικῆς μου ἐπιστολῆς, φωτογραφίαν τῆς τιμίας Κάρας τοῦ Ἀποστόλου Τίτου καὶ ἀντίγραφον τῆς ἱερᾶς εἰκόνης τῆς Παναγίας τῆς Μεσοπαντήτισσας.

Θὰ εἴμεθα πάντες εὐγνώμονες πρὸς τὴν Ὑμετέραν Σεβασμιότητα, ἐὰν εὐηρεστεῖτο τὰ διερμηνεύσῃ τὸν εὐσεβῆ τοῦτον πόθον ἡμῶν πρὸς τὴν Α. Ἀγιότητα τὸν Πάπαν Παῦλον τὸν Σ'.

Ἀκλονήτως πιστεύω, ὅτι ἡ ἱκανοποίησις τοῦ εὐσεβοῦς τούτου πόθου τῶν Κρητῶν ὑπὸ τῆς Α. Ἀγιότητος καὶ Ὑμῶν μεγάλως θέλει συμβάλλει εἰς τὴν αὔξησιν τῆς ἐνότητος τῶν Ἐκκλησιῶν ἡμῶν, διὰ τὴν ὁποίαν τόσας θεοφιλεῖς προσπαθείας καταβάλλουσιν ἡ Α. Ἀγιότης μετὰ τῆς Α. Θειοτάτης Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου.

Παρακαλῶ, ὅπως δεχθῆτε μετὰ τῆς βεβαιώσεως τῶν εὐχῶν μου καὶ τὴν ἔκφρασιν τῶν θερμῶν εὐχαριστιῶν καὶ τῶν ἐξαιρέτων ἐν Χριστῷ αἰσθημάτων μου.

Ἐν Ἑρακλείῳ τῇ 6ῃ Ἰουλίου 1964

† Ὁ Κρήτης ΕΥΓΕΝΙΟΣ

Πρὸς τὴν Αὐτοῦ Ἐξοχότητα
τὸν Σεβασμιώτατον Εὐγένιον, Μητροπολίτην Κρήτης

Σεβασμιώτατε,

Ἡ ἐπιστολή, τὴν ὁποίαν ἡ Ἑμετέρα Σεβασμιότης μετ' ἄλλων ἱερέων καὶ πιστῶν μοι ἀπηύθυνε τὴν 6 Ἰουλίου τρ. ἔτους, εὐρίσκει βαθεῖαν ἀπήχησιν ἐν τῇ καρδίᾳ μου, ἀκριβῶς διὰ τοὺς οἰκουμενικοὺς ἐκείνους λόγους, οἵτινες διανοίγουν νέους ὀρίζοντας χριστιανικῆς ἐλπίδος καὶ ἀποτελοῦν, εἰδικῶς δι' ἡμᾶς τοὺς Βενετούς, τὴν ἀγαπητὴν κληρονομίαν τοῦ πάπα Ἰωάννου, τυγχάνουν δ' ἐντὸς τοῦ διακαοῦς πνεύματος τοῦ πάπα Παύλου Γ' καὶ τοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρα τοῦ Α'.

Ἐπειδὴ τὸ Λεῖψανον τοῦ Ἀγίου Τίτου ἀποτελεῖ μέρος τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Ἀγ. Μάρκου, ἔσπευσα νὰ ἀκούσω τὴν γνώμην τῶν Σεβασμιῶν Κανονικῶν τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς Ἐπιτροπείας, φύλακος τοῦ Θησαυροῦ ἐκείνου, καὶ τῆς Ἀγίας Ἐδρας. Προσπάθειά μου ἔσται ἡ μετὰ πάσης ἐπιμελείας καὶ εὐχρεσκειᾶς ἐκπλήρωσις.

Ἐν τῇ ἐνότῃτι τῆς προσευχῆς καὶ ἐν χάριτι Κυρίου, ἐλθέτωσαν ἐφ' Ἑμᾶς καὶ ἐπὶ τοὺς ὑπογράφοντας τὴν ἐπιστολὴν αἱ θεαταὶ εὐλογίαι.

Ἄγιος Πέτρος di Feletto 28 Ἰουλίου 1964

Ἰωάννης Καρδινάλιος Urbani
Πατριάρχης

Ἡ Ἐπιτροπεία τοῦ Ἀγίου Μάρκου,

Ἐν τῷ οἰκουμενικῷ πνεύματι, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν αἰώνιαν εὐαγγελικὴν ἐντολὴν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἀκόμη, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, ἐπιφοιτήσαντος ἐπὶ τῆς Β' Συνόδου τοῦ Βατικανοῦ, ὡς ἐπιθυμίαν διακαῆ καὶ ἐπείγουσαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης καὶ τῆς Κοινότητος ὄλων τῶν ἐπὶ μέρους ἀδελφῶν καὶ ἐν Κυρίῳ Χριστῷ πιστῶν, τὸν ὁποῖον ἀναγγέλλουν τὰ εὐνοϊκὰ σημεῖα τῶν καιρῶν,

ἀποδίδουσα χάριτας τῷ Θεῷ διὰ τὸ ἐξαιρετικὸν γεγονός τῆς Ἱερουσαλὴμ τῆς 5 Ἰανουαρίου τοῦ παρελθόντος ἔτους, ὅπου ἔλαβε χώραν, κατόπιν αἰώνων, ἡ συνάντησις, καὶ ἀντήλλαξαν τὸν ἐναγκαλισμὸν τῆς εἰρήνης ὁ Ρωμαῖος Ποντίφιξ Παῦλος ὁ Γ' καὶ ὁ Πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἀθηναγόρας, γεγονός, ὅπερ συνεκίνησε τὴν Χριστιανοσύνην σύμπασαν καὶ ἐνσταλάζει τόσας ἐλπίδας ἐν ταῖς καρδίαις,

εἰς σεβασμίαν μνήμην τοῦ Πάπα Ἰωάννου ΚΓ', τὸν ὁποῖον ὁ Πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἀθηναγόρας, ἐξ ὀνόματος ὄλων τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, ἐχαιρέτησε διὰ τῶν λόγων τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν Πρόδρομον, καὶ δι' ὅ,τι ὁ Πατριάρχης τῆς Βενετίας, ἐπιστρέψας ἐκ τῆς εἰς Λίβανον πρεσβείας τοῦ Ποντίφικος, ἀπήγγειλεν ἐκ τοῦ ἄμβωνος τοῦ Ἀγίου Μάρκου τὴν 5 Νοεμβρίου 1954, αὐτοὺς τοὺς λόγους:

«τὰ δύο ὀνόματα «Ἀνατολή καὶ Βενετία» καλοῦνται νὰ ἐκφράσουν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν νόταν, ὅπως οἱ δύο Μόροι τῆς πλατείας τοῦ Ἁγίου Μάρκου κτυποῦν τὰς ὥρας»: εἰς ἀνάμνησιν τοῦ μεγάλου Βενετοῦ Ποντίφικος Εὐγενίου τοῦ Δ', ὅστις τόσον ἔργον προσέφερε τὸν ΙΕ' αἰῶνα διὰ τὴν ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως,

Δῆλον ποιῶσα, ὅτι ἡ Βενετία διὰ τὴν ἱστορίαν της, διὰ τὸν πολιτισμὸν της καὶ διὰ τὴν ψυχὴν τῶν κατοίκων της εἶναι ἡ γῆ, ἣτις, μετὰ μεγαλυτέρας εὐαισθησίας, ἀκούει τὴν παγκόσμιον ἐπίκλησιν διὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ φαίνεται, ὅπως εἶπεν ἀκόμη ὁ Πατριάρχης Roncalli, «ἡ πόλις, ἡ περισσότερον ἐνδεικνυομένη διὰ μίαν πρώτην συνάντησιν τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως»,

χαιρετίζει τοὺς ἀδελφοὺς τῆς Κρήτης, πρώτης τῆς μεγάλης ποιήμας τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκομεν ὅλοι διὰ τοῦ αἵματός του, καὶ εἶναι ἀρκούντως περιχαρῆς συναινοῦσα, μὲ ἐκπεφρασμένην ἔγκρισιν τοῦ Καρδινάλιου τῆς Πατριάρχου Ἰωάννου Urbani εἰς τὴν αἴτησιν τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης διὰ τὴν παραλαβὴν ὑπὸ τύπον δώρου τῶν σεπτῶν Λειψάνων τοῦ Ἁγίου Τίτου, τοῦ πιστοῦ μαθητοῦ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, τιμωμένου ἐν τῇ εὐγενεστάτῃ νήσῳ ὡς πρώτου αὐτῆς Ἐπισκόπου, Λειψάνων, τιμωμένων καὶ ζηλοτύπως φυλασσομένων ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Βασιλικῇ τοῦ Ἁγίου Μάρκου.

Τὸ συγκινητικὸν τοῦτο γεγονός ἄς δυνηθῇ, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, νὰ ἐμψυχώσῃ τοὺς λυτρωθέντας νὰ συνεχίσουν μὲ καλὴν θέλησιν τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου.

Πρὸς τὴν Α. Σεβασμιότητα καὶ Παναγιότητα
τὸν Καρδινάλιον Ἰωάννην Urbani, Πατριάρχην Βενετίας

Παναγιώτατε καὶ Σεβασμιώτατε Signor Mio Ossmo,

Διὰ τῆς εὐγενοῦς ἐπιστολῆς Ἑμῶν τῆς 29 παρελθόντος Ἰουλίου ἢ Ἑμετέρα Σεβασμία Παναγιότης μοὶ κατέστησε γνωστὴν τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Ὀρθοδόξου Κοινότητος τῆς νήσου Κρήτης, ὅπως δυνηθῇ νὰ ἐπανακτήσῃ τὸ Λείψانون τῆς Κάρας τοῦ Ἁγ. Τίτου, τὸ φυλασσομένο ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Ἁγ. Μάρκου.

Ἡ Ἑμετέρα Σεβασμιότης ἠθέλησεν ὁμοίως νὰ ἀνακοινώσῃ τὴν γνώμην τοῦ Σεβασμίου Πατριαρχικοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς Ἐπιτροπείας τῆς Βασιλικῆς ταύτης, ἐν σχέσει πρὸς τὴν εἰρημένην αἴτησιν, ἐκφράζουσα ὡσαύτως τὴν εὐνοϊκὴν κρίσιν Τῆς διὰ τὴν εὐμενῆ ἀποδοχὴν τῆς αἰτήσεως.

Εὐχαριστῶν τὴν Ἑμετέραν Παναγιότητα διὰ τὴν εὐγενῆ προθυμίαν Αὐτῆς, θεωρῶ καθήκον μου νὰ ἀναγγείλω Αὐτῇ, ὅτι αἱ προσεχεῖς συναντήσεις, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου τοῦ Βατικανοῦ, θὰ

προσφέρουν κατάλληλον ευκαιρίαν, διὰ τὴν κριθῆναι, κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον, ἢ λύσιν τῆς ἐν λόγῳ περιπτώσεως.

Ἐπιπρωφελουμαι τῆς ευκαιρίας διὰ τὴν ἀσπασθῆναι ταπεινῶς τὰς χεῖρας Ἑμῶν καὶ τὴν διαβεβαιώσω τὴν βραθεῖαν εὐλάβειάν μου.

Ἐκ τοῦ Βατικανοῦ, 20 Αὐγούστου 1964

Τῆς Ἑμετέρας Σεβασμιωτάτης Παναγιότητος
Ταπεινότητος, εὐλαβέστατος, ὑποχρεωτικώτατος
Α. Γ. Καρδινάλιος Cicognani

Τῇ Αὐτοῦ Σεβασμιότητι
τῷ Καρδινάλιῳ Ἰωάννῃ Οὐρμπάνι, Πατριάρχῃ Βενετίας
Εἰς Βενετίαν

Σεβασμιώτατε,

Τὸ πολὺ ἐνδιαφέρον τῆς Ἑμετέρας Σεβασμιότητος, ὅπως συμβάλῃ εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ εὐλαβοῦς πόθου τοῦ Κλήρου καὶ τοῦ Λαοῦ τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας Κρήτης περὶ ἀποδόσεως εἰς αὐτὴν τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τοῦ πρώτου ἐπισκόπου αὐτῆς Ἁγίου Ἀποστόλου Τίτου, διερμηνευόμενον διὰ τοῦ ἀπὸ 28.7.1964 σεπτοῦ Αὐτῆς γράμματος, προὐκάλεσεν ἐν τῇ καρδίᾳ μου αἰσθήματα βαθυτάτης συγκινήσεως, ἐκτιμήσεως καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν Ἑμετέραν Σεβασμιότητα.

Προγεύομαι τῆς μεγάλης χαρᾶς, τὴν ὁποίαν θὰ αἰσθανθῶμεν ὁ Κληρὸς καὶ οἱ πιστοὶ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Τίτου κατὰ τὴν ἁγίαν ἐκείνην ἡμέραν, καθ' ἣν ἐκ τῶν χειρῶν τῆς Ἑμετέρας Σεβασμιότητος θὰ δεχθῶμεν τὸ ἱερὸν λείψανον αὐτοῦ, διὰ τὴν ἀπὸ αἰώνων διαφύλαξιν τοῦ ὁποίου εἴμεθα βαθύτατα εὐγνώμονες πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Βενετίας.

Ὅλοψύχως εὐχομαι, ὅπως ὁ Κύριος ἡμῶν ἐπιδαφιεύῃ τῇ Ἑμετέρᾳ Σεβασμιότητι τὴν θεῖαν Αὐτοῦ χάριν καὶ ὅπως εὐλογῆ τὰς ἁγίας προσπάθειάς διὰ τὴν ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν ἡμῶν, ἵνα ταχὺ αὕτη ἀχθῆ εἰς πέρας.

Ἐν Ἡρακλείῳ τῇ 1ῃ Σεπτεμβρίου 1964

Τῆς Ἑμετέρας Σεβασμιότητος ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς
† Ὁ Κρήτης ΕΥΓΕΝΙΟΣ

Τῇ Αὐτοῦ Σεβασμιότητι
τῷ Καρδινάλιῳ Αὐγουστίνῳ Μπέα

Εἰς Βατικανὸν

Σεβασμιώτατε,

Ἡ φιλάδελφος ἀπόδοσις ὑπὸ τῆς Ἁγίας Ἐδρας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Πατρῶν τῆς τιμίας Κάρας τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Ἀνδρέου, ἣτις ἐγένετο ἀποδεκτὴ ὑπὸ τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου καὶ τοῦ πιστοῦ λαοῦ αὐτῆς μετ' αἰσθημάτων

εὐλαθείας καὶ βαθείας εὐγνωμοσύνης καὶ ἢ ὅποια βαθέως ἐπίσης συνεκίνησε τὸ πλήρωμα τῆς Ἀγιωτάτης ἐν Κρήτῃ Ἐκκλησίας μὲ παρακινεῖ, ὅπως ὑποδάλλω διὰ τῆς Ὑμετέρας Σεβασμιότητος πρὸς τὴν Αὐτοῦ Ἀγιότητα τὸν Πάπαν Ρώμης Παῦλον τὸν VI τὸν εὐσεβῆ πρόγονο τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου καὶ σύμπαντος τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ, ἵνα ἀποδοθῇ καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Κρήτης ἢ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1669 φυλασσομένη ἐν τῷ ἱερῷ Νεκρῷ τοῦ Ἀγίου Μάρκου τῆς Βενετίας Τιμία Κάρα τοῦ πρώτου ἐπισκόπου τῆς Ἀποστολικῆς ἡμῶν Ἐκκλησίας, Ἀγίου Ἀποστόλου Τίτου.

Ἡ ἀπόδοσις τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τοῦ Ἀγίου Τίτου, ὅστις τιμᾶται ἐν Κρήτῃ, ὡς προστάτης καὶ πάτρων τῆς Νήσου, θέλει γίνεαι ἀποδεκτὴ ἐν τῇ Νήσῳ μετ' αἰσθημάτων εὐλαθείας καὶ βαθείας εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν Αὐτοῦ Ἀγιότητα τὸν Πάπαν Παῦλον VI καὶ θέλει ἔτι ἐνισχύσει τὰς θεαρέστους προσπαθείας, τὰς ὁποίας ἢ Αὐτοῦ Ἀγιότητος καὶ ἢ Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότητος ὁ Οἰκουμενικὸς Πιτριάρχης Ἀθηναγόρας ὁ Α' καταβάλλουσι διὰ τὴν ἐνόητα τῶν παλαιφάτων ἀποστολικῶν ἡμῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἐπὶ τούτοις παρκαλῶ τὴν Ὑμετέραν Σεβασμιότητα, ὅπως δεχθῇ τὴν ἔκφρασιν τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης καὶ τῶν εὐχαριστιῶν μου.

Ἐν Ἡρακλείῳ τῇ 1ῃ Δεκεμβρίου 1964

Ἐλάχιστος ἐν Χριστῷ ἀδελφός
† Ὁ Κρήτης ΕΥΓΕΝΙΟΣ

Τῇ Αὐτοῦ Εὐλαβεστάτῃ Ἐξοχότητι
τῷ Σεβασμιωτάτῳ Εὐγενίῳ, Μητροπολίτῃ Κρήτης

Ἐξοχώτατε,

Εὐχαριστῶ ὑμᾶς θερμῶς διὰ τὴν ἐπιστολὴν τῆς 1ης Δεκεμβρίου. Συνεκινήθη ἐκ τῶν αἰσθημάτων, τὰ ὅποια ἐκφράζετε ἐν αὐτῇ. Ἀληθῶς «ἐν πνεύματι ὁμονοίας καὶ εἰς ἀπόδειξιν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης» ἐξειλίχθησαν αἱ ἑορταὶ τῆς 26 καὶ 27 Σεπτεμβρίου ἐν Πάτραις.

Ἐννοῶ ἐπίσης πολὺ καλῶς τὰ συναισθήματα τῶν πιστῶν τῆς Ἀγίας Ἐκκλησίας Κρήτης ὡς πρὸς τὸ ἅγιον λείψνον τοῦ Ἀγίου Τίτου. Ἡ πραγματοποίησις τῆς ἐπιθυμίας των δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν Αὐτοῦ Ἀγιότητα τὸν Πάπαν Παῦλον VI, ἀλλ' ἀπὸ τὴν Αὐτοῦ Ἐξοχότητα τὸν Καρδινάλιον Urbani, ἐπειδὴ ἀκριδῶς ἢ Ἐκκλησία τῆς Βενετίας εἶναι ἐκείνη, ἢ ὅποια ἐπὶ τοῦ παρόντος φυλάττει τὸ πολύτιμον τοῦτο ἅγιον λείψνον. Ἡ Ὑμετέρα Σεβασμιότης ἔδει ν' ἀπευθυνθῇ κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸν Καρδινάλιον τῆς Βενετίας, πρὸς τὸν ὅποιοι λίαν προσεχῶς θὰ διαβιβάσω τὴν ἐπιστολὴν, τὴν ὁποίαν μοὶ ἀπηυθύνετε.

Εἶμαι εὐτυχής, διότι ἐπωφελοῦμαι τῆς εὐκαιρίας ταύτης, ἵνα προσφέρω τῇ Ὑμετέρᾳ Ἐξοχότητι τὰς εὐχὰς μου τὰς καλλίστας ἐπὶ ταῖς καλαῖς καὶ

ἀγίαις ἑορταῖς τῶν Χριστουγέννων καὶ ἵνα ἐπαναλάβω Αὐτῇ πλήρη τὴν ἀδελφικὴν μου ἀγάπην ἐν Χριστῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

Ἐν Βητικανῷ τῇ 19.12.1964

† Αὐγουστῖνος Καρδινάλιος Μπέα

Πρὸς τὴν Α. Σεβασμιωτάτην Παναγιότητα
τὸν Καρδινάλιον Ἰωάννην Urbani, Πατριάρχην Βενετίας

Σεβασμιώτατε, Παναγιώτατε Signor Mio Ossmo

Ἐχω τὴν τιμὴν νὰ ἀποστείλω συνημμένην ἐνταῦθα εἰς τὴν Ὑμετέραν Σεβασμιωτάτην Παναγιότητα ἐν φωτοαντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς, τὴν ὁποίαν ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κρήτης Monsignore Εὐγένιος μὲ ἀπέστειλε, σχετικῶς πρὸς τὸ Λεῖψανον τοῦ Ἁγίου Τίτου.

Ἀπήνησα εἰς τὸν Μητροπολίτην, ὅτι τὸ ζήτημα ἀνήκει εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Πατριάρχου τῆς Βενετίας, ὑποσχόμενος ταυτοχρόνως νὰ προωθήσω τὴν αἴτησιν.

Ἡ Ὑμετέρα Παναγιότης γνωρίζει βεβαίως πόσον ἐπέδρασεν ἐπὶ τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ τῆς Ἑλλάδος ἡ ἐπιστροφή τῶν λειψάνων τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου εἰς Πάτρας. Ἐπληροφόρηθην, ὅτι ἡ Ὑμετέρα Παναγιότης ἔχει τὴν πρόθεσιν νὰ ἀνανεώσῃ παρομοίαν χειρονομίαν ὑπὲρ τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων. Ἡ τοιαύτη πρόθεσις, τὴν ὁποίαν εὐχομαι νὰ ἴδω πραγματοποιουμένην, ἐμπίπτει εἰς τὴν γραμμὴν τῶν συναντήσεων τοῦ Ἁγίου Πατρὸς μετὰ τῶν Πατριαρχῶν ἐπὶ τοῦ Ὄρους τῶν Ἐλαιῶν.

Δὲν διαφεύγει βεβαίως τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος, ὅτι παρόμοιαι πρωτοβουλίαι ἀποτελοῦν σοβαρὰν συμβολὴν εἰς τὴν κίνησιν διὰ τὴν ἐπαναπροσέγγισιν μετὰ τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Οὕτω καταπίπτουν αἱ προλήψεις καὶ ἀναγεννῶνται τὰ αἰσθήματα ἐμπιστοσύνης καὶ συμπαθείας.

Ἐπληροφόρηθην πόσα ἡ Ὑμετέρα Παναγιότης ἔχει ἤδη πράξει εἰς τὸ πεδῖον τοῦτο τῆς προσεγγίσεως, εἰδικῶς τὰς παρελθούσας ἑβδομάδας, ὑποδεχόμενος, μετ' ἐξαιρέτου χριστιανικῆς ἀδελφικότητος, τοὺς Ἀγγλικανοὺς Παρατηρητὰς εἰς τὸ Συμβούλιον, κατὰ τὴν ἐν Βενετία ἐπίσκεψιν. Δράττομαι τῆς εὐκαιρίας, διὰ νὰ εὐχαριστήσω τὴν Ὑμετέραν Σεβασμιότητα δι' ὅλα αὐτά.

Ἐπὶ τῇ προσεγγίσει τῶν Ἁγίων Ἑορτῶν ἀπευθύνω πρὸς τὴν Ὑμετέραν Σεβασμιότητα τὰς καλύτερας εὐχὰς διὰ πᾶν ἀγαθόν, ἐνῶ, κατασπαζόμενος ταπεινότητα τὰς χεῖρας Ὑμῶν, μετ' αἰσθημάτων βαθείας εὐλαθείας, ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ὁμολογήσω ἑμαυτὸν

Πόλις τοῦ Βητικανοῦ, 19 Δεκεμβρίου 1964

Ταπεινότατον, ἀφωσιωμένον καὶ ὑποχρεωμένον
θεράποντα τῆς Ὑμετέρας Σεβασμιωτάτης Παναγιότητος
Αὐγουστῖνος Καρδινάλιος Μπέα

Πρὸς τὴν Αὐτοῦ Σεβασμίαν Πανιερότητα τὸν Καρδινάλιον
A. G. Cicognani, Γραμματέα τοῦ Κράτους τῆς Α. Ἀγιότητος
Πόλιν τοῦ Βατικανοῦ

Παναγιώτατε, Σεβασμιώτατε Signor Mio Ossmo

Ἀναφέρομαι εἰς τὴν σεβασμίαν ἐπιστολὴν τῆς Ὑμετέρας Σεβασμιωτάτης Παναγιότητος ὑπ' ἀριθμ. 29518 τῆς 20 Αὐγούστου 1964, τὴν σχετικὴν πρὸς τὸ Λεῖψανον τῆς Κάρας τοῦ Ἀγ. Τίτου, τὴν αἰτουμένην ὑπὸ τῆς Ὁρθοδόξου Κοινότητος τῆς νήσου Κρήτης.

Κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτὰς ἔλαβον πράγματι τὰς δύο ἐπιστολάς, τὰς ὁποίας ἐσωκλείω ἐν ἀντιγράφῳ διὰ τὴν Ὑμετέραν Σεβασμιωτάτην Παναγιότητα, εὐγνώμων, ἐὰν ἡ Ὑμετέρα Σεβασμιότης θελήσῃ εὐγενῶς νὰ μοὶ γνωρίσῃ τὰς ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀποφάσεις τοῦ Ἀγίου Πατρός.

Εὐχαρίστως ἐπωφελοῦμαι τῆς εὐκαιρίας νὰ Σᾶς καταφιλήσω ταπεινότατα τὰς χεῖρας καὶ νὰ ἐκφράσω τὰ αἰσθήματα βαθυτάτης εὐλαθείας πρὸς τὴν Ὑμετέραν Σεβασμιωτάτην Παναγιότητα.

Βενετία, 11 Ἰανουαρίου 1965

Ἰωάννης Καρδινάλιος Urbani
Πατριάρχης

Πρὸς τὴν Αὐτοῦ Σεβασμιωτάτην Παναγιότητα
τὸν Καρδινάλιον Ἰωάννην Urbani, Πατριάρχην τῆς Βενετίας

Σεβασμιώτατε, Παναγιώτατε Mio Ossmo

Μόλις ἐλήφθησαν ἐν τῷ Γραφείῳ τούτῳ τὰ φωτογραφικὰ ἀντίγραφα, ἐσπευσμένως ἀποσταλέντα ὑπὸ τῆς Ὑμετέρας Σεβασμιωτάτης Παναγιότητος, τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Μητροπολίτου Κρήτης Εὐγενίου καὶ τοῦ Πανιερωτάτου Καρδινάλιου Bea, σχετικῶν πρὸς τὴν ζωηρὰν παράκλησιν τῆς Ὁρθοδόξου Κοινότητος τῆς νήσου ἐκείνης, διὰ τὴν ἐπανάκτησιν ὑπὸ τοῦ Πατριαρχάτου ἐκείνου τοῦ λειψάνου τῆς Κάρας τοῦ Ἀγίου Τίτου, τοῦ φυλασσομένου πιστῶς ἐν Βενετίᾳ, ἐν τῷ Ἐθναυρῷ τῆς Πατριαρχικῆς Βασιλικῆς.

Ἐπὶ τῆς ὀφειλομένης φροντίδος μου νὰ πληροφορήσω τὸν Ἅγιον Πατέρα ἐπὶ τοῦ λεπτοῦ ζητήματος, ὑποβάλλων εἰς Αὐτὸν τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Ὑμετέρας Σεβασμιότητος, διὰ νὰ πληροφορηθῇ τὰς Ὑμετέρας σεβαστάς ὑποδείξεις ἐπὶ τοῦ θέματος.

Ἡ Α. Ἀγιότης βλέπει μετὰ πατρικῆς εὐχαριστήσεως τὴν ἀνάπτυξιν παρομοίων σχέσεων μετὰ τῶν Κοινοτήτων, τῶν κεχωρισμένων ἀπὸ τὴν Ρώμην. Ὁμοίως ἐπληροφορήθη μετ' εὐχαριστήσεως, ὅτι τόσον τὸ Πατριαρχικὸν Συμβούλιον, ὅσον καὶ ἡ Ἐπιτροπεία τῆς Βασιλικῆς τοῦ Ἀγίου Μάρκου συμφωνοῦν ὁμοφώνως μετὰ τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος, ὡς πρὸς τὴν σκοπιμότητα τῆς αἰτουμένης δωρεᾶς.

Ὅθεν δὲν φαίνονται λόγοι, οἵτινες, ὑπὸ τὴν σημερινὴν κατάστασιν πρα-

γμάτων να μη συνιστούν το τοιοῦτον διάδημα. Μάλιστα πρέπει να ἐλπίζωμεν διακαῶς, ὅπως ἡ παραδειγματική χειρονομία δυναθῆ ἀποτελεσματικῶς να συμβάλῃ εἰς τὴν ἀδελφικὴν ἐκείνην προσέγγισιν τῶν καρδιῶν, ἣτις εἶναι ἀναγκαῖος ψυχολογικὸς ὄρος διὰ τὴν αἰσίαν ἔνωσιν μετὰ τῶν παλαιῶν σχισματικῶν Κοινοτήτων τῆς Ἀνατολῆς.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν διακομιδὴν, δεόν ὅπως ἡ Ὑμετέρα Παναγιότης παραδώσῃ τὸ σεβάσμιον Λειψάνον ἀπ' εὐθείας εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Μητροπολίτου Κρήτης, κατὰ τοὺς τύπους, οἵτινες θὰ κριθοῦν αὐτόθι κατάλληλοι καὶ ἀρμόζοντες εἰς τὴν ἐπισημότητα τοῦ γεγονότος.

Μετ' εὐχαριστήσεως δράττομαι τῆς εὐκαιρίας να Σᾶς καταφιλήσω ταπεινότατα τὰς χεῖρας καὶ να ὁμολογήσω ἑμαυτὸν, με αἰσθήματα βαθείας εὐλαθείας, ταπεινότατον, ἀφωσιωμένον καὶ ὑποχρεωτικώτατον ἀληθῆ θεράποντα τῆς Ὑμετέρας Σεβασμιωτάτης Παναγιότητος.

Ἐκ τοῦ Βατικανοῦ, 14 Φεβρουαρίου 1965

A. G. Καρδινάλιος Cicognani

Πρὸς τὴν Αὐτοῦ Σεβασμιότητα,
τὸν Μητροπολίτην Κρήτης κ. Εὐγένιον

Ἡράκλειον Κρήτης

Σεβασμιώτατε,

Ἔχω τὴν τιμὴν να ἀναφερθῶ εἰς τὴν μετὰ τῆς Ὑμετέρας Σεβασμιότητος ἀλληλογραφίαν τοῦ παρελθόντος ἔτους, τὴν σχετικὴν μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Λειψάνου τοῦ Ἀποστόλου Τίτου εἰς Κρήτην.

Μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως δύναμαι σήμερον να Σᾶς ἀναγγείλω, ὅτι ὁ Ἅγιος Πατὴρ συνεφώνησεν εὐχαρίστως διὰ τὴν παραχώρησιν ἀποτέλεσμα τῶν φροντίδων τοῦ Καρδινάλιου Αὐγουστίνου Βεα, μετὰ τοῦ ὁποῦ ἡ Ὑμετέρα Σεβασμιότης ἀντήλλαξεν ἐπιστολὰς τὸν παρελθόντα Δεκέμβριον.

Ὑπολείπεται να συμφωνηθῆ ὁ τρόπος τῆς παραδόσεως τοῦ Λειψάνου τῆς Κάρας τοῦ Ἁγίου Τίτου, ὅπερ θὰ ἦτο δυνατόν να γίνῃ κατὰ τὸν προσηχῆ μῆνα Μάιον.

Ἀναμένω να πληροφορηθῶ τὴν σκέψιν τῆς Ὑμετέρας Σεβασμιότητος ἐπὶ τοῦ θέματος καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος συμμετέχω ζωηρῶς, μετὰ τοῦ κλήρου καὶ τῶν πιστῶν τῆς Βενετίας, εἰς τὴν χαρὰν, τὴν ὁποίαν ἡ εἶδησις αὕτη θὰ φέρῃ εἰς τὴν Ὑμετέραν Σεβασμίαν Ἐκκλησίαν.

Ἐνῶνων τὰς δεήσεις καὶ με αἰσθήματα, ἅτινα ἐμπνέει εἰς ἡμᾶς ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ἐκφράζω πρὸς τὴν Ὑμετέραν Σεβασμιωτάτην Ἐξοχότητα τοὺς ἀδελφικοὺς καὶ ἀφωσιωμένους χαιρετισμούς μου.

Βενετία, 9 Μαρτίου 1965

Τῆς Ὑμετέρας Σεβασμιότητος ἀδελφὸς ἐν Χριστῷ

Ἰωάννης Καρδινάλιος Urbani

Πατριάρχης Βενετίας

Σεβασμιώτατον Πατριάρχην Βενετίας κύριον Urbani

Βενετίαν

Βαθύτατα συγκεκινημένος, ἐκφράζω Ἑμετέρα Σεβασμιότητι εὐγνώμονας εὐχαριστίας διὰ παραχώρησιν Τιμίας Κάρας Ἁγίου Τίτου σεπτῆ συγκαταθέσει Αὐτοῦ Ἁγιότητος Πάπα Παύλου Γ'. Διερμηνεύω αἰσθήματα βαθείας εὐγνωμοσύνης κλήρου, πιστῶν Ἐκκλησίας Κρήτης, πανηγυριζούσης εὐφρόδου-νον γεγονός, κατασπαζόμενος Ἑμετέραν Σεβασμιότητα φιλήματι ἀγίῳ.

Ἐν Ἡρακλείῳ τῇ 16ῃ Μαρτίου 1965

Κρήτης ΕΥΓΕΝΙΟΣ

Πρὸς τὴν Αὐτοῦ Σεβασμιωτάτην Παναγιότητα
τὸν κ. Καρδινάλιον Ἰωάννην Urbani, Πατριάρχην Βενετίας

Σεβασμιώτατε, Παναγιώτατε, Signor Mio Ossmo

Ἔλαβον κανονικῶς τὴν σεβασμίαν ἐπιστολὴν τῆς Ἑμετέρας Παναγιότη-τος ὑπὸ χρονολογίαν 6 Μαρτίου 1965 (Πρωτ. 118)65) μετὰ τῶν συνημμένων, σχετικῶν μὲ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ λειψάνου τῆς κάρας τοῦ Ἁγ. Τίτου εἰς τὸν Μητροπολίτην Κρήτης.

Μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως ἐπληροφορήθην τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἑμετέρας Σεβασμιότητος, ὡς καὶ τὴν πρόθυμον συγκατάνευσιν εἰς μίαν τοιαύτην χειρουργίαν ἀδελφοσύνης τοῦ Σεπτοῦ Πατριαρχικοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς Ἐπιτροπείας τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Χαίρω πολὺ, βλέπων πόσον ἡ Ἐκκλησία τῆς Βενετίας συμβάλλει οὕτως εἰς τὴν προσέγγισιν τῶν πνευμάτων καὶ τῶν καρδιῶν. Ἀνέγνωσα ὡσαύτως εἰς τὸν «Ρωμαίων Παρατηρητὴν» τὸν τρόπον, δι' οὗ ἡ Ἑμετέρα Σεβασμιότης ἠθέλησε νὰ ἀναγγεῖλῃ εἰς τὸν κλῆρον καὶ τοὺς πιστοὺς τῆς ἐκκλησιαστικῆς Σῆς περιφερείας τὴν σημασίαν τοῦ τοιοῦτου γεγονότος. Ἐπιτρέψατέ μου νὰ εὐχαριστήσω ἐκ καρδίας τὴν Ἑμετέραν Σεβασμιότητα.

Δράττομαι τῆς εὐκαιρίας, διὰ νὰ Σῆς καταφιλήσω ταπεινότατα τὰς χεῖρας καὶ νὰ ἐμολογήσω ἐμαυτὸν ταπεινότατον, ἀφωσιωμένον, ὑποχρεωτικώτατον θεράποντα τῆς Ἑμετέρας Σεβασμιωτάτης Παναγιότητος.

Πόλις τοῦ Βατικανοῦ, 20 Μαρτίου 1965

Αὔγουστινος Καρδινάλιος Bea

Τῇ Αὐτοῦ Σεβασμιότητι

Εὐγενίῳ, Μητροπολίτῃ Κρήτης

Εὐχαριστῶ διὰ τὴν γε ἐρασμίαν ἐπιστολὴν, εὐτυχῆς, ὅτι τὸ δῶρον τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τοῦ Ἁγίου Τίτου πρόκειται, ἵνα ἀποτελέσῃ αἰτίαν παρηγορίας διὰ τὴν χριστιανικὴν κοινότητα καὶ ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς νήσου Κρήτης.

Ἐναντιώνω τὴν ἄφιξιν τοῦ ἀντιπροσώπου - πληρεξουσίου τοῦ Μητροπολίτου Κρήτης, ἵνα μελετηθῆ ὁ τρόπος, ὁ πλέον ἀρμόζων τῆς μεταφορᾶς τοῦ σεβασμίου λειψάνου.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος παρκαλῶ ὑμᾶς, ὅπως ἀποδεχθῆτε ἐνταῦθα τὴν ἔκφρασιν τῶν ἐμῶν ἐγκαρδίων αἰσθημάτων καὶ τὰς καλλιτέρας εὐχὰς ἐν τῇ χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

Βενετία 24.3.1965

Ἰωάννης Καρδινάλιος Οὐρμπάνι
Πατριάρχης Βενετίας

Τῇ Αὐτοῦ Θειοτάτῃ Παναγιότητι,
τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ κ. κ. Ἀθηναγόρῃ

Εἰς Φανάριον

Παναγιώτατε,

Βαθύτατα συγκεκινημένος, γνωρίζω εὐλαβῶς τῇ Ὑμετέρᾳ Θειοτάτῃ Παναγιότητι καὶ τῇ περὶ Αὐτὴν Ἀγίᾳ καὶ Ἱερᾷ Συνόδῳ, ὅτι ὁ Πατριάρχης Βενετίας ἐκλαμπρότατος Καρδινάλιος κ. Ἰωάννης Οὐρμπάνι μοι ἀνήγγειλε διὰ τοῦ ἀπὸ 9 Μαρτίου 1965 γράμματος αὐτοῦ, ὅτι σεπτῇ συγκρατᾷσει τοῦ Ἀγιωτάτου Πάπᾳ Πύλλῳ σ' ἠδ' ἀποδῶση εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Κρήτης τὸ ἱερὸν λείψανον τῆς Κάρκας τοῦ Ἁγίου Τίτου, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ ἔτους 1669, μετακομισθὲν ἐξ Ἡρακλείου, διεφυλάχθη εὐλαβῶς εἰς τὴν Λειψανοθήκην τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Μάρκου Βενετίας.

Ἡ σχετικὴ παράκλησις εἶχεν ὑποβληθῆ ὑπ' ἐμοῦ κατ' ἀρχὴν εἰς τὸν Πατριάρχην Βενετίας καὶ ἐν συνεχείᾳ κατόπιν ἐπιστολῆς αὐτοῦ, εἰς τὸν Καρδινάλιον Αὐγουστίνον Μπέα.

Ἡ ἀναγγελία τοῦ εὐφροσύνου γεγονότος ἐχαίρεισθη ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Κλήρου καὶ τοῦ εὐσεβοῦς Λαοῦ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κρήτης μετ' αἰσθημάτων βαθείας ἐκτιμήσεως καὶ εὐγνωμοσύνης καὶ μετὰ ἱερᾶς συγκινήσεως καὶ χαρᾶς, δικαίως δ' ἐχαρκτηρίσθη ὡς ἐπίτευγμα τῶν θεοφιλῶν προσπαθειῶν τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος διὰ τὴν καλλιέργειαν ἀδελφικῶν σχέσεων τῆς Ἀγιωτάτης Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας μετὰ τῆς σεβασμίας Ἐκκλησίας τῆς Πρεσβυτέρας Ρώμης, ἐπὶ προαγωγῇ τοῦ πνεύματος τῆς ἐν Χριστῷ ἐνότητος, αἱ ὁποῖαι βελτίως ἐκτιμῶνται ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Κλήρου καὶ τοῦ εὐσεβοῦς Λαοῦ τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας Κρήτης.

Ἐποβάλλων συνημμένως τῇ Ὑμετέρᾳ Θειοτάτῃ Παναγιότητι ἀντίγραφον τοῦ γράμματος τοῦ Πατριάρχου Βενετίας, θερμῶς παρκαλῶ, ὅπως μοι γνωρίσῃ τὰς ἀπόψεις Αὐτῆς ἐπὶ τοῦ προγράμματος τῆς μετακομιδῆς τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τοῦ ἁγ. Τίτου ἐκ Βενετίας εἰς Κρήτην καὶ ἂν ἐγκρίνῃ, ὅπως ἡ μετακομιδὴ τούτου γίνῃ τὸν προσεχῆ Ἀύγουστον ἢ Σεπτέμβριον, ἵνα ἄφ' ἐνός δοθῆ ὁ χρόνος διὰ τὴν ἀπαραίτητον προετοιμασίαν καὶ ἄφ' ἑτέρου συν-

δυσασθῆ μετὰ τῶν ἤδη προετοιμαζομένων ἑορτῶν, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 1900 ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας Κρήτης.

Ἐξαιτούμενος δ' εὐλαβῶς τὰς θεοδέκτους εὐχὰς τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος, διατελῶ μετὰ βραχυτάτου σεβασμοῦ

Ἐν Ἡρακλείῳ τῇ 17ῃ Μαρτίου 1965

Ὁ Κρήτης ΕΥΓΕΝΙΟΣ

Ἱερώτατε Μητροπολίτα Κρήτης, ὑπέρτιμε καὶ ἑξαρχε Εὐρώπης, ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητὲ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργῆ τῆς ἡμῶν Μετριότητος κύριε Εὐγένιε, χάρις εἴη τῇ Ὑμετέρᾳ Ἱερότητι καὶ εἰρήνῃ παρὰ Θεοῦ.

Ἐκ τοῦ ἰς' τοῦ λήγοντος μηνός, ἀριθμὸς 770/498, γράμματος τῆς ὑμετέρας λίαν ἀγαπητῆς Ἱερότητος, μετὰ χαρᾶς πολλῆς ἐπληροφόρηθημεν περὶ τῆς γενομένης πρὸς αὐτὴν κοινοποιήσεως, ὅτι μέλλει ἵνα ἀποδοθῆ τῇ Ἁγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ Κρήτης ἡ τιμία Κάρα τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς ἁγίου Ἀποστόλου Τίτου.

Συγχαίροντες ἐγκαρδίως τῇ ὑμετέρᾳ φιλίᾳ Ἱερότητι, τῇ λοιπῇ Ἱεραρχίᾳ καὶ παντὶ τῷ ἀγαπητῷ ἡμῖν αὐτόθι πληρώματι ἐπὶ τῇ εὐτυχεῖ ταύτῃ ἀναγγελίᾳ, καὶ ἐπιθυμοῦντες, ὅπως ἔχωμεν τὸ ὕπερ τυχὸν κατήρτισε πρόγραμμα τοῦ σχετικοῦ ἑορτασμοῦ, γνωρίζομεν τῇ ὑμετέρᾳ Ἱερότητι, ὅτι τὸ γράμμα αὐτῆς παρεπέμφθη τῇ ἐπὶ τῶν Πανορθοδόξων Ζητημάτων Ἐπιτροπῇ, πρὸς μελέτην καὶ εἰσήγησιν ἐπὶ τῶν ἐπὶ μέρους ἐν αὐτῷ σημείων, καὶ τὰ κράτιστα αἰτούμεθα παρὰ Θεοῦ, Ὁ ἢ ἡ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος εἴη μετ' αὐτῆς.

ἀήξε' Μαρτίου κδ'

† Ὁ Κων)πόλεως ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός

Τὴν 3ην Ἀπριλίου 1965 ἀφίκετο εἰς Βενετίαν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κισάμου καὶ Σελίνου κ. Εἰρηναῖος μετὰ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν κ. Γεωργίου Πετρονάκου, ἵνα διαπραγματευθῶσι περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀποδόσεως καὶ ἐπανακομιδῆς εἰς Κρήτην τῆς τιμίας Κάρας τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Τίτου. Οὗτοι ἐγένοντο αὐθημερὸν δεκτοὶ ὑπὸ τοῦ Σεβ. Καρδινάλιου Ἰωάννου Οὐρμπάνι, Πατριάρχου Βενετίας, ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Μεγάρῳ μετὰ πολλῆς ἀγάπης καὶ ὡς φιλοξενούμενοι αὐτοῦ.

Εἰς τὴν συνάντησιν αὐτὴν παρίστατο καὶ ἀντιπροσωπεῖα τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων ὑπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἰορδάνου κ. Βασίλειον, ἧτις εἶχε μεταβῆ εἰς Βενετίαν, ὅπως διαπραγματευθῆ περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ ἱεροῦ σκήνου τοῦ ἁγίου Σάββα εἰς Ἱεροσόλυμα.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κισάμου καὶ Σελίνου κ. Εἰρηναῖος ἐπέδωκεν εἰς

τὸν Καρδινάλιον Πατριάρχην Βενετίας συστατικὴν ἐπιστολὴν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κρήτης κ. Εὐγενίου καὶ προσεφώνησεν αὐτόν.

Ἡ προσφώνησις τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κισιάμου καὶ Σελίνου κ. Εὐρηναίου·

«Σεβασμιώτατε,

Εἶμαι πολὺ εὐτυχής, δυνάμενος σήμερον νὰ ἐπισκεφθῶ ἐκ μέρους τοῦ σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καὶ τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας Κρήτης Ὑμᾶς καὶ διὰ νὰ διαβιβάσω Ὑμῖν τὸν ἀδελφικὸν ἐν Χριστῷ ἐνγκλισμὸν τοῦ Μητροπολίτου Κρήτης, Σεβασμιωτάτου Εὐγενίου, καὶ τῶν ἄλλων Ἀρχιερέων.

Ἐπιθυμῶ ἐπίσης νὰ διαβιβάσω Ὑμῖν καὶ δι' Ὑμῶν εἰς τὴν Α. Ἀγιότητα τὸν Παῦλον ς' τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας Κρήτης, καθότι μετὰ μεγάλης κατανοήσεως ἐδέχθητε τὴν παράκλησίν μας, διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς Σεβασμίας Κάρας τοῦ Ἀποστόλου Τίτου, ὁ ὁποῖος ὠνομάσθη πρῶτος Ἐπίσκοπος καὶ Ἰδρυτὴς τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης ὑπὸ τοῦ Ὑπάτου τῶν Ἀποστόλων Παύλου.

Σᾶς εἶμεθα εὐγνώμονες, διότι ἐπὶ αἰῶνας διεφυλάξατε τὸ Ἅγιον τοῦτο Λείψانون ἐν τῇ πόλει Σας καὶ ἐν τῇ Ὑμετέρᾳ Ἐπισκοπῇ, ὅπως καὶ ἡμεῖς ἠγωνίσθημεν ἐκεῖ κάτω, ἐν τῇ ἱστορικῇ νήσῳ μας, διὰ νὰ διατηρήσωμεν, εἰς καιροὺς χαλεπούς, ζωντὰν καὶ καθάραν τὴν Χριστιανικὴν Πίστιν, τῆς ὁποίας, χάριτι Κυρίου, ὑπῆρξεν Ἰδρυτὴς καὶ ὑποστηρικτὴς ὁ ἅγ. Τίτος.

Ἐρμηνεύομεν τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἐν λόγῳ Λειψάνων ὡς μίαν νέαν μαρτυρίαν τῶν καλῶν καὶ ἀδελφικῶν σχέσεων, αἱ ὁποῖαι καλλιεργοῦνται τελευταίως μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων καὶ ἀρχαιοτάτων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου καὶ τῆς Καθολικῆς, ὁδηγούμεναι ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ ὑπὸ τῶν δύο σεβασμίων Πνευματικῶν Ἀρχηγῶν, τοῦ Πάπα Παύλου τοῦ ς' καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρα. Εἶθε νὰ δυνηθοῦν ἀμφότεραι αἱ Ἐκκλησίαι νὰ αἰσθανθοῦν εἰς τὰς ἀνανεωθείσας ταύτας τὰς ἡμέρας σχέσεις, τὴν παρουσίαν τοῦ Παρακλήτου καὶ νὰ ἐργασθοῦν μετὰ ζήλου καὶ ἐμπιστοσύνης διὰ τὴν προετοιμασίαν τοῦ διαλόγου τῆς ἀγάπης.

Ἄλλ' ἐπιθυμῶ ἐπίσης, Παναγιώτατε, ὑπὸ τὴν ἰδιότητά μου ὡς Κρητὸς Ἱεράρχου νὰ τονίσω αὐτὴν τὴν στιγμὴν ὡσαύτως τὰς ἱστορικὰς σχέσεις, τὰς ὑφισταμένας μεταξὺ Βενετίας καὶ Κρήτης. Ἐν Κρήτῃ ὑπάρχουν πολλὰ, τὰ ὁποῖα ὑπενθυμίζουν τὴν Βενετίαν, ὅπως ἐν Βενετίᾳ ὑπάρχουν Ἀρχεῖα καὶ Μουσεῖα, ἅτινα ὑπενθυμίζουν τὴν Κρήτην.

Διὰ τοῦτο δὲν δύναμαι παρὰ νὰ ἐκφράσω τὴν ἰδιαιτέραν χαρὰν μου καὶ συγκίνησιν, διότι ἡ Ὑμετέρα εὐγενὴς χειρονομία διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς Ἀγίας Κάρας τοῦ Ἀποστόλου Τίτου προσφέρει εἰς ἀμφοτέρους τὴν εὐκαιρίαν τῆς θείας Προνοίας, διὰ νὰ ἴδωμεν ἀνανεουμένας, κατόπιν τόσοσιν μακροῦ χρόνου, τὰς σχέσεις καὶ τὴν φιλίαν τῶν Ἐκκλησιῶν μας.

Μὲ τὰς σκέψεις αὐτάς, Παναγιώτατε, ἐπισκέπτομαι σήμερον τὴν ἱστο-

ρικὴν πόλιν τοῦ Ἑμετέρου Πατριαρχικοῦ Θρόνου, ἐπικαλούμενος πᾶσαν εὐλογίαν τοῦ Κυρίου ἐπὶ τῆς Ἑμετέρας Πανηγυρίτης καὶ τοῦ Ποιμνίου Ἑμῶν».

Ἡ ἀντιφώνησις τοῦ Σεβασμιωτάτου Πατριάρχου Βενετίας Ἰωάννου Καρδινάλιου Οὐρμπάνι·

Σεβασμιώτατοι καὶ Κύριοι,

Εὐρίσκονται μεθ' ἡμῶν αἱ ἀξιότιμοι Ἀρχαί, ἐλθοῦσαι ἐνταῦθα διὰ τὰ ἐκφράσασιν Ἑμῖν τὰ σέβη των.

Καλῶς ὤρισατε, ἀξιότιμοι ἀντιπρόσωποι τῶν εὐλαβῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῆς Κρήτης. Μᾶς ἐφέρατε τὸ ἄρωμα τῆς Ἀγίας Γῆς καὶ τὴν εὐλογίαν τοῦ Ἁγίου Πατρός. Μᾶς ὑπεθυμίζετε τὴν ἀποστολικὴν ἀγωνίαν τοῦ Παύλου καὶ τὴν μοναστικὴν ἀρετὴν τῶν παλαιῶν Πατέρων.

Σᾶς ὑποδεχόμεθα μὲ ἀνοικτὰς ἀγκάλας ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἑμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εἴμεθα εὐτυχεῖς, δυναθέντες νὰ ἀνταλλάξωμεν μεθ' ὑμῶν τὸν ἀδελφικὸν χαιρετισμὸν τῆς εἰρήνης.

Ἡ αἰτία τῆς εὐαρέστου ἐπισκέψεως Ἑμῶν μᾶς εἶναι καλῶς γνωστὴ καὶ ἤδη ἀπεικονίσθη εἰς ἡμᾶς δεόντως διὰ τῶν εὐγλόττων καὶ θερμῶν ἐκδηλώσεων τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Βασιλείου, πιστοῦ διερμηνέως τῆς ψυχῆς τῆς Ἀγιοτήτος τοῦ Πατριάρχου, τῶν ἱερέων καὶ τῶν πιστῶν, τῶν Ἀρχῶν καὶ τῶν Λαῶν, οἵτινες ἀναμένουν μετ' ἀγωνίας καὶ χαρᾶς τὴν ἐπιστροφὴν τῶν σεπτῶν λειψάνων τοῦ ἀδελφικοῦ Σάββα εἰς τὸ Μοναστήριον τοῦ εἰς Μαρσάμπα τῆς Ἰορδανίας, καὶ τοῦ τιμίου λειψάνου τῆς Κάρρας τοῦ ἁγίου Τίτου ἐν τῇ Μητροπόλει τῆς Κρήτης.

Ὅλοι σας γνωρίζετε τὰς ἱστορικὰς περιπετείας, αἵτινες ἔδωσαν εἰς τὴν Βενετιανὴν τὴν τιμὴν καὶ τὴν εὐθύνην νὰ διαφυλάξῃ ἐπὶ αἰῶνας τὰ εὐλαδικὰ αὐτὰ ἐνέχυρα τοῦ ἐλέους καὶ τῆς εὐχαριστίας. Πότε θὰ δυναθῶμεν νὰ εὐχαριστήσωμεν ὅσον πρέπει τοὺς Πατέρας ἡμῶν, οἱ ὁποῖοι ἔσωσαν ἐκ τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς φθορᾶς τοῦ χρόνου, διατηροῦντες τὸ ἐν—τὴν σεβασμιάν Κάρραν τοῦ ἁγίου Τίτου—ἐν τῷ Ἐθναυρῷ τοῦ Ἁγίου Μάρκου, καὶ τὸ ἕτερον—τὸ σεπτὸν θνητὸν λειψάνον τοῦ ἁγίου Σάββα—ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγ. Ἀντωνίου—ἐντὸς μαρμαρίνου τάφου, ἀντικείμενον εὐλαθείας τῶν πιστῶν, ὅπως πιστοποιεῖ ὁ πολῦτιμος ζωγραφικὸς κύκλος, ὅστις ὑμνεῖ τὴν ζωὴν καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ ὑπὲρ τὸν βωμὸν.

Εἰς τὰς αἰτήσεις Ἑμῶν διὰ τὴν ἐκ νέου ἀπόκτησιν τῶν τιμίων τούτων λειψάνων πῶς δυνάμεθα νὰ μὴ συγκατανεύσωμεν, ἔστω καὶ ἂν τοῦτο φέρῃ εἰς ἡμᾶς τὴν θυσίαν πνευματικῶν θησαυρῶν τόσων πολῦτιμων, οἱ οἱ εἶναι τὰ λειψάνα τῶν Ἁγίων; Εἰδικῶς τὴν ἱστορικὴν ταύτην στιγμήν διὰ τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, καθ' ἣν, τῇ προτροπῇ ἐνὸς μεγάλου Ποντίφικου, συνδεομέ-

νου με δεσμούς ἐξαιρετικῆς στοργῆς πρὸς τὴν ἡμετέραν πόλιν, Πατριαρχικὴν Αὐτοῦ ἔδραν πρὶν ἢ ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Ἁγίου Πέτρου, ἐκλήθημεν, ὅλοι ἡμεῖς νὰ ζήσωμεν εἰς ἓνα θερμὸν οἰκουμενικὸν κλιμα, τὸ ὁποῖον καταρρίπτει αἰωνίους φραγμοὺς καὶ ἀνοίγει τὰς καρδίας εἰς τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ὡς ἦτο καθήκον ἡμῶν, ἐξ υἱικῆς ἀφοσιώσεως καὶ εὐπειθείας ἣτις μᾶς συνδέει πρὸς τὸν Ρωμαῖον Ποντίφικα, τὸν κλειδοκράτορα τοῦ Βασιλείου τῶν Οὐρανῶν, ἐζητήσαμεν ἀπὸ τὸν Παῦλον τὸν ς' τὴν χάριν νὰ συγκατανεύσῃ εἰς τὰς ἡμετέρας ἀδελφικὰς ἐκείας. Καὶ ἡ συγκατάθεσις τοῦ Ἁγίου Πατρὸς ἦλθε πλήρης, ἐγκάρδιος, ἐνθαρρυντικῆ, εὐτυχῆς, — ὅπως Ἐκεῖνος ἔλεγεν εἰς ἡμᾶς κατὰ τὴν τελευταίαν ἀκρόασιν, διότι ἡ νέα αὕτη μαρτυρία ἐγκαρδιότητος καὶ εὐμενείας θὰ εὐνοήσῃ τὴν ἐπενέργειαν τοῦ Ἁγ. Πνεύματος, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς προσευχῆς τοῦ Ἰησοῦ: «Ut unum sint».

Ἡ ἐπίσκεψίς Σας θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ νὰ μελετήσωμεν ἐν ταῖς λεπτομερείαις τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἁγίων Λειψάνων. Δι' ὃ Σας εὐχαριστῶ διὰ τὴν ἐπίσκεψίν σας, διὰ τοὺς λόγους σας, τὴν προσφορὰν σας. Ἐστω ἡ συνάντησις αὕτη αἰσία καὶ εὐτυχῆς ἐπανάληψις τῆς ἀμοιβαίας ἐκείνης φιλίας, ἡ ὁποία ἦνωσε κατὰ τοὺς μακρυνοὺς αἰῶνας τὴν Γαληνοτάτην πρὸς τὴν Ἀνατολήν, συνάντησις φωτιζομένη ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς πίστεως, καὶ ἃς σημειώσῃ ἤδη ἀπὸ σήμερον, τὴν ἀμοιβαίαν θέλησιν διὰ τὴν ὑπερπήδησιν παντὸς ἐμποδίου, ἀναποφεύκτου μὲν εἰς τὰς ἀνθρωπίνους σχέσεις, ἀλλὰ οὐχὶ ἀνυπερβλήτου, ἐκεῖ ὅπου θερμαίνει ἡ ἀληθὴς χάρις τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν ἀρχαῖον ψαλμόν: «Ubi charitas et amor Deus ibi est ! Congregavit nos in unum Christi amor».

«Τῇ Αὐτοῦ Σεβασμιότητι τῷ Εὐγενίῳ, Μητροπολίτῃ Κρήτης

Ἡράκλειον Κρήτης

Μετὰ βαθείας καὶ ἐγκαρδίου χαρᾶς ἔλαβον τὴν ὑμετέραν ἀδελφικὴν ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν ὑμεῖς εὐηρεστήθητε, ἵνα μοι ἀποστείλῃτε ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐπισκέψεως τῆς Αὐτοῦ Ἐξοχότητος, τοῦ Σεβασμ. Εἰρηναίου, Μητροπολίτου Κισάμου καὶ Σελίνου, καὶ τοῦ Ἀρχοντος Πετρωνάκου, οὓς ὑμεῖς ἐπεφορτίσατε διὰ ταύτην τὴν ἀποστολήν.

Εὐχαριστῶ ἡμᾶς δι' ὑμετέραν εὐμένειαν καὶ μετέχω μεθ' ἡμῶν αἰσθημάτων χριστιανικῶν, ἅτινα δημιουργοῦν τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος θὰ εἶναι πάντοτε ζῶσα καὶ δρῶσα διὰ τὸ ὑπέρτατον ἀγαθὸν τῶν ψυχῶν ἡμῶν καὶ διὰ τὴν αἰωνίαν σωτηρίαν ἐκείνων, οὓς ἡ Πρόνοια τοῦ Θεοῦ ἐνεπιστεύθη ταῖς ἡμετέραις ποιμαντικαῖς φροντίσιν.

Οἱ ὑμέτεροι Ἀντιπρόσωποι ἐγένοντο δεκτοὶ παρ' ἡμῖν μετὰ μεγάλης ἐγκαρδιότητος καί, ἐκμυστηρευόμεθα, ὅτι ἠδυνήθησαν, ἵνα διαπιστώσωσιν οὗτοι μεθ' ὁποίας καλῆς θελήσεως προσεπαθήσαμεν, ἵνα προσφέρωμεν αὐτοῖς εὐχάριστον καὶ ἀδελφικὴν διαμονήν.

Οὗτοι θὰ ἀναφέρωσιν Ἰμῖν τὸ ἀπὸ κοινοῦ συμφωνηθὲν πρόγραμμα, καὶ ἡμεῖς ἐλπίζομεν, ὅτι τυγχάνουσι τῆς συγκαταθέσεως τῆς Ἱμετέρας Σεβασμιότητος, τῆς ὁποίας ἡμεῖς ἀναμένομεν τὴν ἐπιδοκιμασίαν, ἵνα ἡ σεβασμία κεφαλὴ τοῦ ἁγίου Τίτου καταστῆ δυνατόν νὰ ἐπιστρέψῃ θριαμβευτικῶς ἐν τῇ Μητροπόλει τῆς γῆς ταύτης, τὴν ὁποίαν εὐηγγελίσθη διὰ τοῦ λόγου αὐτοῦ καὶ ἤγάσσε διὰ τοῦ ὑπουργήματος αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ.

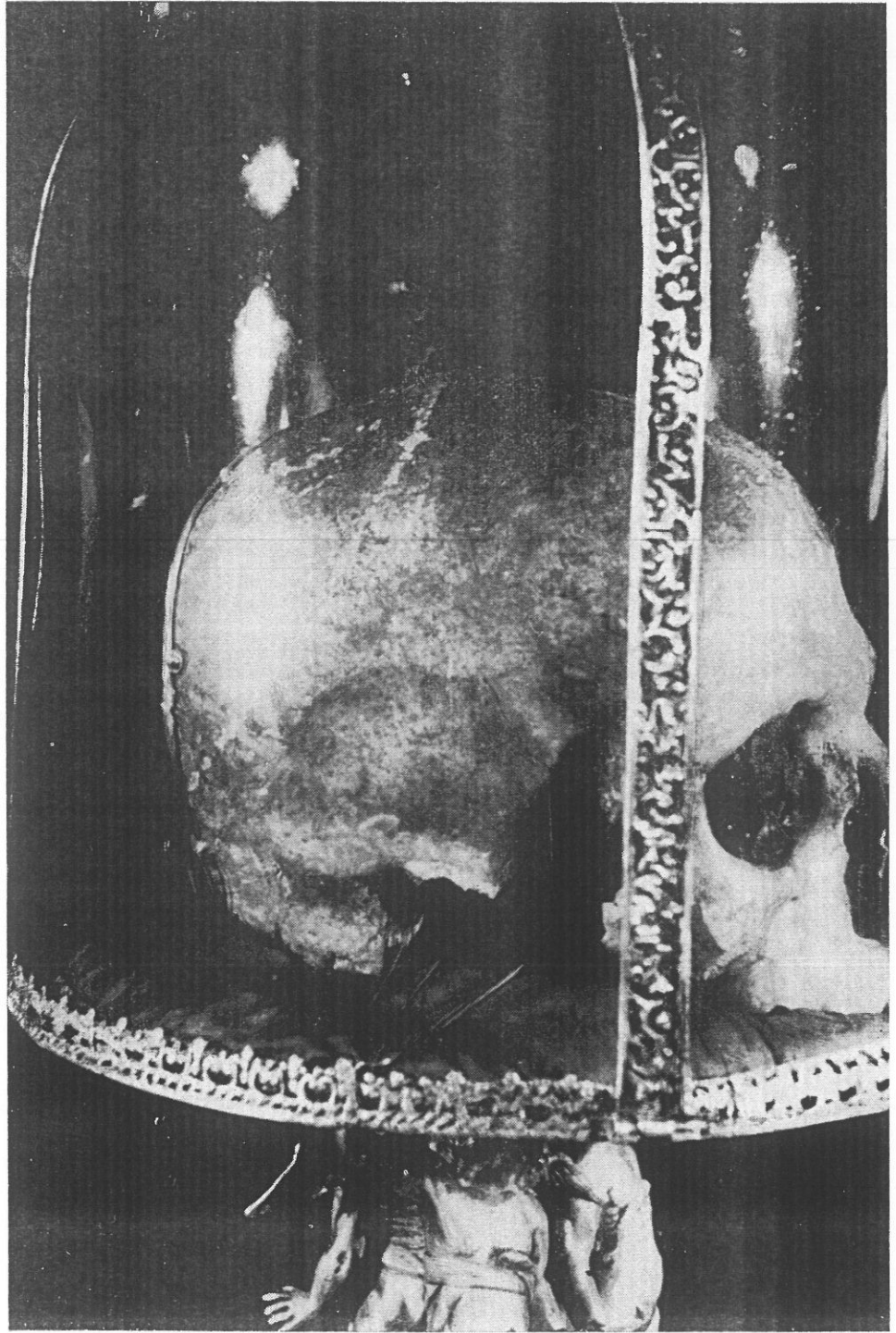
Ἐναντι Ἰμῶν εἶμαι ἰδιαιτέρως εὐγνώμων, ἕνεκεν τοῦ Ἱμετέρου πολυτίμου δώρου, ὅπερ μοὶ ἀποκαλύπτει τὴν ὑμετέραν εὐμένειαν, καὶ παρακαλῶ Ἰμᾶς, ὅπως δεχθῆτε τὴν ταπεινὴν εἰκόνα, ἣτις θὰ ὑπομνήσῃ ὑμῖν τὴν Νικοπολίαν, τὴν ὁποίαν τιμῶμεν ἐν τῇ χιλιετῇ καὶ ἐνδόξῳ Βασιλικῇ τοῦ Ἁγίου Μάρκου.

Εἶθε ἡ μεσιτεία τῆς Θεομήτορος καὶ Μητρὸς ἡμῶν νὰ αὐξήσῃ ἐν ἡμῖν τὴν θεῖαν χάριν καὶ εἶθε ἡ προτροπὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος νὰ ἐπισφραγίσῃ ἐν ἡμῖν τὴν θέλησιν τῆς ἐνώσεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ὑμῶν.

Διαμειβόμενος μεθ' ὑμῶν ἀδελφικὸν φίλημα εἰρήνης

Βενετία, τῇ 5 Ἀπριλίου 1965.

Ἱμέτερος
Ἰωάννης Καρδινάλιος Οὐρμπάνι
Πατριάρχης Βενετίας

Ἡ τιμία Κάρα τοῦ Ἁγίου Τίτου

UNIVERSIS ET SINGULIS HAS PRAESENTES LITTERAS
INSPECTURIS FIDEM FACIMUS AC TESTAMUR SACRUM CAPUT
ABSQUE INFERIORI MAXILLA NECHON OCCIPITALI OSSE, ECCLE-
SIAE JADERTINAE DONATO

S. TITI PROTOEPISCOPI CRETENSIS

IDEMET OMNINO ESSE QUOD ANNO MDCLXX EX INSULA CRETENSI
VENETIAS TRANSLATUM FUIT ET IN BASILICA S MARCI EVANGELISTAE
RELIGIOSISSIME USQUE AD PRAESENS ASSERVATUM FUIT.

CUM AUTEM VENERABILISSIMUS CRETENSIS METROPOLITA ARCHIE-
PISCOPUS EUGENIUS AB EM.MO AC REV.MO D.D. JOANNE CARD.
URBANI VENETIARUM PATRIARCHA PETISSET UT DICTUM SACRUM
CAPUT HERAKLEION ECCLESIAE RESTITUTUM ESSET, - SACRA
BENIGNE ANNUENTE APOSTOLICA SEDE - DIE XII MAJI ANNI
MCMLXVI PRETIOSUM RELIQUIUM E SUA ARGENTEA CUSTODIA REVE-
RENTER REMOTUM FUIT ET PER INFRA SUBSCRIPTOS :

EM.MUM DNUM JOANNEM CARD. URBANI VENETIARUM PATRIARCHAM
EXC.MUM EPISCOPUM JOSEPHUM OLIVOTTI
ILL.MUM ARCHIDIACONUM MARCIAMI CAPITULI JOSEPHUM SCARPA
PRO PATRIARCHALI VENETIARUM ECCLESIA;
VENER.MUM DNUM ARCHIEPISCOPUM CHRYSOSTOMUM METROPOLITAN
VIENNENSEM ITALIAE EXARCHAM
EXC.MUM DNUM ARCHIEPISCOPUM IRENAEUM KISSANENSIS ET SELYHENSIS
METROPOLITAN

REV.MUM PROTOSTYCELLUM ARCHIMANDRITAM CYRILLUM PRO OECUMENICI
PATRIARCHATUS CRETENSI ECCLESIA,
RITE RECOGNITUM, IN NOVO ADMODUM PRAETIOSO RELIQUIARIO SIGILLIS
EX.MI DNI CARD. VENETIARUM PATRIARCHAS NECHON EMINENTISSIMI CRETEN-
SIS METROPOLITAE MUNITO, REPOSITUM FUIT UT E VENETIIS CRETAM
TRANSVENATUR. IN QUORUM FIDEM

*+ Joannes (nos) Patriarcha
+ Joannes Olivotti
+ Paulus Venetianus
+ Can. Joannes Scarpa rector.*

Handwritten signatures and notes in the bottom right corner.

Τὸ πρωτόκολλον παραδόσεως τῆς τιμῆς Κάρας.

ΑΠΑΙ ΤΟΙΣ ΜΕΛΛΟΥΣΙ ΜΕΛΕΤΑΝ ΤΟ ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΤΟΥΤΟ ΕΓΓΡΑΦΟΝ ΔΗΛΟΥΜΕΝ
ΚΑΙ ΔΙΑΠΙΣΤΟΥΜΕΝ ΟΤΙ Η ΑΓΙΑ ΚΑΡΑ ΠΛΗΝ ΤΗΣ ΚΑΤΩ ΣΙΑΓΛΩΣ ΚΑΙ ΤΟΥ
ΙΝΙΑΚΟΥ ΟΣΤΟΥ, ΔΩΡΗΘΕΝΤΟΣ ΗΝ ΕΝ ΚΑΙΡΩ, ΤΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ, ΤΗΣ ΖΑΡΑΣ,
ΤΥΓΧΑΝΕΙ ΑΥΤΗ ΑΥΤΗ Η ΚΑΡΑ ΤΟΥ

ΑΓΙΟΥ ΤΙΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΗΤΙΣ ΜΕΤΕΚΟΜΙΣΘΗ ΕΝ ΕΤΕΙ 1670 ΕΚ ΤΗΣ ΜΗΣΟΥ ΚΡΗΤΗΣ ΕΙΣ ΒΕΝΕΤΙΑΝ ΚΑΙ
ΕΝΑΠΕΤΕΘΗ ΕΝ ΤΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΜΑΡΚΟΥ ΕΝΘΑ ΕΩΣ ΤΗΣ
ΕΝΗΜΕΡΟΝ ΔΙΕΤΗΡΘΗ ΜΕΤ' ΑΚΡΑΣ ΕΥΛΑΒΕΙΑΣ.

ΓΕΝΟΜΕΝΗΣ ΔΕ ΑΙΤΗΣΕΩΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΡΗΤΗΣ
ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΝ ΚΑΡΔΙΝΑΛΙΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΝ ΒΕΝΕΤΙΑΣ
ΙΩΑΝΝΗΝ ΟΥΡΜΠΑΝΙ ΙΝΑ Η ΠΡΟΑΝΑΦΕΡΘΕΙΣΑ ΑΓΙΑ ΚΑΡΑ ΕΠΙΣΤΡΑΦΗ, ΕΙΣ ΤΗΝ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ, ΤΗΝ 12^{ΜΗ} ΜΑΪΟΥ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1966, ΣΥΝΑΙΝΕΣΕΙ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΕΒΡΑΣ, ΤΟ ΙΕΡΟΝ ΛΕΙΨΑΝΟΝ ΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ ΕΚ ΤΗΣ ΑΡΓΥΡΑΣ
ΦΗΚΗΣ ΑΥΤΟΥ ΓΕΝΟΜΕΝΗΣ ΤΗΣ ΕΙΘΙΣΜΕΝΗΣ ΔΙΑΚΡΙΒΩΣΕΩΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΔΕ
ΕΡΕΤΑΙ ΠΡΟΤΩΠΩΝ:

ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΣ ΚΑΡΔΙΝΑΛΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ΟΥΡΜΠΑΝΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ

ΘΕΟΦΙΛΗΣΤΑΤΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΙΩΣΗΦ ΟΛΙΒΟΤΤΙ

ΙΕΡΟΛΟΓΙΩΤΑΤΟΣ ΑΡΧΙΔΙΑΚΟΝΟΣ ΤΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΙΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΚΟΥ

ΙΩΣΗΦ ΣΚΑΡΠΑ ΕΞ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ

ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΕΞΑΡΧΟΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΚΙΣΑΜΟΥ ΚΑΙ ΣΕΛΙΝΟΥ ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ

ΠΑΝΟΣΙΟΛΟΓΙΩΤΑΤΟΣ ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΛΟΣ ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΕΞ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΤΗΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ,

ΤΙΘΕΤΑΙ ΕΙΣ ΝΕΑΝ ΠΟΛΥΤΙΜΟΝ ΛΑΡΝΑΚΑ ΕΙΣΦΡΑΓΙΣΜΕΝΗΝ ΥΠΟ ΤΟΥ

ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΥ ΚΑΡΔΙΝΑΛΙΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΒΕΝΕΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΥ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΡΗΤΗΣ, ΟΠΩΣ ΔΙΑΚΟΜΙΣΘΗ, ΕΚ ΒΕΝΕΤΙΑΣ ΕΙΣ ΚΡΗΤΗΝ.

ΕΙΣ ΠΙΣΤΩΣΙΝ

*+ Ioannes (ord. Urbani)
Fidei Hilaritas Patris archiep.
Josephi Olivotti, Venetia
Fidelis hanc adhibens, Amen*

*+ Josephus Hilaritas
do. K. C. in Venetia
+ Archiep. Hilaritas*

Τὸ πρωτόκολλον παραδόσεως τῆς τιμῆς Κάρας.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΜ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΡΗΤΗΣ
ΕΥΓΕΝΙΟΥ
ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Θ. ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΑ ΤΟΝ ΟΙΚΟΥΜ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΝ
κ. ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΝ

Τῇ Αὐτοῦ Θειοτάτῃ Παναγιότητι
Τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ Κυρίῳ Κυρίῳ ΑΘΗΝΑΓΟΡᾷ

Εἰς Φανάριον

Παναγιώτατε,

Εὐλαβῶς ὑποβάλλω ὧδε τὴν παροῦσαν ἐπὶ τῆς ἐπανακομιδῆς τῆς τιμίας Κάρας τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Τίτου, πρώτου Ἐπισκόπου Κρήτης, ἐκθεσίμῳ μου τῇ Ὑμετέρᾳ Θειοτάτῃ Παναγιότητι καὶ τῇ περὶ Αὐτὴν Ἁγία καὶ Ἱερᾷ Συνόδῳ πρὸς πληροφροῖαν καὶ γνῶσιν.

Τὸν παρελθόντα Ἀπρίλιον ὑπέβαλον παράκλησιν τῇ Α. Σεβασμιότητι τῷ Καρδιναλίῳ Ἰωάννῃ Οὐρμπάνι, Πατριάρχῃ Βενετίας, ὅπως ἡ ἀναβληθεῖσα κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐπανακομιδὴ τῆς φιλαδέλφως ἀποδοθείσης ὑπὸ τῆς σεβασμίας Ἐκκλησίας Ἑνετίας τῇ Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ Κρήτης τιμίας Κάρας τοῦ πρώτου Ἐπισκόπου αὐτῆς Ἁγίου Ἀποστόλου Τίτου γένηται ἰδὼν προσεχῆ Μάϊον.

Τῆς παρακλήσεώς μου γενομένης ἀποδεκτῆς ὑπὸ τῆς Α. Σεβασμιότητος συνεφωνήθη, ὅπως ἡ ἀπόδοσις τῆς τιμίας Κάρας γίνῃ ἐν Ἡρακλείῳ ὑπὸ Ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐκκλησίας Ἑνετίας τῇ Κυριακῇ, 15ῃ Μαΐου.

Ἐπηκολούθησαν ἐπανειλημμένα συσκέψεις τῆς Ἱερᾶς Τοπικῆς Συνόδου καὶ μετὰ τῆς Α. Μακαριότητος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Χρυσόστομου, τῶν ἀρμοδίων ὑπηρεσιῶν τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, τοῦ Νομάρχου Ἡρακλείου ἐντιμ. κ. Ἀναστασίου Τασούλα, τοῦ Δημάρχου Ἡρακλείου ἐντιμ. κ. Ἀνδρέου Καλοκαιρινοῦ καὶ ἄλλων ἐν Ἡρακλείῳ παραγόντων, ἐν ταῖς ὁποίαις ἐλήφθησαν ἀποφάσεις ἐπὶ τῆς ὀργανώσεως τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς ἐπανακομιδῆς τῆς τιμίας Κάρας τοῦ Ἁγίου Τίτου καὶ κατηρτίσθη τὸ ἐπίσημον πρόγραμμα.

Συμφώνως τούτῳ τῇ 11ῃ Μαΐου 1966, ἀνεχώρησεν ἀεροπορικῶς μείων Ρώμης εἰς Ἑνετίαν Ἀντιπροσωπεία τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κισάμου καὶ Σελίνου κ. Εἰρηναίου, τοῦ Πανοσιολ. Πρωτοσυγκέλλου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κρήτης Ἀρχιμ. Κυρίλλου, τοῦ Πανοσιολ. Ἀρχιμ. Φωτίου καὶ τοῦ ἱερολ. Διακόνου Γεωργίου Σωμαράκη

Ὡς ἀναφέρει εἰς τὴν ἐκθεσιν αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἱερὰν Ἐπαρχιακὴν Σύνοδον Κρήτης ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κισάμου καὶ Σελίνου κ. Εἰρηναῖος, τὸ ἀεροσκάφος τῆς «Ὀλυμπιακῆς» προσεγειώθη τῇ 13.30' τοπικῇ ὥρᾳ εἰς τὸ ἀεροδρόμιον τῆς Ρώμης, ἔνθα ὑποδέχθησαν τὴν Ἀντιπροσωπείαν τῆς Ἐκκλη-

σίας Κρήτης ὁ σεβ. π. Dipey ἀπὸ μέρους τῆς Γραμματείας διὰ τὴν ἐνότητῶν Χριστιανῶν τῆς Ἁγίας Ἐδρας καὶ ὁ ἐντιμ. Πρόξενος κ. Μ. Μούτσι ἀπὸ μέρους τῆς ἐν Ρώμῃ Ἑλληνικῆς Πρεσβείας.

Τῇ 19.00' ὥρα ἡ Ἀντιπροσωπεία ἀνεχώρησεν ἐκ Ρώμης ἀεροπορικῶς εἰς Βενετίαν, προπεμφθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω. Εἰς τὸ ἀεροδρόμιον τῆς Βενετίας ὑπεδέχθησαν αὐτὴν Ἀντιπρόσωπος τοῦ Καρδινάλιου Πατριάρχου Βενετίας Ἰωάννου Οὐρμπάνι, ἡ Α. Σεβ. ὁ Μητροπολίτης Αὐστρίας κ. Χρυσόστομος, ὁ ἐφημέριος τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Κοινότητος Βενετίας Ἀρχιμ. Βενέδικτος Νικήτας καὶ ὁ ἐν Βενετία Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐντιμ. κ. Λεωνίδας Μαυρομιχάλης. Ἡ Ἀντιπροσωπεία κατέλυσεν εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον «Cavalletto e Doge Orseolo» ὡς φιλοξενουμένη τοῦ Σεβ. Καρδινάλιου Πατριάρχου Βενετίας Ἰωάννου Οὐρμπάνι.

Τὴν ἐπιούσαν, 12 Μαΐου, περὶ ὥραν 10.00' ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Μάρκου ἐτελέσθη ὑπὸ τῆς Α. Σεβασμιότητος ἡ θεία λειτουργία ἐπὶ τοῦ κεντρικοῦ Θυσιαστηρίου τοῦ ἱεροῦ τούτου Ναοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχεν ἐναποτεθῆ τὸ ἱερὸν λείψανον τοῦ Ἁγίου Τίτου. Τὴν θείαν λειτουργίαν παρηκολούθησαν ἀπὸ τιμητικῆς θέσεως ὁ Ἀντιπρόσωπος τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότης Σεβ. Μητροπολιτικῆς Αὐστρίας κ. Χρυσόστομος καὶ ἡ Ἀντιπροσωπεία τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, πλήθη δὲ πιστῶν κατέκλυσαν τὸν ἱερὸν Ναόν. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου ἡ Α. Σεβασμιότης ὁ Καρδινάλιος Πατριάρχης Οὐρμπάνι ὠμίλησεν ἰταλιστί, εἰπὼν μεταξύ ἄλλων: «Ὁ λόγος, ποῦ σᾶς ὀδηγεῖ ἐνταῦθα τοποθετεῖται διὰ σᾶς καὶ δι' ἡμᾶς εἰς τὸ οἰκουμενικὸν κλίμα, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸ ἀένναον εὐαγγελικὸν μήνυμα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει τὴν ἐποχὴν μας. Ἡ οἰκουμενικὴ Σύνοδος τοῦ Βατικανοῦ ὑποχρεώνει ἀπαξάπαντας τοὺς καλῆς θελήσεως ἀνθρώπους καὶ ἰδιαίτερος τοὺς χριστιανούς, νὰ ἐργασθοῦν διὰ νὰ ὑπερνηκῆσιν κάθε τί, ποῦ τοὺς χωρίζει, καὶ διὰ νὰ ἐννοήσουν κάθε τί, ποῦ τοὺς ἐνώνει... Ἡ Βενετία, παρακολουθοῦσα τὰς ἐξελίξεις τῆς ἐποχῆς μας, χαίρει, ἂν καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ αἰσθάνεται τὴν ὀδύνην τοῦ χωρισμοῦ, διότι συμβάλλει εἰς τὴν εὐχταίαν ἔνωσιν, δωρίζουσα εἰς τὴν σεπτὴν καὶ ἐπιφανῆ μητροπολιτικὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἡρακλείου τὸ ἱερὸν λείψανον τῆς Κάρας τοῦ Ἁγίου Τίτου... Ἡ βεβαιότης ὅτι εἰς τὴν νῆσον, ἡ ὁποία ἐνθυμεῖται μετὰ πάροdon 20 αἰῶνων τὸν εὐαγγελισμὸν τοῦ μαθητοῦ τοῦ Ἁγίου Παύλου, ὁ Ἅγιος Τίτος θὰ τύχη λαμπρᾶς καὶ ἀεννάου τιμῆς μᾶς ἔπεισεν, ἵνα ἡ ἐπιστροφὴ αὕτη ἀποτελέσῃ δεσμὸν ἀδελφικῆς φιλίας μεταξὺ τῆς Ἐκκλησίας σας καὶ τῆς ἰδικῆς μας... Ἡ θέλησις τοῦ Θεοῦ εἶναι νὰ εἴμεθα ὅλοι προσεκτικοὶ καὶ ἔτοιμοι ἔναντι τῶν κατευθύνσεων τῆς ἐποχῆς μας καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀπομακρύνοντες ἀπὸ τὰς ψυχὰς μας κάθε ἐμπόδιον, ποῦ θὰ ὑπῆρχεν ἐκ λόγων ὑπερηφανείας, ἐγωῖσμοῦ καὶ συμφέροντος...». Μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς θείας λειτουργίας ἐγένετο δεξίωσις ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Μεγάλῳ. Τῇ 19.30' ἐγένετο ἐν παρεκκλησίῳ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Μάρκου εἰδι-

κή τελετή ἀναγνωρίσεως τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τῆς Κάρας τοῦ Ἁγίου Τίτου, ἐπηκολούθησεν ἡ προσκύνησις τούτου ὑπὸ τῆς Ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, καθὼς καὶ ἡ ἐναπόθεσις αὐτοῦ ἐντὸς θήκης σχήματος ἀρχιερατικῆς μίτρας, πεποικιμένης διὰ πολυτίμων λίθων καὶ παραστάσεων τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Παύλου καὶ τοῦ Ἁγίου Τίτου, καλλιτεχνηθείσης ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις Οἴκου ἐκκλησιαστικῶν εἰδῶν τῶν Ἀδελφῶν Βογιατζῆ, δαπάνῃ εὐσεβῶν Χριστιανῶν τοῦ Ἡρακλείου.

Ἐν συνεχείᾳ καὶ περὶ ὥραν 20.00' παρετέθη ὑπὸ τῆς Α. Σεβ. τοῦ Καρδινάλιου Πατριάρχου Βενετίας ἐπίσημον γεῦμα ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Μεγάλῳ, εἰς τὸ ὁποῖον παρεκάθησαν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Αὐστρίας κ. Χρυσόστομος, ἡ Ἀντιπροσωπεία τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, ὁ ἐντιμ. Προξένος τῆς Ἑλλάδος ἐν Βενετίᾳ κ. Λεωνίδας Μαυρομιχάλης καὶ ὀφφικίαλοι τοῦ Πατριαρχείου. Ἡ Α. Σεβ. εἰς πρόποσιν αὐτῆς εἶπεν, ὅτι ἡ παράδοσις τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου Τίτου εἶναι μία θυσία διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν πόλιν τῆς Βενετίας, ἀλλ' ἡ λύπη τοῦ ἀποχωρίσμου τούτου ἀντισταθμίζεται ἀπὸ τὴν χαρὰν, ὅτι ἐκπληροῦται ἐν οἴκουμενικὸν καθήκον καὶ προσφέρεται μία μεγάλη ἱκανοποίησις εἰς τὸν Ὁρθόδοξον Κλῆρον καὶ Λαὸν τῆς Κρήτης. Ὁ Σεβ. ἄγιος Κισάμου καὶ Σελίνου κ. Εἰρηναῖος, ἀπαντῶν, ἐξέφρασε τὴν βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην τῆς ἐν Κρήτῃ Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν πόλιν Ἐνετίας, ἣτις εἰς χρόνους χαλεποῦς διὰ τὴν Κρήτην διεφύλαξε τὴν τιμίαν Κάραν τοῦ πρώτου Ἐπισκόπου τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς καὶ ἀποδίδει νῦν αὐτὴν φιλαδέλφως εἰς ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ θησανροὶ τῆς πίστεως ἡμῶν γίνονται πάλιν κοινὸν κτῆμα δι' ὅλους. Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Αὐστρίας ἠὲχαρίστησε τὸν Πατριάρχην Βενετίας ἀπὸ μέρους τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος, ἐπὶ τῇ ἀποδόσει τῆς τιμίας Κάρας τοῦ πρώτου Ἐπισκόπου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, πεφιλημένης καὶ ἀφωσιωμένης θυγατρὸς τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως. Ἀκολουθῶς εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν τελετῶν τοῦ Πατριαρχείου ὑπεγράφησαν τὰ πρωτόκολλα παραδόσεως καὶ παραλαβῆς τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου Τίτου καὶ ἐπεδόθη ὑπὸ τοῦ ἁγίου Κισάμου εἰς τὴν Α. Σεβ. τὸν Καρδινάλιον Πατριάρχην Βενετίας εὐχαριστήριος ἐπιστολή μου, ὡς Προέδρου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Κρήτης, ἐπὶ μεμβράνης εἰς βυζαντινὴν γραφὴν, προσεφέρθησαν δὲ καὶ ἀναμνηστικὰ δῶρα ὠραία εἰκῶν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, βυζαντινῆς τεχνοτροπίας διὰ τὴν Α. Σεβ. τὸν Καρδινάλιον Πατριάρχην, καὶ ἀργυροῦς Σταυροῦς, ἀντίγραφον τοῦ 13ου αἰῶνος διὰ τὸν ἱερὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Μάρκου, ἵνα ἐναποτεθῇ ἐντὸς τῆς λειψανοθήκης τῆς τιμίας Κάρας τοῦ Ἁγίου Τίτου.

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἐγένετο εὐλαβῆς μνεῖα τοῦ σεπτοῦ ὀνόματος τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος, τοῦ ἀλήστου μνήμης Πάπα Ἰωάννου τοῦ κγ' καὶ τῆς Α. Ἀγιότητος τοῦ Πάπα Παύλου τοῦ ς' καὶ τῆς καταβαλλομένης προσπαθείας διὰ τὴν ἐνότητα τῶν χριστιανῶν καὶ τὴν προσέγγισιν τῶν Ἐκκλησιῶν Ὁρθοδόξου καὶ Ρωμαιοκαθολικῆς.

Τῇ 13ῃ Μαΐου 1966 περὶ ὥραν 9.00' ἡ σεπτὴ Κάρα τοῦ ἁγίου Τίτου,

συνοδευμένη ὑπὸ τῆς Ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐκκλησίας Ἑνετίας, ἀποτελουμένης ἐκ τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Mrg. Guiseppe Olivotti, τοῦ Ἀρχιδιακόνου τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Μάρκου Mrg. Scarpa, τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Γραμματείας διὰ τὴν χριστιανικὴν ἐνότητα τῆς Ἁγίας Ἐδρας Ἰησοῦτου μοναχοῦ Long καὶ τοῦ Ἀντιπροσώπου τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος Σεβ. Μητροπολίτου Αὐστρίας κ. Χρυσοστόμου, τῆς Ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης καὶ τοῦ ἐν Βενετία ἐντιμ. Προξένου τῆς Ἑλλάδος κ. Λεωνίδου Μαυρομιχάλη, μετεφέρθη εἰς τὸ ἀεροδρόμιον τῆς Βενετίας, ἔνθα ἐτοποθετήθη ἐπὶ ἀεροσκάφους τῆς «Ὀλυμπιακῆς», ἵνα διακομισθῇ εἰς Ἑλλάδα.

Εἰς τὸ ἀεροδρόμιον τοῦ Ἑλληνικοῦ, ἔνθα προσεγειώθη τὸ ἀεροπλάνον περὶ ὥραν 13.15', ὑπεδέχθησαν τὴν τιμίαν Κάραν ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν κ. Χρυσόστομος μετὰ μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, οἱ Ἔξοχ. Ὑπουργοὶ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κ. Στυλ. Ἀλαμανῆς, Δικαιοσύνης κ. Κ. Στεφανάκης, ἄνευ χαρτοφυλακίου κ. Ἐμμαν. Λουλακάκης. ὁ Ἔξοχ. Ὑφυπουργὸς Ἐξωτερικῶν κ. Θ. Ρέντης, ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς Ἐκκλησιῶν τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν ἔξοχ. Πρέσβυς κ. Θεμ. Χρυσανθόπουλος, ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς Θρησκευμάτων Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἔλλογ. κ. Μᾶρκος Σιώτης, διακόσοι ἱερεῖς τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων Μακεδονίας, Ἡπείρου καὶ Θεσσαλίας, φιλοξενούμενοι τῆς Ἐθνικῆς Ἐστίας «Βασιλεὺς Παῦλος», οἱ ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ Κρητες ἱερεῖς κ.ἄ. Ἐπίσης ὁ Σεβ. Ἐπίσκοπος τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν Σύρου καὶ Θήρας καὶ ἀποστολικὸς διαχειριστὴς τῆς Ἐπισκοπῆς Κρήτης κ. Γ. Ξερόπουλος μετὰ Ρωμαιοκαθολικῶν Κληρικῶν, τὰ Συμβούλια τῶν Κρητικῶν Ὁργανώσεων καὶ Σωματείων Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς καὶ οἱ μαθηταὶ τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς.

Ἡ Α. Μακαριότης ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν κ. Χρυσόστομος ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ ἀεροσκάφους καὶ ἀφοῦ ἠσπάσθη τὴν τιμίαν Κάραν ἀνέπεμψεν εὐχαριστήριον δέησιν, ἐπὶ τῇ ἐπανακομιδῇ αὐτῆς εἰς τὴν γῆν τῆς Ἑλλάδος. Ἐν συνεχείᾳ ἐχαιρέτησε τοὺς Ἀντιπροσώπους τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος, τῆς Ἐκκλησίας Ἑνετίας καὶ τῆς Κρήτης καὶ κατῆλθε τοῦ ἀεροσκάφους.

Τὴν 13.30' ὥραν ἀκριβῶς ἐνεφανίσθη εἰς τὴν θύραν τοῦ ἀεροσκάφους ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Βενετίας Olivotti, κρατῶν τὴν τιμίαν Κάραν δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν. Ἄμα τῇ καθόδῳ αὐτοῦ ἡ μουσικὴ τῆς Βασιλικῆς Ἀεροπορίας καὶ ἔνοπλον τμημα αὐτῆς ἀπέδοσαν τὰς κεκανονισμένας τιμάς. Τὴν τιμίαν Κάραν προσεκύνησαν οἱ παριστάμενοι Ὑπουργοὶ καὶ Ἀρχιερεῖς, μεθ' ὃ ἐπέβησαν ἀνοικτοῦ αὐτοκινήτου ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Olivotti κρατῶν τὴν τιμίαν Κάραν καὶ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κισάμου καὶ Σελίνου κ. Εἰρηναῖος, σχηματισθείσης δὲ μακρᾶς πομπῆς αὐτοκινήτων, μετεφέρθη αὕτη εἰς τὸν ἱερὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν Ἀθηνῶν, ἔνθα παρεδόθη προσωρινῶς ὑπὸ τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Olivotti εἰς τὸν ἱερατικῶς προϊστάμενον τοῦ Μητροπολιτικοῦ

Ναοῦ αἰδεσιμολ. Πρωτοπρεσβύτερον Εὐάγγελον Μπονώρην πρὸς φύλαξιν. Οὗτος δέ, παραλαβὼν αὐτήν, ἐναπέθεσεν ἐπὶ εἰδικοῦ βάρθρου πρὸ τῆς Ὁραίας Πύλης, κεκαλυμμένου διὰ πορφυροῦ ὑφάσματος. Ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ εἶχον παραταχθῆ εἰς δύο σειρὰς πρεσβύτεροι φέροντες ἱερὰ ἄμφια, παρὰ τὸ βάρθρον δὲ τῆς τιμίας Κάρας ἴσταντο ὡς τιμητικὴ φρουρὰ τέσσαρες εὐσταλεῖς Κρήτες βρακοφόροι. Ἀκολούθως, χοροστατοῦντος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Χρυσόστομου, ἐψάλη εἰδικὴ ἀκολουθία, μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας ἡ Α. Μακαριότης ὠμίλησεν διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν δρᾶσιν τοῦ πρώτου Ἐπισκόπου Κρήτης Ἀγίου Τίτου.

Μετὰ ταῦτα οἱ παριστάμενοι Ἀρχιερεῖς, οἱ Ὑπουργοὶ καὶ οἱ ἄλλοι ἐπίσημοι, ἀφοῦ προσεκύνησαν τὸ ἱερὸν λείψανον, ἀπεχώρησαν, ἐνῶ οἱ Κρήτες Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς καὶ ἄλλοι πολλοί, οἱ ὁποῖοι εἶχον κατακλύσει τὸν ἱερὸν Ναόν, συνέχισαν τὸ προσκύνημα τοῦ ἱεροῦ λειψάνου μέχρι τῶν νυκτερινῶν ὥρῶν.

Ἡ Ἀντιπροσωπεία τῆς Ἐκκλησίας Ἑνετίας καὶ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Αὐστρίας κατέλυσαν εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον τῆς «Μεγάλης Βρετανίας». Τὸ ἐσπέρας ὁ Πρόεδρος τῆς Παγκρητίου Ἐνώσεως Ἀθηνῶν κ. Γεώργιος Βογιατζάκης παρέθεσεν ἐπίσημον γεῦμα ἐν τῇ ἐν Ψυχικῷ οἰκίᾳ αὐτοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον παρεκάθησεν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Αὐστρίας κ. Χρυσόστομος, ἡ Ἀντιπροσωπεία τῆς Ἐκκλησίας Ἑνετίας, οἱ Σεβ. Μητροπολίται Μαρωनीας, Τριφυλίας, Παραμυθίας τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἡ Ἀντιπροσωπεία τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, οἱ Ἐξοχ. Ὑπουργοὶ Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κ. Στυλ. Ἀλαμανῆς, Προεδρίας Κυβερνήσεως κ. Εὐάγγ. Σαββόπουλος, Συντονισμοῦ κ. Κ. Μητσοτάκης, Δημοσίων Ἔργων κ. Κ. Μαρῆς, Δικαιοσύνης κ. Κ. Στεφανάκης, ἀνευ χαρτοφυλακίου κ. Ἐμμ. Λουλακάκης, ὁ Ὑφυπουργὸς Ἐξωτερικῶν κ. Θ. Ρέντης, τὰ Διοικητικὰ Συμβούλια τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ Κρητικῶν Σωματείων καὶ ἄλλοι ἐπίλεκτοι Κρήτες, ἐν Ἀθήναις διαμένοντες.

Εἰς θεομὴν πρόποσιν τοῦ ἐντιμ. κ. Γεωργίου Βογιατζάκη ἀπήντησε καταλλήλως ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Olivotti.

Τῇ 14ῃ Μαΐου 1966 ἐτελέσθη ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ ἀρχιερατικὴ λειτουργία, ἱερουργοῦντος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἡλείας κ. Γερμανοῦ. Τὸ προσκύνημα τῆς τιμίας Κάρας τοῦ Ἀγίου Τίτου συνεχίσθη μέχρι τῆς 16.00 ὥρας.

Αὐθημερὸν ἡ Ἀντιπροσωπεία τῆς Ἐκκλησίας Ἑνετίας ἐπεσκέφθη τὴν Α. Μακαριότητα τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν κ. Χρυσόστομον, ὅστις ἀνταπέδωκεν αὐτῇ τὴν ἐπίσκεψιν ἐν τῷ Ξενοδοχείῳ τῆς «Μεγάλης Βρετανίας».

Τὴν μεσημβρίαν ὁ Ἐξοχ. Ὑφυπουργὸς Ἐξωτερικῶν κ. Θ. Ρέντης παρέθεσεν ἐπίσημον πρόγευμα πρὸς τιμὴν τῆς Ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐκκλησίας Ἑνετίας ἐν τῷ Ξενοδοχείῳ «Βασιλεὺς Γεώργιος», εἰς τὸ ὁποῖον παρεκάθησαν ἡ Α. Σεβ. ὁ Μητροπολίτης Αὐστρίας κ. Χρυσόστομος, ἡ Ἀντιπροσωπεία τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Μα-

ρωνείας κ. Τιμοθέου, Παροναξίας κ. Ἐπιφανίου καὶ Παραμυθίας κ. Τίτου καὶ τοῦ παρὰ τῇ Ἱερῷ Συνόδῳ Βασιλικῷ Ἐπιτρόπου Καθηγητοῦ κ. Ἀμίκα Ἀλιβιζάτου, ἡ Ἀντιπροσωπεία τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, οἱ ἔλλογ. Καθηγηταὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. κ. Ἰωάννης Καρμίρης, Μᾶρκος Σιώτης, Γενικὸς Διευτὴς Θρησκευμάτων Ἀνδρέας Φυτράκης κ. ἄ.

Ὁ κ. Ὑφυπουργὸς εἰς προσφώνησιν ἠὲχαρίστησε τὴν Α. Σεβ. τὸν Καρδινάλιον Οὐρμπάνι, Πατριάρχην Βενετίας, διὰ τὴν εὐγενῆ χειρονομίαν αὐτοῦ τῆς ἀποδόσεως τῆς τιμῆς Κάρας τοῦ Ἁγίου Τίτου εἰς τὴν Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν Κρήτης, τονίσας, ὅτι αὕτη συμβάλλει τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀδελφικῶν σχέσεων τῶν δύο γερασμίων Ἐκκλησιῶν, τῆς Ὁρθοδόξου καὶ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς. Ἀπαντῶν ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Ολίνοτι, ἐξῆρε τὴν σημασίαν τῆς ἐνότητος καὶ τῆς προσεγγίσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, Ρωμαιοκαθολικῆς καὶ Ὁρθοδόξου, καὶ ἠὲχαρίστησε τὸν Ἐξοχ. Ὑπουργὸν διὰ τὴν γενομένην τιμητικὴν ὑποδοχὴν τῆς Ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐκκλησίας Ἑνετίας καὶ διὰ τὴν φιλοξενίαν. Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κισάμου καὶ Σελίνου κ. Εἰρηναῖος ἠὲχαρίστησε τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν διὰ τὴν ὑποστήριξιν αὐτῆς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Κρήτης πρὸς ἐπιανακομιδὴν τῆς τιμῆς Κάρας τοῦ πρώτου Ἐπισκόπου αὐτῆς Ἁγίου Τίτου.

Τῇ 17.00 ὥρᾳ ἡ σεπτὴ Κάρα τοῦ Ἁγίου Τίτου, συνοδευομένη ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Χρυσόστομου, τῶν μελῶν τῆς Ἱερῆς Συνόδου τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τοῦ Ἐξοχ. Ὑφυπουργοῦ Ἐξωτερικῶν κ. Θ. Ρέντη, μετεφέρθη ἐν πομπῇ εἰς τὸ Δέλτα Φαλήρου καὶ ἐπεβιβάσθη ἐπὶ τοῦ Πολεμικοῦ πλοίου «Δόξα», ἐναποτεθεῖσα ἐπὶ βάρθρου κεκαλυμμένου διὰ πορφυροῦ ὑφάσματος, τοποθετηθέντος εἰς γῶρον καταλλήλως εὐρεισιθέντα. Ἄγῃμα ἀπέδωκε τὰς κεκανονισμένας τιμὰς.

Τὴν τιμίαν Κάραν συνόδευσαν ἐπὶ τοῦ Βασιλικοῦ πλοίου ὁ Ἀντιπρόσωπος τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος Μητροπολίτης Αὐστρίας κ. Χρυσόστομος, ἡ Ἀντιπροσωπεία τῆς Ἐκκλησίας Ἑνετίας, ἡ Ἀντιπροσωπεία τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης καὶ ὁ Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἑνετίᾳ κ. Λεωνίδας Μαυρομιχάλης. Τὸ Βασιλικὸν πλοῖον ἀπέπλευσε δι' Ἡράκλειον τῇ 18.00 ὥρᾳ. Ἐπὶ τοῦ πλοίου ἐγένοντο αἱ ἱεραὶ ἀκολουθίαι τοῦ ἑσπερινοῦ, τοῦ ὄρθρου καὶ παρακλήσεις εἰς τὸν Ἅγιον Τίτον, τὰς ὁποίας παρηκολούθησαν αἱ Ἀντιπροσωπεῖαι, ὁ Κυβερνήτης, οἱ Ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ ναῦται τοῦ Βασιλικοῦ πλοίου. Ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κισάμου καὶ Σελίνου κ. Εἰρηναίου ἐγένετο ὁμιλία εἰς τὸ πλήρωμα τοῦ πλοίου περὶ τῆς προσωπικότητος καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Ἁγίου Τίτου καὶ περὶ τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ λειψάνου.

Παρὰ τῷ ἱερῷ λειψάνῳ παρέμειναν ἀγρυπνοῦντες δι' ὅλης τῆς νυκτὸς οἱ Πανοσιολ. Ἀρχιμανδριταὶ Κύριλλος καὶ Φώτιος καὶ ὁ διάκονος Γεώργιος καὶ τιμητικὴ φρουρὰ ἐκ ναυτῶν.

Ἡ Κυριακὴ, 15ῃ Μαΐου, ὑπῆρξεν ἡμέρα ἱστορικὴ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν Κρήτης, ἡμέρα θρησκευτικῆς ἐξάρσεως καὶ πνευματικοῦ μεγαλείου. Κατὰ

τοὺς μετριωτέρους ὑπολογισμοὺς ὑπὲρ τὰς 100.000 εὐσεβοῦς λαοῦ καὶ πολλὰ ἑκατοντάδες Κληρικῶν, Μοναχῶν καὶ ξένων προσκνητῶν, πολλοὶ ἐκ τῶν ὁποίων ἀπὸ βαθείας πρωΐας εἶχον κατακλύσει τὸν πρὸ τοῦ λιμένος εὐρύτατον χώρον, τὴν προβλήτα, τὴν ὁδὸν 25ης Αὐγούστου, τὸν ἱερὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Τίτου, τὴν αὐλὴν αὐτοῦ, τοὺς ἐξώστας καὶ τὰς στέγας τῶν οἰκιῶν καὶ τοὺς πέριξ χώρους, ἀνέμενον νὰ ὑποδεχθῶσι μετ' ἐγκαρδιότητος, εὐλαβείας καὶ ἱερᾶς συγκινήσεως τὸ τιμιώτατον λείψανον τοῦ πρώτου Ἐπισκόπου Κρήτης Ἁγίου Ἀποστόλου Τίτου.

Ἄνταποκρινόμενοι εἰς σχετικὴν πρόσκλησιν τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου Κρήτης, ἀντιπροσωπεύθησαν εἰς τὰς ἑορταστικὰς τελετὰς τῆς ἐπανακομιδῆς τῆς τιμίας Κάρας τοῦ ἁγίου Τίτου καὶ τὰς ἄλλας ἐκδηλώσεις: 1) Ἡ Α.Μ. ὁ Βασιλεὺς Κων)νος διὰ τοῦ Ἀντιστρατήγου κ. Φ. Μεσσηνοπούλου, Ἐπιτίμου Γενικοῦ Ὑπασπιστοῦ Αὐτοῦ, 2) Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις διὰ τῶν Ἐξοχωτάτων Ὑπουργῶν ἐπὶ τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κ. Στυλ. Ἀλαμανῆ, ἐπὶ τοῦ Συντονισμοῦ κ. Κων. Μητσotάκη, ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης κ. Κων. Στεφανάκη, ἄνευ Χαρτοφυλακίου κ. Ἐμμαν. Λουλακάκη, τοῦ Ὑφυπουργοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν κ. Λ. Λώρα, καὶ τοῦ Β' Ἀντιπροέδρου τῆς Βουλῆς κ. Ἰακ. Διαμαντοπούλου, 3) Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος διὰ τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Ἡλείας κ. Γερμανοῦ, Κερκύρας καὶ Παξῶν κ. Μεθοδίου, Μαρωναίας κ. Τιμοθέου καὶ Παροναξίας κ. Ἐπιφανίου, 4) Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν διὰ τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Ἰωάνν. Καλιτσουνάκη, 5) Τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν διὰ τῶν Καθηγητῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς κ. κ. Μάρκου Σιώτη καὶ Ἀνδρέου Φυτράκη, 6) Τὸ Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης διὰ τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς κ. Κων)νου Καλοκύρη, 7) Αἱ Ἐνοπλιοὶ Δυνάμεις δι' Ἀνωτέρων Ἀξιωματικῶν.

Εἰς τὸν ἑορτασμὸν παρίσταντο: 1) Οἱ Σεβ. Μητροπολιταὶ Μυτιλήνης κ. Ἰάκωβος, Δημητριάδος κ. Δαμασκηνός, Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας κ. Στέφανος, Παραμυθίας καὶ Φιλιατῶν κ. Τίτος, 2) Οἱ ἐν Κρήτῃ Μητροπολιταὶ, ἐκτὸς τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ρεθύμνης καὶ Ἀύλοποτάμου κ. Ἀθανασίου, μὴ δυνηθέντος νὰ παραστῇ διὰ λόγους ὑγείας, μετασχόντες τῆς ἀρχιερατικῆς συλλειτουργίας, 3) Οἱ Βουλευταὶ Κρήτης, 4) Οἱ Νομάρχαι Κρήτης καὶ οἱ Ἀντιπρόσωποι τῶν Ἀνωτέρων Πολιτικῶν, Δικαστικῶν καὶ Στρατιωτικῶν Ἀρχῶν τῆς Νήσου. 5) Οἱ Δήμαρχοι Κρήτης. 6) Ὁ Διοικητὴς τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀεροπορικῆς Βάσεως Σμήναρχος κ. Rosse E. Spence μετ' ἀνωτέρων Ἀξιωματικῶν, 7) Ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Καθολικῶν Σύρου καὶ Θήρας καὶ Ἀποστολικὸς διαχειριστὴς Κρήτης κ. Γ. Ξενόπουλος, πολλοὶ Ρωμαιοκαθολικοὶ Κληρικοί, Μοναχοὶ καὶ Μοναχαί. 8) Ὁ Ἐξοχ. Πρόεδρος κ. Θεμ. Χρυσανθόπουλος, Γενικὸς Δ)ντῆς Ἐκκλησιῶν τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, καὶ πολλοὶ Ἀνώτεροι Κρατικοὶ Λειτουργοί. 9) Ὁ Πρόεδρος τῆς Παγκρητίου Ἐνώσεως Ἀθηνῶν ἐντμ. κ. Γεώργιος Βογιατζιάκης ἐπικεφαλῆς ἀντιπροσωπειῶν τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεὶ Κρητικῶν Σωματείων καὶ Ὄργανώσεων καὶ πλείστοι ἄλλοι.

Μετά τὴν ἀπόλυσιν τοῦ ὄρθρου καὶ περὶ ὥραν 8.45' ἐκ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Τίτου ἐγένετο ἡ ἐκκίνησις, σχηματισθείσης μεγαλειώδους πομπῆς, τῆς συμμετοχῆ πάντων τῶν ἀρχιερέων καὶ ἑκατοντάδος ἱερέων, φερόντων ἁμιλόμορφον πολυτελῆ ἱερατικὴν ἀμφίεσιν, ἣν κατέκλειεν ἡ ταπεινότης μου πρὸς τὸν λιμένα. Περὶ τὴν 09.00' ὥραν εἰς τὴν Πλατείαν τοῦ Λιμεναρχείου ἐπὶ ἐξέδρας ἐγένετο ἐν ἐπιβλητικῇ τελετῇ καὶ ἐν μέσῳ ἀπεριγράπτου βαθείας θρησκευτικῆς συγκινήσεως, κρουομένων τῶν κωδῶνων ἀπάντων τῶν ἱερῶν ναῶν τῆς πόλεως Ἡρακλείου, ἡ ἀπόδοσις τῆς τιμίας Κάρας τοῦ πρώτου Ἐπισκόπου Κρήτης Ἁγίου Ἀποστόλου Τίτου ὑπὸ τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Βενετίας Olivotti εἰς τὴν ταπεινότητά μου. Τῆς ἀποδόσεως προηγήθη δέησις ὑπὲρ τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος καὶ ὑπὲρ εὐσταθείας ὧν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως καὶ ἐμπνευμένη ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Olivotti προσφώνησις καὶ εὐχαριστήριος προσφώνησις μου. Τιμὰς ἀπέδωσαν ἡ μουσικὴ τῆς Νῆς Μεραρχίας, ἡ μουσικὴ τοῦ Δήμου Ἡρακλείου, ἄγῃμα Ναυτῶν καὶ ἔνοπλον τμήμα Στρατοῦ. Ἡ ἱερὰ τελετὴ μετεδίδοτο ἀπὸ μικροφῶνων καὶ μεγαφῶνων εἰς ἔκτασιν πεντακοσίων μέτρων καὶ ἀπὸ τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κρήτης, ἠχογραφηθεῖσα δὲ μετεδόθη εἰς τὰ ἐπίκαιρα τῆς βραδυνῆς ἐκπομπῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος Ραδιοφωνίας καὶ ἐκινηματογραφῆθη.

Ἀκολούθως, σχηματισθείσης τῆς ἰδίας μεγαλειώδους πομπῆς, ἡ τιμία Κάρα, βασταζομένη ὑπ' ἐμοῦ, μετεφέρθη διὰ τῆς Πλατείας τοῦ Λιμένος καὶ τῆς ὁδοῦ 25ης Αὐγούστου, ἐστρωμένων μὲ μυρσίνας καὶ δάφνας, εἰς τὸν ἱερὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Τίτου καὶ ἐναπετέθη ἐπὶ ξυλογλύπτου κουβουκλίου, τὸ ὁποῖον εἶχε τοποθετηθῆ ἐπὶ τῶν βαθμίδων τοῦ Ἐπισκοπικοῦ Θρόνου. Ἐξ τῆς εἰσοδοῦ τῆς ὁδοῦ 25ης Αὐγούστου εἶχε στηθῆ ὑπὸ τοῦ Δήμου Ἡρακλείου μεγάλη καλλιτεχνικὴ ἀψίς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὑπῆρχεν ἡ ἐπιγραφὴ εἰς βυζαντινὴν μεγαλογράμματον γραφὴν «Τίτῳ τῷ Πρωτῷ Ἐπισκόπῳ Προσιότητι καὶ Πάτρωνι Κρήτης ὥσπερ παῖδες εὐγνώμονες». Καθ' ὅλην τὴν διαδρομὴν ἀπὸ τὴν παραλίαν μέχρι τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Τίτου τὰ πλήθη τῶν πιστῶν, κλίνοντα εὐλαβῶς τὰς κεφαλὰς αὐτῶν πρὸ τῆς διερχομένης τιμίας Κάρας, προσηύχοντο ἐν κατανύξει, ποιῶντες κατ' ἐπανάληψιν τὸ σημεῖον τοῦ Σαυροῦ. Μαθητῆραι τῶν Σχολείων, ἱστάμεναι ἐκατέρωθεν τῶν ὁδῶν, ἔρρανον μὲ ροδοπέταλα τὸ ἱερὸν λείψανον. Τὸ ἴδιον ἐγένετο καὶ ἀπὸ τοὺς ἐξώστας καὶ τὰς στέγας τῶν οἰκιῶν, αἵτινες ἦσαν κατάμεστοι ἀπὸ λαόν. Ἄλλαι νεάνιδες, ἱστάμεναι ἐκατέρωθεν τῶν ὁδῶν, ἔφερον εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν θυμιατήρια, εἰς τὰ ὁποῖα ἔκαιεν εὐῶδες θυμίαμα. Ἡ διαδρομὴ τῆς ἱερᾶς πομπῆς, ἣτις δὲν ὑπερέβαινε τὰ πεντακόσια μέτρα, ἐκαλύφθη εἰς διάστημα ὄχι ὀλιγότερον τῆς μιᾶς ὥρας.

Ἀμα τῇ ἐπανόδῳ τῆς ἱερᾶς πομπῆς εἰς τὸν ἱερὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Τίτου, καὶ ἀφοῦ αἱ Ἀντιπροσωπεῖαι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑνετίας καὶ τῆς Ἀυτόκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ οἱ ἄλλοι ἐπίσημοι κατέλαβον τὰς ἐν αὐτῷ κυρίως Ναῷ ὀρισθείσας θέσεις, τοῦ Ἀντιπροσώπου τῆς Ὑμετέρας Θειο-

Ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Ἰωσήφ Ὀλιβότι φέρων τὴν τιμὴν Κάραν
κατὰ τὴν ἀποβίβασιν εἰς Ἡράκλειον

Ἡ παράδοσις τῆς τιμίας Κάρας εἰς τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Κορίνθου κ. Εὐγγένιον.

τάτης Παναγιότητος Σεβ. Μητροπολίτου Αυστρίας κ. Χρυσοστόμου, ἱσταμένον ἐν τῷ Παραθρονίῳ, ἐψάλη ἡ μεγάλη δοξολογία, μετὰ τὴν ὁποίαν ἐτελέσθη μετὰ πάσης τάξεως καὶ ἐκκλησιαστικῆς λαμπρότητος πανηγυρικὴ ἀρχιερατικὴ συλλειτουργία, ἣτις μετεδόθη διὰ πάντων τῶν Ραδιοφωνικῶν Σταθμῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἀντὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ ἀναγνώματος τῆς Κυριακῆς τοῦ Τυφλοῦ, ἀνεγνώσθη τὸ τοιοῦτο τῆς Κυριακῆς τῶν Ἁγίων Πατέρων τῆς Α' ἐκ Νικαίας Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ἠκολούθησε σύντομος ὁμιλία μου, ἣς ἀντίγραφον ὑποβάλλω.

Κατὰ τὴν μετουσίωσιν τῶν τιμίων Δώρων ἐγονυπέτησαν μετὰ τῶν Ὁρθοδόξων Κληρικῶν καὶ οἱ Ρωμαιοκαθολικοί. Ἡ συμμετοχὴ Ὁρθοδόξων καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν προσέδωκεν ἰδιαίτερον μεγαλοπρέπειαν εἰς τὴν ἱστορικὴν αὐτὴν ἀρχιερατικὴν συλλειτουργίαν, ἀναμιμνήσκουσαν τὰς πρὸ τοῦ σχίσματος ἱεροτελεστίας τῆς ἠνωμένης Ἐκκλησίας, ἣτις ἰδιαίτερος συνέκρινε τὸ πυκνότερον ἐκκλησιαστικόν.

Μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς θείας λειτουργίας ἡ Ἀντιπροσωπεῖα τῆς Ἐκκλησίας Ἑνετίας καὶ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Αυστρίας καὶ οἱ ἄλλοι ἐπίσημοι ξένοι ὠδηγήθησαν δι' αὐτοκινήτων εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον «Ξενία» καὶ ἐν πάσῃ τάξει κατέλαβον πάντες τὸ ἴδιον αὐτῶν δωμάτιον καὶ ἀνεπαύθησαν ἐπ' ὀλίγον. Οἱ Ἀντιπρόσωποι καὶ οἱ ἄλλοι ἀρχιερεῖς τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὠδηγήθησαν εἰς τὸ νεόδμητον Μητροπολιτικὸν Μέγαρον, ἔνθα ἀνεπαύθησαν ἕκαστος εἰς ἴδιον δωμάτιον.

Τὴν 13ην ὥραν ἐγένετο δεξίωσις ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Μεγάλῳ, εἰς τὴν ὁποίαν παρέστησαν, ἐκτὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἀντιπροσώπων, οἱ Ἀντιπρόσωποι τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως, τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος, τῆς Κυβερνήσεως, οἱ Βουλευταὶ Κρήτης, οἱ ἄλλοι ἐπίσημοι καὶ ἐπιλεκτοὶ Κοῦρητες ἐξ ἀπάσης τῆς Νήσου καὶ προσεφέρθησαν ἀναψυκτικά. Ἐδόθη οὕτως ἡ εὐκαιρία νὰ ἔλθωσιν εἰς γνωριμίαν καὶ ἐπαφὴν Ὁρθόδοξοι καὶ Ρωμαιοκαθολικοὶ Κληρικοὶ καὶ λαϊκοί, καὶ νὰ ἐκφράσωσι πρὸς ἀλλήλους αἰσθήματα φιλαδελφίας, ἐκτιμήσεως καὶ εὐγνωμοσύνης καὶ θερμὰς εὐχὰς ὑπὲρ τῆς ἐνότητος.

Τὴν 14ην ὥραν παρετέθη ὑπ' ἐμοῦ ἐπίσημον πρόγευμα πρὸς τιμὴν τῆς Ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐκκλησίας Ἑνετίας εἰς τὴν αἴθουσαν Θεοτοκοπούλου, εἰς τὸ ὁποῖον παρεκάθησαν 273 προσκεκλημένοι. Πρὸ τῶν ἐπιδορπίων ἐγένοντο προσφωνήσεις ὑπὸ τῆς ταπεινότητός μου, τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Ολίνοττι, τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Αυστρίας κ. Χρυσοστόμου, ὅστις διεβίβασε τὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος, τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἡλείας κ. Γερμανοῦ ἀπὸ μέρους τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Ἑξοχ. ἐπὶ τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων Ὑπουργοῦ κ. Στυλ. Ἀλαμανῆ. Πάντες ἐξήραμεν τὰς προσπαθείας τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος καὶ τῆς Α. Ἁγιότητος τοῦ Πάπα Ρώμης Παύλου τοῦ ζ' διὰ τὴν ἐνότητα τῶν δύο γερασμίων Ἐκκλησιῶν, τῆς Ὁρθοδόξου καὶ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς, καρπὸν τῶν ὁποίων ἐχαρκτηρίσαμεν μεταξὺ

ἄλλων τὴν ἐπανακομιδὴν τῆς τιμίας Κάρας τοῦ Ἁγίου Τίτου καὶ ἠὐχθήθημεν ὑπὲρ τῆς πλήρους εὐδοώσεως αὐτῶν καὶ ὑπὲρ τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος, ὑπὲρ τῆς Α. Ἁγιότητος τοῦ Πάπα Ρώμης καὶ τῆς Α. Σεβασμιότητος τοῦ Καρδινάλιου Ἰωάννου Οὐρμπάνι, Πατριάρχου Ἑνετίας, διατυπώσαντες καὶ τὰς εὐγνώμονας εὐχαριστίας αὐτῶν καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδοξίας πρὸς Αὐτόν, τὴν πόλιν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑνετίας διὰ τὴν διαφύλαξιν καὶ ἀπόδοσιν τοῦ τιμιωτάτου Λειψάνου τοῦ πρώτου Ἐπισκόπου Κρήτης.

Ἀπὸ ὥρας 19.00' — 20.30' ἐν τῇ Βασιλικῇ τοῦ Ἁγίου Μάρκου ἐγένετο ἑορταστικὴ ἐκδήλωσις μεθ' ὁμιλίας τοῦ Ἀρχοντος Διδασκάλου τοῦ Γένουζ ἐντιμολ. κ. Ἐμμαν. Πετράκη περὶ Ἐκκλησίας Κρήτης καὶ προβολῆς εἰκόνων χριστιανικῶν μνημείων Κρήτης. Ἡ μικτὴ χορωδία τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Ἡρακλείου, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Μουσικῆς αὐτῆς κ. Θεοδώρου Ἀντωνακάκη, ἔψαλεν ἐπιτυχῶς θρησκευτικὰ ᾄσματα, Κρητικὰ Δημοτικὰ τραγούδια καὶ ἐπίκαιρα Κρητικὰ δίστιχα (Μαντινάδες). Ἡ ἑορτὴ προὔξηνεν ἀρίστην ἐντύπωσιν καὶ ἱκανοποίησε μεγάλως τοὺς Ἀντιπροσώπους τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ πυκνὸν ἀκροατήριον.

Τὴν 21ην ὥραν ὁ Δήμαρχος Ἡρακλείου ἐντιμ. κ. Ἀνδρέας Καλοκαιρινὸς παρέθεσεν ἐπίσημον γεῦμα πρὸς τιμὴν τῶν Ἀντιπροσώπων τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος, τῆς Ἐκκλησίας Ἑνετίας καὶ τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἄλλων ἐπισήμων. Ὁ κ. Δήμαρχος ἐν προσφωνήσει, ἀφοῦ ἠὐχαρίστησε τὸν Καρδινάλιον Πατριάρχην, τὴν πόλιν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν Ἑνετίας διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς τιμίας Κάρας τοῦ Ἁγίου Τίτου, τὴν ὁποίαν ἐξαγακτήρισεν ὡς πολυτιμώτατον πνευματικὸν θησαυρὸν τῆς Κρήτης, προσέειπεν ὑπὲρ τῆς ἐνότητος τῶν δύο Ἐκκλησιῶν καὶ ὑπὲρ τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος καὶ τῆς Α. Ἁγιότητος τοῦ Πάπα Ρώμης καὶ τῆς Α. Σεβ. τοῦ Καρδινάλιου Πατριάρχου Ἑνετίας καὶ ἠὐχθήθη τὰ εἰκότα πᾶσιν. Ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Olivotti ἀπήντησε καταλλήλως.

Τὴν πρωΐαν τῆς Δευτέρας, 16 Μαΐου, μετὰ τὴν θεϊαν λειτουργίαν αἱ Ἀντιπροσωπεῖαι τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος, τῆς Ἐκκλησίας Ἑνετίας, τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, συνοδευόμεναι ὑπ' ἐμοῦ ἐλεσκέφθησαν τὸν Νομάρχην καὶ τὸν Δήμαρχον Ἡρακλείου, τὸ ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον καὶ τὴν Κνωσόν. Ἀκολούθως μετέβημεν εἰς τὴν ἱερὰν μονὴν ἁγίου Γεωργίου Ἐπανωσήφη. Οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων, ἐκ τῶν ὁποίων διήλθομεν ὑπεδέχθησαν τὸν Σεβ. Πατριαρχικὸν Ἀντιπρόσωπον καὶ τοὺς Ἀντιπροσώπους τῆς Ἐκκλησίας Ἑνετίας, καὶ τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μετὰ κωδωνοκρουσιῶν καὶ θερμῶν ἐκδηλώσεων σεβασμοῦ, φιλαδελφίας καὶ εὐγνωμοσύνης, ἠσπάζοντο εὐλαβῶς τὴν δεξιὰν τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Olivotti καὶ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Αὐστρίας κ. Χρυσοστόμου καὶ προσέφερον εἰς αὐτοὺς καὶ τοὺς ἄλλους ἄνθη. Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Αὐστρίας μετέφερε τὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας τῆς Ὑμετέρας Θειοτά-

της Παναγιότητος και ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Olivotti, βαθύτατα συγκεκνημένος, ηὐχαρίστει τοὺς χριστιανούς και ἀπηύθυνεν αὐτοῖς εὐχὰς και εὐλογίας. Ὁ J. Frison ἐλάμβανε φωτογραφίας.

Πρὸ τῶν προπυλαίων τῆς ἱερᾶς μονῆς ἁγίου Γεωργίου Ἐπανωσήφη ὑπεδέχθησαν τοὺς Ξένους ὁ Πανος. Ἠγούμενος κ. Παΐσιος, οἱ Ἠγούμενοι τῶν ἱερῶν μονῶν Ἀγκαράθου Κύριλλος, ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου Γρηγόριος και Καρδιωτίσης Θεοδόσιος και οἱ ἀδελφοὶ τῆς ἱερᾶς μονῆς Ἐπανωσήφη και τῶν ἄλλων ἱερῶν μονῶν, τῶν κωδῶνων κρουομένων χαρμωσύνως, και ὠδήγησαν αὐτοῦ: εἰς τὸν ἱερὸν ναόν, ἔνθα ἐτελέσθη δοξολογία, χοροστατοῦντος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Αὐστρίας κ. Χρυσοστόμου. Ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Olivotti ἴστατο ἐν ἰψ̄ Παρθρονῶ, οἱ δὲ Σεβ. Μητροπολίται τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰ ἀριστερὰ τοῦ Ἐπισκοπικοῦ Θρόνου στασίδια. Μετὰ τὴν δοξολογίαν και τὰς γενομένας προσφωνήσεις μεταξὺ τοῦ Πανος. Ἠγουμένου, τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Αὐστρίας κ. Χρυσοστόμου και τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Olivotti, ὠδηγήθησαν πάντες εἰς τὸ Ἠγουμενεῖον, ὅπου προσεφέρθησαν ἀναψυκτικὰ εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς ὑποδοχῆς και ἐν συνεχείᾳ παρεκαθήσαμεν εἰς μναστηριακὸν πρόγευμα ἐν τῇ τραπεζαῖᾳ τῆς ἱερᾶς μονῆς.

Τὸ πρόγευμα ἦτο καθαρῶς μοναστηριακόν, παρεκάθησαν δὲ εἰς αὐτὸ οἱ ἡγούμενοι και ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν ἱερομόναχοι. Διηκόνησαν οἱ διάκονοι και οἱ ἄπλοὶ μοναχοὶ τῆς ἱερᾶς μονῆς. Τὴν τραπέζαν ἠὐλόγησεν ὁ ἅγιος Αὐστρίας και τὰ περισσεύματα τῶν κλασμάτων ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Olivotti.

Πρὸ τῶν ἐπιδορπίων ἐγένοντο ἐπίκαιροι προδόσεις ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Αὐστρίας, τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Olivotti, τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μαρωνείας και ἐμοῦ, εἰς τὰς ὁποίας ἐξήρθησαν αἱ προσπάθειαι ὑπὲρ τῆς ἐνότητος τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος και τῆς Α. Ἁγιότητος τοῦ Πάπα Ρώμης Παύλου ς' και ἀνεπέμφθησαν θερμαὶ εὐχαὶ ὑπὲρ ἀμφοτέρων και ὑπὲρ τοῦ Σεβ. Καρδιναλίου Πατριάρχου Ἐνετίας. Ἐν συνεχείᾳ ἐψάλησαν ἐπίκαιροι ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι και ὁ πολυχρονισμὸς τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος.

Ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν προὔξενησεν ἡ εὐχή τοῦ π. Scarpa ὑπὲρ τῆς ἐνότητος, ἐνότητος, ὡς εἶπεν, ἐν ἀγάπῃ. Ὑπὸ τῶν Ξένων ἐξετιμῆθη μεγάλως ἡ ὀργάνωσις τῆς ἱερᾶς μονῆς και ἡ ζωικότης τῆς ἀδελφότητος αὐτῆς, ἥτις ἀποτε'εῖται ἐκ 35 μοναχῶν.

Μετὰ τὸ γεῦμα ἐπηκολούθησεν ὀλιγόλεπτος ἀνάπαυσις, ἀκολουθῶς δ' ἐφωτογραφήθημεν μετὰ τῶν μοναχῶν και ἀνεχωρήσαμεν, προπεμφθέντες μετὰ τῶν ἰδίων τιμῶν και εὐλαβῶν ἐκδηλώσεων ὑπὸ τῶν μοναχῶν, βαθύτατα ἱκανοποιημένοι ἐκ τοῦ ἐπικρατήσαντος πνεύματος τῆς ἐν Χριστῶ ἀδελφότητος και τῆς φιλοξενίας.

Τὸ ἑσπέρας ἐπεσκέφθημεν τὰ Οἰκοτροφεῖα Ἀρρένων και Θηλέων και τὸ Ἰδρυμα Προστασίας τοῦ Παιδίου τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως Κρήτης.

Ἐν συνεχείᾳ ἡ Ἀντιπροσωπεῖα τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλ-

λάδος ανεχώρησεν αεροπρικῶς εἰς Ἀθήνας, προπεμφθεῖσα ὑπ' ἐμοῦ μέχρι τοῦ αεροδρομίου.

Τὴν 21ην ὥραν παρετέθη ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Μεγάλῳ πρὸς τιμὴν τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀντιπροσώπου Σεβ. Μητροπολίτου Αὐστρίας κ. Χριστοστόμου καὶ τῆς Ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐκκλησίας Ἑνετίας ἐπίσημον γεῦμα, εἰς τὸ ὁποῖον παρεκάθησαν οἱ Σεβ. Μητροπολίται Δημητριάδος Δαμασκηνός, Γορτύνης Τιμόθεος, Πέτρος Δημήτριος, Ἱεραπότνης καὶ Σητείας Φιλόθεος, ὁ Νομάρχης καὶ ὁ Δήμαρχος Ἡρακλείου, ὁ Ἀνώτερος Διοικητὴς Χωροφυλακῆς Κρήτης, ὁ Διοικητὴς Φρουρᾶς Ἡρακλείου, ὁ Λιμενάρχης, ὁ Ἀρχων Διδάσκαλος τοῦ Γένους κ. Ἐμμ. Πετράκης καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι. Ἐπικολούθησε δεξιῶσις, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας προσεφέρθησαν εἰς τὴν Ἀντιπροσωπείαν τῆς Ἐκκλησίας Ἑνετίας ἀναμνηστικὰ δῶρα καὶ τὸ μέταλλον τῆς ἐπανακομιδῆς τῆς τιμίας Κάρας τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Τίτου.

Τὴν ἐπιούσαν Τρίτην, 17 Μαΐου, ἐγένετο ἐκδρομὴ εἰς τὴν Γόρτυναν καὶ τὴν Φαιστόν. Οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων, ἐκ τῶν ὁποίων διερχόμεθα, καὶ αἱ μοναχαὶ τῆς ἱερᾶς μονῆς Παληανῆς τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κρήτης ἐπεφύλαξαν εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Ἀντιπρόσωπον καὶ τοὺς Ἀντιπροσώπους τῆς Ἐκκλησίας Ἑνετίας λαμπρὰν ὑποδοχὴν. Εἰς τοὺς Ἁγίους Δέκα ὑπεδέχθησαν τοὺς Ξένους ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γορτύνης κ. Τιμόθεος καὶ αἱ ἐπιτόπαι Ἀρχαί.

Ἡ Α. Σεβασμότης ὁ Μητροπολίτης Γορτύνης κ. Τιμόθεος παρέθεσε γεῦμα ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ τῆς Παναγίας Καλυβιανῆς. Κατὰ τὰ ἐπιδόρπια ἤγειρε πρόπασιν, ἐν ἧ ἠ΄εχαρίστησε τὴν ἀντιπροσωπείαν τῆς Ἐκκλησίας Ἑνετίας διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς τιμίας Κάρας τοῦ ἁγίου Τίτου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Κρήτης, ἐξῆρε τὸ ἔργον τῆς ἐνότητος καὶ πρόσπειν ὑπὲρ ὑγείας τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος, τῆς Α. Ἀγιότητος τοῦ Πάπα Ρώμης Παύλου ς', τοῦ Σεβ. Καρδινάλιου Πατριάρχου Ἑνετίας καὶ τῶν συνδαιτημόνων. Εἰς ταύτην ἀπήντησε καταλλήλως ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Olivotti. Ἐν συνεχείᾳ παρηκολουθήσαμεν Κρητικὸς χορὸς, τοὺς ὁποίους ἐχόρευσαν αἱ τρόφιμοι τοῦ Ὁρφανοτροφείου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γορτύνης ἐν τῷ προαυλίῳ τοῦ Ἰδρύματος καὶ τῆς Μεταβατικῆς Οἰκοκυρικῆς Σχολῆς τῆς Ἱερᾶς ταύτης Μητροπόλεως.

Ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἀντιπροσωπεία ἐξέφρασε τὴν βαθεῖαν ἱκανοποίησιν αὐτῆς διὰ τὸ κοινωνικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης. Ἀκολούθως ἀνεχωρήσαμεν δι' αὐτοκινήτων εἰς Ἡράκλειον.

Τῇ 18ῃ ὥρᾳ ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἀντιπροσωπεία, συνοδευομένη ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Αὐστρίας, τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κισάμου καὶ Σελίνου καὶ ἐμοῦ μετέβη εἰς τὸν ἱερὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Τίτου δι' ἀποχαρειαστήριον προσκύνημα τοῦ ἱεροῦ λειψάνου.

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ παρεκάλεσα καὶ αὐτὴς αὐτήν, ὅπως διαβίβασῃ τὴν βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην καὶ τὰς εὐχαριστίας μου καὶ παντὸς τοῦ Κλήρου καὶ τοῦ Λαοῦ τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης πρὸς τὸν Σεβ. Καρδινάλιον Πατριάρχην

και την Ἐκκλησίαν Ἐνετίας διὰ τὴν διαφύλαξιν και ἀπόδοσιν τῆς τιμίας Κάρας τοῦ πρώτου Ἀγίου Ἐπισκόπου Κρήτης και ηὐχίθησαν αὐτοῖς τὰ δέοντα.

Ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Olivotti ἀπηύθυνεν ἐν συνεχείᾳ θεομὸν ἀποχαιρετιστήριον λόγον πρὸς τὸ πικνὸν ἐκκλησίασμα και εὐχάς.

Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Συμβούλιον τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ προσέφερεν εἰς τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Αὐστρίας και τὴν Ἀντιπροσωπείαν ἀναμνηστικὰ λευκώματα.

Ἀκολούθως ἐξήλθομεν τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ, τῶν κωδῶνων αὐτοῦ κρονομένων χαρμωσύνως, κατευοδοθέντες ὑπὸ τοῦ πικνοῦ ἐκκλησίασματος μέχρι τῆς ὁδοῦ 25ης Αὐγούστου και ἐπιβάντες αὐτοκινήτων μετέβημεν εἰς τὸ Μητροπολιτικὸν Μέγαρον, ἔνθα ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἁγίου Μηναῖ εἶχον συγκεντρωθῆ ὁ ἱερὸς Κληρὸς τῆς πόλεως, οἱ οἰκότροφοι τῶν Οἰκοτροφείων Ἀρρένων και Θηλέων και οἱ τρόφιμοι τοῦ Ἰδρύματος Προστασίας τοῦ Παιδίου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κρήτης και πλήθη λαοῦ. Εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ Μητροπολιτικοῦ Μεγάρου, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνέμενον ὁ Νομάρχης, ὁ Δήμαρχος Ἡρακλείου και αἱ ἄλλαι Ἀρχαὶ τῆς πόλεως, ἐγένετο ἀποχαιρετιστήριος δεξίωσις, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας ὁ Δήμαρχος Ἡρακλείου ἐντιμ. κ. Ἀνδρέας Καλοκαιρινὸς προσέφερεν εἰς τοὺς Ἀντιπροσώπους τῆς Ἐκκλησίας Ἐνετίας ἀναμνηστικὰ μετάλλια τῆς 1000ῆς ἐπετείου τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Κρήτης ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου Φωκά και πολυτελῆ ἔκδοσιν τῶν Πρακτικῶν τοῦ Ἀ' Διεθνοῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου και ἀνηλλάγησαν ἀποχαιρετιστήριοι εὐχαὶ και εὐχαριστίαι.

Ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Olivotti παρεκλήθη ὑπ' ἐμοῦ, ὅπως διαβιβάσῃ εἰς τὸν Σεβ. Καρδινάλιον Ἰωάννην Οὐρμπάνι, Πατριάρχην Ἐνετίας, θεομὴν παράκλησίν μου, ἵνα ἐπισκεφθῆ τὴν Κρήτην.

Περὶ ὥραν 20.00' ἡ Ἀντιπροσωπεία τῆς Ἐκκλησίας Ἐνετίας, ἀφοῦ προσεκύνησεν ἐν τῷ ἱερῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ και ἀπεχαιρέτησε τὰ συγκεντρωθέντα πλήθη και τὸν ἱερὸν Κληρὸν, τῶν κωδῶνων αὐτοῦ κρονομένων χαρμωσύνως, συνοδευομένη ὑπὸ τοῦ Σεβ. Πατριαρχικοῦ Ἀντιπροσώπου, τοῦ ἐντιμ. Ἑλληνοῦ Προξένου ἐν Ἐνετίᾳ κ. Λεωνίδου Μαυρομιχάλη, τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κισάμου και Σελίνου, ἐμοῦ, τῶν Ἀρχῶν, πολλῶν Κληρικῶν και ἄλλων ἐπισήμων, ἀνεχώρησε δι' αὐτοκινήτων εἰς τὸ ἀεροδρόμιον Ἡρακλείου.

Τὴν Ἀντιπροσωπείαν τῆς Ἐκκλησίας Ἐνετίας συνώδευσαν μέχρις Ἀθηνῶν ὁ Σεβ. Πατριαρχικὸς Ἀντιπρόσωπος, ὁ Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κρήτης Ἀρχιμ. Κύριλλος και ὁ ἐντιμ. Ἑλληὴν Πρόξενος ἐν Βενετίᾳ κ. Λεωνίδας Μαυρομιχάλης.

* * *

Ἐν συμπεράσματι ἀναφέρω εὐλαβῶς τῇ Ὑμετέρᾳ Θειοτάτῃ Παναγιώτη και τῇ περὶ Αὐτὴν Ἀγίᾳ και Ἱερᾷ Συνόδῳ τὰ κάτωθι :

1) Ἡ συμμετοχὴ τοῦ Κλήρου καὶ τοῦ Λαοῦ τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης εἰς τὴν ἐπανακομιδὴν τῆς τιμίας Κάρας τοῦ πρώτου Ἐπισκόπου αὐτῆς ἁγίου Ἀποστόλου Τίτου ἦτο πάνδημος καὶ εὐλαβής, ἡ ὀργάνωσις δὲ τοῦ ἑορτασμοῦ ἀπεδείχθη ἡ καλυτέρα. Ἡ Ἀντιπροσωπεῖα τῆς Ἐκκλησίας Ἐνετίας ἐξεφράσθη ἐνθουσιωδῶς διὰ τὴν γενομένην εἰς αὐτὴν ὑποδοχὴν τόσον ἐν Ἀθήναις ὅσον καὶ ἐν Κρήτῃ, ὡς καὶ διὰ τὴν ἀρίστην ὀργάνωσιν τῶν τελετῶν τῆς παραδόσεως τῆς τιμίας Κάρας τοῦ ἁγίου Τίτου.

2) Ἡ ἐπανακομιδὴ τῆς τιμίας Κάρας τοῦ ἁγίου Τίτου ἐξ Ἐνετίας εἰς Κρήτην ἀπετέλεσεν ἱστορικὸν σταθμὸν εἰς τὰς σχέσεις Ὀρθοδόξων καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν, ἐξετιμήθη δὲ ὑπὸ πάντων ὡς εὐλογημένος καρπὸς τῆς ἁγίας προσπαθείας τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος καὶ τῆς περὶ Αὐτὴν Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου διὰ τὴν προσέγγισιν καὶ τὴν ἐνότητα τῶν σεβασμίων Ἐκκλησιῶν Ὀρθοδόξου καὶ Ρωμαιοκαθολικῆς καὶ συνέβαλε μεγάλως εἰς τὴν προώθησιν αὐτῆς.

3) Ἡ ἐπανακομιδὴ τῆς τιμίας Κάρας ἔδωκε τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὸν ἱερὸν Κλῆρον καὶ τὸν εὐσεβῆ Λαὸν τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, ἵνα ἐκδηλώσῃ τὴν εὐλαβὴ ἀφοσίωσιν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ πρὸς τὴν Μητέρα Ἁγίαν Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Ὑμετέραν Θειοτάτην Παναγιότητα καὶ τὰ θεομὰ εὐγνώμονα καὶ φιλάδελφα αἰσθήματα αὐτοῦ πρὸς τὴν σεβασμίαν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν πόλιν τῆς Ἐνετίας καὶ τὴν Α. Σεβ. τὸν Καρδινάλιον Πατριάρχην Οὐρμπάνι, καθὼς καὶ τὸν πόθον αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐνότητος τῶν Χριστιανῶν.

Ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Olivotti, βαθύτατα συγκεινημένος, ἀπὸ τὰς ἐκδηλώσεις τῶν χριστιανῶν, εἰς ἀποστροφὴν πρὸς ἐμὲ εἶπεν: «Ἐπρεπε νὰ εἶναι παρῶν ὁ ἅγιος Πατὴρ, ἵνα ἴδῃ τὰς ἁγίας αὐτὰς ἐκδηλώσεις τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ σας ὑπὲρ τῆς ἐνότητος. Ὁ Καρδινάλιος Πατριάρχης Βενετίας θὰ λυπηθῆ περισσότερον, διότι, λόγῳ τῶν καθηκόντων αὐτοῦ, δὲν ἠδυνήθη νὰ παραστῆ εἰς τὴν ἐπανακομιδὴν τῆς τιμίας Κάρας τοῦ ἁγίου Τίτου ἐνταῦθα». Ὁ μοναχὸς Long, Ἀντιπρόσωπος τῆς Γραμματείας διὰ τὴν ἐνότητα τῶν χριστιανῶν τῆς Ἁγίας Ἐδρας, ἐπανελάβε πολλάκις «ἔχει πολὺ προωθηθῆ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Κρήτης τὸ πνεῦμα τῆς ἐνότητος. Ἐπετελέσαμεν θαυμάσιον ἔργον». Ὁ π. Scagra, ὡς προανέφερον, εἰς τὸ γεῦμα ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ ἁγίου Γεωργίου Ἐπανωσήφῃ, βαθύτατα συγκεινημένος, ἠύχηθη ὑπὲρ τῆς ἐνότητος εἰπὼν, μεταξὺ ἄλλων, «Ἐνωσιν, (ὄχι ὁμῶς Φλωρεντίας, ἀλλὰ) ἐν ἀγάπῃ», καταχειροκροτηθεὶς.

4) Αἱ ἑορταὶ τῆς ἐπανακομιδῆς τῆς τιμίας Κάρας τοῦ ἁγίου Τίτου προέβαλον μεγάλως τὴν Ἐκκλησίαν Κρήτης καὶ συνέβαλον εἰς τὴν ἔξαρσιν τῆς ἀποστολικῆς αὐτῆς προελεύσεως.

5) Δέον, ὅπως ἐξαρθῆ καὶ ἡ ἐπίσημος συμμετοχὴ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Χρυσόστομου καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἀυτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν ἑορτασμὸν τῆς ἐπανακομιδῆς τῆς τιμίας Κάρας τοῦ ἁγίου Τίτου.

Ἡ Α. Μακαριότης προέστη ἐν Ἀθήναις τῶν γενομένων τελετῶν καὶ ἀντιπροσωπεύθη εἰς τὰς ἐνταῦθα ἐκκλησιαστικὰς τελετὰς καὶ ἄλλας ἐκδηλώσεις διὰ τοῦ Πρωτοσυγγέλλου τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν Πανοσιολ. Ἀρχιμ. Σεβαστιανοῦ. Ἡ ἀντιπροσωπεΐα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου μετέσχεν εἰς πάσας τὰς ἐν Ἡρακλείῳ ἑορταστικὰς ἐκδηλώσεις καὶ συνώδευσεν τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν Ἀντιπροσωπεΐαν εἰς τὴν ἱερὰν μονὴν ἁγίου Γεωργίου Ἐπανωσήφῃ. Ἡ προσλαλιὰ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἡλείας κ. Γερμανοῦ εἰς τὸ ἐπίσημον γεῦμα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κρήτης ἦτο ὑπὲρ τῆς ἐνότητος καὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν προσπαθειῶν τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος ὑπὲρ τῆς προσεγγίσεως Ὁρθοδόξων καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν καὶ ὑπὲρ τοῦ Διαλόγου.

6) Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις συμμετέσχεν ἐνεργῶς εἰς τὸν ἑορτασμὸν τῆς ἐπανακομιδῆς τῆς τιμίας Κάρας τοῦ ἁγίου Τίτου, διέθεσε δὲ διὰ τοῦ Ἐξοχ. ἐπὶ τοῦ Συντονισμοῦ Ὑπουργοῦ κ. Κων. Μητσοτάκη δραχμ. 800.000 διὰ τὰς δαπάνας τοῦ ἑορτασμοῦ.

7) Ὁ Σεβ. Πατριαρχικὸς Ἀντιπρόσωπος Μητροπολίτης Αὐστρίας κ. Χρυσόστομος ἀντιπροσώπευσεν ἐπαξίως τὴν Ὑμετέραν Θειοτάτην Παναγιότητα καὶ ἐλάμπρυνε τὸν ἑορτασμὸν τῆς ἐπανακομιδῆς τῆς τιμίας Κάρας τοῦ ἁγίου Τίτου, οὐ μόνον διὰ τῆς ἐνεργοῦ συμμετοχῆς αὐτοῦ ἀπὸ Βενετίας μέχρι Κρήτης, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ἀνωτέρου ἐκκλησιαστικοῦ ἤθους αὐτοῦ, ἔδωκε δὲ τὴν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς πᾶσι Κρητάς, οἱ ὅποιοι εἴτε ὡς φοιτηταί, εἴτε ὡς ἀσθενεῖς, εἴτε ὡς ἐπισκέπται, ἔχουσιν εὐεργετηθῆ ὑπὸ τῆς Α. Σεβασμότητος ἐν Βιέννῃ, νὰ ὑποβάλωσιν αὐτῷ καθηκόντως εὐγνώμονας εὐχαριστίας.

8) Διὰ τὸν καταρτισμὸν τοῦ προγράμματος καὶ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς ἐπανακομιδῆς τῆς τιμίας Κάρας τοῦ ἁγίου Τίτου εἰργάσθησαν, μὴ φεισθέντες οὐδενὸς κόπου, ὁ Ἐξοχ. Πρόεδρος κ. Θεμ. Χρυσανθόπουλος, ὁ ἐντιμ. κ. Κων. Κωνσταντόπουλος, ὁ ἐντιμ. κ. Γ. Πετρωνάκος τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, ὁ Διευθυντὴς Τουρισμοῦ κ. Εὐθύμιος Πύργας, ὁ Νομάρχης Ἡρακλείου ἐντιμ. κ. Ἀναστάσιος Τασούλας, ὁ Δήμαρχος Ἡρακλείου ἐντιμ. κ. Ἀνδρέας Καλοκαιρινός, ὁ Στρατιωτικὸς Διοικητὴς Συνταρχῆς κ. Ἀπ. Τζουβελέκης, ὁ Διοικητὴς Χωροφυλακῆς Ἡρακλείου Ἀνταρχῆς κ. Σαβιολάκης, ὁ Λιμενάρχης κ. Κορακᾶς, ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως κ. Μηνᾶς Φανουργιάκης καὶ οἱ Ἐπιθεωρηταὶ ἱτῶν Δημοτικῶν Σχολείων Ἡρακλείου καὶ πλείστοι ἄλλοι.

Τῇ 23ῃ Μαΐου, μετέβην ἀεροπορικῶς εἰς Ἀθήνας ἐνθα μετὰ τοῦ Σεβ. Πατριαρχικοῦ Ἀντιπροσώπου Μητροπολίτου Αὐστρίας κ. Χρυσόστομου, ἐπεσκέφθημεν τὴν Αὐτοῦ Ἐξοχότητα τὸν Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως, Ἐξοχωτάτους Ὑπουργοὺς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐπὶ τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, ἐπὶ τῆς Προεδρίας Κυβερνήσεως, ἐπὶ τοῦ Συντονισμοῦ, ἐπὶ Ἐθνικῆς Ἀμύνης, ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης, καθὼς καὶ τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν κ. Χρυσόστομον, τοὺς ὁποίους ἠὲ εὐχαριστήσαμεν ἀπὸ μέ-

ρους τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος καὶ τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης διὰ τὴν κυβερνητικὴν ὑποστήριξιν καὶ τὴν συμμετοχὴν αὐτῶν εἰς τὸν ἑορτασμὸν τῆς ἐπανακομιδῆς τῆς τιμίας Κάρας τοῦ ἁγίου Τίτου, ἐπιδόσαντες αὐτοῖς ἀναμνηστικὰ μετάλλια καὶ ἱερὰν Εἰκόνα τοῦ ἁγίου Τίτου εἰς τὴν Α. Μακαριότητα τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν. Πάντες ἐξέφρασαν τὴν βαθεῖαν ἱκανοποίησιν καὶ τὰ συγχαρητήρια αὐτῶν διὰ τὴν ἀρίστην δογάνωσιν τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς ἐπανακομιδῆς τῆς τιμίας Κάρας τοῦ ἁγίου Τίτου καὶ τὴν πάνδημον συμμετοχὴν τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ, ὅπως καὶ τὸν βαθύτατον σεβασμὸν αὐτῶν πρὸς τὴν Ὑμετέραν Θειοτάτην Παναγιότητα καὶ παρεκάλεσαν, ὅπως ὑποβάλωμεν Αὐτῇ τὰ εὐλαβῆ αὐτῶν σέβη.

Ταῦτα ὑποβάλλων τῇ Ὑμετέρᾳ Θειοτάτῃ Παναγιότητι καὶ τῇ περὶ Αὐτὴν Ἁγίᾳ καὶ ἱερᾷ Συνόδῳ καὶ ἐπισυνάπτων τὰς, ἐπὶ τῇ ἀποδόσει τῆς τιμίας Κάρας τοῦ Ἁγίου Τίτου, γενομένας ἐπισήμους προσφωνήσεις, διατελῶ μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ

Ἐν Ἡρακλείῳ τῇ 7ῃ Ἰουνίου 1966

† Ὁ Κρήτης ΕΥΓΕΝΙΟΣ

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κρήτης κ. Εὐγένιος, φέρων τὴν Τιμίαν Κάραν

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κρήτης ἐν μέσῳ τῶν Ἀντιπροσώπων τοῦ Οἴκουμ. Πατριαρχείου
καὶ τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Η ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΤΗΣ Α. Θ. ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΟΣ
ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ κ. κ. ΑΘΗΝΑΓΟΡΑ

Ἱερώτατε Μητροπολίτα Κρήτης, ὑπέρτιμε καὶ ἔξορχε Εὐρώπης, ἐν Ἀ-
γίῳ Πνεύματι ἀγαπητὲ ἀδελφεῖ καὶ συλλειτουργεῖ τῆς ἡμῶν Μετριότητος κύριε
Εὐγένιε, χάρις εἴη τῇ ὑμετέρᾳ ἱερότητι καὶ εἰρήνῃ παρὰ Θεοῦ.

Πολλὴν ψυχικὴν ἀγαλλίασιν προῦξένισαν τῇ περὶ ἡμᾶς Ἀγίᾳ καὶ Ἱερᾷ
Συνόδῳ καὶ ἡμῖν προσωπικῶς ἢ τε ἔκθεσις καὶ τὸ ἀπὸ ἡ' Ἰουνίου ἐ.ἔ. γράμ-
μα τῆς ὑμετέρας λίσαν ἡμῖν ἀγαπητῆς Ἱερότητος ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ἀπό-
δοσιν καὶ ἐπανακομιδὴν τῆς τιμίας Κάρας τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Τίτου, ἐκ
Βενετίας εἰς τὴν ἔδραν αὐτῆς ἐν τῇ Μεγαλωνύμφῳ νήσῳ

Καὶ ἦτο πολὺ φυσικὸν τὸ αἰσθημα τοῦτο, ὅπερ ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῶν
ὡς ἄνω ἐδημιουργήθη εἰς τὴν ψυχὴν πάντων ἡμῶν ἐνταῦθα.

Μέγα τὸ γεγονός τῆς ἀποδόσεως καὶ ἐπιστροφῆς τῆς τιμίας Κάρας τοῦ
Ἀποστόλου Τίτου εἰς τὸν τόπον, ἔνθα κατεστάθη ὡς Ἐπίσκοπος παρὰ τοῦ
μεγάλου Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν Παύλου καὶ ἡγίασε διὰ τῆς διδασκαλίας,
διὰ τοῦ ἔργου καὶ διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ!

Ἀλλὰ τὸ γεγονός τοῦτο ἔχει καὶ περαιτέρω σημασίαν. Κατακυροῖ τὴν
μεγάλην προσπάθειαν, ἣτις καταβάλλεται ἀπὸ μέρους τῶν δύο Πρεσβυγενῶν
Ἐκκλησιῶν Ἀρχαίας καὶ Νέας Ρώμης ἐν ἱστορίᾳ εἰς τὴν δημιουργίαν καὶ
ἀνάπτυξιν καὶ προαγωγὴν τοῦ Διαλόγου τῆς ἀγάπης, τῆς λήθης τοῦ παρελ-
θόντος, τῆς συνεννόσεως, τῆς συνεργασίας ἐπὶ διαφόρων κοινωνικῶν προ-
βλημάτων καὶ τῆς καλλιιεργείας τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου ὑπὸ ἀντικειμενι-
κὸν σκοπὸν τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν πρὸ τοῦ 1054 ἐποχὴν, καθ' ἣν αἱ δύο Ἐκ-
κλησίαι ἐδίουν ἐντὸς τοῦ κοινοῦ πατρῷου τοῦ Αἵματος καὶ Σώματος τοῦ
Χριστοῦ, παρὰ καὶ τὰς τότε ὑφισταμένας διαφορὰς μεταξὺ αὐτῶν.

Προαγόμεθα τοίνυν, ἀποφάσει Συνοδικῇ, ὅπως ἀπευθύνωμεν τῇ ὑμετέρᾳ
προσφιλεῖ Ἱερότητι θερμὰ συγχαρητήρια ἐπὶ τῷ ἐπιτεύγματι τούτῳ, τῷ τόσῳ
ἱστορικῷ καὶ σημερινῷ, καὶ ἀναθέτομεν αὐτῇ, ὅπως προφρόνως διαβιβάσῃ
τὰ συγχαρητήρια ἡμῶν πρὸς τοὺς περὶ αὐτὴν ἁγίους Ἀδελφούς, τοὺς συγ-
κροτοῦντας τὴν Ἱεραρχίαν τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας Κρήτης, πρὸς τοὺς
Ἐντίμους Ἀρχοντας καὶ πρὸς τὸ Χριστεπώνυμον Πλήρωμα αὐτῆς.

Πληροφοροῦντες δ' ὅτι θέλομεν ἀπευθύνει εὐχαριστίας πρὸς πάντας τοὺς
συντελέσαντας εἰς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἱστορικοῦ γεγονότος, κατὰ τὰ
ὀνόματα τῆς ἀπὸ ἡ' Ἰουνίου ἐ.ἔ. ἐπιστολῆς αὐτῆς, ἐπικαλούμεθα τὴν χάριν
τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ ἄπειρον αὐτοῦ ἔλεος ἐπὶ τὴν ὑμετέραν Ἱερότητα

αἰξ' Αὐγούστου λ'

† Ὁ Κων/πόλεως ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΣΕΒ. ΚΑΡΔΙΝΑΛΙΟΥ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΟΥΡΜΠΑΝΙ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΒΕΝΕΤΙΑΣ, ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΘΕΙΑΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΝ,
ΤΗΝ ΤΕΛΕΣΘΕΙΣΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΑΣΙΛΙΚΗΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΚΟΥ
ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΗΣ ΤΙΜΙΑΣ ΚΑΡΑΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΤΙΤΟΥ (Πέμπτη, 12 Μαΐου 1966)

Καλῶς ἤλθατε, ἀδελφοί τῆς σεβασμίας Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης. Ἡ παρουσία σας ἐνθαρρύνει τὴν ψυχὴν μας εἰς τὰς πρὸ ἀγαθῆς ἐλπίδας εἰς τὸ ὄνομα καὶ εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, τοῦ λυτρωτοῦ μας, δι' ἐκείνην τὴν ἔνωσιν τῆς πίστεως καὶ τῆς χάριτος, τὴν ὁποίαν ὁ Διδάσκαλος ἐπεκαλέσθη δι' ὄλους ἡμᾶς ἀπὸ τὸν Πατέρα εἰς τὴν μεγαλειώδη ἀρχιερατικὴν προσευχὴν του, ὡς ἐπισφράγισιν τοῦ μυστικοῦ Δείπνου, πρώτης θυσίας τῆς Κεινῆς Διαθήκης, καὶ ἐκ τῶν προτέρων ὑπομνήματος τῆς θυσίας ἐπὶ τοῦ σταυροῦ.

Ἡ αἰτία, ἣ ὁποία σᾶς φέρει ἐδῶ ἀπὸ τὸ χαρούμενο νησί σας, εἶναι δι' ὑμᾶς καὶ δι' ἡμᾶς τὸ οἰκουμενικὸν πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν αἰωνίαν εὐαγγελικὴν ἐντολὴν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ἐποχῆς μας.

Ἡ Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τοῦ Βυτικανοῦ, ἀρξάμενη μὲ προφητικὸν θάρρος ὑπὸ τοῦ Πάπα Ἰωάννου καὶ συνεχιζομένη καὶ τελειουμένη μὲ ἀποστολικὴν σοφίαν ὑπὸ τοῦ Πάπα Παύλου, ὑποχρεώνει ὄλους τοὺς ἀνθρώπους καλῆς θελήσεως, ἰδιαιτέρως ἐκείνους ποὺ δοξάζονται μὲ τὸ χριστιανικὸν ὄνομα, νὰ ἐργασθοῦν διὰ νὰ ἀποφευχθῆ ὅ,τι δῆποτε μᾶς χωρίζει καὶ διὰ νὰ διευκολύνῃ ὅ,τι μᾶς ἑνώνει.

Ἡ Βενετία εἰς τὴν χιλιετὴ ἱστορίαν τῆς, λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς τῆς θέσεως καὶ λόγῳ τῆς πολιτικῆς τῆς διοργανώσεως, αἰσθάνεται νὰ ἔχῃ ἀπὸ τὴν θείαν Ἠρόνια τὴν ἀποστολὴν τῆς συναντήσεως μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως ὑπεράνω τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων. Ἡ Βενετία, παρακολουθοῦσα τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν, εἶναι εὐτυχῆς, ἔστω καὶ ἂν αἰσθάνεται τὸν πόνον τοῦ ἀποχωρισμοῦ, νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν ἐπιθυμητὴν ἔνωσιν, δίδουσα εἰς τὴν σεβασμίαν καὶ ἐπιφανῆ Μητρόπολιν τῆς Κρήτης τὸ ἅγιον λείψανον τῆς Κάρας τοῦ Ἁγίου Τίτου, μαθητοῦ τοῦ Ἁγίου Παύλου, καὶ ἐξ αὐτοῦ κατασταθέντος ποιμένος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης.

Ὅπως σεῖς καλῶς γνωρίζετε, ἡ παρουσία τῆς Δημοκρατίας τῆς Βενετίας εἰς τὸ νησί τῆς Κρήτης διήρκεσε ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας, ἀπὸ τὸ 1204 ἕως τὸ 1669, ἀπὸ τὴν ἐπιτυχεῖ ἀποστολὴν τῆς Δ' Σταυροφορίας μέχρι τὸν τρομερὸν καὶ ἀποτυχόντα πόλεμον τοῦ Ἡρακλείου. Μᾶς ἐνθαρρύνει ἡ σκέψις, ὅτι ἡ παραμονὴ τῆς Γαληνοτάτης εἰς τὸ νησί δὲν ἦτο μόνον διὰ ἐμπορικὰ καὶ πολιτικὰ συμφέροντα, ἀλλὰ εἶχε καὶ σημαντικὴν ἐπίδρασιν καὶ εἰς τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν, ὅπως μαρτυροῦσιν αἱ Ἐκκλησίαι, αἱ ἀφιερωμέναι εἰς τὸν Ἅγιον Μάρκον, εἰς τὴν Παναγίαν καὶ εἰς τὸν Ἅγιον Ρόκκον, οἱ πολλοὶ Ἐνετοὶ Ἐπίσκοποι, οἱ ὅποιοι ἐκόσμησαν τὴν ἔδραν τῆς Κρήτης, ὁ

περωτὸς λέων, ὁ ὁποῖος κρατεῖ ἀνοικτὸν τὸ Εὐαγγέλιον τῆς εἰρήνης.

Ἦτο λοιπὸν ἐπόμενον, ὅτι φεύγοντες ἀπὸ τὸ νησί οἱ Ἐνετοὶ θὰ ἔπαιρναν μαζί τῶν τὸν πολῦτιμον θησαυρὸν τῆς εὐλαθείας καὶ τῆς ἀγάπης τὸ τίμιον λείψανον τῆς Κάρας τοῦ Ἁγίου Τίτου, διασφύζοντες αὐτὴν οὕτως ἀπὸ τὴν βεβαίαν βεβήλωσιν καὶ καταστροφὴν, τὴν ὁποίαν θὰ ἔκαμναν οἱ νικηταί.

Τὸ τίμιον λείψανον εἶχε τὴν τιμητικὴν αὐτοῦ θέσιν ἐντὸς τοῦ ἁγίου Μάρκου, ὅπου κάθε χρόνος, κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Τίτου, ἐξετίθετο εἰς τιμητικὴν προσκύνησιν τῶν πιστῶν.

Ἄλλὰ πῶς ἠδυνάμεθα νὰ μὴ ἀνταποκριθῶμεν εἰς τὰς ἐπ' ἐσχάτως αἰτήσεις τῶν ἀδελφῶν τῆς Κρήτης, οἱ ὁποῖοι ἐπεθύμουν νὰ ἔχωσιν εἰς τὴν Μητρόπολιν αὐτῶν τὴν διάσημον καὶ πολῦτιμον Κάραν ἐκείνου, ὁ ὁποῖος κατόπιν ἐντολῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ὠργάνωσε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κρήτης, καθιστῶν πρεσβυτέρους διὰ τὰς νέας κοινότητας. Ἡ βεβαίότης, ὅτι εἰς τὴν νῆσον, ἣ ὁποία μετὰ ἀπὸ εἴκοσιν αἰῶνας ἐνθυμεῖται τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου ἐκ μέρους τοῦ ἀγαπητοῦ μαθητοῦ τοῦ ἁγίου Παύλου, ὁ Ἅγιος Τίτος θὰ εἶχε μεγαλειώδη καὶ αἰωνίαν εὐλάβειαν, μᾶς ἔπεισεν, ἵνα ἐμπιστευθῶμεν, σεβάσμιοι Ἱεράρχαι, αὐτὸν τὸν θησαυρὸν, ἵνα ἡ ἐπιστροφή τοῦτου ἀρχίσῃ ἕνα νέον σύνδεσμον φιλικῆς ἀδελφωσύνης μεταξὺ τῆν ἰδικῆς μας καὶ τῆς ἰδικῆς σας Ἐκκλησίας.

Ἀπὸ τὰ ἱερὰ κείμενα ἢ ἀποστολικὴ δρᾶσις τοῦ ἁγίου Τίτου ἐμφανίζεται μὲ τοῦτο τὸ εἰδικὸν χαρακτηριστικόν: Εἶναι ὁ φορεὺς τῆς συμφιλίωσης καὶ τῆς εἰρήνης! Εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ λαμβάνει μέρος μαζί μὲ τὸν Παῦλον καὶ τὸν Βαρνάβαν εἰς τὴν Α' Ἀποστολικὴν Σύνοδον. Ἀργότερον, κατὰ τὸ 58, ἀπὸ τὴν Ἐφεσον, ὅπου εὐρίσκεται μὲ τὸν Παῦλον καὶ τὸν Τιμόθεον, ἀπὸ τὸν ἴδιον Ἀπόστολον ἐστάλη εἰς τὴν Κόρινθον, διὰ νὰ φέρῃ εἰς ἐκείνην τὴν κοινότητα, ἀναστατωμένην ἀπὸ τοὺς Ἰουδαϊζόντας ἐχθροὺς τοῦ Παύλου, τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας τοῦ Ἀποστόλου καὶ σὲ μιὰ ἡρεμῆ καὶ θαρραλέαν ἐπαναφορὰν τῆς χριστιανικῆς ζωῆς. Καὶ εἰς τὴν Κρήτην αὐτὸς ἔρχεται μὲ τὴν ἰδίαν ἀποστολήν. Δὲν τοῦ λείπουν βεβαίως δυσκολίαι, εὐκόλως ἄλλωστε ἐννοούμεναι, ἀλλὰ ἐκεῖνος ἐξῆλθε νικητῆς μὲ τὴν πατρικὴν σταθερότητα, μὲ τὴν ἀμεμπτη συμπεριφορὰ καὶ μὲ τὴν προνοητικὴν σοφίαν του.

Ἡ ποιμαντορικὴ του δρᾶσις φθάνει μέχρις ἡμῶν διὰ μέσου τῆς ἐπιστολῆς, τὴν ὁποίαν ὁ Ἀπόστολος τοῦ στέλλει πιθανῶς ἀπὸ τὴν Ρώμην κατὰ τὸ 66 — ἀκριβῶς πρὸ 19 αἰώνων —, ἐπιστολή, ἣ ὁποία δύναται νὰ ὀνομασθῇ «πνευματικὴ διαθήκη τοῦ Ἀποστόλου Παύλου» καὶ συγχρόνως «Ποιμαντικὸν Ὡρολόγιον».

Ὁ θεολόγος τῆς λυτρώσεως, ὁ ἀπόστολος τοῦ χριστιανικοῦ μηνύματος, ποιμὴν ὁ ἄγρυπνος ἐπὶ τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ, συνάγει εἰς εὐτυχεῖς συνάξεις τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ: Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κρήτης, ἥδη τεθεμελιωμένην ἀπὸ τὴν ποιμαντικὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν, πρέπει νὰ κατασταθῶσιν Ἱεράρχαι, νὰ καταγγελθῶσιν αἱ ψευδοδιδασκαλίαι, νὰ διδαχθῶσιν οἱ πιστοὶ

περί τῶν καθηκόντων αὐτῶν γενικῶς καὶ λεπτομερῶς. Ἐλέχθη, ὅτι ἡ ἐπιστολή εἶναι ἐπιτυχῆς σύνθεσις «τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς, θεμελιωμένη ἐπὶ τῆς πείρας καὶ τῆς ἀποκαλύψεως καὶ πλουσία ἀπὸ ψυχολογικῆς λεπτότητος καὶ ἀπὸ κοινωνικῆν εὐαισθησίαν» (Rinaldi, Ἱερὰ Βίβλος, Εἰσαγωγή εἰς τὴν πρὸς Τίτον Ἐπιστολή, ἔκδοσις Marietti). Αὕτη μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ἀντιληφθῶμεν ὅχι μόνον τοὺς φιλικούς δεσμούς, οἱ ὅποιοι συνδέουν τὸν Ἀπόστολον μὲ τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Τίτον — παρηγορίαν αὐτοῦ —, ἀλλ' ἐπίσης τὴν ποιμαντορικὴν γραμμὴν τοῦ ἁγίου Ἐπισκόπου ἀμεμπτον, καθὼς ἀρμόζει εἰς ἓνα διαχειριστὴν τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ, μέσῳ τῆς ὑγιεῖς διδασχῆς καὶ καλῆς ἠθικῆς κατασκευαστὴν τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ.

Μετὰ ἀπὸ 19 αἰῶνας ἔχουν ἀκόμη ὀλην τὴν δύναμιν δι' ἡμᾶς καὶ ὑμᾶς, καθὼς ἐπίσης καὶ δι' ὅλους τοῦ ἀνθρώπου, αὐταὶ αἱ περίφημοι φράσεις, αἱ ἐμπνευσμέναι ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. «Ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσῃται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας καὶ καθάρισσιν ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων» (Τίτ. β', 11 — 14). Ἡ μακαρία ἐλπίς θὰ γίνῃ πραγματικότης αἰωνία, ὅταν εἰς τὸ τέλος τῆς γῆινου περιουσίας μας φθάσωμεν εἰς τὴν αἰωνίαν πατρίδα· ἀλλὰ δυνάμεθα νὰ εὐχηθῶμεν — ἐν ἀναμονῇ τῆς ὥρας τοῦ Κυρίου — ὅπως ὅλοι ὅσοι καυχῶνται διὰ τὸ χριστιανικὸν αὐτῶν ὄνομα ζήσωσιν ἐν ἐνότητι, οὕτως ὥστε νὰ καταστήσωμεν ὑπόδειγμα εἰς τὸν κόσμον, βεβαρυμένον ἔτι ὑπὸ τόσων δικαίσεων, ἀντιθέσεων, διαμαχῶν καὶ πολέμων, καὶ σὺν τῷ χρόνῳ γίνωμεν εἰς τὸν κόσμον καὶ διὰ τὸν κόσμον μικρὰ ζύμη τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀληθείας, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης.

Εἴμεθα ὅλοι βέβαιοι, ὅτι ἡ Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τοῦ Βατικανοῦ, ὑποχρεοῦσα τοὺς πιστοὺς ἀνθρώπους εἰς μίαν εὐλικρινῆ ἐμβάθυνσιν πνευματικῆς ἀναγεννήσεως, ἐμπιστεύεται πρῶτ' ἀπ' ὅλα καὶ ὑπεράνω ὅλων εἰς τὴν μυστικὴν καὶ παντοδύναμον ἐνέργειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ψυχὴν τοῦ μυστικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. «Τὸ Πνεῦμα — ὡς καλῶς γνωρίζομεν — ὅπου θέλει πνεῖ, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται καὶ ποῦ ὑπάγει». «Οὕτως — ἔλεγεν ὁ Χριστὸς εἰς τὸν Νικόδημον — ἐστὶν πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ πνεύματος» (Ἰω. γ', 8). Εἶναι καθήκον ἡμῶν νὰ σιωπήσωμεν, ἵνα ἀκούσωμεν ἐντὸς ἡμῶν τὴν φωνὴν τοῦ Πνεύματος καὶ προετοιμάσωμεν τὰς ψυχὰς ἡμῶν εἰς τὴν ἀπόλυτον ὑποταγὴν εἰς τὰς ἐμπνεύσεις. «Τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας — εἶναι πάντοτε ὁ Διδάσκαλος, ποῦ ὁμιλεῖ — ὀδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν... Αὐτὸς καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀνγγελεῖ ὑμῖν» (Ἰω. ιε', 13). Εἶναι λοιπὸν θέλησις τοῦ Θεοῦ νὰ εἴμεθα ὅλοι προσεκτικοὶ καὶ ἔτοιμοι εἰς τὰς ἐνδείξεις τοῦ χρόνου καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀφαιροῦντες ἐκ τῶν ψυχῶν ἡμῶν πᾶν ὑπάρχον ἐμπόδιον ἐξ αἰτίας τῆς ὑπε-

ρηφαναίας, τοῦ ἐγωισμοῦ, τοῦ συμφέροντος. Μακρὰν ἀπὸ ἡμᾶς πᾶν στρῶμα ἀνθρωπίνης ἀκαθαρσίας: ὁ πασχάλινος ἡμῶν ἀμνός, τὸν ὁποῖον ἐτοιμαζόμεθα νὰ θυσιάσωμεν μυστικῶς ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπεζῆς, εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Μακρὰν λοιπὸν ἢ παλαιὰ μικρὰ ζύμη, ἔξω κάθε τι, ποῦ ὑπονοεῖ κακίαν καὶ πονηρίαν. Εἰς τὴν ἀγνότητα καὶ εἰς τὴν ἀλήθειαν θὰ τελεσθῇ ἡ θυσία ἡμῶν. Μὲ ταπεινότητα καὶ ἐλπίδα θὰ ἀναμένωμεν τὴν ὥραν μὲ τὴν θαρραλέαν προσευχὴν, μὲ τὴν μελέτην καὶ μὲ τὴν ἄσκησιν τῆς ἀγάπης. Διότι ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ζῆ μὲ ἀγάπην, ζῆ εἰς τὸν Θεόν, καὶ ὁ Θεὸς εἰς αὐτόν.

Μὲ αὐτὰ τὰ αἰσθήματα ἢ Ἐνετικὴ Ἀποστολὴ θὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Κρήτην, διὰ νὰ παραδώσῃ μὲ μεγαλοπρέπειαν τὸ ἱερὸν λείψانون τοῦ ἁγίου Τίτου εἰς τὴν σεβασμίαν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἡρακλείου. Θὰ ἔλθῃ μαζί σας, Σεβασμίαι Ἱεράρχαι, ποῦ ἦλθατε εἰς τὴν Βενετίαν, διὰ νὰ ἐκφράσετε τὴν χαρὰν σας καὶ τὴν χαρὰν τοῦ λαοῦ σας διὰ τοιοῦτον πολύτιμον θησαυρόν.

Εἰς τὸ ταξίδιον τῆς ἐπιστροφῆς σας νὰ γνωρίζετε, ὅτι εἴμεθα νοερῶς μαζί σας μὲ τὴν προσευχὴν καὶ τὴν εὐχὴν. Καὶ εἴμεθα βέβηκοι, ὅτι ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἢ μητέρα τοῦ Ἰησοῦ καὶ μητέρα μας, ἡ Μερία, ἡ Παναγία — ἡ Νικοποία, βλέπει μὲ μητρικὴν στοργὴν τὴν λειτουργικὴν μας σύναξιν.

Παραπλεύρως αὐτῆς εἶναι οἱ ἅγιοι Προστάται μας: μεταξὺ αὐτῶν ὁ πρῶτος ἅγιος ἐπίσκοπος τῆς Κρήτης, ὁ ἀγαπητὸς μαθητὴς τοῦ Ἁγίου Πύλου, μεσολαβεῖ δι' ἡμᾶς καὶ ὑμᾶς, διὰ τὰς κοινότητάς μας, αἱ ὁποῖαι εἶναι περισσότερο συνδεδεμέναι μετ' ἀδελφικῆς φιλίας «ἵνα, δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζῶντες εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον, γίνωμεν ἀντάξιοι νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν οὐράνιον πατρίδα διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀμή!».

Βενετία, 12 Μαΐου 1966

Ἰωάννης Καρδινάλιος Οὐρμπάνι
Πατριάρχης Βενετίας

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ
ΚΙΣΑΜΟΥ ΚΑΙ ΣΕΛΙΝΟΥ κ. ΕΙΡΗΝΑΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΔΕΙΠΝΟΝ
ΤΟΥ ΣΕΒ. ΚΑΡΔΙΝΑΛΙΟΥ Ι. URBANI ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΒΕΝΕΤΙΑΣ

Σεβασμιώτατε Ἐξαρχε τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, Κύριε Πρόξενε τῆς Ἑλλάδος, Ἀδελφοί καὶ Πατέρες, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ παρελθόντος ἔτους 1965 ἤλθομεν εἰς τὴν πόλιν τῆς Βενετίας, διὰ νὰ γνωρίσωμεν τὴν Ὑμετέραν Σεβασμιότητα καὶ νὰ ρυθμίσωμεν τὸ πρόγραμμα τῆς ἀνακομιδῆς τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τοῦ Ἀποστόλου καὶ πρώτου Ἐπισκόπου Κρήτης Τίτου, τὸ ὁποῖον ἡ εὐγενὴς χειρονομία σας καὶ ἡ συγκατάθεσις τῆς Ἁγίας Ἐδρας ἐπέτρεψαν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ. Ἐκτοτε ὠρισμένα γεγονότα ἐπεβράδυναν ἢ καὶ ἤλλαξαν κάπως τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προγράμματος αὐτοῦ.

Ἴδου ὁμως ὅτι ἔφθασεν ἐπὶ τέλους ἡ εὐλογημένη ὥρα, πὺρ ἡ καθ' ἡμᾶς ἀντιπροσωπεία τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, λαμπρυνομένη διὰ τῆς συμμετοχῆς καὶ παρουσίας διακεκριμένου Ἱεράρχου Ἀντιπροσώπου τοῦ Σεπτῦ Οἰκουμενικοῦ Ἡμῶν Θρόνου τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Αὐστρίας κ. Χρυσόστομου, ἤλθομεν νὰ συνοδεύσωμεν τὸ ἱερὸν λείψανον, τὸ ὁποῖον Σεβασμία Ἀντιπροσωπεία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Βενετίας θὰ μεταφέρῃ αὐριον εἰς Κρήτην. Κομίζομεν τοὺς ἀδελφικοὺς ἀσπασμοὺς τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Εὐγενίου, τῶν λοιπῶν ἐκ Κρήτης ἀδελφῶν Ἐπισκόπων καὶ τὰ αἰσθήματα εὐγνωμοσύνης τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ διὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τοῦ Ἀποστόλου καὶ πρώτου Ἐπισκόπου αὐτῆς. Ὁ Ἀπόστολος Τίτος ἐμόχθησε διὰ τὴν θεμελίωσιν τῆς Χριστιανικῆς πίστεως καὶ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐν Κρήτῃ Ἐκκλησίας, καὶ τὸ ἔργον τοῦτον ὑπῆρξε τεράστιον. Διότι ἡ Κρήτη εἶχε πάντοτε μίαν περιπετειώδη ἱστορίαν καὶ ἡ Ἐκκλησία αὐτῆς ἐπλήγη πολυτάκως ἀπὸ γεγονότα καὶ πολέμους καὶ ὁμως ἡ Χριστιανικὴ πίστις καὶ τὰ ἔθιμα αὐτῆς διετηρήθησαν μέσα εἰς τὰς περιπετείας αὐτὰς καὶ ἡ Ἐκκλησία Κρήτης εἶναι σήμερον μία ἐκ τῶν ἀρχαίων, ἄλλὰ καὶ σημαντικῶν Ἐκκλησιῶν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ὀρθοδοξίᾳ.

Γνωρίζομεν, Σεβασμιώτατε, ὅτι, ἀποδίδοντες τὸ ἱερὸν λείψανον τοῦ Ἀποστόλου Τίτου, κάμνετε μίαν θυσίαν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν πόλιν σας. Ἄλλ' ἡ χαρὰ, τὴν ὁποίαν παρέχετε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Κρήτης καὶ τὸ κλίμα φιλίας καὶ ἐγκαρδιότητος, τὸ ὁποῖον δημιουργεῖται διὰ τῆς χειρονομίας σας εἰς τὰς σχέσεις τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν μας, ἀξίζει, νομίζομεν, τὴν θυσίαν αὐτήν.

Οἱ πρώτοι μεγάλοι αἰῶνες τῆς Χριστιανικῆς πίστεως ἐδημιουργήθησαν μὲ τὰς ἱερὰς πορείας τῶν Ἀποστόλων, μὲ τὰς κοινὰς συνάξεις εἰς τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους καὶ τὰ ἐξαίσια ἔργα τῶν Ἁγίων καὶ Μαρτύρων Αὐτῆς.

Καὶ δύναται κανεῖς νὰ παρατηρήσῃ ἀντιστρόφως, ὅτι οἱ χρόνοι τῆς σιωπῆς καὶ τῆς ἀδρανείας τῶν Ἐκκλησιῶν μας συμπίπτουσι μὲ τὴν ἐποχὴν,

ὅπου οἱ Ἅγιοι καὶ οἱ Μάρτυρες τῆς Ἐκκλησίας παρέμειναν κεκλεισμένοι εἰς τὰ Μουσεῖα τῶν Ναῶν μας, καὶ χωρισμένοι καὶ οἱ ἴδιοι μέσα εἰς τὰς ξριδας καὶ τὰς ἀντιθέσεις μας. Σήμερον ὁμως τὰ λείψανα τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Ἁγίων ἐπαναλαμβάνουν τὰς ἐπὶ τῆς γῆς πορείας των, ἐπανερχονται εἰς τὴν ζῶην καὶ τὴν κοινὴν εὐλάβειαν τῶν Ἐκκλησιῶν μας καὶ γεμίζουν τὰς καρδίας μας ἀπὸ ἱερὰς συγκινήσεις καὶ εὐσεβῆ αἰσθήματα. Θεωροῦμεν τοῦτο ὡς δεῖγμα ἀφιπνίσεως καὶ ἀναγεννήσεως τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον, τοῦ ὁποίου ἕνας ἰσορροπημένος πολιτισμὸς δὲν χρειάζεται μόνον διπλωμάτας καὶ τεχνικούς, ἀλλὰ καὶ ἁγίους.

Σεβασμιώτατε, τὸ ἱερὸν λείψανον τοῦ Ἀποστόλου Τίτου ἐπιστρέφει αὖριον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Κρήτης. Ἡ χάρις καὶ ἡ πρεσβεία του ὁμως θὰ φρουρῇ καὶ τὴν πόλιν τῆς Βενετίας, ἡ ὁποία τὸν ἐφιλοξένησεν καὶ τὸν ἐφύλαξεν εἰς αἰῶνας σκληρᾶς δουλείας καὶ διωγμοῦ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως ἐν Κρήτῃ. Ἄλλωστε εἰς τὰς ἡμέρας μας ἐπανερχεται καὶ πάλιν εὐτυχῶς ἡ ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ κοινοὶ θησαυροὶ τῆς Χριστιανικῆς μας πίστεως (Ἅγιοι Γραφαί, Μάρτυρες, Ἅγιοι κλπ.) γίνονται κοινὸν κτῆμα δι' ὅλους μας κατὰ τὴν φράσιν τῶν Πράξεων (Κεφ. Β' 15) «καὶ εἶχον ἅπαντα κοινά».

Δοξολογοῦμεν καὶ αἰνοῦμεν τὸν Ἀρχηγὸν τῆς πίστεως μας Ἰησοῦν Χριστὸν διὰ τὴν ἀλλαγὴν αὐτὴν καὶ ἀνακαίνισιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν μας δεσμῶν.

Εὐγνωμονοῦμεν τὴν πόλιν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν σας, ἡ ὁποία διὰ τῆς δωρεᾶς αὐτῆς, ἀνανεώνει τοὺς μεγάλους ἱστορικοὺς δεσμούς της μὲ τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα μας Κρήτην.

Εὐγνωμονοῦμεν τοὺς πρωτοεργάτας καὶ δημιουργοὺς τοῦ νέου μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν μας κλίματος, ὅπου ἀποκτιθίσταται καὶ πάλιν ἡ ἀμοιβαία ἐμπιστοσύνη καὶ ἀδελφότης, ἡ ὁποία κατευθύνει τὰ βήματά μας «πρὸς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως». Εὐγνωμονοῦμεν τὸν αἰδίδιμον καὶ μακαριστὸν ἤδη Πάπαν Ἰωάννην τὸ 23ον, τὸν ἄλλοτε προκαθήμενον τῆς πόλεως καὶ Ἐκκλησίας Βενετίας, τὸν ἀντάξιον διάδοχον Αὐτοῦ τὸν σημερινὸν Πάπαν Παῦλον τὸν 6ον καὶ τὸν μεγαλόπνοον καὶ Σεπτὸν Πατριάρχην ἡμῶν Ἀθηναγόραν τὸν 1ον, οἱ ὁποῖοι διὰ τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεων των ἤνοιξαν τὰς ἐπὶ αἰῶνας κεκλεισμένας πύλας τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ἐπικοινωνίας καὶ ἐξήρασαν εἰς πάντας ἡμᾶς τὴν χαρὰν τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης.

Λυπούμεθα, Σεβασμιώτατε, διότι τὰ ὑψηλά Σας καθήκοντα δὲν ἐπιτρέπουν νὰ ἔλθητε μαζί μας εἰς Κρήτην κατὰ τὸ μέγαλον τοῦτο γεγονός τῆς ἀνακομιδῆς τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τοῦ Ἀποστόλου Τίτου. Ἐλπίζομεν ὁμως, δι' εἰς τὸ μέλλον θὰ ἔχωμεν τὴν μεγάλην χαρὰν νὰ Σᾶς δεχθῶμεν εἰς τὴν πατρίδα μας.

Εὐχαριστοῦμεν τέλος διὰ τὴν ἡγεμονικὴν φιλοξενίαν, τὴν ὁποίαν ἐπεφυλάξατε εἰς ἡμᾶς, καὶ εὐχόμεθα ὅπως ὁ Κύριος εὐλογῇ τὴν Ἐκκλησίαν σας, τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν σας.

† Ὁ Κισάμου καὶ Σελίνου ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΗΣ Α. ΜΑΚΑΡΙΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ κ. κ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΨΑΛΕΙΣΑΝ ΔΟΞΟΛΟΓΙΑΝ ΕΝ ΤΩΙ ΚΑΘΕΔΡΙΚΩΙ ΝΑΩΙ ΑΘΗΝΩΝ

«Δεῦρο, Ἀπόστολε ἅγιε, στήθι μεθ' ἡμῶν, ἐπισφραγίζων τὸν ὕμνον καὶ προεξάρχων τῆς πανηγύρεως».

Πανήγυρις καὶ εὐλαβὴς συναγεμῶς καὶ ὕμνοι ἐν τῇ Ἀποστολοβαδίστῳ πόλει ἡμῶν, λιτανεῖαι ἱεραὶ, παρατάξεις θυράμβου καὶ κοινὴ ψυχοσωτήριος κατάνυξις.

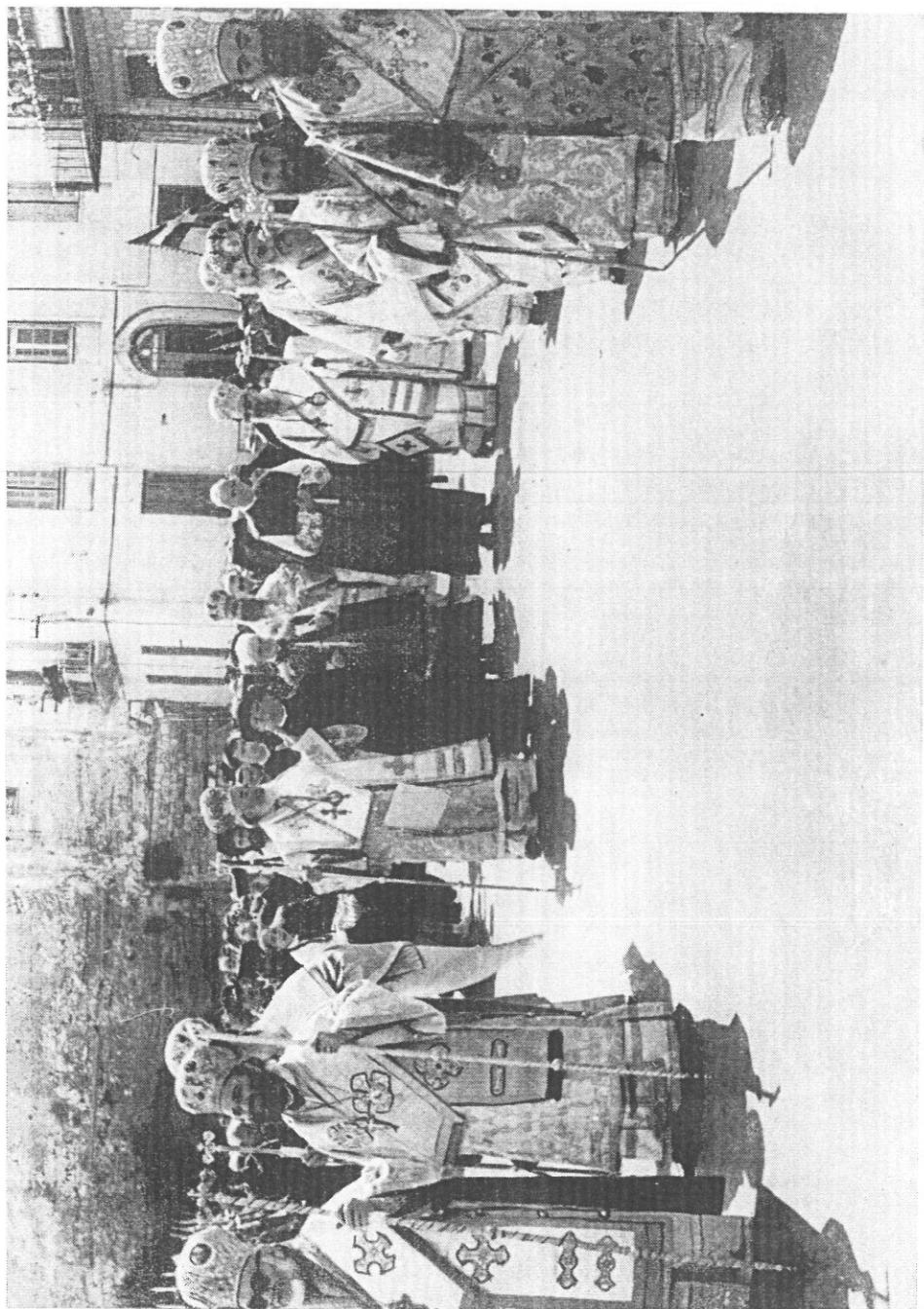
Καὶ τῶν ἐκδηλώσεων τούτων τίς ἡ αἰτία; Μετακομίζεται ἐκ τῆς ξένης ἢ σοφῆ καὶ Πνεύματος Ἁγίου πλήρης Κἀρα Τίτου τοῦ περιφανοῦς Ἀποστόλου τῆς πίστεως, ἀγρόπνως ἄλλοτε ἐπὶ αἰῶνας φυλασσομένη καὶ ἐν μεγαλοπρεπεῖ ἐπωνύμῳ ἐν Κρήτῃ Ναῶ τεθησαυρισμένη καὶ ἐπὶ μακρὰ ἔτη τοὺς πνευματικοὺς ποταμοὺς ἐπὶ τὸ εὐσεβὲς αὐτοῦ ποίμνιον ἐπομβροῦσα Κἀρα, ἐκ τῆς βαρβάρου δὲ καταστροφῆς περισωθεῖσα ἐν ἁμόρφῳ Χριστιανικῷ Κράτει, καὶ ἤδη ἐπιστρέφουσα καὶ παλιννοστοῦσα, ἐκεῖ ὅπου ἦν τὸ πρότερον ἐν τῷ νέῳ τεμένει, ὃ ἤγειρεν ἡ εὐλάβεια καὶ φιλοτιμία τῶν εὐγνωμονούντων τέκνων του.

Συνηγμένοι δὲ ἤδη ἐν τῷ θείῳ τούτῳ Ναῶ ἡμεῖς, οἱ ἀξιοθέντες πρὸς τὸ σεπτὸν τοῦτον κειμήλιον τὴν ὀφειλομένην δόξαν καὶ τιμὴν καὶ προσκυνῆσιν νὰ ἀπονεύμεν κατὰ παραχώρησιν πρόσκαιρον τῶν κεκτημένων τὸ ἀναφαίρετον τοῦτο κλέος ὁμοθυμάστων καὶ ὁμομόνων ἡμῶν κατὰ πνεῦμα τέκνων αὐτοῦ, δι' εὐδῶμων πνευματικῶν ἑαρινῶν ἀνθέων κατακοσμοῦμεν καὶ ἐν εὐλαβείᾳ ἐπικαλούμεθα τὰς θεοπειθεῖς αὐτοῦ εὐχὰς καὶ εὐλογίας ἐπὶ τὸν γονυπετοῦντα ἐνώπιον αὐτοῦ πιστὸν λαὸν τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ τῆς φιλιότητος Πατρίδος.

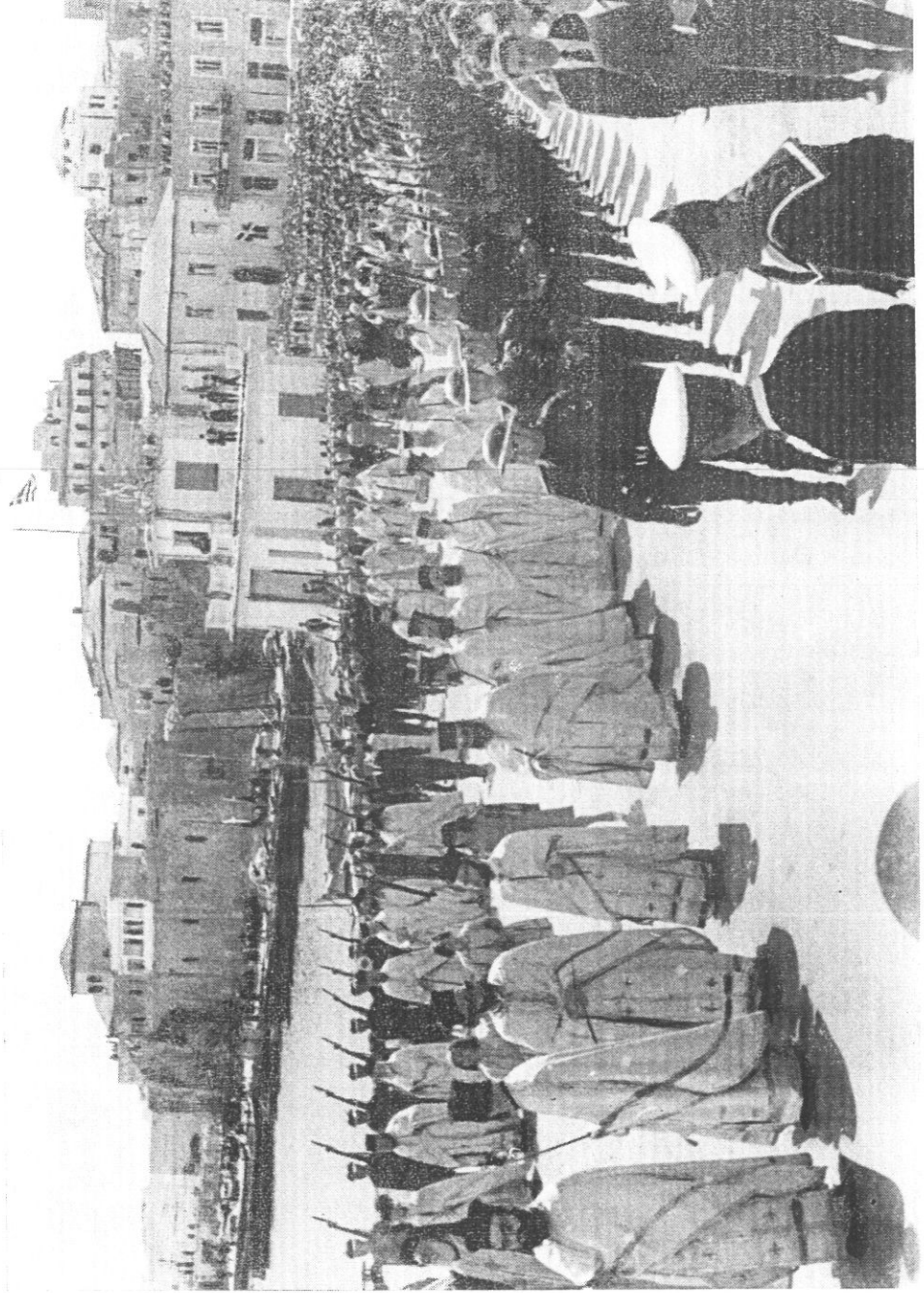
Δεῦρο λοιπόν, Ἀπόστολε θεῖε, Τίτε παμμέγιστε, στήθι μεθ' ἡμῶν κατὰ τὴν εὐσημον ταύτην στιγμήν, προεξάρχων τῆς πανηγύρεως, ἀκουσον εὐμενῶς τῶν δεήσεων καὶ εὐχῶν ἡμῶν.

Λειψανοθήκην πολυτελῶς κεκοσμημένην βλέπομεν καὶ προσκυνοῦμεν, λειψανοθήκην ὑπὲρ χρυσοῦν καὶ ἀργυροῦν καὶ πολυτίμους λίθους ἀποστράπτουσαν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀγιότητος τοῦ ἀνδρός τὰς θείας μαρμαρυγὰς.

Ὑμνεῖ καὶ γεραίρει Τίτον, τὸν ἀγιώτατον καὶ θεόπνευστον Ἀπόστολὸν τῆς, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ἀποθαυμάζει τὸν παλιννοστήσαντα ἀστέρα τοῦ ἐνθέου κηρύγματος καὶ ἐν χορῷ εὐφροσύνης καὶ ἐν σάλπιγγι διατόρῳ ὕμνολογεῖ αὐτόν, ὡς τῆς Πατρίδος αὐτοῦ πρωτόθρονον, ὡς τοῦ οὐρανοβάμωνος καὶ θεοκήρυκος Παύλου φοιτητὴν καὶ μυηθέντα παρ' αὐτοῦ τὰ θεῖα μυστήρια, ὡς ἐπιστήθιον καὶ ἀνάστακτον συνεργὸν καὶ συνέκδημον αὐτοῦ, ὡς διαπρύσιον κήρυκα τῆς ὑγιαίνουσας διδασκαλίας, ὡς καθαιρέτην εἰδώλων καὶ τῶν αἰρετιζόντων πολέμιον, τῆς Ἐκκλησίας τὸ εὐπρεπὲς, τὸ

Ἡ λιτάνευσις τῆς τιμῆς Κόρας. Οἱ μετασχόντες Ἀρχιερεῖς μετὰ τῆς Ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Βενετίας.

Ἡ λιτάνευσις τῆς τιμίας Κάρας.

μέγα τῆς μεγαλονήσου καύχημα καὶ ἐγκαλλώπισμα, ὡς ἐξ Ἑδῆμ ἐξορηήσαντα πολύρροον καὶ πλουσιοδότην ποταμόν, τὸν ὡς ὑπόπτερον τὴν οἰκουμένην διαδραμόντα καὶ ἐπισκεψάμενον, ὃς εἶδεν ὀφθαλμοφανῶς τῆς ἐνδόξου Ἀναστάσεως τὸ θαῦμα, τὸ μέγα τῶν ἔργων Παύλου κατόρθωμα καὶ γεώργιον, τὸ περιώνυμον τῶν αὐτοῦ καυχημάτων καλλώπισμα, τὸ κράτιστον συμπέρασμα τῶν πόνων ἐκείνου καὶ τὸ μέγα ἐν γένει τῶν ἀρχιερέων κλέος.

Καὶ ὅτι ἐκ ρητορικῆς δομῆς καὶ ἀγάπης δὲν ὁμιλοῦμεν, ἀλλὰ τὴν ἀλήθειαν λέγομεν καὶ ὁμολογοῦμεν, ὁ λόγος θὰ δείξῃ, ὅτε ἐκδιηγούμενοι, ἐν συντόμῳ, τὸν θεοφιλέστατον αὐτοῦ βίον μέλλομεν ἤδη νὰ ἐκθέσωμεν.

Ὡς οἱ τῶν μεγάλων τῆς ἱστορίας ἀνδρῶν τὸν βίον ἱστοροῦντες, οὕτω καὶ ἡμεῖς τὸ εὐσκιόφυλλον δένδρον τοῦ Ἀποστόλου ἡμῶν διερευνῶντες, εὐρίσκόμεν αὐτοῦ μὲν τὴν καταγωγὴν καθαρῶς ἑλληνικὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν γενέθλιον πόλιν ἀνακαλύπτομεν ἐριζούσας πέντε τὰς πόλεις: Κόρινθον, Ἰκόνιον, Ἀντιόχειαν, Ἐφεσον καὶ Τρωάδα, Ἐκ τῶν συγχρόνων πολλοὶ συγγραφεῖς, περιγράφοντες τὴν ἀποστολικὴν αὐτοῦ δράσιν, ἀναφέρουσιν αὐτὸν ὡς καθαρῶς Ἑλληνα, ὡς ἐλκυσθέντα μὲν εἰς τὴν πίστιν παρὰ τοῦ Ἀπ. Παύλου, διαπρέψαντα δὲ ὑπὲρ πάντα ἄλλον συνοδὸν καὶ συνοδοιπόρον τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ ἐν πάσαις ταῖς εὐαγγελικαῖς ἀποστολαῖς, ἰδιαιτέρως ὅμως ἐν τῇ πρώτῃ Ἀποστολικῇ Συνόδῳ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπεδείξατο βαθεῖαν τῶν Γραφῶν γνῶσιν, τόλμην καὶ σταθερότητα καὶ παρρησίαν γνώμης. Κατὰ τὴν τρίτην Ἀποστολικὴν περιοδείαν τοῦ ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ Ἀπόστολος Παῦλος παρέλαβεν αὐτὸν ὡς συνοδοιπόρον καὶ συνέκδημον, ὅτε ἀνεδείχθη δεξιὸς αὐτοῦ βραχίον, καὶ μάλιστα ἐν Ἐφέσῳ μὲν πρῶτον καὶ ἐν Κορίνθῳ ὑστερον, ὅπου ἐθαυμάσθη τὸ ἀδειλίαν, ἡ εὐστροφία, τὸ συμβιβαστικὸν πνεῦμα, ἡ ρητορικὴ ἰκανότης καὶ ὁ φλογερὸς αὐτοῦ ζῆλος ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως, ἐπονομασθεῖς τότε ὡς ἀδάμας ἀνακίτης καὶ ὡς συμνήτης ἄριστος.

Τὰς ἀρετὰς ταύτας τοῦ σήμερον ὑμνουμένου, μετὰ χαρᾶς καὶ ἐνθουσιασμοῦ ἀκράτους περιγράφει ὁ θεῖος διδάσκαλός του ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ αὐτοῦ καὶ τοὺς λόγους τούτου παραθέτομεν ὡς ἀποτελοῦντας τὸν αἰώνιον ἔπαινον τοῦ ὑμνουμένου Ἀποστόλου Τίτου.

«Ἐπὶ τῇ παρακλήσει ἡμῶν περισσοτέρως μᾶλλον ἐχάρημεν ἐπὶ τῇ χαρᾷ Τίτου, ὅτι ἀναπέπαιται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἀπὸ πάντων ὑμῶν ὅτι εἴ τι αὐτῷ ὑπὲρ ὑμῶν κεκαύχημαι, οὐ κατησχύνθη, ἀλλ' ὡς πάντα ἐν ἀληθείᾳ ἐλαλήσαμεν ὑμῖν, οὕτω καὶ ἡ καύχησις ἡμῶν ἐπὶ Τίτου ἀλήθεια ἐγενήθη, καὶ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς ἐστὶν ἀναμνησκομένου τὴν πάντων ὑμῶν ὑπακοήν, ὡς μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐδέξασθε αὐτόν. Χαίρω, ὅτι ἐν παντὶ θαρρῶ ἐν ὑμῖν» (Β' Κορ., 7, 13 — 16).

Τὰ σπλάγχνα ὅμως τοῦ Παύλου δὲν ἀνεπαύθησαν, ὅτε ἐπεχείρησε τὴν δι' ὄραματος ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ ἀποστολήν εἰς Μακεδονίαν, διότι ἐκ παρεξηγήσεως εἶχε στερηθῆ πρὸς καιρὸν τὴν μετ' αὐτοῦ συνεργασίαν. Ἀποστέλλεται ὁ Τίτος καὶ αὐθις εἰς Κόρινθον (Β' Κορ., 8, 23). Ἡ περιφανὴς ἐπιτυχία

τοῦ συνεργοῦ τούτου Ἀποστόλου ἐν Κορίνθῳ, δίδει καὶ πάλιν ἀφορμὴν εἰς τὸν διδάσκαλον νὰ ἐγκωμιάσῃ αὐτὸν καὶ γράφων πρὸς Κορινθίους, καλεῖ αὐτὸν «κοινωνόν του καὶ συνεργὸν Ἀπόστολον Χριστοῦ καὶ δόξαν τῶν Ἐκκλησιῶν».

Τοιοῦτος ὁ ἔξοχος μαθητὴς, περιφανὴς Ἀπόστολος, ἀκάματος συνοδοιπόρος καὶ ἀφανὴς συνεργάτης, οὕτως ὥστε ἂν δὲν ἐσφύζοντο αἱ ποιμαντορικαὶ ἐπιστολαὶ τοῦ διδασκάλου του, θὰ ἔμενον ἐν ἀφανείᾳ εἰς ἐκ τῶν περιφανῶν ὑπηρετῶν τοῦ Εὐαγγελίου περιώνυμος ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ.

Ἐκ τῆς πρὸς Τίτον ἐπιστολῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου μαθητόμενος, ὅτι ὁ Παῦλος μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτοῦ ἐκ τῶν ἐν Ρώμῃ φυλακῶν, μετέβη εἰς Κρήτην μετὰ τοῦ ὑμνουμένου σήμερον ἀγαπητοῦ μαθητοῦ Τίτου, καὶ περιώδευσεν, ὡς γράφει, τὴν νῆσον «κατὰ πόλιν» (2,5) καὶ πρὸς διάδοσιν καὶ στερέωσιν ἐν τῇ πίστει τῶν νεοφύτων, ἀφῆκε τὸ ἡγαπημένον τέκνον, τὸν Τίτον. Ὁ ζηλωτὴς οὗτος Ἀπόστολος συνήντησεν εἰς τὰς πόλεις κυρίως πολυαριθμοὺς ἐχθροὺς, πρὸ πάντων Ἰουδαίους οἵτινες ἦσαν πολυαριθμοὶ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ: «Εἰσὶ γὰρ πολλοί, γράφει ὁ Ἀπ. Παῦλος, ἀνυπότακτοι, ματαιολόγοι καὶ φρεναπάται, μάλιστα οἱ ἐκ περιτομῆς, οὓς δεῖ ἐπιστομίζειν, οἵτινες ὅλους οἴκους ἀνατρέπτουσι, διδάσκοντες ἃ μὴ δεῖ, αἰσχροῦ κέρδους χάριν» (Τίτ., 1,10).

Ἐκτοτε ἐν ἀφανείᾳ παραμένει ἡ εὐαγγελικὴ δοῦσις τοῦ πνευματικοῦ τούτου τῆς Χριστιανικῆς Κρήτης καὶ ἐν τῇ πόλει τῆς Γορτύνης πῆξαντος τὴν Μητρόπολιν του ἀξίου ποιμενάρχου τῆς ποιμνῆς τοῦ Χριστοῦ. Ἐκεῖ ἀνεπαύθη τὸ γήϊνον αὐτοῦ σῶμα ἐν μεγαλοπρεπεῖ Ναῶ, ὁπόθεν μετὰ τὰς ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀναφερομένας βαρβαρικὰς ἐπιδρομάς, μετεκομίσθη ἐν εὐλαβείᾳ καὶ ἐναπετέθη ἐν τῇ ἐν Βενετίᾳ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἀγίου Μάρκου. Ἡ Ἐκκλησία ἡ Ὀρθόδοξος, εὐθύς μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν του, ὁμοθυμῶς ἀνεκήρυξεν αὐτὸν ὡς τὸν διασημότερον τῶν ἁγίων καὶ ὥρισεν νὰ ἐορτάζηται ἡ ἀγία αὐτοῦ μνήμη καθ' ἕκαστον ἔτος τῇ 25ῃ Αὐγούστου.

Μακρὸς ἴσως διὰ τὴν εὐσημον ταύτην ἡμέραν ὁ διὰ τὸν περιφανῆ τοῦτον Ἀπόστολον τῆς Ἐκκλησίας ταπεινὸς μου λόγος. Ἀλλὰ θὰ μοὶ ἐπιτραπῇ νὰ προσθέσω ὀλίγον ἔτι, διότι φρονῶ, ὅτι εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου δίδει εἰς ἡμᾶς ἀφορμὴν ἐν μνημείον αἰώνιον, ἡ διαθήκη Παύλου τοῦ οὐρανοβάμονος Ἀποστόλου, πρὸς τὸν μαθητὴν καὶ συνεργὸν αὐτοῦ καὶ συνέκδημον, τὸν σήμερον ὑμνουμένον καὶ προσκυνούμενον Τίτον. Ἡ ἐπιστολιμαία αὕτη διαθήκη περιέχει κανόνας καὶ ὁδηγίας τοῦ πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφεσθαι καὶ διοικεῖν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ποιμαίνειν τὸ ποιμνιον. Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ ἀναλύσωμεν τὸ περιεχόμενον, ἀλλὰ κρίνομεν ἀναγκαῖον νὰ ἀναφέρωμεν πρὸς ὑμᾶς μίαν παράγραφον τῆς ἐν λόγῳ ἐπιστολῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ παραγράφῳ περικλείεται καὶ συνοψίζεται ἡ τε δογματικὴ καὶ ἡ ἠθικὴ διδασκαλία τῆς Χριστιανικῆς πίστεως ἡμῶν. Ἡ παράγραφος αὕτη ἐτιμήθη ὑπὸ τῆς ἀρχαίας ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ κατέστη ὕμνος ψαλλόμενος ἐν αὐτῇ κατὰ τὰς πρωτογόνους τότε ἱεροπραξίας. Εἶναι ἡ ἑξῆς:

«Τέκνον Τίτε, ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσῃται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας καὶ καθάρσῃ ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων» (Τίτ. 2,11).

Ἄποστολε ἅγιε Τίτε, ὁ ἀγιάζων ἡμᾶς σήμερον διὰ τῆς σωματικῆς Σου παρουσίας, πρέσβευε πρὸς τὸν Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν ὑπὲρ τοῦ περιζυκλοῦντος σήμερον τὸ σκῆνωμά Σου φιλοχρίστου λαοῦ ἡμῶν, ἵνα ἔχῃ καὶ διατηρῇ τὴν χάριν τὴν σωτήριον πᾶσιν ἀνθρώποις. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΗΣ Α.Θ. ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΒΕΝΕΤΙΑΣ ΟΛΙΒΟΤΤΙ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΠΟΔΟΣΙΝ ΤΗΣ ΤΙΜΙΑΣ ΚΑΡΑΣ

Ἕμνοῦμέν Σε, Κύριε, δοξολογοῦμέν Σε, Κύριε, Εὐχαριστῶ τὸν Κύριον, ἐκ τοῦ ὁποίου προέρχεται πᾶν ἀγαθόν. Εὐχαριστῶ τὴν Αὐτοῦ Ἀγιότητα τὸν Πάπαν Ρώμης Παῦλον τὸν ς', ὅστις εὐνόησε τὸ γεγονός τοῦτο. Εὐχαριστῶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ ἀγίου Μάρκου καὶ τὸν Πατριάρχην Αὐτῆς Ἰωάννην Οὐρμπάνι, ὁ ὁποῖος παρέσχεν εἰς ἐμὲ καὶ εἰς τὰ λοιπὰ μέλη τῆς Ἑνετικῆς Ἀντιπροσωπείας, τῆς ὁποίας ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ἡγοῦμαι, τὴν χαρὰν αὐτῆς τῆς συναντήσεως, ἣ ὁποία ἐπραγματοποιήθη ἐν πνεύματι ἀγάπης, ὡς τὸ ἠθέλησεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὡς ἐπίσης διὰ τὴν σπουδαίαν ἀποστολὴν νὰ ἐπαναφέρω εἰς τὴν γῆν αὐτήν, τὴν ἐξαγιασθεῖσαν διὰ τοῦ ἀποστολικοῦ κόπου τοῦ ἀγίου Τίτου, τὴν τιμίαν Αὐτοῦ Κάραν, διασωθεῖσαν, διαφυλαχθεῖσαν καὶ τιμηθεῖσαν εἰς τὴν χρυσοποίκιλτον Βασιλικὴν τῆς Βενετίας ὁμοῦ μετὰ τῶν ἁγίων λειψάνων τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου.

Αὐτὸς ὁ λαμπρὸς ἑορτασμὸς τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ θὰ μετριάσῃ τὴν θλίψιν τῶν Ἑνετῶν διὰ τὴν στέρησιν τοῦ τιμίου λειψάνου, τὸ ὁποῖον ἐπὶ τρεῖς αἰῶνες ἦτο ἀντικείμενον εὐλαβοῦς ἀγάπης. Μάλιστα ὑπῆρξε τόνος θλίψεως εἰς τὰς κωδωνοκρουσίας τοῦ ἀγίου Μάρκου, αἱ ὁποῖαι συνώδευον τὴν 12ην Μαΐου τὴν θεῖαν λειτουργίαν, τὴν τελεσθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Βενετίας, ἐπὶ τῇ μετακομιδῇ τοῦ τιμίου λειψάνου. Ἀλλὰ αἱ κωδωνοκρουσῖαι αὗται προανῆγγλλον τοὺς χαρμοσύνους ἤχους τῶν κωδῶνων τῶν ἰδικῶν σας ναῶν, οἱ ὁποῖοι διηρμήνευον τὴν χαρὰν σας. Ἦτο χαρὰ, δυναμένη νὰ καταστήσῃ εὐτυχεῖς πολλοὺς ἀδελφούς, ἦτο χαρὰ ἱκανὴ νὰ δώσῃ μέγα δεῖγμα ἀγάπης, τὸ ὁποῖον νὰ φέρῃ πλησιέστερον, παρ' ὄλην τὴν ἀπόστασιν, τοὺς Ἑνετοὺς πρὸς τοὺς Κρητας.

Δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ αὐτὰς τὰς στιγμὰς τῆς θριαμβευτικῆς ἐπιστροφῆς τῆς τιμίας Κάρας τοῦ ἀγίου Τίτου, ἀγαπητοῦ μαθητοῦ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ πρώτου Ἐπισκόπου τῆς Κρήτης. Εὐρισκόμενος μετὰ τοῦ Παύλου εἰς τὴν Ρώμην, ἐστάλη ὑπ' αὐτοῦ εἰς Κρήτην, ὡς ἄγγελος εἰρήνης καὶ ἀγάπης.

Φρονῶ, ὅτι τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται καὶ σήμερον. Ὁ Ἀπόστολος Τίτος μετὰ εἴκοσι αἰῶνας ἐπανέρχεται εἰς Κρήτην, ὡς παράγων εἰρήνης καὶ ἀγάπης.

Ἡ Ἁγία του Κάρα παρέμεινεν ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας πλησίον τοῦ λειψάνου τοῦ ἀγίου Μάρκου. Τὴν παρελθοῦσαν Πέμπτην, 12ην Μαΐου, ἀποχαιρετῶν Αὐτὸν ἠκούσθη νὰ ἐπαναλάβῃ μίαν ἐνδόμυχον εὐχὴν: «Εἰρήνη εἰς Σε, Εὐαγγελιστὰ Μάρκε, εἰρήνη εἰς Σε καὶ εἰς τὴν γῆν, ἣ ὁποία Σε ἐδέχθη καὶ τόσον Σε ἐτίμησεν. Εἰρήνη εἰς τὴν γῆν τῆς Κρήτης, τὴν ὁποίαν διηκόνησα,

εἰς τὴν ὁποίαν ἐκήρυξα τὸ Εὐαγγέλιον καὶ εἰς τὴν ὁποίαν σήμερον ἐπιστρέ-
φω. Εἶθε νὰ ἴδῃς τὴν γῆν τῆς Κρήτης νὰ ἀνθῆ πνευματικῶς καὶ ὄλικῶς.
Καὶ ἡμεῖς εὐχόμεθα πᾶσαν εὐημερίαν εἰς τὴν σεβασμίαν Ἐκκλησίαν τῆς
Κρήτης, εἰς τὰς Πολιτικὰς καὶ Στρατιωτικὰς τῆς Ἀρχῆς καὶ εἰς ὅλα τὰ τέ-
κνα τῆς.

Ἐπαναλαμβάνω τὰ λόγια τοῦ διδασκάλου σου Ἀποστόλου Παύλου
«Ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις».

Εἶθε αὐτὴ ἡ ἐκδήλωσις νὰ εὕρῃ τὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς
Δύσεως ἠνωμένας εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην, εἰς τὴν προσπάθειαν
πραγματοποιήσεως τῆς βαθείας ἐπιθυμίας τοῦ Χριστοῦ, «ἵνα ἔν ὧσιν».

Ὡ Ἅγιε Τίτε, μεσίτευσον, ὅπως ἀποκτήσωμεν αὐτὴν τὴν χάριν, προε-
τοίμασον τὰς ψυχὰς μας. Αὕτη θὰ εἶναι τὸ ὠραιότερον δῶρον πρὸς τὸν
Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ὅστις δι' αὐτὸ ἰκέτευσε τὸν Πατέρα Του κατὰ τὸν
Μυστικὸν Δείπνον, δῶρον εἰς τὸν Παῦλον, ὅστις τόσον ἐμόχθησε διὰ τὴν
ἔνωσιν τῶν καρδιῶν καὶ τὴν εἰρήνην μεταξὺ τῶν πρώτων Χριστιανῶν, δῶ-
ρον εἰς τὴν Βενετίαν, ἣτις θὰ εὐλογῆ εἰς τοὺς αἰῶνας τὴν θυσίας τοῦ ἀπο-
χωρισμοῦ τῆς τιμίας Σου Κάρας, ἡ ὁποία θὰ γίνῃ οὕτως ὄργανον ἀγάπης
ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ, δῶρον εἰς αὐτὴν τὴν σεβασμίαν Ἐκκλησίαν
τῆς Κρήτης, ἣτις σήμερον χαίρει ἐπὶ τῇ ἐπιστροφῇ Σου».

ΟΜΙΛΙΑ ΤΗΣ Α. Σ. ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΡΗΤΗΣ
κ. κ. ΕΥΓΕΝΙΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΠΟΔΟΣΙΝ ΤΗΣ ΤΙΜΙΑΣ ΚΑΡΑΣ

Ἄγαπῆτοι ἐν Χριστῷ Ἀδελφοί,

Κατὰ τὴν εὐσημον ταύτην στιγμήν ἐπιθυμοῦμεν νὰ προσφέρωμεν βαθεῖαν εὐχαριστίαν πρὸς τὸν ἕνα Κύριον καὶ Θεόν, τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἐξ οὗ πᾶσα δόσις ἀγαθῆ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον. Ναὶ ἀληθῶς ὁ Κύριος ἐποίησεν ἡμῖν τὴν ἡμέραν ταύτην τὴν κλητὴν καὶ ἁγίαν, ἵνα ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ. Αὐτῷ λοιπὸν ἐν πρώτοις ἡ προσφορὰ τῆς εὐχαριστίας ἡμῶν, ἡ τιμὴ, ἡ προσκύνησις καὶ ἡ δόξα.

Ἐπειτα. Τῇ σεβασμίᾳ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ρώμης καὶ τῷ σεπτῷ Προκαθημένῳ Αὐτῆς τῷ Μακαριωτάτῳ καὶ ἁγιωτάτῳ Πάπα Ρώμης Παύλῳ τῷ Γ' φιλαδέλφῳ, τῇ ἐπινεύσει τοῦ ὁποῦ ἀποδίδεται τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἡ τιμία Κάρα τοῦ Ἁγίου Τίτου τῇ Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ Κρήτης, ἣν πρῶτος ἐποίησε καὶ κατηύγασε τῇ αἴγλῃ τῶν λόγων καὶ τῶν ἔργων Του καὶ ἡγίασε διὰ τῆς θείας Χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἣτις «ἐπεφάνη σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις».

Ἐνθερμον εὐχαριστίαν ἐπιθυμοῦμεν νὰ προσφέρωμεν «ὡσπερ εὐγνώμονες» τῇ γενναῇ Ἐκκλησίᾳ Βενετίας καὶ τῷ Κυριάρχῳ Ἐπισκόπῳ Αὐτῆς τῷ Σεβ. Καρδινάλιῳ κ. Οὐρμπάνῳ, Πατριάρχῳ Βενετίας. Ἡ Ἐκκλησία Βενετίας κατέχει τὴν ἰδιαιτέραν τιμὴν καὶ τὸ προνόμιον τῆς διαφυλάξεως τῆς τιμίας Κάρας τοῦ Ἁγίου Τίτου ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας ἀπὸ τοῦ ἔτους 1669, ὅτε ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης καὶ ἱερᾶς Καθέδρου τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας Κρήτης ἀπὸ τῆς δευτέρας Βυζαντινῆς περιόδου τῆς Κρήτης μετεφέρθη ἐκεῖ καὶ διεφυλάχθη εὐσεβῶς ἐν τῷ πανσέπτῳ Ναῷ τοῦ ἁγίου Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου καὶ ἐτιμήθη εὐλαδῶς καὶ πρεπόντως.

Ἐκ τῆς μεγαλωνόμου πόλεως τῆς Βενετίας ἡ τιμία Κάρα τοῦ ἁγίου Τίτου ἐπιστρέφει σήμερον εἰς Κρήτην καὶ ἀποδίδεται διὰ τῶν τιμίων Ἀντιπροσώπων τῆς σεβασμίας Ἐκκλησίας τῆς Πρεσβυτέρας Ρώμης τῇ Ἐκκλησίᾳ Κρήτης διὰ τῆς ἐμῆς Ταπεινότητος. Ὅποια χαρὰ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. Ὅποια χαρὰ ἐν τῇ αἰωνιότητι διὰ τὴν μακαρίαν ψυχὴν τοῦ Πάπα Ἰωάννου, ὅστις ὡς Πατριάρχης Βενετίας ἠδδόκησε νὰ μοι γνωρίσῃ προφρόνως περὶ τῆς τιμίας Κάρας τοῦ πρώτου Ἐπισκόπου Κρήτης, ἀνταποκρινόμενος φιλαδέλφως εἰς ἡμετέραν σχετικὴν παράκλησιν καὶ νὰ μοι ἀποστείλῃ τὴν φωτογραφίαν τοῦ τιμιωτάτου λειψάνου. Διὰ τὰς μακαρίας ψυχὰς τῶν προαναπαυσασμένων ἀσιδίων Προκατόχων ἡμῶν καὶ τῶν ἄλλων Ἀρχιερέων τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης διὰ τὴν θριαμβεύουσαν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς, οἱ ὅποιοι ἔχομεν τὸ ἰδιαίτερον προνόμιον καὶ τὸ εὐτύχημα νὰ τὴν ὑποδεχώμεθα ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν τιμίων Ἐκπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πρεσβυτέ-

ρας Ρώμης, τῆς Νέας Ρώμης, τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τῶν εὐσεβεστάτων Βασιλέων ἡμῶν καὶ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τσαούτης εὐλαβοῦς συρροῆς Κλήρου καὶ Λαοῦ.

Μέγα γηθόσυνον τὸ τελούμενον σήμερον γεγονός, μοναδικὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, γηθόσυνον καὶ ἐξόχως εὐάρεστον.

Ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ κατευθύνει τὴν ἱστορίαν. Ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἀγαθότητι Αὐτοῦ ὠδήγησεν ἡμᾶς εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἱστορίας. Ἡ Α. Θειοτάτη Παναγιώτης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἀθηνῶν ὁ Α' καὶ ἡ Α. Ἀγιότης ὁ Πάπας Ρώμης Παῦλος ὁ ς' συνέβαλον εἰς τοῦτο ὡς συνεργοὶ Θεοῦ διὰ τὴν ποθητὴν ἐνότητα τῶν δύο ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν. Αἱ δύο σεπτὰ κορυφαῖα μετὰ πίστεως ἰκανῆς ὄρη μεθιστάνειν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, «ἵνα πάντες ἐν ᾧσι» κατὰ τὴν ἱεράν συνάντησιν ἐν Ἱερουσαλήμ ἔτειναν ἀδελφικῶς τὰς χεῖρας καὶ διὰ πράξεως κενώσεως καὶ ἀγάπης ἐνεκαίνιασαν μετὰ μικροῦς αἰῶνας χωρισμοῦ ἀποξενώσεως καὶ ἀπομονώσεως τὴν καινὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐνότητος καὶ τὸν διάλογον τῆς ἀγάπης, τὴν ὁποίαν προάγουσιν ἀπὸ κοινοῦ μοχθοῦντες καὶ τὰ ἐπιπροσθούντα ἐμπόδια αἴροντες καὶ διὰ πράξεων θεαρέστων, ὡς ἡ ἄρσις τοῦ ἀφορισμοῦ τοῦ 1054 καὶ ἡ ἐνδοξος ἐπιστροφή τῆς τιμίας Κάρας τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Ἀνδρέου εἰς τὴν πόλιν τῶν Πατρῶν, τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τοῦ Ἁγίου Σάββα εἰς τὴν ἐγγὺς τῶν Ἱεροσολύμων Λαύραν Αὐτοῦ καὶ νῦν ἡ ἐπιστροφή τῆς τιμίας Κάρας τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Τίτου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κρήτης, ἦν πρῶτος ἐποίμανεν.

Ἄπαντα τὰ γεγονότα ταῦτα ἐπιβεβαιοῦσιν, ὅτι ἤδη ἐγγὺς ἀλλήλων ἰστάμεθα καὶ ἐπαυξάνουσι τὴν ἱεράν νοσταλγίαν ἡμῶν, ὅπως ταχὺ ἀχθῶμεν εἰς τὸ κοινὸν παλαιὸν κάλλος τῆς Μιᾶς καὶ Ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας καὶ ὅπως οἱ κοινοὶ ἡμῶν μάρτυρες καὶ ὁμολογηταὶ καὶ πάντες τὸν αὐτὸν ἄρτον ἐσθίσωμεν καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ποτηρίου πίνομεν καὶ μίαν πίστιν ὁμολογοῦμεν συναθλοῦντες πρὸς τοῦτο Ρωμαιοκαθολικοὶ καὶ Ὀρθόδοξοι, Κλήρος καὶ Λαός, ἐν ἐνὶ πνεύματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ τῇ πίστει τοῦ Εὐαγγελίου καὶ διακηρύττομεν μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωσήφ τοῦ Β' «Τὸ τῆς ἐνώσεως ἔργον θεῖον καὶ ἐράσμιόν ἐστι, τί γὰρ ἡδύτερον τῆς εἰρήνης καὶ ὁμοιοῦς τῶν Χριστιανῶν;»

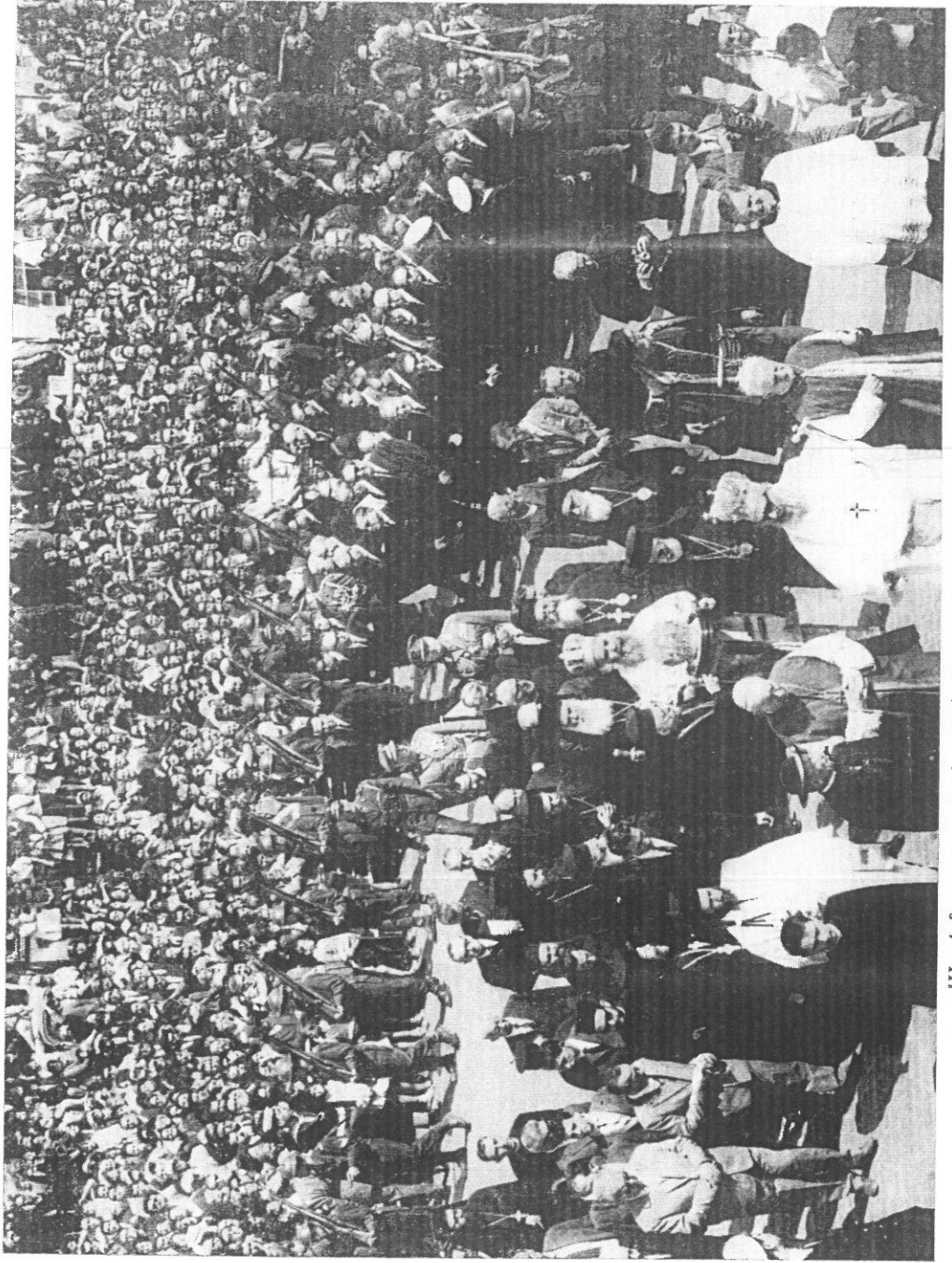
ΟΜΙΛΙΑ ΕΝ ΤΩ, ΝΑΩ, ΤΗΣ Α. Σ.
ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΡΗΤΗΣ κ. κ. ΕΥΓΕΝΙΟΥ

Ἁγία καὶ κλητὴ ἢ παροῦσα ἡμέρα, λαμπρὰ καὶ χαρμόσυνος, κινοῦσα ἡμᾶς εὐλαβῶς εἰς δόξαν καὶ εὐχαριστίαν, εἰς τιμὴν καὶ εἰς προσκύνησιν τοῦ ἑνὸς Θεοῦ, τοῦ ἀποκαλυφθέντος ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατευθύνοντος καὶ διευθύνοντος τὴν ἱστορίαν. Ναί, τὸ πιστεύω καὶ τὸ ὁμολογῶ, πάλιν, ὁ Θεὸς ἤγαγεν ἡμᾶς εἰς τὸν σταθμὸν τοῦτον τῆς ἱστορίας, τὸν μοναδικὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ σεβασμία Ἐκκλησία Βενετίας ἀπέδωκε φιλαδέλφως εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Κρήτης τὸ τίμιον λείψανον τῆς Κάρας τοῦ πρώτου Ἐπισκόπου αὐτῆς, ἦτις καὶ παρέλαβε μετὰ θερμῶν ἐκδηλώσεων φιλαδελφίας, εὐγνωμοσύνης καὶ εὐχαριστίας τὸν πολῦτιμον τοῦτον πνευματικὸν θησαυρὸν, τὸν δοκιμώτερον ὑπὲρ χρυσίου καὶ τιμιώτερον λίθων πολυτελῶν.

Ἄλλὰ κατὰ τὴν ἱεράν αὐτὴν στιγμὴν τὸ πνεῦμά μου ἀποσπᾶται ἀπὸ τὸ παρόν, διασχίζει τοὺς αἰῶνας μέχρι τῶν ἀποστολικῶν χρόνων, μέχρι τοῦ 66 μ.Χ. 1900 χρόνια ἀπὸ σήμερον, ὅτε τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς ὁ μέγας τῶν ἐθνῶν Ἀπόστολος Παῦλος καθίστα τὸν Ἅγιον Τίτον—γνήσιον τέκνον αὐτοῦ κατὰ κοινὴν πίστιν καὶ ἐμπνευσμένον συνεργάτην του—πρώτον Ἐπίσκοπον Κρήτης. «Τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν Κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃ καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους, ὡς ἐγὼ σοὶ διεταξάμην».

Ὁ ἅγιος Ἀνδρέας, Ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης, ὁ Ἱεροσολυμίτης, (712-740) εἰς ἐγκώμιόν του εἰς τὸν Ἅγιον Τίτον, ἐπὶ τῇ μνήμῃ αὐτοῦ, ἐκφράζων τὴν αἰδίων τιμὴν καὶ εὐλάβειαν τῶν Κρητῶν Χριστιανῶν πρὸς τὸν πρώτον Ἐπίσκοπόν των, κηρύττει: «Τίτος τοῦ σκεύους τῆς ἐκλογῆς ὁ συνέκδημος, ἢ ἀκρότομος ἔδρα καὶ πέτρα τῆς πίστεως, τὸ θεόκτιστον τῶν Κρητῶν Ἐκκλησίας προπύργιον, ὁ τῆς δυοκαιδεκάδος τῶν τῆδε καθέδρας ἀρχίθρονος, ὁ φαιδρὸς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ στερεώματος ἥλιος, τῶν οἰκείων τέκνων ὁ πρόμαχος, ὁ πυρὸς τῆς εὐσεβείας, ἢ στήλη τῶν ἀρετῶν, ἢ εὐλαλὸς τῶν δογματικῶν λύρα, ὁ πάτριος προστάτης».

Ὡς συνάγεται ἐκ τῆς πρὸς Τίτον ἐπιστολῆς, ἢ πνευματικῆ καὶ ἠθικῆ κατάστασις τῶν Κρητῶν, ὅτε ἦλθεν ὁ Παῦλος εἰς Κρήτην, δὲν ἦτο εὐχάριστος. Καὶ ὅμως διὰ τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ τοῦ Ἁγίου Τίτου καὶ τῶν ἀξίων διαδόχων του ἐπραγματοποιήθη προοδευτικῶς, ὅπως παντοῦ, ὅπου διεδίδετο ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἰδρύνοντο Ἐκκλησίαι, ἢ πνευματικῆ καὶ ἠθικῆ των ἀνύψωσις καὶ τελειοποίησις. Τοῦτο κηρύττουσιν οἱ καλλίνικοι μάρτυρες τῆς Γορτύνης καὶ οἱ ἄλλοι Κρήτες μάρτυρες καὶ νεομάρτυρες, οἱ Κύριλλοι, οἱ Εὐμένιοι καὶ οἱ Ἀνδρέαι, οἱ ὄσιοι καὶ οἱ δίκαιοι, οἱ καλῶς τὸν ἀγῶνα ἐν Κρήτῃ τελέσαντες καὶ τὴν πίστιν

Ἡ πάνδημος συμμετοχή τοῦ λαοῦ εἰς τὴν λιτάνευσιν τῆς τιμίας Κάρας.

Ἀπὸ τὴν Ἀρχιερατικὴν συλλειτουργίαν ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Πέτρου.

τηρήσαντες. Ἄλλα καὶ οἱ ἀγῶνες καὶ αἱ θυσίαι τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ ὑπὲρ τῶν εὐγενεστέρων ἰδανικῶν τῆς ἀνθρωπότητος, αἱ ὁποῖαι τὸν ἀναδεικνύουν ἐν τῷ συνόλῳ του ἐκ τῶν εὐρωστοτέρων κλάδων τῆς ἑλληνικῆς οἰκογενείας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης φυλῆς.

Τὸ πνεῦμά μου συνεχίζει τὴν πορείαν του διὰ μέσου τῆς ἱστορίας, θαυμάζον τὸ καλλίκαρπον παρελθὸν τῆς Μιᾶς Ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας καὶ ἀποκομίζον ὑπερηφάνειαν καὶ ἐγκαύχησιν δι' ὅσα ἐπετέλεσεν ἠνωμένη, ἔκτακτα καὶ θαυμαστά, εἰς ἀγιότητα κατὰ Χριστὸν καὶ εἰς ἐκκλησιαστικὴν δρασίαν. Καὶ θλίβομαι βαθέως, ὅπως εἶμαι βέβαιος, ὅτι θλίβεσθε καὶ σεῖς, ἀδελφοί μου, διότι αἴτια ἐξωτερικὰ καὶ ἀδυναμίαι ἀνθρώπιναί καὶ ἀντιλήψεις πεπλανημέναι διήρυσαν τὴν Μίαν Ἐκκλησίαν καὶ ἐγένοντο ἐμπόδιον, ἵνα ἠνωμένη συνεχίσῃ τὴν οἰκουμενικὴν τῆς ἀποστολῆς, τὴν ὁποίαν ὁ Κύριος ἡμῶν ἐθέσπισε δι' αὐτὴν καὶ τὴν ὁποίαν ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Οὐράνιον Αὐτοῦ Πατέρα κατὰ τὴν τελευταίαν νύκτα τῆς ἐπὶ γῆς ζωῆς Του. Ἄς ἀκούσωμεν τὴν φωνὴν Του: «Πάτερ, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί Σου, ἵνα ἐν ᾧ, καθὼς καὶ ἡμεῖς ἐν ἐσμέν».

Ἄλλα, ἐὰν εἶναι ἀναντίρρητον γεγονός, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ φέρει σήμερον τὴν θλίβεράν κληρονομίαν τοῦ διαμελισμοῦ, εἶναι ἐπίσης ἀναντίρρητον γεγονός, ὅτι ὑπεράνω τοῦ συμπτωματικοῦ τούτου διαμελισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας ὑπάρχει ἀδιαιρέτον, ἐνιαῖον καὶ ἀμέριστον τὸ πνεῦμα τῆς Μιᾶς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἐνὸς Χριστιανισμοῦ καὶ ὅτι καταβάλλονται σήμερον θεάρεστοι προσπάθειαι ἀπὸ μέρους Ὁρθοδόξων καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν καὶ τῶν Χριστιανῶν τῆς διαμαρτυρήσεως, ἡγουμένων τῆς Α. Θειοτάτης Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρου τοῦ Α' καὶ τῆς Α. Ἀγιότητος τοῦ Πάπα Παύλου τοῦ ς' καὶ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν διὰ τὴν ἐνότητα τῶν Χριστιανῶν ἐν τῷ πνεύματι τοῦ Χριστοῦ, ὁπερ ἀγάπη ἐστίν.

Ἀναμφιβόλως σήμερον οἱ Χριστιανοὶ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ εὐρισκόμεθα ἐγγύτερον ἀλλήλων καὶ αἱ Ἐκκλησίαι, στενότερον ἠνωμένοι, ἀντιμετωπίζου ἐν ἀγάπῃ τὰ βασικὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα σχετίζονται μὲ τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ ἰδικόν των μέλλον, μὲ αὐτὴν τὴν ἐπιδίωσιν αὐτῶν καὶ ἐπιζητοῦν τὴν λύσιν αὐτῶν ἐν τῷ πνεύματι τῶν ἀκαταλύτων ἀρχῶν τῆς ἀγάπης καὶ τῆς δικαιοσύνης.

Ἀγαπητοὶ ἀδελφοί μου,

Ἄς μεταστραφῆ λοιπὸν ἡ λύπη ἡμῶν εἰς χαρὰν καὶ εἰς ἀδιάλειπτον προσευχὴν εἰς τὸν Θεόν, τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον, τὸν Ἅγιον Τίτον καὶ πάντας τοὺς Ἅγίους ὑπὲρ τῆς ἐπιστροφῆς εἰς Χριστὸν τῆς μακρᾶν Αὐτοῦ ζώσης ἀνθρωπότητος καὶ ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως. Ἄλλα καὶ εἰς χρέος, ἵνα διὰ τοῦ ἀγιασμοῦ καὶ τῆς ἐν Χριστῷ τελειώσεως ἡμῶν, συμβάλωμεν εἰς τὴν ἐπανάνωσιν τῶν ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ Χριστιανῶν. Διότι, ἡ ἀγιότης τῶν ἐπὶ μέρους σημαίνει ἀγιασμὸν καὶ τοῦ ὅλου καὶ προωθεῖ εἰς τὴν ἐνότητα. Ἡ ἀγία δὲ ὁλόγη ἀποτελεῖ τὴν ἀσφαλεστέρην ἐνότητα.

ΠΡΟΠΟΣΙΣ
ΤΗΣ Α. Σ. ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΡΗΤΗΣ
κ. κ. ΕΥΓΕΝΙΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΓΕΥΜΑ ΤΗΣ Ι. ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΡΗΤΗΣ

Μετ' αίσθημάτων ιερᾶς χαρᾶς καὶ συγκινήσεως, βαθείας εὐγνωμοσύνης καὶ εὐχαριστιῶν ὑπεδέχθημεν σήμερον εὐλαβῶς Κληρὸς καὶ Λαὸς τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, τὸ τίμιον λείψανον τῆς Κάρας τοῦ Ἁγίου Τίτου, πρώτου Ἐπισκόπου αὐτῆς, ἀποδοθὲν ἡμῖν ὑπὸ τῆς σεβασμίας Ἐκκλησίας τῆς Πρεσβυτέρας Ρώμης. Ἡ χαρὰ ἡμῶν ἐπληρώθη ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι αἱ ἱεραὶ τελεταὶ τῆς ἐπανακομιδῆς τοῦ ἁγίου τούτου λειψάνου προσέλαβον οἰκουμενικὸν χαρακτῆρα. Ἡ ἱστορία ἀναφέρει, ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἑνετικῆς κατακτήσεως, ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Τίτου εἰς θρησκευτικᾶς τελετὰς μετέσχον Ρωμαιοκαθολικοὶ καὶ Ὁρθόδοξοι χριστιανοί. Ὅμως τῆς συμμετοχῆς ἐκείνης διαφέρει ἡ σημερινὴ κοινὴ συνάθροισις ἡμῶν, διότι εἶναι ἀβίαστος καὶ πηγαία καὶ γίνεται ἐν τῷ πνεύματι τῆς ἀγάπης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Καὶ τὸ ἐόρτιον τοῦτο γεῦμα εἶναι γεῦμα ἀγάπης. Τοῦτο δίδει τὴν εὐκαιρίαν, ἵνα ἐκφράσωμεν πρὸς ὑμᾶς, τοὺς σεβασμίους ἀντιπροσώπους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πρεσβυτέρας Ρώμης, τῆς Νέας Ρώμης καὶ τῆς Ἀυτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ πρὸς τοὺς τιμίους Ἀντιπροσώπους τῶν Εὐσεβεστάτων Βασιλέων ἡμῶν καὶ τῆς Κυβερνήσεως, τῶν πνευματικῶν Ἰδρυμάτων τῆς Χώρας ἡμῶν καὶ εἰς τοὺς λοιπούς, οἱ ὅποιοι ἐλαμπρύνετε διὰ τῆς συμμετοχῆς ὑμῶν τὸν ἐορτασμὸν τῆς ἐπανακομιδῆς ἀπὸ Βενετίας εἰς Κρήτην τῆς τιμίας Κάρας τοῦ πρώτου Ἐπισκόπου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης ἁγίου Ἀποστόλου Τίτου, τὴν θεομὴν εὐχαριστίαν ἡμῶν.

Ἐγείροντες δὲ τὸ κύπελλον, εὐχόμεθα ἐκ μέσης καρδίας ὑπὲρ ὑγείας καὶ μακροημερεύσεως τῆς Α. Θειοτάτης Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Ἀθηναγόρου, τῆς Α. Ἀγιότητος τοῦ Πάπα Ρώμης Παύλου τοῦ ς', τῆς Α. Σεβ. τοῦ Καρδινάλιου Ἰωάννου Οὐρμπάνι, Πατριάρχου Βενετίας, καὶ ὑπὲρ τῆς ἐνότητος καὶ εὐσταθείας τῶν δύο ἀδελφῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν ἡμῶν.

Π Ρ Ο Π Ο Σ Ι Σ
ΤΟΥ ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΗΛΕΙΑΣ κ. ΓΕΡΜΑΝΟΥ
ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΟΥ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Σεβασμιώτατε καὶ λίαν μοι ἀγαπητὲ ἐν Χριστῷ ἀδελφὲ Ἁγίε Κρήτης
Κε Εὐγένιε,
Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι,
Ἐντιμότατοι Ἄρχοντες τοῦ Λαοῦ τῆς Κρήτης,
Ἀγαπητὴ ὁμήγουρι,

Γεγονὸς ὑψίστης χριστιανικῆς σημασίας συνεκέντρωσεν ὅλους ἡμᾶς εἰς τοῦτον ἐδῶ τὸν χώρον. Προσῆλθομεν, διὰ νὰ ὑποδεχθῶμεν τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, οἵτινες πλήρεις εὐλαβείας συνώδυσαν τὴν τιμίαν Κάραν τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Τίτου, διὰ νὰ τὴν ἀποδώσουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κρήτης καὶ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Ἅγιος Τίτος, μαθητὴς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὑπῆρξεν ὑπόδειγμα ἁγίου Ποιμενάρχου, ἀπὸ τοῦ 58 μ.Χ., ὅτε ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ οὐρανοβάμωνος Παύλου εἰς Ἐπίσκοπον Κρήτης, μέχρι τοῦ 105, ὅτε ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον.

Ἐμπνευστὴς καὶ διδάσκαλος τοῦ Ἀποστόλου Τίτου ὑπῆρξεν ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν, ὁ Ρωμαῖος πολίτης, μὲ τὴν ἀκλόνητον καὶ βαθεῖαν πίσσιν, ὅστις ἐσκόρπισε τὸ φῶς τῆς Χριστιανωσύνης εἰς τὰ πέρατα τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου, καὶ τοῦ ὁποίου αἱ θαυμάσιαι ἐπιστολαὶ ἀποτελοῦν ἀνεκτίμητον ψυχικὴν βακτηρίαν διὰ τὸν Χριστιανόν.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐδίδαξε καὶ ἐνέπνευσε τὸν ἅγιον Τίτον, καὶ οὕτως ἐ χάρισεν εἰς τὴν Κρήτην καὶ ὀλόκληρον τὸν χριστιανικὸν κόσμον ἕνα Ἐπίσκοπον ἅγιον μὲ ἀκτινοβολίαν περιλάμπρον.

Ἡ Ρώμη ἀποδίδει σήμερον εἰς τοὺς Ὁρθοδόξους Ἕλληνας Χριστιανούς καὶ εἰς τὴν γῆν τῆς Κρήτης τὸν προσφιλεῖ της Ἅγιον, τὸν προστάτην καὶ φύλακα εἰς τὰς στιγμὰς τῆς περισυλλογῆς. Καὶ εἰς τὸν ἅγιον ἀποδίδεται ἡ χώρα, τὴν ὁποίαν διηκόνησεν, ἠγάπησεν, ἐξύψωσε καὶ ἐπροστάτευσεν.

Ἡ ἐπιστροφή τῆς τιμίας Κάρας τοῦ Ἀποστόλου Τίτου ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἀποτελεῖ πρᾶξιν βαθυτάτου χριστιανικοῦ περιεχομένου, καὶ ἡ Ὁρθοδοξία τῆς Ἑλλάδος βαθύτατα ἐκτιμᾷ τὴν ὠραίαν ταύτην πρωτοβουλίαν τοῦ Ἁγίου Πατρὸς Πάπα τῆς Ρώμης, εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλομεν καὶ τὴν ἱερὰν συγκίνησιν, ὑπὸ τῆς ὁποίας πάντες διακατεχόμεθα κατὰ τὴν ἱερὰν ταύτην στιγμὴν.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς ἡμετέρας ταπεινότητος, ἐκπροσώπου Αὐτῆς, ἐκφράζει θερμὰς εὐχαριστίας πρὸς τὴν Αὐτοῦ Ἁγιότητα, τὸν Πάπαν Παῦλον τὸν ς', τὸν Πατριάρχην καὶ Καρδινάλιον τῆς Βενετίας Urbani, τὸν Ἐπίσκοπον Βενετίας Olivotti καὶ τὴν συνοδείαν αὐτοῦ, εὐχόμενη αὐτοῖς πᾶν ἀπὸ Κυρίου ἀγαθόν.

Συγχαίροντες ἐγκαρδίως τῷ Σεβασμιωτάτῳ Μητροπολίτῃ Κρήτης, Ὑπερτίμῳ καὶ Ἐξάρχῳ Εὐρώπης κ. Εὐγενίῳ καὶ τῇ περὶ Αὐτὸν Ἑπαρχικῇ Συνόδῳ Κρήτης, εὐχόμεθα Αὐτοῖς, ὅπως Κύριος ὁ Θεός, πρεσβείαις τοῦ πρώτου Ἐπισκόπου Κρήτης ἁγίου Ἀποστόλου Τίτου, χαρίζηται ὑγιεῖαν ἀστεμφῆ, δυνάμεις πνευματικὰς καὶ σωματικὰς πρὸς συνέχισιν τῆς λίαν καρποφόρου καὶ θεοφιλοῦς Αὐτῶν ποιμαντορίας, τῷ δὲ εὐλαβεῖ Κλήρῳ καὶ τῷ εὐσεβεῖ Λαῷ τῆς Μεγαλονήσου ἐπιδαψιλεύῃ πλουσίαν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Τίτου καὶ πᾶν ἀγαθόν.

ΠΡΟΠΟΣΙΣ
ΤΟΥ ΕΝΤΙΜ. ΔΗΜΑΡΧΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ κ. Α. ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΟ ΓΕΥΜΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

Σεβασμιώτατοι,
Κύριε εκπρόσωπε τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως,
Κύριε Νομάρχα,
Κύριοι,

Τὸ Ἡράκλειον ἔζησε σήμερον μίαν μεγάλην ἡμέραν. Ὅχι μόνον ὁ ὄγκος, ἀλλὰ καὶ ἡ καταφάνης, ἡ πηγαία συγκίνησις τοῦ πλήθους, τὸ ὅποιον κατέκλυσε τὴν πρῶταν τὸν λιμένα καὶ τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως, ἀπέδειξε διὰ μίαν ἀλόγη φορὰν, ὅτι ἡ ἱστορική παράδοσις ἀποτελεῖ διὰ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοῦ τοῦ τόπου βίωμα πραγματικόν. Ἡ μνήμη δύο χιλιετηρίδων χριστιανικῆς ζωῆς ἀπεδείχθη, ὅτι ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποτελῇ στερεὸν ὑπόβαθρον εἰς τὴν συνείδησιν τῶν Κρητῶν.

Ἡ διαπίστωσις εἶναι βεβαίως ἀξιοσημείωτος, ὅπως ἐπίσης βαρυσήμαντον εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ἐπανακομιδὴ τῆς τιμίας κάρας τοῦ Ἀποστόλου Τίτου δὲν ἱκανοποίησεν ἀπλῶς τὰ αἰσθήματα τῶν πιστῶν, ἀλλ' ἐξετιμήθη βαθύτατα ὑφ' ὄλων ὡς πράξις δικαία, ἀνταποκρινομένη εἰς τὸν πανανθρώπινον πόθον τῆς συναδελφώσεως καὶ τῆς εἰρήνης.

Ἡ πόλις τοῦ Ἡρακλείου ἀπέδωκε σήμερον κατὰ τρόπον λαμπρόν, ὅσον καὶ εὐλαβῆ, τὴν προσήκουσαν τιμὴν εἰς τὸ ἅγιον λείψανον τοῦ πρώτου Ἐπισκόπου τῆς νήσου. Ἡμεῖς αἰσθανόμεθα χρέος νὰ τιμήσωμεν τοὺς πρωτεργάτας τοῦ ἱστορικοῦ γεγονότος. Χαιρετίζοντες μὲ χαρὰν τὴν ἐν μέσῳ ἡμῶν παρουσίαν τοῦ ἐξοχωτάτου ἐπισκόπου Giuseppe Olivotti, ἀπευθύνομεν δι' αὐτοῦ εὐγνώμονας εὐχαριστίας πρὸς τοὺς ἡγέτας τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν γενναϊόφρονα χειρονομίαν. Στρέφομεν παραλλήλως τὴν σκέψιν μὲ σεβασμὸν καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν κορυφὴν τῆς Ὁρθοδοξίας, τὸν Παναγιώτατον Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κ. Ἀθηναγόραν, εἰς τὴν πεφωτισμένην πρωτοβουλίαν τοῦ ὁποίου ὀφείλεται ἡ ἤδη ἐμπράκτως θεμελιουμένη προσέγγισις τῶν Ἐκκλησιῶν. Εὐχαριστοῦμεν, τέλος τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς ἰδικῆς μας Ἐκκλησίας, τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης, καὶ ἰδιαίτατα τὸν ἀρχιεπίσκοπον κ. Εὐγένιον, διότι ἐζήτησαν καί, ζητήσαντες, ἔλαβον καὶ ἀπέδωσαν εἰς ἡμᾶς τὸ τίμιον κειμήλιον, σύμβολον Πίστεως καὶ Ἀγάπης.

Ἄς εὐχηθῶμεν ὅλοι, ὅπως ἡ εὐλογία τοῦ Ἀποστόλου Τίτου προστατεύῃ ἕσσει τὴν πόλιν μας.

Η ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΡΗΤΗΣ
ΑΓΙΟΥ ΤΙΤΟΥ ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ ΠΑΥΛΟΥ

Ουδέποτε ἴσως ἄλλοτε οἱ Καλοὶ τῆς Κρήτης Λιμένες ἀπεδείχθησαν οὐ μόνον ὄνοματι, ἀλλὰ καὶ πράγματι τοιοῦτοι, παρὰ ὅταν παρεῖχον καταφύγιον εἰς τὸ ἀπὸ Μύρων τῆς Λυκίας πρὸς τὴν Ἰταλίαν βραδυπλοοῦν Ἀλεξανδρινὸν πλοῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου μετὰ πολλῶν κακοποιῶν εἶχεν ἐπιβιασθῆ καὶ ὁ μέγας τῶν ἐθνῶν ἀπόστολος Παῦλος¹. Περικείμενος τὴν ἄλυσιν τοῦ ἐγκαθίερχτου, ὡς σκεῦος ἐκλογῆς τοῦ Θεοῦ βαστάζων τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον ἐθνῶν τε καὶ βασιλέων, υἱῶν τε Ἰσραὴλ² ἔφερε πάντοτε ἐκπροσευομένην ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ρομφαίαν δίστομον³, τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὅστις «οὐ δέδεται»⁴.

Ποῖα συναισθήματα ἄρα γε νὰ ἐδοκίμασεν ὁ ἀπόστολος, ὅταν μακρόθεν διέκρινεν εἰς τὸ βάθος τοῦ ὀρίζοντος τὰ ὑψηλὰ ὄρη τῆς μεγαλονήσου; «Ὡς ἀετὸς διείς τὰς πτέρυγας αὐτοῦ»⁵ θὰ ἐπεπόθει νὰ περιλάβῃ ὀλόκληρον ταύτην εἰς τοὺς φλογεροὺς κόλπους του καὶ σφίγγων ταύτην εἰς τὴν εὐρύχωρον καρδίαν του, τὴν περιλαμβάνουσαν στοργικῶς καὶ ἄνευ στενοχωρίας τινὸς καὶ τόσους ἄλλους, νὰ ἀνυψώσῃ αὐτὴν πρὸς τὰ ἄνω καὶ νὰ τὴν προσφέρῃ θυσίαν λογικὴν εἰς τὸν Σωτῆρα τοῦ κόσμου.

Ἄλλ' ἄρα γε δὲν ἦτο καθόλου γνωστὸς τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας ὁ Σωτὴρ καὶ τὸ εὐαγγέλιόν Του εἰς τὴν Κρήτην; Αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων μᾶς πληροφοροῦν, ὅτι κατ' αὐτὴν τὴν μεγάλην ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς συμπαρίσταντο ἐν Ἱεροσολύμοις αὐτόπται καὶ αὐτήκοοι τῶν ἐκεῖ ἐπισυμβάντων θαυμασιῶν «καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες Ῥωμαῖοι, Ἰουδαῖοί τε καὶ προσήλυτοι, Κρητῆς καὶ Ἀραβες»⁶. Ἀντεπροσωπεύθη λοιπὸν καὶ ἡ μεγαλόνησος διὰ τέκνων αὐτῆς, ἤδη προσηλύτων εἰς τὴν λατρείαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, καὶ ἠκούσθη ὁ μετὰ καταπλήξεως συνοδευόμενος λόγος καὶ ἀπὸ στόματος Κρητῶν «ἀκούομεν λαλούντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ»⁷. Ποῖος τώρα δύναται νὰ ἀποκλείσῃ, ὅτι καὶ μεταξὺ τῶν τρισχιλίων, ὅσοι κατενύγησαν ἀπὸ τὸ πρῶτον ἱεραποστολικὸν κήρυγμα τοῦ Πέτρου καὶ ἐβαπτίσθησαν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὑπῆρξαν καὶ τινες, ἔστω εὐάριθμοι, προερχόμενοι ἐκ τῆς νήσου ἡμῶν; Καὶ ποῖος ἠμπορεῖ νὰ μᾶς βεβαιώσῃ, ὅτι ἐξ αὐτῶν, ὅσοι ἐπανῆλθον εἰς τὴν πατρίδα των δὲν μετέδωκαν τὸν ζωηφόρον σπινθῆρα τοῦ πυρός, διὰ τὸ ὁποῖον εἶπεν ὁ Κύριος: «Πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν καὶ τί θέλω, εἰ ἤδη ἀνήφθη;»⁸.

Ὅπως δὲ παρῶν παρουσιάζεται ἀδύνατον ὁ Παῦλος, «ὁ οὐδὲν ὑποστειλά-

¹) Πραξ. κζ' 5-8 ²) Αὐτόθι θ' 15. ³) Ἀποκ. α' 16. ⁴) Β' Τιμοθ. β' 9.
⁵) Δευτεροβ. λβ' 11. ⁶) Πραξ. β' 11. ⁷) Αὐτόθι. ⁸) Λουκ. ιβ' 49.

μενος τοῦ μὴ ἀναγγέλλειν τοὺς πλησίον αὐτοῦ καὶ διδάξαι αὐτοὺς δημοσίᾳ καὶ κατ' οἴκους⁹, νὰ ἔμεινεν ἀργὸς καὶ νὰ ἐλησμόνησεν ἐδῶ κάτι ποῦ ἐνεθυμεῖτο πάντοτε». Καὶ τὸ κάτι αὐτὸ ἦτο: «Ἐλλησί τε καὶ βαρβάρους, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις ὀφειλέτης εἰμί»¹⁰. «Ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται καὶ οὐαὶ μοὶ ἔστιν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι»¹¹. Παρέμεινεν ἄλλως τε εἰς τοὺς Καλοὺς Λιμένας «χρόνον ἱκανὸν» κατὰ τὸ βιβλίον τῶν Πράξεων, ὑπῆρχε δὲ πλησίον τούτων καὶ πόλις Λασαία ὀνόματι¹², ὃ δὲ συνοδεύων τοὺς δεσμώτας ἑκατόνταρχος Ἰούλιος «φιλανθρώπως τῷ Παύλῳ καὶ εἰς Σιδῶνα χρησάμενος»¹³, ἐπόμενον ἦτο νὰ ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐπίσκεψιν τῆς γείτονος πρὸς τοὺς Καλοὺς Λιμένας περιφερείας. Εἶναι λοιπὸν πολὺ πιθανόν, τό, ὅτι, ὅταν τὸ Ἀλεξανδρινὸν πλοῖον ἀπέπλεεν, ὃ θεῖος ἀπόστολος εἶχεν ἤδη ἐπιτύχει νὰ ἐγκατασπείρη, ἔστω καὶ εἰς τὴν ἄκραν αὐτὴν τῆς μεγαλονήσου τὸ καλὸν τοῦ εὐαγγελίου σπέρμα καὶ νὰ παραθέσῃ τοῦτο «πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοὶ» θὰ ἦσαν καὶ ἐτέρους νὰ διδάξουν¹⁴.

Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται τὸ ὑπὲρ τῆς Κρήτης ἐνδιαφέρον του, ὅταν μετὰ διειτιαν ὀλόκληρον ἀφεθῆς ἐν Ρώμῃ ἐλεύθερος ἐπιχειρῇ τὴν τελευταίαν ἀποστολικὴν πορείαν του. Κατ' αὐτὴν πρώτην ἴσως ἐπισκέπτεται τὴν Κρήτην. Καὶ ὅταν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ τελευταία αὐτῆς πορεία διήρκεσε μόλις δύο ἔτη, κατ' αὐτὴν δ' ἐπεσκέφθη καὶ τὴν Ἔφεσον καὶ τὸ Ἰλλυρικόν, ἴσως δὲ καὶ τὴν Ἰσπανίαν, πρέπει νὰ ἔμεινεν εἰς μεγαλόνησόν μας, πολὺ ὀλίγον χρόνον. Τὶ ὅμως εὔρεν ἐκεῖ;

Εἰδωλολατρίαν ἐπίμονον καὶ τραχεῖαν, ἀλλὰ καὶ διάδοσιν τοῦ εὐαγγελίου ἀξιόλογον. Ὅπως δὲ ἄλλοτε περιερχόμενος τὰς Ἀθήνας καί, θεωρῶν τὴν πόλιν κατειδίωλον οὔσαν, παρωξύνετο¹⁵, οὕτω καὶ ἐν Κρήτῃ, ὅπου τὰ μνημεῖα τοῦ Μινωϊκοῦ πολιτισμοῦ διεσφύζοντο ἀκόμη ἐπιβλητικὰ. Θὰ ἀντικρύζοντο ταῦτα ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου ὡς δυσάλωτα ὀχιρὰ τῆς εἰδωλολατρίας, ἢ πρὸς αὐτὴν δὲ καὶ τοὺς μύθους αὐτῆς ἀπέχθειά του ἔφερε κατόπιν εἰς τὸν νοῦν του, ὅταν ἔγραφε τὴν πρὸς Τίτον ἐπιστολήν, καὶ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἐπιμενίδου, κακίζοντας τοὺς ἰδίους συμπολίτας ὡς πλέκοντας μύθους περὶ τὸν θάνατον τοῦ Διὸς καὶ ψευδῶς ἐπιδεικνυομένους τὸν τάφον αὐτοῦ. Εἶδεν ὅμως ὁ ἀπόστολος συρρέοντας περὶ ἑαυτὸν ἀπὸ πάντων τῶν σημείων τῆς μεγαλονήσου καὶ πλήθη πιστῶν. Πῶς ἄλλως ἐξηγεῖται ἢ πρὸς τὸν Τίτον παραγγελία του: «Τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν Κρήτῃ, ἵνα . . . καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους»¹⁶. Θὰ ἀφήσῃ μετ' ὀλίγον καὶ εἰς τὴν Ἔφεσον τὸν Τιμόθεον διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐκεῖ ἐκκλησίας. Ἀλλ' εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἐφέσου ἔχει ἤδη ἐπὶ μακρὸν προεργασθῆ ὁ Παῦλος, ἀφοῦ μόνον «ἐν τῇ σχολῇ Τυράννου ἐγένετο διαλεγόμενος ἐπὶ δύο ἔτη»¹⁷ κατὰ τὴν προτέραν ἀποστολικὴν πορείαν του. Ὅποια τις λοιπὸν πρέπει νὰ ἐμφανίζηται

⁹) Πράξ. κ' 20.

¹⁰) Ρωμ. α' 14.

¹¹) Α' Κορ. θ' 16.

¹²) Πραξ. κζ' 8.

¹³) Αὐτόθι στ. 3.

¹⁴) Β' Τιμοθ. β' 2.

¹⁵) Πραξ. ιζ' 16.

¹⁶) Τίτ. α' 5.

¹⁷) Πράξ. ιθ' 9.

καὶ ἐν Κρήτῃ ἢ ἐπίδρασις τοῦ εὐαγγελίου, διὰ τὴν καταλειφθῆναι ἐκεῖ ὁ Τίτος; Ναί· ὁ Τίτος ὁ κατὰ τὴν ἀποστολικὴν σύνοδον «σὺν τῷ Παύλῳ Ἕλλην, ὁ μὴ ἀναγκασθεὶς περιτιμηθῆναι», ἀλλ' ἀντιμετώπισας σθεναρῶς μετ' αὐτοῦ τοὺς Ἰουδαίζοντας ψευδαδέλφους· ὁ πρὸς τοὺς ἐν Κορίνθῳ χριστιανούς ἐπα-
 νειλημμένως ὑπὸ τοῦ Παύλου ἀποσταλεὶς καὶ διὰ τοῦτο περισσότερον ἴσως τῶν ἄλλων συνοδῶν τοῦ ἀποστόλου ἐξοικειωμένος πρὸς τὰ ἰδιώματα καὶ τὸν ἔθνικὸν χαρακτῆρα τῶν τὴν γείτονα πρὸς τὴν μεγαλόνησον οἰκούντων τότε Ἑλλήνων· ὁ προσφιλέστατος τοῦ Παύλου συνεργὸς καὶ στοργικῶς καλούμε-
 νος ὑπ' αὐτοῦ ἀδελφός, ὁ «σπουδαῖος» καὶ πρόθυμος εἰς πνευματικὰς καὶ κοπιώδεις ἀποστολάς¹⁸ οὗτος καταλείπεται ὑπὸ τοῦ θεοπνεύστου Παύλου εἰς τὴν Κρήτην πρῶτος αὐτῆς ἐπίσκοπος μετὰ δικαιοδοσίας ἀποστολικῆς. Πρα-
 γματικὴ εὐλογία καὶ εὐδοκία Θεοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν φιλοτίμως ἀνταποκρίνε-
 ται ἡ μεγαλόνησος, προσφέρουσα ἤδη ἐπὶ τῶν διωγμῶν τοῦ Δεκίου ἄφθονον τὸ μαρτυρικὸν αἷμα τῶν τέκνων τῆς εἰς βεβαίωσιν τῆς πίστεως.

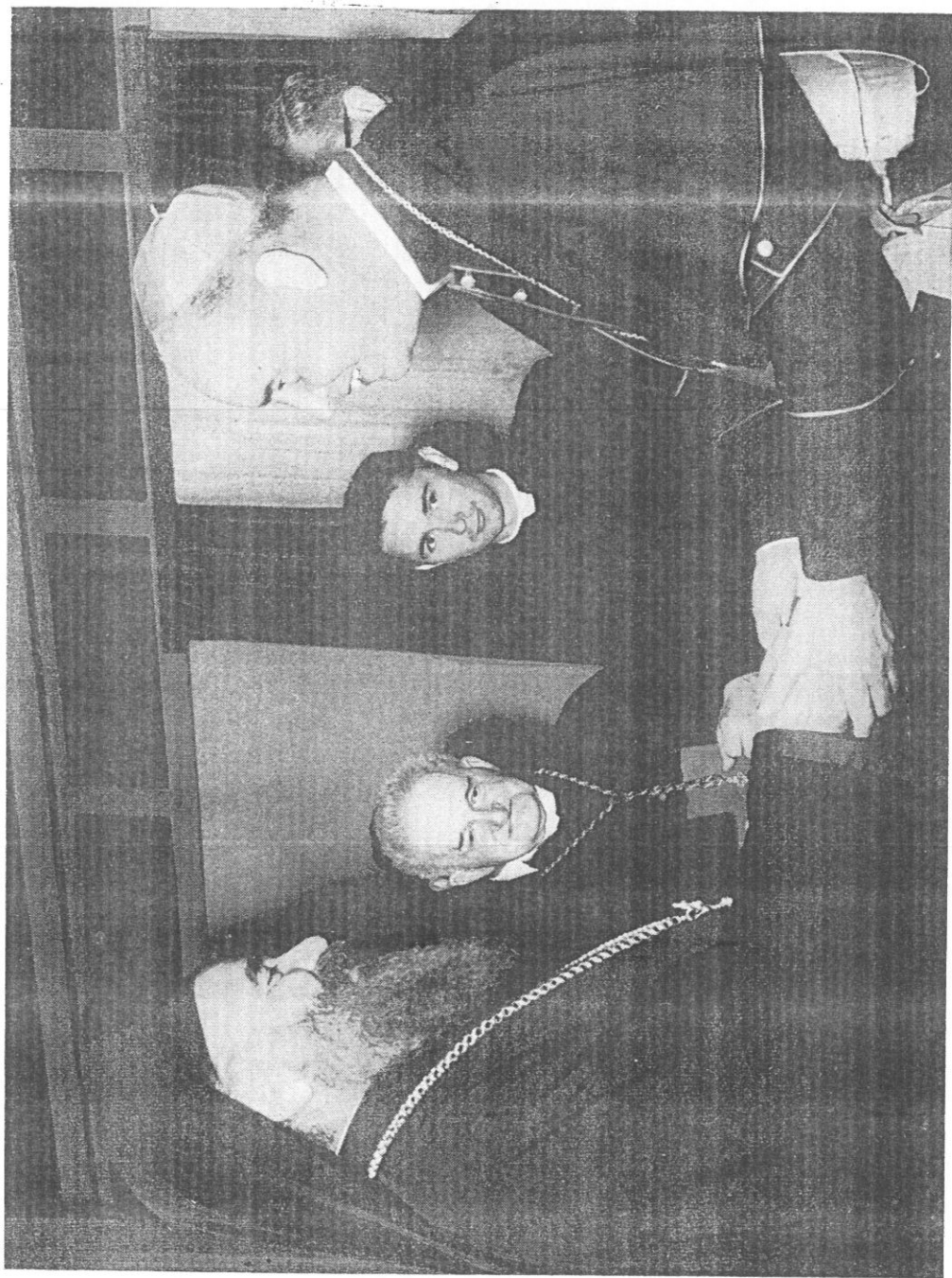
Οὕτως ἡ Ἐκκλησία τῆς Κρήτης, δεχθεῖσα τὴν περὶ Χριστοῦ μαρτυρίαν ἀπὸ χειλέων ἀποστολικῶν καὶ ἐπισφραγίσασα ταύτην καὶ διὰ τοῦ ἁγίου αἵ-
 ματος τῶν τέκνων τῆς, διεφύλαξεν αὐτὴν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ διὰ μέσου δο-
 κημασιῶν πυρὸς καὶ σιδήρου, ὅσαι ἐπισυνέβησαν κατὰ τὴν δισχλιετῆ ἔκτοτε
 θυελλώδη ἱστορίαν τῆς μεγαλονήσου καὶ ἀνεδείχθη γνησίᾳ πνευματικῇ θυ-
 γάτῃ Τίτου τοῦ ἐνδόξου καὶ προσφιλοῦς συνεκδήμιου τοῦ μεγάλου τῶν
 ἔθνων ἀποστόλου. Δικαίως λοιπὸν σήμερον ἀναδέχεται, ὡς ἀξία κληρονόμος
 αὐτοῦ, ἀποδιδόμενον εἰς αὐτὴν τὸν πολῦτιμον θησαυρὸν τῶν ἱερῶν λειψά-
 νων του.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ
 ΟΜΟΤ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

¹⁸) Β' Κορ. η' 18, 23.

Από τὸ ἐπίσημον γεῦμα τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως Κρήτης. Ἐξ ἄριστερὸν πρὸς τὰ δεξιὰ ἡ Α.Ε. ὁ ἐπὶ τοῦ Συντονισμοῦ Ὑπουργὸς κ. Κ. Μητροσιτάκης, ὁ Θροφ. Ἐπίσκοπος Ἰ. Ὀλιβόρτι, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κρήτης κ. Εὐγένιος, ὁ Ἀντιπρόσωπος τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως Στρατηγὸς Φ. Μεσσαροπούλου καὶ ἡ Α. Ε. ὁ ἐπὶ τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων Ὑπουργὸς κ. Σ. Ἀλαμανῆς.

Ο ἀποχαιρетиόμος τῆς Ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Βενετίας.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ κ. ΕΜΜ. ΠΕΤΡΑΚΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΙΘΟΥΣΑΝ
ΑΓ. ΜΑΡΚΟΥ ΕΠΙ ΤΩΙ ΕΟΡΤΑΣΜΩΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΚΟΜΙΔΗΝ
ΤΗΣ ΤΙΜΙΑΣ ΚΑΡΑΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΤΙΤΟΥ

Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως,
Ἐντιμότητα Κε Ἀντιπρόσωπε τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως μας,
Κύριε Νομάρχα,
Κύριε Δήμαρχε,
Κυρῖαι καὶ Κύριοι,

Εἰς τὴν συμπραθητικὰ θερμὴν αὐτὴν ἀτμόσφαιραν, τὴν ὁποῖαν ἐδημιούργησε, μὲ τὴν ἐξόχως φιλικὴν συγκατάθεσιν τῆς Α. Ἀγιότητος τοῦ Πάπα Παύλου τοῦ Γ', ἡ ἀδελφικὴ χειρονομία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Βενετίας, γὰ ἀποφασίσῃ κατ' ἀρχὴν τὴν ἀπόδοσιν καὶ γὰ συνοδεύσῃ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τοῦ ἀγίου Ἀποστόλου Τίτου εἰς τὴν ἀρχικὴν του Ἔστίαν, εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν αὐτὴν ἢ ἀνάπτουσι θέματος ὅπως εἶναι ἡ ἀνεξιθρησκος πολιτικὴ τῆς Ἐνετικῆς Δημοκρατίας ἀπέναντι τοῦ Ὁρθοδόξου πληθυσμοῦ τῆς Κρήτης, ἤδη ἀπὸ τοῦ 13 αἰῶνος, δὲν εἶναι μόνον ἐξόχως ἐνδιαφέρον αὐτὸ καθ' ἑαυτό, ἀλλὰ καὶ διότι προσημαίνει καὶ υπογραμμίζει τὸ σύγχρονον πνεῦμα τῆς ἀδελφικῆς συνεννοήσεως, ποῦ δὲν θ' ἀργήσῃ, πιστεύομεν, γὰ ἐνώση διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ τοὺς Λαοὺς τῆς γῆς, ὅλους τοὺς Λαοὺς καὶ ὄχι μόνον τοὺς Χριστιανικοὺς.

Ἄν εἰς τὴν ἀνεξιθρησκον αὐτὴν πολιτικὴν τῆς ἡ Δημοκρατία τοῦ Ἀδρία δὲν ὠδηγήθη βέβαια ἀπὸ συναισθηματικὰ ἐλατήρια καὶ θρησκευτικὰς παρορμήσεις, ἀλλ' ἀπὸ καθαρῶς πολιτικοὺς ὑπολογισμοὺς, τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει πολλὴν σημασίαν, διότι εἰς τὴν ζωὴν τῶν Λαῶν, ὅπως καὶ εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀτόμων, κατὰ κανόνα ἀποδεικνύεται ἀληθινὴ ἢ λαϊκὴ παροιμία ποῦ λέει, πὼς περισσότερο ψωμὶ τρώγεται μὲ τὸ μέλι παρὰ μὲ τὸ ξιῆδι. Ἡ κοινὴ πεῖρα τῶν ἀνθρώπων διαπιστώνει, ὅτι ἡ μετριοπάθεια καὶ ἡ ἀνοχὴ ἐξυπηρετεῖ περισσότερον καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ καθαρῶς ὕλικά συμφέροντά των καὶ προστατεύει τὴν εἰρηρικὴν συμβίωσιν αὐτῶν, παρὰ ἡ μισαλλοδοξία καὶ ἡ βία. Τὸ μῖσος καὶ ὁ πόλεμος ἀπεδείχθησαν πάντοτε οἱ χειρότεροι σύμβουλοι εἰς τὴν ἐπιδίωξιν τῆς εὐτυχίας εἰς τὸν κόσμον. Ἄλλ' ἄς ἔλθωμεν εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν σχετικῶν γεγονότων, ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς Κρήτης κατὰ τὴν Βενετικὴν ἐποχὴν.

Εἶναι γνωστὸν, ὅτι τὴν κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῆς Δ' Σταυροφορίας κατὰ τὸ 1204, ἐπηκολούθησε διανομὴ τοῦ Βυζαντιτικοῦ Κράτους μεταξὺ τῶν ἀρχηγῶν τῆς. Ἡ Κρήτη, τὸ κλειδὶ αὐτὸ καὶ σταυροδρόμι τοῦ ἐμπορίου μεταξὺ τῶν τριῶν Ἡπειρῶν τοῦ Παλαιοῦ κόσμου, διὰ τῆς Μεσογείου θαλάσσης, ἐπεδικάσθη τελικῶς εἰς τὴν τότε σχεδὸν θαλασσοκράτειραν Βενετίαν, κατ' ἀπαίτησιν τοῦ εὐφυοῦς ἀρχηγοῦ τῆς Ἑρρίκου Δανδόλου.

Οί ναυτικοί ὅμως ἀντίζηλοι τῆς Βενετίας—οἱ Γενοᾶται—ἔσπευσαν καὶ προ-κατέλαβον τὴν Μεγαλόνησον. Καὶ ἐχρειάσθη ἀρκετὰ μακρὸς καὶ πεισματώ-δης ἀγών, διὰ τὸ νὰ ἐκδιώξουν τοὺς Γενοᾶτας οἱ Βενετοί, καὶ νὰ μείνουν αὐτοὶ ἀδιαφιλονίκητοι κύριοι τῆς Κρήτης κατὰ τὸ 1211.

Διὰ τὴν οὐσιαστικὴν ὅμως κατάληψιν καὶ κατοχὴν αὐτῆς ἔστειλαν ἀμέ-σως ἀπὸ τὴν Βενετίαν πολυπληθεῖς ἀποίκους, ἐπικεφαλῆς τῶν 132 εὐγε-νῶν ἱπποτικῶν οἰκογενειῶν τῆς καὶ ἄλλων 48 δημοτικῶν τοιούτων, εἰς τοὺς ὁποίους διεμοίρασαν τὴν ὑπαιθρον τῆς νήσου κατὰ φεουδαλικὸν σύστημα. Ἀπὸ τὴν διανομὴν ὅμως αὐτὴν ἐξηρέθησαν γενικῶς τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτή-ματα, ποὺ ἀνήκον εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, εἰς τὴν Μητροπόλιν Κρήτης, εἰς τὰς δέκα ὀρθοδόξους Ἐπισκοπὰς τῆς, εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰς μονὰς αὐτῆς. Τὸ πρόβλημα τοῦτο δὲν ἔσπευσε νὰ λύσῃ ἡ Ἐνετικὴ Κυβέρνησις, διότι ἤθε-λε νὰ μελετήσῃ ὠριμώτερον τὴν πολιτικὴν, ποὺ ὤφειλε νὰ ἀκολουθήσῃ ἀπέ-ναντι τῶν νέων ὑπηκόων τῆς, τῶν Ὀρθοδόξων δηλ. Ἑλλήνων τῆς Κρήτης, τῶν ὁποίων τὰ θρησκευτικὰ καὶ φυλετικὰ συναισθήματα, κατ' ἀνάγκην καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς, ἐγνώριζεν, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ δυσαρεστήσῃ—ἐνῶ συγ-χρόνως καὶ ἐκ παραλλήλου δὲν ἠδύνατο νὰ ἀγνοήσῃ τὰς ρητὰς ἀπαιτήσεις τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Βενετῶν ἀποίκων τῆς, οἱ ὁποῖοι, ὡς Κα-θολικοὶ τὸ δόγμα, εἶχαν ἐπίσης τὴν ἀξίωσιν νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν Νῆσον ἐπισήμως ἡ Λατινικὴ Ἐκκλησία.

Ὡς τὸσον ὅμως παρήρχοντο τὰ πρῶτα χρόνια τῆς κατοχῆς, μὲ τὴν συμ-παρομαρτοῦσάν ἀβεβαιότητα καὶ ἀκαταστασίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν, φυσικά, συνέβησαν αὐθαίρεσαι καὶ ἐκδηλώσεις φανατισμοῦ καὶ βίαιοπραγίαι τῶν ὀρ-γάνων τῆς Διοικήσεως καὶ τῶν ἀποίκων εἰς βῆρος τῶν ὀρθοδόξων, τοῦ κλη-ρου καὶ τῶν μονῶν τῆς Νήσου. Ἀπὸ ἀναφορὰν τῶν Κρητῶν, ὑποβληθεῖσαν εἰς τὴν Ἐνετικὴν Κυβέρνησιν κατὰ τὸ 1224, πληροφοροῦμεθα περὶ τῶν διαρ-παγῶν καὶ τῶν καταστροφῶν τῆς κινήτης καὶ ἀκινήτου ἐκκλησιαστικῆς καὶ μοναστηριακῆς περιουσίας, ἀλλὰ μανθάνομεν καὶ τὸ ὅτι ἐκ τῶν δέκα Ἐπι-σκοπῶν τῆς Κρήτης δύο μόνον ἔμεναν ἀκόμη τότε εἰς τὰς Ἐπισκοπὰς των, δύο ἄλλοι ἐφυτοζώουσαν, συντηρούμενοι δι' ἐλεημοσυῶν, τρεῖς εἶχον ἀποθάνει ἐν τῷ μεταξὺ καὶ τρεῖς, καθὼς καὶ ὁ Μητροπολίτης, εἶχον ἐκπατρισθῆ.

Ὅταν κατὰ τὸ 1224 ὑπεβλήθη ἡ ἐν λόγῳ ἀναφορὰ τῶν Κρητῶν, δύο ἐξαιρετικῶς εὐνοϊκὰ διὰ τὴν Βενετίαν γεγονότα εἶχον συντελεσθῆ: Τὸ πρῶ-τον ἦτο ἡ καταστολὴ τῆς πρώτης κρητικῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τῆς ἐνετικῆς κυριαρχίας—τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἀγιοστεφανιτῶν—καὶ τὸ δεύτερον ὁ συμβιβασμὸς καὶ ἡ συνθηκολόγησις μὲ τὸν Ἐνετὸν δυνάστην τῆς Νάξου Μάρ-κον Σανουδον, ὁ ὁποῖος εἶχε κληθῆ ἀπὸ τὸν Δοῦκα τῆς Κρήτης Ἰάκωβον Τιε-πόλον πρὸς βοήθειαν καὶ εἶχε συντελέσει σπουδαίως εἰς τὴν καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἀγιοστεφανιτῶν, ἀλλὰ μετὰ τὴν νίκην διεξεδίκησε πρὸς ἴδιον ὄφελος τὴν κατοχὴν ὀλοκλήρου τῆς Κρήτης. Μὲ τὰ δύο αὐτὰ γεγονότα εἶχε πλέον ὀριστικῶς ἐπισφραγισθῆ ἡ Βενετικὴ κυριαρχία τῆς νήσου καὶ ἡ Αὐθεντία τῆς Ἐνετίας ἠδύνατο πλέον, χωρὶς ἐνοχλήσεις ἔξωθεν, νὰ ἐκδηλώ-

ση και να εφαρμογή την πολιτικήν και τὸ πρόγραμμα, τὸ ὁποῖον κατόπιν ὠρίμου μελέτης ἀπεφάσισε νὰ τηρήσῃ σταθερῶς ἀπέναντι τοῦ ὀρθοδόξου Ἑλληνικοῦ στοιχείου τοῦ Κρητικοῦ Βασιλείου (Regno di Candia), ὅπως θὰ ὀνομάζεται ἐπισήμως ἡ Μεγαλόνησος.

Παραθέτομεν ἐνταῦθα τὰ κύρια σημεῖα τῆς πολιτικῆς αὐτῆς τῆς συμβιώσεως—τοῦ *modus vivendi*—τῶν δύο δογμάτων, τοῦ Ὀρθοδόξου καὶ τοῦ Λατινικοῦ, εἰς τὴν Ἑνετοκρατουμένην Κρήτην, ὅπως τὰ ἐκθέτει ἀθηνεϊκῶς ὁ ζείμνηστος Στέφανος Ξανθουδίδης, ὁ ὁποῖος λέγει: «Τὸ θρησκευτικὸν πρόγραμμα τῆς Δημοκρατίας ἐν τῇ Νήσῳ ἦτο νὰ ἐξουδετερώσῃ ἀφ' ἐνός τὴν ἐπὶ τοῦ λαοῦ ἐπιβολὴν τοῦ ἀνωτέρου Ὀρθοδόξου Κλήρου καὶ πᾶσαν ἐξ αὐτοῦ ἀντίδρασιν, νὰ μὴ φανῇ ὅμως ἐξ ἄλλου ὅτι παραθιάζει τὴν θρησκευτικὴν συνέδραμιν τῶν ὀρθοδόξων ὑπηκόων τῆς. Διὰ τοῦτο παρέδωκε τὴν Μητρόπολιν καὶ τὰς Ἐπισκοπὰς, μετὰ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν κτημάτων των, εἰς Ἀρχιεπίσκοπον καὶ Ἐπισκόπους Λατίνους, διορισθέντας ὑπὸ τῆς Παπικῆς Αὐλῆς, ἐκδηθέντων καὶ τῶν ὑπολειπομένων Ἑλλήνων Ἀρχιερέων, ἀφ' ἧκεν ὅμως ἀνενόχλητον τὸν κατώτερον ἐνοριακὸν κλήρον καὶ τὰ μοναστήρια μετὰ τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν καὶ τῶν κτήσεών των. Ἐμείνεν οὕτως ἀκέφαλος ἡ ἐν Κρήτῃ Ἐκκλησία καθ' ὅλον σχεδὸν τὸν μακρὸν διάστημα (460 ἐτῶν) τῆς ἐν τῇ Νήσῳ Ἑνετοκρατίας. Μόνον εἰς τὰς πόλεις ὠρίζοντο πρόσωπα ἀρεστὰ εἰς τὴν Διοίκησιν—οἱ Πρωτοπαπάδες—εἰς ἐν ἐκάστη πόλει, θεωρούμενοι ὡς προϊστάμενοι τοῦ ἐνοριακοῦ ὀρθοδόξου κλήρου, ἐν ᾧ ἐξ ἄλλου τὰ μοναστήρια ἔμενον ἐπίσης ἀκέφαλα, διοικούμενα ἕκαστον ὑπὸ τοῦ ἐκάστοτε ὑπὸ τῶν μοναχῶν ἐκλεγομένου Ἡγουμένου. Πρὸς χειροτονίαν τοῦ πολυκρίθμου ἑλληνικοῦ κλήρου τῆς Νήσου ἔπρεπε νὰ μεταδαινῶσιν οἱ ὑποψήφιοι ἐκτὸς τῆς Νήσου, εἰς ἄλλας ἐνετοκρατουμένας χώρας, λ.χ. τὴν Μεθώνην, τὴν Κορώνην, τὴν Μονεμβασίαν, ὅπου ὑπῆρχεν Ἑλλήν Ἀρχιεπίσκοπος, ἀφ' οὗ δὲ καὶ αἱ πόλεις αὗται κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων, εἰς Κεφαλληνίαν, εἴτε καὶ εἰς Τουρκοκρατουμένας ἐπαρχίας, δσάκις δὲν ἀπηγόρευε τοῦτο ἡ Ἑνετικὴ Διοίκησις νὰ χειροτονῶνται. Ἐνίοτε, ὡς μνηθάνομεν ἐξ ἐπισήμων ἐγγράφων, ἤρχοντο εἰς τὴν Νήσον μυστικὰ Ἐπίσκοποι Ἕλληνες, εἴτε ὑπὸ τῶν ἐν Κων)πόλει Πατριαρχείων ἀποστελλόμενοι ὡς Ἐξάρχου αὐτοῦ, εἴτε καὶ ἐξ ἰδίας προαιρέσεως, στηρίζοντες, ἐφ' ὅσον ἠδύναντο, τὸ ἐν τῇ Νήσῳ ἑλληνικὸν δόγμα καὶ ἐκτελοῦντες χειροτονίας καὶ ἄλλας θρησκευτικὰς πράξεις. Ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, προσθέτει ὁ Ξανθουδίδης, ὅτι ἡ Ἑνετικὴ Δημοκρατία ὑπῆρξε διὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀρκετὰ ἀνεξίθρησκος καὶ ἠθελε νὰ φάνηται τοιαύτη, προτάσσουσα τὸ πολιτικὸν συμφέρον τοῦ θρησκευτικοῦ. Εἴμεθα πρῶτα Ἑνετοὶ καὶ ὕστερον Χριστιανοὶ (*semo Veneziani et poi Christiani*) ἔλεγον συχνὰ οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Γαληνοτάτης. Καὶ εἶναι βέβαιον, ὅτι πολλάκις ἐπροστάτευσεν αὕτη τοὺς ὀρθοδόξους ὑπηκόους τῆς κατὰ πίεσεων ὀρθοδόξου προερχομένων.

Παραθέτομεν μερικὰς ἱστορικὰς ἀποδείξεις τῆς προστασίας αὐτῆς. Δὲν

επέτρεψεν εἰς τὴν Ἑταιρίαν De Propaganda Fide νὰ ἐγκαθιδρυθῆ καὶ νὰ ἐργασθῆ εἰς τὴν Νῆσον. Ἀπῆλκεσεν κατὰ τὸ 1603 τοὺς Ἰησουῖτας, ποὺ εἶχαν ἔλθει εἰς τὴν Κρήτην κατὰ πρόσκλησιν τοῦ καθολικοῦ Ἐπισκόπου Ρεθύμνου. Ἀπηγόρευσεσεν οὐρανῶποτε ἐνόχλησιν τῶν ὀρθοδόξων Κρητῶν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως. Ἀδυστηρότατοι δ' ἐπίσης δικταχαι ἀπηγόρευον τὰ οὐρανῶποτε προκλητικὰ κηρύγματα ἐναντίον τῶν ὀρθοδόξων. Καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ Γρηγοριανὸν Ἡμερολόγιον, κατ' ἀπικίτησιν τῆς Ἑνετικῆς Κυβερνήσεως, δὲν ἐφηρμύσθη εἰς τὴν Κρήτην, οὔτε διὰ τοὺς Καθολικοὺς, καὶ τοῦτο διὰ νὰ μὴ θιγῶσι τὰ ἔθιμα τῆς λατρείας τῶν Ὀρθοδόξων καὶ διὰ νὰ ἐξαικολουθήσῃ ἀδιατάρακτος ὁ συνορισμὸς τῶν δύο δογμάτων.

Ἄλλὰ καὶ κατ' ἄλλον τρόπον ἡ Ἑνετικὴ Κυβέρνησις ἐξεδήλωσε τὴν εὐμενῆ διάθεσιν της πρὸς τὴν Ὀρθοδοξίαν εἰς τὴν Κρήτην. Ἀνεγνώρισε π. χ. τὸ ἐν Ἀποκορώνῳ μετόχιον τῆς Πάτμου, τὸ ἐπ' ἐνόμιατι τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Στύλου (πκρὰ τὰ ἀρχαῖα Ἄπτερα) ὡς προνομιούχον μὲ τὰς πικλαιὰς ἀσπιδασίας του καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ἐξάγῃ μεγάλην ποσότητα σίτου διὰ τὸ μοναστήριον τῆς Πάτμου. Καὶ πρὸ πικντὸς ἀνεγνώρισε προθύμως καὶ ἐπεκύρωσε τὰ προνόμια, ποὺ εἶχον ἀνέκαθεν οἱ μοναχοὶ τοῦ Σινκίτικου μετοχίου τῆς Ἁγ. Αἰκατερίνης εἰς τὸν Χάνδακα, μὲ τὰ πικρατήματά του εἰς τὴν ὑπαιθρον. Τὴν λειτουργίαν εἰς τὸ μετόχιον αὐτὸ Ἑλληνικῆς Σχολῆς ἡ Ἑνετικὴ πικρηκολούθησε μὲ πλήρη ἀνεκτικότητα καὶ εὐμένειαν ἀκόμη καὶ ὅταν, μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἡ Σχολὴ αὐτὴ ταχέως ἀνοψώθη εἰς πραγματικὸν Πανεπιστήμιον, τὸ πρῶτον Ἑλληνικὸν Πανεπιστήμιον μετὰ τὴν Τουρικὴν κατὰκτησιν — διὰ τῆς δράσεως σοφῶν καὶ λογίων Κρητῶν, οἱ ὅποιοι φεύγοντες ἀπὸ τὴν Βασιλίδα ἀνελὶ νὰ ἀκολουθήσουν τὸ ρεῦμα πρὸς τὴν Δύσιν, ἤλθον εἰς τὴν χριστιανοκρατούμενην Κρήτην, ὅπου εὖρον ἐπίσης εὐνοϊκὸν κατεφύγιον. Καὶ εἶναι πλέον ἱστορικῶς ἀνικμφισθῆτον γεγονός, ὅτι εἰς τὸν ἀγλαὸν αὐτὸν φάρον Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ πολιτισμοῦ, τὸν ὅποιον ἐλάμπρυνον λόγοιο διδάσκαλοι, ὅπως ὁ Μελέτιος Βλαστός, ἐξεπαιδευθήσαν ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς, οἱ ὅποιοι κατὰ τὸν 16ον καὶ 17ον αἰῶνα ἔδρασαν εἴτε ὡς ἱεράρχαι, ὅπως ὁ Μελέτιος Πηγᾶς, ὁ Κύριλλος ὁ Λούκκρης, ὁ Μάξιμος Μικρούσιος, ὁ Συρίγος καὶ τόσοι ἄλλοι, εἴτε ὡς δημιουργοὶ τῆς Κρητικῆς Λογοτεχνίας, ὅπως ὁ Γεώργιος Χορτάτης μὲ τὴν Ἐρωσίλην καὶ ὁ Βιτσιέντζος Κορνάρος μὲ τὸν Ἐρωτόκριτον, εἴτε ὡς καλλιτέχναι καὶ ζωγράφοι, μὲ τὸν ἀνυπέροχον Δομήνικον Θεοτοκόπουλον ἐπὶ κεφαλῆς. Καὶ διὰ νὰ ἐκτιμηθῆ κατὰ τὴν τεραστίαν σημασίαν, ποὺ εἶχε διὰ τὴν λαμπρὰν αὐτὴν Ἑλληνικὴν ἀνθησιν ἡ ἔμμεσος ὑπόβαλψις, ἀλλὰ θετικῆ εἰς ἀποτελέσματα ἀρωγῆ τῆς ἐνετικῆς ἀνεξίθρησκείας, ἃς προστεθῆ καὶ τὸ γεγονός, ὅτι καθ' οὔτε χρόνους ἤκαζεν εἰς τὸν Χάνδακα τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ἁγ. Αἰκατερίνης, εἰς τὴν Βενετίαν, ὑπ' αὐτὰ τὰ ὄμματα τῶν Ἑνετικῶν Ἀρχῶν, ἱδρύνοντο ὑπὸ Κρητῶν καὶ ἤκαζον ἑλληνικὰ τυπογραφεῖα καὶ ἐκδοτικοὶ οἴκοι, μὲ τὸν Μάρκον Μουσοῦρον εἰς τὴν κορυφὴν, καὶ καθιδρύματα, ὅπως ἡ Φλαγγεῖσιος Σχολή. Ἄλλ' ἃς ἐπα-

νέλθωμεν διὰ τὴν παρακολουθήσωμεν τὴν κατάστασιν τοῦ κλήρου εἰς τὴν Νήσον, ὅπως τὴν ἐδημιούργησεν ἡ θρησκευτικὴ πολιτικὴ τῆς Ἑνετίας καὶ ἡ προσπάθειά τῆς νὰ τηρηθῇ ἡ ἰσορροπία μεταξὺ τῶν δύο δογμάτων, τῶν ἐποίων οἱ ὁπαδοὶ δὲν διέκειντο ἐχθρικὰ πρὸς ἀλλήλους μόνον ὡς κατακτηταὶ καὶ κατακτημένοι, ἀλλὰ καὶ ἐχωρίζοντο, ἤδη ἀπὸ δύο αἰώνων, μὲ θρησκευτικὰ μίση, λόγῳ τοῦ Σχίσματος τῶν δύο Ἐκκλησιῶν.

Καὶ πρῶτον ὁ Λατινικὸς κλήρος.

Ἦδη ἀπὸ τὰ πρῶτα 150 χρόνια τῆς ἐνετικῆς κυριαρχίας αἱ συχναὶ ἐπαναστάσεις τῶν ἰθαγενῶν κατοίκων εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα ὄχι μόνον Ἐπίσκοποι (Λατῖνοι) τῶν ἐπαρχιῶν, ἀλλὰ καὶ κατώτεροι κληρικοὶ νὰ καταφεύγουν εἰς τὰς πόλεις δι' ἀσφάλειαν. Τινὲς μάλιστα τῶν Ἐπισκόπων ἔφευγαν ἔξω ἀπὸ τὴν Νήσον, ἀφοῦ ἐνοικίαζαν τὰ κτήματα τῶν ἐκκλησιῶν των, μὲ μικρὰ συνήθως μισθώματα, προτιμώντες τὸν ἡσυχον βίον. Ἀλλὰ καὶ οἱ Βενετοὶ ἄποικοι τῶν ἐπαρχιῶν, ἐπειδὴ ἦσαν ὀλιγόριθμοι, ἐν συγκρίσει μὲ τὸν ἐγγύριον πληθυσμόν, καὶ δὲν ἐπῆρκον νὰ συντηρῶσιν ἀξιοπρεπῶς τοὺς κληρικούς των, τοὺς ἀφῆκον ἀδιαμαρτυρήτως νὰ ἀπομακρύνωνται τῶν ἐνοριῶν των, μὲ οἰανδήποτε πρόσφασιν. Οἱ ἴδιοι δὲ λόγῳ τῆς μακροχρονίου συμδιώσεώς των μὲ τοὺς ὀρθοδόξους ἐντοπίους, δὲν ἀπέφευγαν νὰ ἱκανοποιῶσι τὰς θρησκευτικὰς τῶν ἀνάγκας — βραπτίσεις, κηδεῖας κλπ. — εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἐκκλησίας, καὶ, μὲ τὰ συνήθη συνοικέσια καὶ ἐπιμειξίαις, ἀπέβαλλαν σὺν τῷ χρόνῳ, ὅπως ἀναφέρει ὁ Ξανθοῦδίδης, πολλάκις καὶ τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν καθολικὴν συνείδησιν, τελείως ἐξελληνιζόμενοι. Μόνον εἰς τὰς πόλεις τῆς Νήσου τὸ λατινικὸν δόγμα διετήρει τὴν ὑπεροχὴν του, διότι ἐκεῖ καὶ πληθυσμὸς ὑπαλλήλων καθολικοῦ δόγματος ὑπῆρχεν ἀρκετὸς καὶ μεγαλοπρεπεῖς ναοί, (ὅπως π.χ. ὁ ναὸς τοῦ Ἁγ. Μάρκου, τῆς Παναγίας τῶν Σταυροφόρων κλπ. ἐν Χάνδακι) καὶ παραρτήματα τῶν μοναχικῶν ταγμάτων Φραγκισκανῶν, Δομινικανῶν κλπ., καθὼς καὶ στοιχειώδη σχολεῖα διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν κληρικῶν, ἐκ τῶν ἐποίων ὅμως ἐλάχιστοι, ὡς φαίνεται, ἐννοοῦσαν τὴν λατινικὴν γλῶσσαν τῆς λειτουργίας των.

Ἄλλ' ἡ κατάστασις τοῦ ὀρθοδόξου κλήρου τῆς Νήσου ἦτο ἀκόμη κατωτέρα. Πρῶτα — πρῶτα ἦσαν ἀπιστεῦτως πολυπληθεῖς οἱ κληρικοὶ καὶ εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς τὰ χωρία. Κατὰ χιλιάδας δὲ ἠριθμοῦντο καὶ οἱ κολόγηροι τῶν πολλῶν μονῶν. Τὸ ὅτι οἱ ἱερεῖς, διὰ τὴν χειροτονηθῶν, ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ταξιδεύουν ἐκτὸς τῆς Κρήτης, ὑποβαλλόμενοι φυσικὰ καὶ εἰς κινδύνους καὶ εἰς ἔξοδα, δὲν ἠλάττωε καθόλου τὴν τάσιν πρὸς τὸ ἱερατικὸν στάδιον. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι αἱ συμφοραὶ καὶ περιπέτειαι τῆς ζωῆς ἐνὸς λαοῦ ἀυξάνουν τὴν πρὸς τὴν θρησκείαν ἀφοσίωσιν καὶ ὅτι ἐπομένως εἰς τὸ φαινόμενον τῆς ἀθρόας προσφυγῆς εἰς τὸν κλῆρον κατὰ τὴν ἐνετικὴν ἐποχὴν καὶ τὸ ἐλαττήριον τοῦτο δὲν ἦτο ξένον ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ κρητικοῦ λαοῦ. Ἐκτὸς τούτου ὅμως, εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν, δὲν συνετέλεσαν ὀλίγον καὶ ἄλλα αἷτια, τῶν ἐποίων τὸ σπουδαιότερον ἦτο τοῦτο: Ἐπειδὴ ἡ Βενετικὴ Πολιτεία, λόγῳ τῶν στενῶν σχέσεών τῆς μὲ τὴν Καθολικὴν Ἐκκλη-

σίαν, ανεγνώριζε προνόμια τινά και δικαιώματα εις τὸν Λατινικὸν κληρὸν τῆς Κρήτης διὰ λόγους τρόπον τινὰ ἰσορροπίας, ανεγνώριζε ταῦτα και εἰς τὸν ὀρθόδοξον κληρὸν τῆς, χωρὶς αὐτὰ νὰ ἐπεκτείνωνται και εἰς τοὺς λαϊκοὺς. Οἱ κληρικοὶ π.χ. ἀπηλλάσσοντο τῶν ἀγγαρειῶν, καθὼς και τῆς μισθ-τῆς στρατολογίας ξηρᾶς και θαλάσσης (κάτερρα), ἀκόμη δὲ και τῆς δουλοπαροικίας. Εἶναι λοιπὸν βέβαιον, ὅτι ἡ προνομιακὴ θέσις τοῦ κληρῶν, μέσα εἰς τὴν ὀρθόδοξον κοινωνίαν, συνετέλεσε πολὺ εἰς τὴν ὑπέρμετρον αὐξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κληρικῶν γενικῶς και τὰς σχετικὰς ἀσχημίας, παρ' ὅλας τὰς περιοριστικὰς διαταγὰς, ποὺ ἐξέδιδε συχνὰ ἡ Ἑνετικὴ Διοίκησις και αἱ ὁποῖαι ἐχαρακτηρίζοντο ὡς «Παπαδοκύνηγον».

Ἀριθμοὶ τινες σχετικοὶ δίδουν σαφῆ ἰδέαν τῆς ὑπερβολῆς αὐτῆς. Ὁ Φωσκαρίνης κατὰ τὸ 1576 ἀναφέρει, ὅτι ὑπῆρχον χειροτονημένοι ἱερεῖς εἰς ἕκαστον χωρίον 15 - 20, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἕνας ἢ τὸ πολὺ δύο. Κατὰ δὲ τὸ 1632, συμφώνως πρὸς συγχρόνους μαρτυρίας, ὑπῆρχον εἰς τὴν Νῆσον 376 μοναὶ και μοναχοὶ τέσσαρες χιλιάδες, ἐκκλησίαι δὲ περὶ τὰς πέντε χιλιάδες ἐπὶ πληθυσμοῦ διακοσίων χιλιάδων. Εἰς τὸν Χάνδακκον ὑπῆρχαν 108 ἑλληνικαὶ ἐκκλησίαι, εἰς τὰ Χανιά 30, εἰς τὸ Ρέθυμνον 36 και εἰς τὴν μικρὰν Σητεῖαν 11.

Εἰς τὸ ζήτημα ὅμως τοῦτο τὸ χειρότερον ἦτο, ὅτι ὁ κληρὸς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἦτο ἀπαίδευτος και δεισιδαίμων. Τὰ πρὸς χειροτονίαν προσόντα του, διὰ νὰ λάβῃ ἀπὸ τὸν Πρωτόπαππαν τὴν πρὸς τοῦτο ἀδειαν νὰ ταξιδεύσῃ ἐκτὸς τῆς Κρήτης περιορίζοντο εἰς στοιχειώδη ἱκανότητα γραφῆς και ἀναγνώσεως ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων ἀνάλογον περίπου πρὸς τὰ ἐπὶ Τουρκοκρατίας «κολυβογράμματα». Τὴν παιδείαν δὲ αὐτὴν παρέχον τὰ ὀλίγα ἰδιωτικὰ σχολεῖτα, ποὺ ἐλειτούργουν εἰς τὰς πόλεις ἢ εἰς τὰς μονὰς. Ἑλλειπῶς δὲ μορφωμένος και ἐξ ἄλλου στερούμενος τῆς ἐπιβλέψεως και χειραγωγίας φωτισμένων προΐσταμένων ὁ ἑλληνικὸς κληρὸς ἔμεινεν ἀχαλιναγώγητος καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς Ἑνετοκρατίας και δὲν εἶναι παράδοξον ἂν παρεξέκλινε κάποτε εἰς παρεκτροπὰς, ἀσυμβιβάστους μὲ τὸ χριστιανικὸν πνεῦμα και τὸν προορισμὸν του. Ἀλλὰ τὸ σφάλμα δὲν ἦτο ἀποκλειστικῶς και μόνον ἰδικόν του... Τὴν στέρησιν ὅμως τῆς ἡγετικῆς κεφαλῆς, τὴν ὁποίαν τοῦ ἐπέβαλεν ἡ γνωστὴ ἑνετικὴ πολιτικὴ, και διὰ τὴν ὁποίαν κληρὸς και λαὸς διεμαρτύροντο συνεχῶς, ἀντιστάθμιζεν ἀσφαλῶς ἡ ἐλευθερία, τὴν ὁποίαν τοῦ ἐξησφάλιζεν ἡ ἰδίᾳ πολιτικὴ νὰ διατηρῇ ἀνόθευτον τὴν πίστιν τῶν πατέρων του και τὴν ἑλληνικὴν του συνείδησιν. Εἰς τὴν εὐλογον δὲ ἀπορίαν, ποὺ ἐγεννήθη ἤδη πιθανῶς εἰς τὸν ἀκροατὴν, ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν Ἑνετοκρατίαν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐλειτούργει ἀνενόχλητον τὸ Ἀνώτερον Διδακτήριον τῆς Ἀγ. Αἰκατερίνης, ποὺ τόσους παρήγαγε διασήμεους ἱεράρχας και ἄνδρας γενικωτέρας διανοήσεως, ἀφ' ἑτέρου ὅμως δὲν σημειοῦται καμμιά ἐπίδρασις αὐτοῦ εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς μορφωτικῆς καταστάσεως τοῦ ὀρθοδόξου κληρῶν τῆς Νήσου, εἰς τὴν εὐλογον αὐτὴν ἀπορίαν ἕως δὲν ὑπάρχει παρὰ μία και μόνον ἀπάντησις: Ὅτι ἐφ'

δσον, σύμφωνα με τήν βασικήν πολιτικήν τῆς Ἐνετικῆς Κυβερνήσεως εἰς τήν Κρήτην, αἱ θέσεις Ἐπισκόπων ἢ ἄλλαι ἡγετικά τοιαῦται ἀπεκλείοντο διὰ τοὺς ἀποφοίτους τῆς ἐν λόγῳ Σχολῆς ἢ οἴσουσδήποτε ἄλλους μορφωμένους, δι' αὐτοὺς δὲν ἀπέμενεν ἄλλη ὁδὸς παρά ἡ ὁδὸς τοῦ ἐκπατριμοῦ, διὰ νὰ εὕρουν στάδιον δράσεως, σύμφωνα πρὸς τὰς δυνάμεις των. Εἶναι ἕμως βέβαιον, ὅτι καὶ μακρόθεν προσεπάθουν καὶ δι' ἀπεσταλμένων καὶ διὰ πραινετικῶν γραμμάτων καὶ διὰ τοῦ λαμπροῦ παραδείγματός των νὰ ἐπιδράσουν κατὰ τὸ δυνατὸν ἐπὶ τῶν συμπατριωτῶν των.

Φθάνοντας εἰς τὸ τέλος τῆς συντόμου ἄλλωστε, κατ' ἀνάγκην, ὁμιλίας μας ἂν ἠθέλαμεν νὰ κάμωμεν τὴν ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῆς ἐκτίμησιν τῆς Ἐνετικῆς πολιτικῆς, ποὺ ἐφημερόσθη εἰς τὴν Κρήτην ἐπὶ 460 ἔτη, θὰ εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ εἴπωμεν :

Πρῶτον : Ὅτι τὸ ἀνεξίθρησκον πνεῦμα τῆς πολιτικῆς αὐτῆς, εἰς ἐποχὴν πλήρους Μεσαίωνος θρησκευτικῶν ἀντιθέσεων καὶ φανατισμῶν, ἀποτελεῖ διὰ τὴν Εὐρώπην καὶ τὸν λοιπὸν κόσμον, πρωτοπορείακὸν ἱστορικὸν γεγονός, ἄξιον νὰ τονισθῇ καὶ νὰ ὑπογραμμισθῇ πρὸς τιμὴν τῆς Δημοκρατίας τοῦ Ἀδρία.

Δεύτερον : Ὅτι ἡ ἐν ἰσότητι συμδίωσις ἐν Κρήτῃ τῶν Ἐνετῶν ἀποίκων καὶ τοῦ ἐγχωρίου Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὸν ἐξελληνισμόν τῶν ἀποίκων, οὕτως ὥστε τόσαι καὶ τόσαι σήμερον εὐφῆμως γνωσταὶ ἑλληνικαὶ οἰκογένειαι τῆς Νήσου, ὡς εἶναι οἱ Κορνάροι καὶ οἱ Μοάτσοι καὶ οἱ Δάνδολοι καὶ οἱ Τσαγκαρόλι καὶ δὲν ξεύρομεν πόσες ἄλλες δεκάδες ἀκόμη, νὰ διαλαλοῦν μετὰ τὸ ὄνομά των τὴν εὐγενῆ καταγωγὴν των ἀπὸ τὴν Βενετίαν.

Ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ δὲ προτοῦ κατέλθω τοῦ βήματος νὰ ἐκφράσω τὰς θερμὰς εὐχαριστίας καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ Κρητικοῦ Λαοῦ πρὸς τοὺς ἀμέσους πρωτεργάτας καὶ δημιουργοὺς τῶν σημερινῶν θρησκευτικῶν πανηγυρισμῶν, δηλ. πρὸς τὸν Σεβασμιώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Κρήτης Κύριον Εὐγένιον καὶ τὸν Μακαριώτατον Καρδινάλιον καὶ Πατριάρχην Βενετίας Κύριον Οὐρμπάνι μετὰ τὴν διάπυρον εὐχὴν, τοὺς σημερινοὺς πανηγυρισμοὺς νὰ ἀκολουθήσουν σύντομα πανηγυρικώτερα· ἐκδηλώσεις παγχριστιανικῆς καὶ παγκοσμίου συναδελφώσεως, σύμφωνα μετὰ τοῦ Χριστοῦ τὸ θέλημα.

ΕΜΜ. Λ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ
 ΑΡΧΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΟΝ ΤΙΤΟΝ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΚΟΜΙΔΗΣ
ΤΟΥ ΛΕΙΨΑΝΟΥ ΑΥΤΟΥ

Σύσωμος, ἐν ἐνθουσιασμῷ ἁγίῳ καὶ ἐν ἀγαλλιάσει ψυχῆς, ἡ Ἐκκλησία Κρήτης ἐξέρχεται εἰς προϋπάντησιν τοῦ Ἰδρυτοῦ αὐτῆς καὶ Πατρὸς Ἀποστόλου Τίτου, ἐπανερχομένου ἐκ τῆς μακρονῆς καὶ μακροχρονίου αὐτοῦ ἐξορίας. Ἡ Νῆσος ὁλόκληρος, ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον, σείεται εὐφροσύνως, συμμεριζομένη τὴν χαρὰν τῶν τέκνων τῆς. Τὰ ὄρη καὶ αἱ κοιλάδες καὶ τὰ δάση καὶ οἱ ποταμοὶ καὶ ἡ θάλασσα: «σκιροῦσιν ὡσεὶ κριοὶ» (Ψαλμ. 113) καὶ «ἐπαίρουν φωνὰς αὐτῶν» (Ψαλμ. 92) καὶ «σαλεύονται ἐν τῷ πληρώματι αὐτῶν καὶ κροτοῦσιν χειρὶ ἐπὶ τὸ αὐτό, ἀγαλλιώμενοι πρὸ προσώπου Κυρίου, ὅτι ἔρχεται» (Ψαλμ. 97) ὁ Ἐκλεκτὸς αὐτῆς.

Ὁ λαὸς τῆς Νήσου, ψάλλον σήμερον ἐν ἀλλαλαγμῷ τὸν ἐπανερχόμενον ἐν ὀνόματι Κυρίου, κρούει τὸ προσκλητήριον τῆς Ἀναστάσεως, καλῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ τοὺς δέκα ἐννέα αἰῶνας τῆς χριστιανικῆς Κρήτης, αἰῶνας χριστιανικῆς ζωῆς καὶ ἀγῶνων καὶ ἀρετῆς καὶ μαρτυρίων καὶ ἀγιωσύνης. Οὐδεὶς ἀπουσιάζει σήμερον ἀπὸ τὴν φωτεινὴν χορείαν τῶν κλεισάντων τὴν ἀποστολικὴν ταύτην Ἐκκλησίαν. Ἴδου σπεύδουν οἱ ἅγιοι, οἱ ὁμολογηταί, οἱ μάρτυρες, οἱ ἀσκηταί, οἱ ἱεράρχαι, οἱ ἱερεῖς, οἱ ἀφανεῖς, ἀλλὰ μὴ λησμονηθέντες ἡρωεῖς τῶν ἀγῶνων διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἀκραιφνοῦς καὶ ἀλωβήτου πίστεως διὰ μέσου τῶν αἰῶνων. Ὅλοι ἐξυπνοῦν καὶ κινοῦνται, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἐρείπια τῶν ναῶν καὶ ναϊδρίων καὶ μονῶν καὶ σκητῶν ἀναζωογονοῦνται, ἐπὶ ἐπιθυμία συμμετοχῆς εἰς τὴν γενικὴν χαρὰν.

Ἔρχεται ὁ Ἀπόστολος Τίτος, ἀποδίδεται ὁ Πατὴρ εἰς τὰ τέκνα, ἐπανευρίσκει ὁ Ποιμὴν τὸ πνευματικόν του ποιμνιον. Ἔρχεται . . . Ἀλλὰ κάποτε ἦλθεν ὁ Ἀπόστολος Τίτος, διὰ πρώτην φοράν, συνοδεύων, ἢ μᾶλλον ἀκολουθῶν, τὸν Μέγαν Ἀπόστολον Παῦλον. Ἐρρίφθη τότε ὁ πρῶτος χριστιανικὸς σπόρος εἰς τὴν καλὴν γῆν καὶ τὰ εὐγωνα χῶματα τῆς Νήσου. Τότε ἐθεμελιώθη ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία τῆς Κρήτης ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Παύλου. Ἀλλὰ διὰ πρώτην φοράν ἄρα γε ἦρχετο τότε ὁ Τίτος εἰς τὴν Κρήτην; Παλαιὰ παράδοσις ἀναφέρει, ὅτι κατήγετο ἀπὸ τὴν βασιλικὴν μινωϊκὴν οἰκογένειαν, ὅτι ἐστάλη εἰς Παλαιστίνην, ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῶν θανάτων τοῦ Ἰησοῦ, πρὸς πληροφορίαν. Ὅμως, εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ καύχησις καὶ ἡ δόξα τοῦ Τίτου δὲν εἶναι ἡ ἐνδεχομένη βασιλικὴ αὐτοῦ καταγωγή, ἀλλ' ὁ δεσμὸς αὐτοῦ, ὁ στενότητος καὶ φιλικώτατος, μετὰ τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν Παύλου.

Ἡ ἀδιάψευστος Ἱστορία καὶ τὰ αὐθεντικὰ καὶ σαφῆ κείμενα τῆς πρώτης ἀρχαίας Ἐκκλησίας τοποθετοῦν τὸν Τίτον παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Παύλου, τὸν ὁποῖον ἠκολούθησε πιστῶς κατὰ τὰς πορείας αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν αἰχμαλωσίαν εἰς Ρώμην.

Περὶ Τίτου μᾶς πληροφορεῖ, τὸν Τίτον μᾶς γνωρίζει ἐξ ἀντικειμένου αὐτῆ αὐτῆ ἢ ἀρετῆ καὶ ἀγαθωσύνη τοῦ Παύλου, καὶ ἡ φιλία καὶ ἡ ἐκτίμησις καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Ἐθναποστόλου πρὸς τὸν Τίτον.

Ἄλλὰ τὸν Τίτον καλεῖ ὁ Παῦλος «τέκνον γνήσιον κατὰ κοινὴν πίστιν» (Τίτ. 1,4) καὶ «ἀδελφὸν» αὐτοῦ (Β΄ Κορ. 2,13). Ὅταν δὲν τὸν συναντᾷ εἰς Τρωάδα, θλίβεται ἡ ψυχὴ αὐτοῦ καὶ δὲν ἔχει ἄνεσιν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ (Β΄ Κορ. 2,13). Παρηγορεῖται ὁμοῦς ὁ Παῦλος εἰς τὰς θλίψεις καὶ ἀγῶνας αὐτοῦ συναντῶν τὸν Τίτον εἰς Μακεδονίαν (Β΄ Κορ. 7,6). Τὸν Τίτον καλεῖ παρ' αὐτῷ ὁ Παῦλος εἰς Νικόπολιν τῆς Ἡπείρου (Τίτ. 3,12) καὶ εἰς Ρώμην κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ ἐκεῖ αἰχμαλωσίαν. Εἰς τὸν Τίτον ἐμπιστεύεται λεπτοτάτην ἀποστολὴν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν Κορίνθου (Β΄ Κορ. 7,13), τὴν ὁποίαν ὁ Τίτος διεξάγει ἐπιτυχῶς, παρηγορῶν καὶ ἱκανοποιῶν οὕτω τὸν Παῦλον. Τὸν Τίτον στέλλει εἰς Δαλματίαν περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου του (Β΄ Τιμ. 4,10).

Διαπιστώνομεν οὕτω καὶ βεβαιούμεθα, ὅτι ὁ Τίτος ἠσκήθη εἰς τὴν ἀποστολικὴν διακονίαν, ἠῤῥησε καὶ ἠνδρώθη πνευματικῶς ὑπὸ τὴν σκιάν καὶ ὁδηγίαν καὶ προστασίαν τοῦ Παύλου. Παρὰ τῷ Παύλῳ ἐξέμαθε τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ μυστικὸν τῆς ἀγιωσύνης. Πλησίον τοῦ Παύλου, εἰς τὸ στενὸν καὶ θερμὸν περιβάλλον τοῦ γίγαντος τούτου τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς καὶ δράσεως, ἔζησεν ὁ Τίτος καὶ ἐδιδάχθη τὰ τοῦ Χριστοῦ.

«Μιμηταὶ μου γίνεσθε καθὼς καὶ γὰρ Χριστοῦ» (Α΄ Κορ. 4,16) ἔλεγε καὶ ἐπανελάμβανε καὶ ἔγραφεν ὁ Παῦλος εἰς τοὺς χριστιανοὺς καὶ ἀσφαλῶς εἰς τὸ φιλικὸν καὶ ἀδελφικὸν αὐτοῦ περιβάλλον. Οὕτως ἡ ζωντανὴ ψυχὴ τοῦ Παύλου, ὡς φωτεινὴ ἔστι, ἀντικατοπτρίζετο ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ «γνησίου τέκνου» καὶ «ἀδελφοῦ». Ἀπὸ τὴν ψυχὴν λοιπὸν τοῦ Διδασκάλου καὶ Πατρὸς θὰ κρίνωμεν καὶ γνωρίσωμεν τὴν ψυχὴν τοῦ μαθητοῦ καὶ τέκνου. Ἄλλὰ τὴν ψυχὴν τοῦ Παύλου χαρακτηρίζει διπλῆ θεία φλόγα: ἀγάπη πρὸς τὸν Χριστόν, ἀγάπη πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὁ θεῖος Χρυσόστομος, ὁ βαθὺς οὗτος γνώστης καὶ θαυμαστής τοῦ Παύλου, ζωγραφίζει τὸν ἐξῆς πίνακα: Φαντασθῆτε, λέγει, ἀπέραντον εἰς μῆκος καὶ πλάτος πεδιάδα καιομένην καὶ καταφλεγομένην ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον καὶ κατακαλυπτομένην ἀπὸ φλόγας οὐρανομήκεις. Αὕτη εἶναι ἡ καρδία τοῦ Παύλου... Ἄλλ' ἐν ἐπαφῇ μὲ τὴν καρδίαν τοῦ Παύλου ἐμορφώθη, ἠῤῥησεν, ἐθερμάνθη, ἐφλογίσθη ἡ καρδία τοῦ Ἀποστόλου τῆς Κρήτης Τίτου. «Ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς», ἀναφωνεῖ ὁ Παῦλος (Β΄ Κορ. 5,14) καὶ «τίς ἡμᾶς χωρὶς ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ»; (Ρωμ. 8,35). Καὶ ὁμολογεῖ ὁ Παῦλος, ὅτι ἢ πρὸς τὸν Κύριον προσήλωσις αὐτοῦ καὶ ἀγάπη εἶναι τόσον σταθερὰ καὶ ἔνθερος, ὥστε οὔτε θλίψις, οὔτε στενοχωρία, οὔτε διωγμός, οὔτε λιμός, οὔτε κίνδυνος, οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ, οὔτε ἄγγελοι, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ὕψος, οὔτε βάθος, οὔτε τίποτε ἄλλο δύναται νὰ καταβάλῃ ἢ νὰ μειώσῃ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ (Ρωμ. 8,35—39). Ὡς πρὸς δὲ τὴν Ἐκκλησίαν, τὸ μυστικὸν τοῦτο σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ἀπαρτιζόμενον ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν βαπτισμένων καὶ πιστευόντων, τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀφοσίωσις τοῦ Παύλου, ὥστε ὄχι μόνον

προθύμως «κατεδαπάνησε και κατεδαπανήθη» (Β' Κορ. 12,15), ἀλλ' ἀσμένως ἀνέλαβε και ἀντιμετώπισε πάντα κίνδυνον και πάντα ἀποστολικὸν μόχθον και πᾶσαν στέρξιν και θυσίαν, εὐχηθεὶς μάλιστα «ἀνάθημα αὐτὸς εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν» αὐτοῦ (Ρωμ. 9,3).

Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ πρὸς μίμησιν και πραγμάτων ζωντανὸν ἰδεῶδες, πλησίον τοῦ ὁποῖου, ἐπὶ ἔτη πολλά, ἔζησεν ὁ Τίτος. Οὕτως ἡ Κρήτη ἠτύχησε νὰ ἀποκτήσῃ, ὡς πνευματικὸν Πατέρα και Ποιμένα, δεῦτερον Παῦλον, μὲ καρδίαν πάλλουσαν ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τὸν Χριστὸν και πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν.

Πρὸς τὸ τμήμα τοῦτο τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ἔστρεψεν ὁ Τίτος ὀλόψυχον τὸν ἔνθον αὐτοῦ ζῆλον. Ἐκεῖ κατηναλώθη, ἐκεῖ ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν, ὡς παραδίδεται, ἐννεμήκοντα τεσσάρων ἐτῶν. Ἐσκαψεν εἰς βάθος τὰ θεμέλια τῆς Ἐκκλησίας του, προβλέπων προφανῶς τὰ ὅσα δεινὰ ἐπεφύλασσον αὐτῇ οἱ αἰῶνες. Καὶ πράγματι, «κατέβησαν αἱ βροχαὶ και ἦλθον οἱ ποταμοὶ και ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι» (Ματθ. 7,27) και ἐξέσπασαν αἱ καίλατες τῶν αἰώνων, αἱ ἐπιδρομαὶ και οἱ πόλεμοι και αἱ λεηλασίαι και αἱ σφαγαὶ και αἱ ἀπελάσεις και οἱ ἐξανδραποδισμοὶ, και ἠλώθη και ἀνεσκάφη ἡ ἔδρα, ἡ Γόρτυς, και κατεστράφησαν τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου και ἀπήχθη μακρὰν ἡ πάνσεπτος αὐτοῦ Κάρα... Ἄλλ' ὁμως σήμερον ἡ Ἐκκλησία Κρήτης ζῆ και ἀνθεὶ και ἔνθους τραγουδεῖ τὸν ὕμνον τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως και ἀγάπης.

Ὅταν ὁ Παῦλος ἐνεπιστεύετο εἰς τὸ «γνήσιον αὐτοῦ τέκνον» τὴν ὀργάνωσιν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ἐν Κρήτη (και δὲν ἠγνόει ὁ Ἀπόστολος τὴν δυσκολίαν τοῦ ἐγχειρήματος), ἦτο βέβαιος διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου και δὲν ἠπατήθη. Ἄλλὰ και δι' ἄλλας ἀποστολὰς ἔκριεν αὐτὸν ἱκανόν. Ὁ ψυχολόγος Παῦλος, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀρετῶν, διείδεν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ Τίτου, και τὰ χαρίσματα ἐκεῖνα, ποῦ ἀναδεικνύουν τοὺς εἰρηνοποιούς, περὶ τῶν ὁποίων ὁ Κύριος εἶπεν ὅτι «υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται» (Ματθ. 5,9). Διείδε τὴν ἐξαιρετικὴν εὐστροφίαν πνεύματος και λεπτότητα καρδίας και πρᾶότητα ἠθους τοῦ Τίτου. Διὰ τοῦτο, δὲν ἐδίστασε νὰ ἐμπιστευθῇ αὐτῷ λεπτοτάτην και δύσκολον ἀποστολήν εἰς Κόρινθον, πρὸς τὴν ταραχώδη ἐκείνην πρώτην χριστιανικὴν κοινότητα, ἐν τῇ ὁποία τόσαι και τόσον συχνά, ἐξεδηλοῦντο ἔριδες και διχόνοια και διαστάσεις. Ὁ Τίτος ἐξεπλήρωσε μετ' ἐπιτυχίας πολλῆς τὴν ἀποστολήν ταύτην, χάρις εἰς τὴν γλυκύτητα τῆς συμπεριφορᾶς του και εἰς τὸ ὑπερφυσικὸν αὐτοῦ πνεῦμα, πρὸς μεγάλην χαρὰν και «καύχῃσιν» τοῦ Παύλου και πρὸς δόξαν τοῦ Χριστοῦ.

Κατὰ τὸ ἔτος 1669, ἡ Κάρα τοῦ Ἁγίου ἀπήχθη πρὸς τὴν Δύσιν. Ἄλλ' ἡ πρώτη ἐπαφὴ τοῦ Τίτου μὲ τὰς γειτονικὰς πρὸς τὴν Βενετιανὴν χώρας εἶχε προηγηθῆ κατὰ δέκα ἕξ αἰῶνας, ὅτε ὑπὸ τοῦ Παύλου ἐστάλη, ἐκ Ρώμης, εἰς Δαλματίαν (Β' Τιμ. 4,10) περὶ τὸ ἔτος 67, πρὸς εὐαγγελισμὸν τῆς περιοχῆς ἐκείνης. Ἐκήρυξεν ἐκεῖ τὸν Χριστὸν, ὠργάνωσε τὴν Ἐκκλησίαν εἰς Σάλωνα, ἐχειροτόνησεν ἐπισκόπους... Φαντάζομαι ὅτι ἐπιστρέφων εἰς τὰς χώρας

ἐκείνας, κατὰ τὸ 1669, ὁ Ἀπόστολος Τίτος ἐπανεῦρε τὰ ἴχνη τῆς πρώτης αὐτοῦ ἀποστολῆς καὶ δράσεως. Εἰς τὴν Βενετιαν ἔτυχε τιμῶν καὶ εὐσεβείας καὶ ἀγάπης ἰκανῆς κατὰ τὰ 297 ἔτη τῆς ἀναγκαστικῆς αὐτοῦ ἐξορίας. Ἦδη, χάρις εἰς τὴν ὑφεσιν τῆς ἀντιθέσεως Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, χάρις εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ οἰκουμενισμοῦ, τῆς προσεγγίσεως καὶ τῆς συμφιλίσεως, ὅπου ἤρchiσε πνέον καὶ ἐπικρατοῦν μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, τῇ μεγαλοψύχῳ ἐπινεύσει καὶ ἐμπνεύσει τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ὁ Ἀπόστολος Τίτος ἐλευθέρως ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἡγαπημένην αὐτῷ Κρήτην, καὶ μετὰ χαρὰν ἐπανευρίσκει τὸ προσφιλὲς αὐτοῦ πνευματικὸν ποιῆμιον.

Ἐὰν τὸ ἔτος 1669, μετὰ τὴν φυγὴν τῆς Κάρας τοῦ Τίτου ὑπεγράμμισε τὸν χωρισμὸν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, τὸ ἔτος 1966, μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἁγίου, τονίζει τὴν ἀρξαμένην ἤδη προσέγγισιν.

Προσέγγισις, γειτνίασις, σύνδεσις... Ἀλλά, παραδόξως, πάντα ταῦτα ὑπενθυμίζουν τόσον ζωντανὰ τὸν ρόλον, τὴν ἀποστολὴν τῆς Κρήτης καὶ τὸ ἰδανικὸν τῆς ὑπάρξεώς της! Πράγματι εἰς τὸ ἀνατολικὸν τοῦτο ἄκρον τῆς Μεσογείου, ὁ Θεὸς καὶ μέγας Σχεδιαστὴς τοῦ Σύμπαντος ἐσχεδίασε καὶ ἐπλασε καὶ ἔρριψεν ἐπὶ τῶν ὑδάτων τὴν Νῆσον Κρήτην ὡσεὶ ΓΕΦΥΡΑΝ καὶ ΣΥΝΔΕΣΜΟΝ μεταξὺ τῶν τριῶν μεγάλων ἡπείρων Ἀσίας, Ἀφρικῆς καὶ Εὐρώπης, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως...

Εἶθε αἱ χαρμόσυνοι κωδωνοκρουσίαι, ποῦ ἀγγέλλουν τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἁγίας Κάρας τοῦ Πατρὸς καὶ Ποιμένου, καὶ ἐκφράζουν τὴν ἀγαλλίασιν τῆς ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης νὰ προαναγγείλουν συνάμα τὸ τραγούδι τῆς αὐριανῆς Ἀναστάσεως, τὸ θριαμβευτικὸν ἔσμα τῆς Ἀγάπης, ποῦ πρῶτος ἐτόνισεν ὁ Χριστὸς ὑπὲρ ὅλων τῶν μελῶν τοῦ ἁγίου αὐτοῦ Σώματος, ὑπὲρ ὅλων τῶν βαπτισμένων, «ἵνα Ἐν ὧσιν».

ΕΛΠΙΔΙΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΥ
Ρ/ΚΑΘ. ΙΕΡΕΥΣ

ΣΧΟΛΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΞΕΝΟΥ ΤΥΠΟΥ

Ἐφημερίς «Η ΔΡΑΣΙΣ» (15-5-1966—17-5-1966)

«Πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν ἐθαιωρεῖτο ἀδιανόητος ἢ παράδοσις ἐκ μέρους τοῦ Βατικανοῦ τῆς τιμίας Κάρας τοῦ ἁγίου Τίτου, διότι δὲν εἶχεν ἐπέλθει ἀκόμη ἢ προσέγγισις τῶν Ἐκκλησιῶν. Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Ἀθηναγόρας ὅμως κατώρθωσε νὰ ἀδελφοποιήσῃ εἰς βαθμὴν ἀρκετὸν τὰς χριστιανικὰς Ἐκκλησίας καὶ ἀπότοκον τούτου εἶναι τὸ ἐπίτευγμα τῆς ἐπανόδου τοῦ Ἱεροῦ Λειψάνου εἰς Κρήτην. Ἡ Πολιτεία θὰ τιμῆσῃ αὐτὸ τὸ μέγα γεγονός διὰ τῶν ἐκπροσώπων τῆς κατὰ τὸν ἐπισημότερον τρόπον καὶ σύμψας ὁ λαὸς τόσο τῆς πόλεως, ὅσον καὶ τῆς ὑπαίθρου, θὰ παραστῇ εὐλαδῶς εἰς τὰς λαμπρὰς σημερινὰς τελετὰς. Πρέπει ἐπίσης νὰ τονισθῇ ὅτις ἰδιαιτέρως ἢ ἀπαράμιλλος ἔνθεος προσπάθεια τοῦ Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, Μητροπολίτου κ. κ. Εὐγενίου, εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὴν μετακομιδὴν. Αὐτὸς ἐπρωτοστάτησεν εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἐπαναφοράς τοῦ λειψάνου καὶ σήμερον, συμπαραστυχούμενος καὶ ὑπὸ τῶν Μητροπολιτῶν τῶν λοιπῶν διαμερισμάτων τῆς Νήσου, δὲν ἐφείσθη κόπων διὰ νὰ προσλάβῃ ἢ τελετῇ ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέραν μεγαλοπρέπειαν. Ἀπὸ μὲν τὴν τῶρα μετέβαινε συνεχῶς εἰς Ἀθήνας καὶ προέδωκεν εἰς ὅλας ἐκεῖνας τὰς ἀναγκαῖας ἐπαφὰς, αἱ ὁποῖαι θὰ καθίστων λαμπρότερον τὸν ὅλον ἐορτασμόν. Καὶ τὸ ἐπέτυχεν. Σήμερον ἢ πάλιν μὲν θὰ ζῆσῃ στιγμὰς ὑψίστης θρησκευτικῆς ἀναστάσεως καὶ προσεγγίσεως πρὸς τὰς ὁραίας καὶ ἀναλλοιώτους πηγὰς τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ, τὴν ὁποῖαν ἐξόχως ἐδίδαξεν ὁ τιμώμενος Ἀπόστολος Τίτος».

«Ἡ προχθεσινὴ τελετὴ τῆς μετακομιδῆς ἐκ Βενετίας τῆς Τιμίας Κάρας τοῦ Ἀποστόλου Τίτου, πρώτου Ἐπισκόπου Κρήτης, ἀπετέλεσε μέγα θρησκευτικὸν καὶ ἱστορικὸν γεγονός διὰ τὴν Ὀρθοδοξίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ Ἡράκλειον εἰδικῶς, τὸ ὁποῖον ἐγνώρισε μίαν ἡμέραν ὑψίστης θρησκευτικῆς μυσταγωγίας. Παλαιοὶ συμπολιταὶ μας ἔλεγον, ὅτι μόνον πρὸς τὸν ἐγκαινισμὸν τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, τὸ ἀλησμόνητον διὰ τὴν πόλιν μας γεγονός, δύναται νὰ συγκριθῇ, ἀπὸ ἀπόψεως λαμπρότητος, ἢ τελετῇ, ἢ ὁποῖα ἔλαβε χώραν τὴν παρελθούσαν Κυριακὴν. Ἀλλὰ ἀσφαλῶς ὑπερέβαλεν ἢ λαμπρότης πᾶσαν ἄλλην προηγουμένην. Καὶ ἴσως νὰ μὴ ὑπάρξῃ πλέον πιθανότης νὰ ἐπαναληφθῇ εἰς τὸ μέλλον τοσαύτης αἰγλης καὶ μεγαλοπρεπειᾶς γεγονός. Ἐἰς τὰς τελετὰς συνέρρευσε μὲ εὐλάβειαν ὀλόκληρος ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως καὶ μέγα μέρος τῶν κατοίκων τῆς ὑπαίθρου καὶ οὐδέποτε ἄλλοτε τὸ Ἡράκλειον ἐγνώρισε τοιαύτην κοσμοπλημμύραν. Παρὰ ταῦτα ἐτηρήθη ἢ τάξις παραδειγματικῶς, χάρις εἰς τὰς ἀόκνους φρονείδας τῶν ἀρμοδίων, καὶ δὴ τοῦ Ἀνωτέρου Διοικητοῦ Χωρ(κ)ῆς Κρήτης κ. Χουλιαρᾶ, τοῦ Δ(ν)του Χωρ(κ)ῆς Ἡρα-

κλείου κ. Σαβιολάκη, τοῦ Λιμενάρχου κ. Κορακά, τοῦ Νομάρχου κ. Τασούλα καὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς ὀργάνων. Ἀλλὰ δὲν ὑπῆρξε μόνον τάξις, ἐσημειώθη εὐκοσμία καὶ πλήρης συναίσθησις τῆς μεγίστης σημασίας τῆς ἐπανόδου τοῦ Λειψάνου τοῦ Ἀποστόλου Τίτου εἰς τὸν τόπον, εἰς τὸν ὅποιον ἤσκησε κυρίως τὸ ἀποστολικὸν του ἔργον. Ὁρθῶς ὁ Β. Ἐπίσκοπος τῆς Βενετίας Ὀλιβόττι ἐτόνισεν εἰς τὴν προσφώνησίν του, ὅτι ὁ Ἀπόστολος Τίτος ἐπιστρέφει εἰς Κρήτην μετὰ τρεῖς αἰῶνας ὡς Ἄγγελος Εἰρήνης. Πράγματι ἡ εὐγενὴς χειρονομία τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν ἡμετέραν Ὁρθόδοξον ἀποτελεῖ ἓνα μέρος τῶν προσπαθειῶν διὰ τὴν σύσφιγξιν τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ δημιουργεῖ μίαν ἐκ τῶν προϋποθέσεων διὰ τὴν ἔνωσιν αὐτῆν, ὑπὲρ ἧς εὐχὴ πάντοτε ἀναπέμπεται εἰς τὰς Ἐκκλησίας. Πρωτεργάτης εἰς τὸ μέγα τοῦτο ἐπίτευγμα ὑπῆρξε κατὰ πρῶτον λόγον ἡ Α. Θ. Παναγιώτης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κων(σταντι)νουπόλεως κ. Ἀθηναγόρας, ὅστις μὲ σκέψιν εὐρυτάτων πνευματικῶν ὀριζόντων ἀντικρῖνει τὰ τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐπίσης ἐπρωτοστάτησε διὰ τὴν ἐν λόγῳ ἐπίτευξιν ὁ Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης Σεβασμιώτατος κ. κ. Εὐγένιος, ὅστις καὶ αὐτὸς ἐμφωρεῖται ἀπὸ εὐρείαν ἀντίληψιν χριστιανικοῦ πνεύματος καὶ φροντίζει συγχρόνως ἀνάως, ὅπως λαμπρυνθῇ ἡ Ἐκκλησία, τῆς ὁποίας προΐσταται. Ἀπὸ ἔτους καὶ πλέον εἰργάσθη ἀόκνως, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ κάτι, τὸ ὅποιον ἦτο ἴσως ἀδιανόητον μέχρι χθὲς. Χάρις εἰς τὰς ἐνεργείας του, αἱ ὁποῖαι ἐνετάθησαν τὸν τελευταῖον καιρὸν, ἓνα χριστιανικὸν λείψανον, τὸ ὅποιον θὰ ἐλάμπρυνε πᾶσαν Ἐκκλησίαν τοῦ κόσμου ἐναπετέθη εἰς τὸν Ναόν, ὅπου ἔπρεπε νὰ εὐρίσκειται. Ὁ Καρδινάλιος τῆς Βενετίας ἐξέφρασε τὴν λύπην του, διότι ἡ πόλις του ἐστερήθη ἐνὸς τοιούτου λειψάνου, ἀλλὰ συγχρόνως ὑπεγράμμισε καὶ τὴν χαρὰν του, διότι ἡ ἐπανακομιδὴ τῆς Κάρας καθίσταται προάγγελος Εἰρήνης. Πρέπει ἐπίσης νὰ σημειωθῇ, ὅτι δλόκληρος ἡ Ἱεραρχία Κρήτης ὁμοθυμῶς συμπαρέστη εἰς τὴν μεγάλην προσπάθειαν διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς Κάρας καὶ ἐλάμπρυνε διὰ τῆς παρουσίας τῆς τῆς τελετῆς. Ὡσαύτως καὶ Μητροπολιταὶ ἐκ περιοχῶν ἄλλων μετέσχον τῶν τελετῶν καὶ ἔδωσαν μίαν βυζαντινὴν μεγαλοπρέπειαν εἰς τὸν ὅλον ἑορτασμόν. Ἡ παρουσία ἐπίσης ἅπαντος τοῦ κλήρου συνετέλεσεν εἰς μίαν μεγίστην ἱεροπρέπειαν. Ἡ ἐκπροσώπησις τῆς κυβερνήσεως τέλος, διὰ μεγάλου ἀριθμοῦ ἐκ τῶν ἐξοχωτέρων ὑπουργῶν τῆς, προσέθεσε τὴν ἐνδεδειγμένην βεβήθητι εἰς τὴν πάνδημον μυσταγωγίαν.

Ὁλόκληρον τὸ Ἡράκλειον συνεκλονίσθη προχθὲς ἀπὸ ἓνα συγκινητικώτατον θρησκευτικὸν παλμὸν καὶ οἱ θόλοι τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Τίτου, ὅπου ἐτοποθετήθη τὸ Λείψανον, ἀντήχησαν ἀπὸ ἓνα οὐράνιον ὠσαννά. Ὁ Ἀπόστολος Τίτος, ὁ μέγας καὶ θαυματουργὸς Ἱεράρχης τῆς Κρήτης, εὐρίσκειται ἤδη κοντὰ μας, ἀνάμεσά μας. Καὶ τὸ εὐλαδικὸν προσκύνημα, ποῦ ἤρχισεν ἤδη εἰς τὸν Ναόν, ἀποτελεῖ δοξαστικὸν θυμίαμα πρὸς τὸν Ἀπόστολον, ὁ ὁποῖος ἐδράκωσε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κρήτης».

Ἐφημερίς «ΠΑΤΡΙΣ» (15·5·1966—17·5·1966)

«Ὁ Χριστιανικὸς λαὸς τῆς πόλεως, τοῦ Νομοῦ μας καὶ τῆς Κρήτης δολοκλήρου μὲ βθεῖαν συγκίνησιν καὶ εὐλάβειαν θὰ υποδεχθῆ σήμερον τὸ θεῖον λείψανον. Καὶ αἰσθάνεται ὁ λαὸς μας τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκφράσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τοὺς προκαθημένους τῶν δύο Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, Πατριάρχην Ἀθηναγόραν καὶ Πάπαν Παῦλον, οἵτινες διὰ τῆς ἐπιτυχοῦς πολιτικῆς των, τῆς προσεγγίσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν, κατέστησαν μεταξὺ τῶν ἄλλων δυνατὰ καὶ παρόμοια ἐπιτεύγματα, ἅτινα ἀσκοῦν βθεῖαν ἐπίδρασιν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ. Ὅμως αἰσθάνεται ὁ Χριστιανικὸς λαὸς μας καὶ τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἄμετρον εὐγνωμοσύνην του πρὸς τὸν Σειθασμιώτατον Εὐγένιον καὶ τοὺς λοιποὺς ἱεράρχας τῆς Κρήτης, καθὼς καὶ τοὺς ἡγήτορας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Βενετίας καὶ πάντας ἐν γένει, οἵτινες συνέβαλον πολὺ ἢ ὀλίγον καὶ συνειργάσθησαν διὰ τὴν πραγματοποιήσιν τῆς ὑπερτάτης τιμῆς, τὴν ὁποίαν δέχεται σήμερον ἡ Κρήτη.

Ἡ σημερινὴ ἡμέρα θὰ παραμείνῃ πράγματι ἱστορικὴ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς μεγαλονήσου μας».

«Ἐνα ἀπὸ τὰ πιὸ μεγάλα γεγονότα τῆς θρησκευτικῆς ἱστορίας τοῦ τόπου μας ἔζησε προχθὲς τὸ Ἡράκλειον. Δεκάδες χιλιάδες πιστοὶ ἀπὸ κάθε γωνιά τῆς Κρήτης, Νομάρχαι, Δήμαρχοι, Ἱερεῖς, Ἐκπροσωπούμενος ὅλος σχεδὸν ὁ κλήρος τῆς Χριστιανοσύνης, βρίσκεται ἐδῶ ἐπιβλητικῶς, προκειμένου νὰ δεχθῆ στὴν ἀρχαία πατρίδα του τὸ τίμιον λείψανον τοῦ πρώτου θρησκευτικοῦ ἡγέτου, τοῦ πρώτου Χριστιανοῦ, τοῦ πρώτου ἀγίου τῆς Κρήτης. Οἱ δρόμοι τοῦ Ἡρακλείου κολουμποῦν στὸ γαλανόλευκο. Κάποιες ὑποψίες ἀπὸ τὸ βυζαντινὸ κλέος φέρνουν στὴν μνήμη οἱ Δικέφαλοι, ποὺ σκέπουν τὴν Πύλη τοῦ ναοῦ τοῦ ἀγίου Τίτου. Ρίγη συγκινήσεως διατρέχουν τὰ πλήθη, ποὺ ἀναμένουν τὴν μεγάλη στιγμή τῆς ἐπιστροφῆς τῆς τιμίας Κάρας. Δαφνόφυλλα καὶ μυρτιές σκεπάζουν τὸ κατάστρωμα τοῦ δρόμου. Πέταλα ἀνθῶν τῆς Κρητικῆς γῆς, αἰωροῦνται στὴν ἀτμόσφαιρα, ὅπως οἱ ἐξῶστες ραίνουν τὴν μεγαλειώδη πομπή. Μοσχολίθινο ἀρωματίζει τὴν ὑποβλητικὴ πορεία πρὸς τὴν μόνιμη ἔδρα τοῦ πρώτου Ἐπισκόπου τῆς Κρήτης. Θούρια στὴν ἐνότητα τῶν ἐκκλησιῶν ἀναπέμπουν οἱ καρδιές σὰν μυριόστομη προσευχή. Τὸ ὄραμα μιᾶς Ἡνωμένης Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ γίνεται πραγματικότης».

Ἐφημερίς «ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ» (15·5·1966—17·5·1966)

«Ἡ ἱστορία τῆς Κρήτης παρασκευάζει σήμερον τὸν μέγαν σταθμὸν τῆς εἰς τὰ Ἐκκλησιαστικὰ πράγματα τῆς Χριστιανικῆς Νήσου. Αἰθριάζουν οἱ γαλανοὶ οὐρανοί, ἀγάλονται αἱ ψυχαί, εὐφραίνεται, ἀπαλύνει, ἐλαφρώνει ἡ Σκέψις, πάλλουν αἱ καρδίαι, κυλοῦν ἀπὸ τὰ μάτια τὰ δάκρυα τὰ ἱερά, ἐν τῇ συναίσθησει ὅτι, νοσταλγὸς τῆς πατρίδας γῆς, ἐπιστρέφει εἰς τὴν γῆν τὴν

πατρώων ὁ Ἅγιος τῶν ἁγίων μας καὶ Πατὴρ τῶν πατέρων μας καὶ Πατριάρχης τῶν ἱερωμένων μας: Ὁ Ἀπόστολος Τίτος.

Λαμπροστολισμένη ἡ Κρήτη ἐναποθέτει τὸ δόρυ τῆς εἰς μίαν γωνίαν, τὴν σκαπάνην τῆς εἰς τὴν ἄλλην, κρύβει εἰς τὸν κόρφο τῆς τὸ μαῦρό τῆς τσεμπέρι, ἅγιον σύμβολον τοῦ πένθους τῆς, τὸ μαῦρον χρυσάτο κεφαλομάντηλόν τῆς, αἱματωμένον σύμβολον τοῦ ἥρωϊσμοῦ τῆς, καί, λυσίκομος, ἀπὸ χαρὰν δακρύουσα καὶ ἀπὸ θλίψιν, γλυκεῖαν θλίψιν, εὐφρανομένη, ὑποδέχεται γονυπετῆς τὸν Πατέρα καὶ Πατριάρχην τῆς.

Καὶ τὸ βλέμμα γύρωθεν δακρῦδρεκτον περιφέρουσα, εὐχαριστεῖ καὶ ἐγνωμονεῖ τοὺς εὐγενεῖς ξένους ἱερωμένους, ποὺ ὑπεβλήθησαν εἰς τὸν κόπον νὰ συνοδεύσουν τὸν Πατριάρχην τῆς οἴκαδε, καὶ τοὺς Ἑλληνας ἐπισήμους ἢ ἀνεπισήμους, ἕνα ἕνα χωριστὰ καὶ ὅλους μαζί, ποὺ ἦλθαν νὰ προσυπογράψουν καὶ νὰ ἀναγράψουν τὰ ἐντιμα ὀνόματά των εἰς τὴν ὀλόχρυσον σελίδα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς.

Ὁ Θεὸς μαζί των. Καὶ πρέσβυς των ἀκάματος παρὰ τῷ Θεῷ ὁ Ἅγιος τῆς Κρήτης, ὁ Ἀπόστολος Τίτος».

«Αἰ λαβοῦσαι χώραν τελεταὶ τόσον εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅσον καὶ ἐδῶ πρὸς ἔξαρσιν τοῦ ἱστορικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ γεγονότος τῆς ἐπανακομιδῆς τῶν λειψάνων τοῦ Ἀποστόλου Τίτου εἰς τὴν νῆσον, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδίδαξε πρὸ δυὸ χιλιάδων ἐτῶν, ὑπῆρξαν ὀμαλαί, διεξήχθησαν μὲ μεγαλοπρέπειαν, ἐτηρήθησαν κατὰ τὸ δυνατόν μέσα εἰς τὰ πλαίσια τῆς τάξεως καὶ ἐπέτυχον τοῦ σκοποῦ των ποὺ, βεβαίως, δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἦτο ἄλλος ἀπὸ τὴν ἀναζωπύρησιν τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος τοῦ λαοῦ, ὅπερ αἰ κρατοῦσαι σήμερον ἀντίξοοι συνθήκαι ἔχουν φαλκιδεύσει εἰς κατάστασιν ναρκώσεως.

Συγχαίρομεν, λοιπόν, τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Κρήτης κ. Εὐγένιον καὶ ἐν τῷ προσώπῳ του ὅλους τοὺς ἱερωμένους, ἀσχέτως βαθμοῦ καὶ τόπου ἱερουργίας, ποὺ ἐμέσως ἢ ἀμέσως ἠσυχολήθησαν μὲ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς θρησκευτικῆς ἐκδηλώσεως».

Ἐφημερίς «Η ΑΛΛΑΓΗ» (17-5-1966)

«Μὲ αἰσθήματα εὐλαθείας, μὲ μεγαλοπρέπεια καὶ ἐπιβλητικότητα τὸ Ἡράκλειο ὑποδέχθηκε, προχθὲς Κυριακῆ, τὴν Κάρα τοῦ Ἀποστόλου Τίτου, πρώτου Ἐπισκόπου Κρήτης, τὴν ὁποία παρέδωκεν ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Πατριάρχου Βενετίας στὸν Προκαθήμενο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης».

Περιοδικὸν «ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ» (Ἰούν.—Ἰούλιος 1966)

«Μὲ μεγάλην θρησκευτικὴν συγκίνησιν ὁ Λαὸς τῆς Κρήτης ὑπεδέχθη τὴν Κάραν τοῦ Ἀποστόλου Τίτου, πρώτου Ἐπισκόπου τῆς μεγαλονήσου καὶ προστάτου αὐτῆς.

Τὸ λιμάνι τοῦ Ἡρακλείου, ἡ παραλία, οἱ δρόμοι, οἱ ἐξῶστες καὶ οἱ στέγες τῶν σπιτιῶν ἦσαν κατὰμεστα ἀπὸ κόσμο, ποῦ εὐλαδικὰ περίμενε τὸ ἅγιο λείψανο γὰρ τὸ δῆ καὶ γὰρ τὸ προσκυνήσῃ.

Εἰς τὸ ἐπίσημον γεῦμα ὠμίλησεν ὁ Κρήτης κ. Εὐγένιος, ὁ ὁποῖος ἀνεφέρθη εἰς τὴν κοινὴν συνάντησιν Ὁρθοδόξων καὶ Καθολικῶν, τονίσας, «ὅτι αὕτη εἶναι πηγαία, κοινὴ καὶ ἀβίβαστος».

Ὁ Ἐπίσκοπος Ὀλιβότι εἶπεν, ὅτι δὲν θὰ λησμονήσῃ τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ Λαοῦ καὶ θὰ ἀναφέρῃ εἰς τὸν Πάπαν πόσον ἐκαρποφόρησεν ἡ συνάντησις τῆς ἀγάπης τῶν Ἱεροσολύμων εἰς τὰς συνειδήσεις τῶν πιστῶν.

Ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Πατριάρχου, Μητροπολίτης Αὐστρίας, εἶπε, μεταξὺ ἄλλων, ὅτι ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἀθηναγόρας, νοερώς ἀπὸ τὴν μαρτυρικὴν του γωνίαν, παρακολουθεῖ, χαίρεται καὶ προσεύχεται ὑπὲρ τῆς ἐνόητος τῶν Ἐκκλησιῶν».

Ἐφημερίς «ΚΑΘΟΛΙΚΗ» (25-5-1966)

«Ἀπὸ φλόγες ἢ Κρήτη ζωσμένη...»: Ἔτσι ἀρχίζει ὁ ὕμνος τῆς Κρήτης. Καὶ τὴν ἱστορικὴ ἐκείνη Κυριακὴ τῆς ἐπανακομιδῆς τῆς Τιμίας Κάρας τοῦ πρώτου Ἐπισκόπου Κρήτης ἁγίου Τίτου, ἡ Κρήτη ἦταν ζωσμένη ἀπὸ θεῖες φλόγες! Φλόγες θρησκευτικῆς ἐξάρσεως. Φλόγες πνευματικῆς μεταρσιώσεως. Φλόγες ἀδελφικῆς ἀγάπης. Φλόγες, ποῦ οἱ λόγες τους ἐφθοναν ὡς τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν κατήγαζαν μὲ ἐγκόσμια φωτοχυσία. «—Σήμερα ὁ Εὐγένιος μᾶς ἀνέδρασε στὸν Οὐρανό», ἔλεγαν οἱ Ἡρακλειῶτες. Καὶ πολὺ σωστά. Τὸ ἔδειχνε ἄλλωστε ἡ βαθύτατη κατάνυξις, ἡ μεγάλη εὐλάβεια καὶ ὁ θεῖος ἐνθουσιασμός τοῦ ἀπέραντου πλήθους, ὅχι ποῦ «παρηκολούθησε» ἢ ποῦ «παρέστη» στὴν τελετὴ τῆς παραδόσεως τῆς Τιμίας Κάρας τοῦ ἁγίου Τίτου, ἀλλὰ ποῦ ἔσπευσε ἀκόμη καὶ ἀπὸ μακρυνὲς πόλεις καὶ κωμοπόλεις καὶ χωριὰ τῆς μεγαλονήσου γὰρ ὁ ποδοθεῖ μὲ ἐγκαρδιότητα καὶ συγκίνησι τὸ ἱερὸ λείψανο τοῦ Ἁγίου Ἰδρυτοῦ τῆς Ἐκκλησίας του.

«ΖΩΜΕΝ ΩΡΑΣ ΘΕΟΥ...»

«—Μοῦ ἦταν ἀδύνατον γὰρ φαντασθῶ, ὅτι ὁ λαὸς τῆς Κρήτης θὰ περίμενε μὲ τόσην πίστιν καὶ ἀγάπην ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Ἀποστόλου Τίτου», εἶπε στὸν ἀπεσταλμένο ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδος ὁ κομίσας τὴν Τιμίαν Κάραν ἀντιπρόσωπος τοῦ Πατριαρχείου Βενετίας Σεβασμιώτατος Ὀλιβότι. Ἐνῶ στὸ πρόγευμα, ποῦ παρέθεσε ὁ Μητροπολίτης Κρήτης Κοσ Εὐγένιος, ὁ Βενετὸς Ἐπίσκοπος μὲ ἐκδηλο συγκίνησι εἶπε, μεταξὺ ἄλλων: «—Ἡ λύπη μᾶς διὰ τὸν ἀποχωρισμὸν τῆς Τιμίας Κάρας τοῦ Ἁγίου Τίτου ἀντισταθμίζεται ὑπὸ τῆς μεγάλης χαρᾶς, ποῦ αἰσθάνεται ὁ κληρὸς καὶ ὁ λαὸς τῆς Κρήτης». Καὶ ὁ Σεβασμ. Μητροπολίτης Δημητριάδος Κοσ Δαμασκηνός, ἀποτεινόμενος σὲ Καθολικὸ ἱερέα καὶ δείχνοντάς του τὰ πλήθη, ποῦ, ἂν καὶ καταπονημένα ἀπὸ τὴν πολύωρη ὀρθοστασία, περίμεναν καρτερικὰ γὰρ ἔλθῃ

ή σειρά των να προσκυνήσουν την Τιμίαν Κάρακ, είπε: «—Ίερωμένοι και πιστοί ζώμεν ώρας Θεού...».

ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΔΥΟ ΣΕΒΑΣΜΙΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

Σε τρίγλωσσο έντυπο—έλληγικό, άγγλικό, γαλλικό—της Μητροπόλεως Κρήτης, το όποιο προφανώς άπηχεί την γνώμη όλων των Ίερρχών της μεγαλονήσου, σημειούται, ότι ή απόδοσις της Τιμίης Κάρακ του άγίου Τίτου εις την Έκκλησίαν του «άποτελεί και εκδήλωσιν της κοινής νοσταλγίας του ήνωμένου παρελθόντος των δύο άδελφών Έκκλησιών, την όποιαν ήναψαν εις τās καρδίας των πιστών οί σεπτοί Προκαθήμενοι αυτών, ή Α. Θ. Παναγιώτης ο Οικουμενικός Πατριάρχης κ. Άθηναγόρας και ή Α. Α. ο Πάπας Παύλος ς', κατά την έν Ίεροσολύμοις Ιερών συνάντησιν αυτών, την όποιαν προάγουσιν αι εκατέρωθεν άγαθαί προσπάθειαι διά την ένότητα των δύο σεβασμιών άδελφών Έκκλησιών».

Μεγάλα λόγια. Βαθύ νόημα. Χαριόσυνο προανάκρουσμα της Ένότητας που με άργό, αλλά σταθερό, βήμα ολοένα και πλησιάζει.

Άλλά με την παγκόσμιο κίνησι για την ένότητα των δύο Άποστολικών Έκκλησιών συμφωνεί σύσσωμος και ο κρητικός λαός. Αυτό απέδειξεν ο σεβασμός και ή αγάπη, που τα πλήθη εξέδηλωναν με κάθε τρόπο στον Καθολικό Έπίσκοπο Όλιβότι. Τόσο στο Ήρακλειο, όσο και κατά την διαδρομή προς την Κνωσό, προς την Ιερή μονή άγίου Γεωργίου, προς την Γόρτυνα και Φαιστόν οί κάτοικοι κομπολόων και χωριών υπεδέχοντο την αντιπροσωπείαν της Έκκλησίας της Βενετίας με άπερίγραπτον ένθουσιασμόν και συγκινητικές εκδηλώσεις. Άνδρες, γυναίκες και παιδιά έσπευδαν να χαιρετίσουν και να άσπασθούν το χέρι του Σεβασμιωτάτου Όλιβότι και του συνοδεύοντος αυτών γηραιού πρωθιερέως του ναού άγίου Μάρκου της Βενετίας πανος. Σκάρπα, που ήτο υπεύθυνος για τη φύλαξι της Τιμίης Κάρακ. Τους προσέφεραν άνθοδέσμες, τους έρραχναν με ροδοπέταλα, τους εξέφραζαν εγκάρδιες ευχές κι ευχαριστίες.

Ο ΛΑΟΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΖΕΙ

Είνχι άπερίγραπτο με πόσο βαιειά θρησκευτική συγκίνησι και μεγάλο θρησκευτικό ένθουσιασμό υπεδέχθησαν οί Κρήτες το Ιερό Λείψανο του Ιδρυτού της Έκκλησίας των. «Κατά τους μετριωτέρους ύπολογισμούς 70.000 τουλάχιστον Ήρακλειώτες και κάτοικοι άλλων κρητικών πόλεων έλαβαν μέρος στις εκδηλώσεις», σημειώνει άπογευματινή άθηναϊκή έφημερίς. Και άλλη, σε άντιπόκρσι της υπό τον τίτλο «ΕΚΔΗΛΩΣΙΣ ΓΙΕΡ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΟΣ ΧΘΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΝ ΤΗΣ ΚΑΡΑΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΤΙΤΟΥ», γράφει ότι «το λιμάνι του Ήρακλείου, ή παραλία, οί δρόμοι, οί έξώστες και οί στέγες των σπιτιών ήσαν κατάμεστα από κόσμο». Κατά τη διαδρομή της Ιεράς πομπής από την παραλία του Ήρακλείου ως τον Ιερό ναό

τοῦ ἁγίου Τίτου ἀκουγόταν μιὰ ὑπόκωφος βοή. Ἦταν οἱ προσευχές, οἱ ἴκεσιες, οἱ δεήσεις, ποὺ ἐψιθύριζαν τὰ πλήθη σταυροκοπούμενα. Ἡ διαδρομὴ τῆς πομπῆς ἐκάλυψε λιγώτερο ἀπὸ μιὰ ὥρα. Καὶ μέσα σ' αὐτὸ τὸ ἐλάχιστο χρονικὸ διάστημα θὰ ἔγινε ἑπτὰκόσιες χιλιάδες φορές τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ ἀπὸ τὸ πλήθος, ἂν ὑπολογίσωμε ὅτι κάθε πιστὸς θὰ ἐσταυροκοπήθηκε, κατὰ μέσον ὄρον, δέκα φορές.

ΤΟ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΝ ΣΥΛΛΕΙΤΟΥΡΓΟΝ

Τὸ πανηγυρικὸ ἀρχιερατικὸ συλλεῖτουργο, μὲ τὰς βιβλικὰς μορφὰς δεκάδος καὶ πλέον σεβασμίων ἱεραρχῶν, παρουσίαζε ζωντανὴ εἰκόνα Βυζαντινοῦ μεγαλείου, ἐνῶ ἡ παρουσία τῶν ἱερωμένων ἐκπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Βενετίας καὶ τῶν Ἑλλήνων Καθολικῶν ἱεραρχῶν, κληρικῶν καὶ μοναχῶν προσέδιδε στὸ συλλεῖτουργο τὴν παμπάλαια πρὸ τοῦ κατηραμένου σχίσματος μεγαλοπρέπειαν τῶν ἱεροτελεστιῶν στὸν ἱερὸ ναὸ τῆς Ἁγίας Σοφίας. «—Θῶριε ὁμορφιά...», «Δὲν πιστεύω στὰ μάθια μου...», «Θαρρῶ πὼς ὄνειρεύομαι...», «Ἐτσὸ μοῦρχεται νὰ πῶ τὸ «Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα...». Αὐτὰ καὶ ἄλλα ψιθύριζαν ἄντρες καὶ γυναῖκες, ποὺ ἠδύτχησαν νὰ παραστοῦν στὸ Ἀρχιερατικὸ συλλεῖτουργο, ποὺ θὰ γραφτῆ στὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης μὲ ἐλόχρυσα γράμματα».

ΒΕΛ. ΦΡΕΡΗΣ

Ἐφημερίς «LA CROIX» (12 Ἰουνίου 1966)

Μετὰ τὴν μετακομιδὴν τῆς Κάρας τοῦ ἁγ. Ἀνδρέου εἰς Πάτρας κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1964, ἐν τῷ πλαισίῳ πάντοτε τῶν ὀλοένα ἀδελφικωτέρων σχέσεων μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν Καθολικῆς καὶ Ὀρθοδόξου, ἡ ἐπαναφορὰ τοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου Τίτου εἰς τὴν πρώτην Ἐπισκοπὴν του ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ ἐπραγματοποιήθη τὴν Κυριακῇ, 15 Μαΐου 1966.

ΤΙΤΟΣ ΠΡΩΤΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΡΗΤΗΣ

Σύμφωνα μὲ ὅσα ἡ ἱστορία καὶ ἡ παράδοσις μᾶς ἀναφέρουν ὁ ἅγιος Τίτος, ἐγκατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Παύλου ὡς ὄργανωτῆς καὶ πρῶτος Ἐπίσκοπος Κρήτης, ἀπέθανεν ἐκεῖ εἰς ἡλικίαν 94 ἐτῶν. Τὸ λείψανόν του ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐπὶ αἰῶνας ἐφυλάσσετο εὐσεβῶς εἰς τὸν Καθεδρικὸν Ναὸν τῆς Γορτύνης. Κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Ἀράβων τοῦ 824 ἡ Γόρτυνα κατεστράφη καὶ οἱ πιστοὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διασώσουν ἀπὸ τὸ λείψανόν του παρὰ τὴν κάραν, ἡ ὁποία διεφυλάχθη ὑπ' αὐτῶν μέχρι τῆς ἀνακτίσεως τῆς Νήσου ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ κατὰ τὸ 961· ὅτε ἐναπετέθη εἰς τὸν καθεδρικὸν Ναὸν τοῦ ἁγίου Τίτου ἐν Χάνδακι — τὸ σημερινὸν Ἡράκλειον — ὅπου ἔμεινε μέχρι τοῦ 1669. Τότε, ἐπειδὴ ἡ πόλις περιήλθεν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων, οἱ Βενετοὶ παρέλαβον μεθ' ἑαυτῶν τὸ τίμιον λείψανον εἰς Βενετίαν, ὅπου παρέμενε μέχρι σήμερον.

Τὴν Παρασκευὴν, 13 Μαΐου, ἀεροπλάνον τῆς Ἑλληνικῆς Ὀλυμπιακῆς Ἐταιρείας ἀπεγειοῦτο ἀπὸ τὸ ἀεροδρόμιον τῆς Βενετίας μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὰς Ἀθήνας, μεταφέρον τὴν Κάραν τοῦ ἁγίου Τίτου, τὴν ὁποίαν συνώδευσε τιμητικῶς ἀκολουθία ὑπὸ τὸν Θεοφιλέστατον Ὀλιβόττι, βοηθὸν τοῦ Σεβασμιωτάτου Καρδινάλιου Οὐρμπάνι, Πατριάρχου Βενετίας, τὸν ὁσιώτατον Σκάρπα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Βενετίας, τὸν πανοσιώτατον Π. Λόγκ τοῦ Γραφείου τῆς Ἐνώσεως, τὸν Μητροπολίτην Αὐστρίας Σεβασμιώτατον Χρυσόστομον Τσίτερ, ἀντιπρόσωπον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τὸν Μητροπολίτην Κισάμου καὶ Σελίνου Κρήτης σεβασμιώτατον Εἰρηναῖον, ἀντιπρόσωπον τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, τὸν Λεωνίδαυ Μαυρομιχάλην, Γενικὸν Πρόξενον τῆς Ἑλλάδος ἐν Βενετία.

Εἰς τὸ ἀεροδρόμιον τῶν Ἀθηνῶν ἀνέμενον ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος, περιστοιχιζόμενος ἀπὸ πολλὰ μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, πολλὰ μέλη τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ κ. Ἀλαμάνης, Ὑπουργὸς τῶν Θρησκευμάτων καὶ ὁ κ. Στεφανάκης, Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν ἀνῆλθε πρῶτος εἰς τὸ ἀεροπλάνον, προσεκύνησε τὸ λείψανον καὶ ἐχαίρετισε τὰς ἀντιπροσωπείας.

Εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ ἅγιον λείψανον κατετέθη εἰς τὸν ὀρθόδοξον Καθεδρικὸν Ναὸν καὶ ἐξετέθη εἰς προσκύνημα τῶν πιστῶν. Τελετὴ, προεξάρχοντος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, περιστοιχουμένου ὑπὸ πλείστον μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ὑπεγράμμισε τὸ εὐτυχὲς αὐτὸ γεγονός. Κατ' αὐτὴν ὁ γηραιὸς Ἀρχιεπίσκοπος ὠμίλησε διὰ μακρῶν. Ἀνέφερε περὶ τοῦ ἁγίου Τίτου, ἀλλὰ δὲν ἔκανε κανένα ὑπαινιγμὸν διὰ τὴν εὐγενῆ χειρονομίαν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ὀλίγην ἔχει σημασίαν τὸ πρᾶγμα. Καὶ μόνον τὸ γεγονός ὅτι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος εἶχε τὴν εὐγενῆ καλωσύνην νὰ προὑπαντήσῃ τὸ ἱερὸν λείψανον, σημαίνει τεραστίαν πρόοδον καὶ πρέπει νὰ εὐχαριστήσωμεν τὸν Θεὸν δι' αὐτό.

Εἰς τὸ Ἡράκλειον τῆς Κρήτης τὸ ἱερὸν λείψανον ἔφθασε τὴν Κυριακὴν τὸ πρωὶ ἐπὶ τοῦ ἀντιτορπιλικοῦ «Δόξα». Εἰς τὴν πρὸ τοῦ Λιμεναρχείου πλατεῖαν τὰ πάντα εἶχον προπαρασκευασθῆ διὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ ἱεροῦ λειψάνου καὶ τὴν παράδοσίν του εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κρήτης. Ἐπὶ τῆς ἐξέδρας ὁ Θεοφιλέστατος Ὀλιβόττι, κρατῶν τὴν τιμίαν Κάραν πρὸ τοῦ Μητροπολίτου Κρήτης Σεβ. Εὐγενίου, διαδηλώνει τὴν χαρὰν του, διότι ἀνακομίζει εἰς τὴν ἀρχικὴν τῆς ἐστίας τὴν τιμίαν Κάραν τοῦ Ἐπισκόπου τῆς Νήσου, χάρις εἰς τὴν γενναιοφροσύνην τοῦ Καρδινάλιου Πατριάρχου Βενετίας καὶ τὴν μεγαλοψυχίαν τοῦ Παύλου τοῦ ς'. Ἡδύχηθη δὲ ἡ εὐγενὴς αὐτῆ χειρονομία νὰ εὐρη τὴν πλήρη δικαιολογίαν αὐτῆς καὶ τὴν στενοτέραν προσέγγισιν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν καὶ ἐτόνισεν, ὅτι ἡ ἔκδηλος χαρὰ τοῦ κρητικοῦ λαοῦ, ὑποδεχομένου τὸ ἱερὸν λείψανον, ἀντισταθμίζει τὴν θλίψιν τῆς Βενετίας, ποὺ ἐστερηθῆ τὸν θησαυρὸν αὐτόν.

Εἰς ἀπάντησιν ὁ Μητροπολίτης Κρήτης Σεβ. Εὐγένιος, ἠδύχησθη

τὸν Θεόν, τὴν Α. Α. τὸν Πάπαν Παῦλον τὸν ζ', τὸν Πατριάρχην καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Βενετίας· ἀνεμνήσθη τοῦ Ἰωάννου τοῦ ΚΓ' καὶ διαδηλώνει τὴν χαρὰν ὀλοκλήρου τῆς Κρήτης ἐπὶ τῇ ἐπιστροφῇ τοῦ πρώτου Ἐπισκόπου τῆς. Λέγει, ὅτι τὸ εὐτυχὲς αὐτὸ γεγονός εἶναι συνέπεια τῆς πρωτοβουλίας, ποῦ ἔλαβον οἱ δύο ἀρχηγοὶ τῶν Ἐκκλησιῶν: Ὁ Παῦλος ὁ ζ' καὶ ὁ Ἀθηναγόρας ὁ Α' κατὰ τὴν συνάντησίν των εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἀποτελεῖ συνέχειαν ἄλλων ἐνεργειῶν συμφιλίωσης καὶ ἀγάπης, ὅπως ἡ ἀνακομιδὴ τῆς Κάρας τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου εἰς τὰς Πάτρας καὶ τοῦ ἁγίου Σάββα εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἡ ἄρσις τοῦ ἀναθήματος τοῦ 1054. Ἀνέφερε τοὺς λόγους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωσήφ Β' (1416-1439) ὅτι «τὸ ἔργον τῆς ἐνώσεως εἶν' ἔργον θεῖον καὶ προσφιλέστατον, διότι οὐδὲν ὑπάρχει γλυκύτερον ἀπὸ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ὁμόνοιαν τῶν Χριστιανῶν». Ὁ Μητροπολίτης Κρήτης κατὰ τὴν στιγμὴν, ποῦ ἔπαιρνε στὰ χέρια του τὸ ἱερὸν λείψανον ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Θεοφιλεστάτου Ὀλιβότι ἐδεήθη τοῦ Κυρίου, ὅπως, τῇ μεσιτείᾳ τοῦ ἁγίου Τίτου, σκέπη τὸν Πατριάρχην Ἀθηναγόραν Α' καὶ τὸν Πάπαν Παῦλον ζ' καὶ ἠρώτη ὑπὲρ τῆς εὐσταθείας τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς ἐνώσεως πάντων τῶν Χριστιανῶν.

Η ΥΠΟΔΟΧΗ ΤΟΥ ΚΡΗΤΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

Ἡ λιτανεία πρὸς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Τίτου, διὰ τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως, ἦτο ἀληθὴς θρίαμβος. Ὀλόκληρος ὁ πληθυσμὸς ἔσπευσεν εἰς προὔπαντησιν τοῦ Ἐπισκόπου του. Ἡ αὐθόρμητος συμμετοχὴ τῶν πιστῶν κατὰ τὸ εὐτυχὲς αὐτὸ γεγονός ἔδωκε τόνον ἐξαιρετικῆς οἰκειότητος καὶ στοργῆς εἰς τὴν ἐορτὴν καὶ ἀπετέλεσε φαινόμενον, ἀπὸ τὰ συμπαθέστερα καὶ συγκινητικώτερα. Ὑπολογίζεται εἰς 100.000 τὸ πλῆθος τῶν πιστῶν, ποῦ ἐπλημμύρησε τοὺς δρόμους, τὰ δώματα, τοὺς ἐξώστας καὶ τὰ παράθυρα. Καὶ τοῦτο εἰς τὸ Ἡράκλειον, ποῦ δὲν ἔχει παρὰ 64.000 κατοίκους.

Ἡ δοξολογία, ἡ πανηγυρικῶς τελεσθεῖσα συλλειτουργία, ἡ δεξίωσις εἰς τὸ Μητροπολιτικὸν μέγαρον τῆς Κρήτης, τὸ γεῦμα τῆς Μητροπόλεως, τὸ δεῖπνον τοῦ Δημάρχου Ἡρακλείου κ. Α. Καλοκαιρινοῦ, ἡ ψυχαγωγικὴ ἑσπερινὴ παράστασις εἰς τὴν πρόφην Βασιλικὴν τοῦ ἁγίου Μάρκου, ὅπου παρέστησαν οἱ Ὀρθόδοξοι καὶ Καθολικοὶ Ἱεράρχαι, πολλὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Ὑπουργὸς τῶν Θρησκευμάτων κ. Ἀλαμανῆς, οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Ἐκκλησιῶν, οἱ Καθηγηταὶ Πανεπιστημίων καὶ ἄλλοι σημαίνοντες προσκεκλημένοι, ὑπῆρξαν ἐκδηλώσεις Οἰκουμενισμοῦ καὶ ἀγάπης πηγαῖες καὶ συγκινητικαί. Ἡ ἐξαιρετικὴ δὲ αὐτὴ ἐκδήλωσις προσεγγίσεως μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν Ὀρθοδόξου καὶ Καθολικῆς ἦτο τόσο περισσότερον συγκινητικὴ, ὅσον ὀλιγώτερον παρουσιάζονται τοιαῦτα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι στὴν Κρήτην ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς ἀπόψεως δὲν εὕρισκόμεθα εἰς ἑλλαδικόν, ἀλλ' εἰς Πατριαρχικὸν κλίμα, δεδομένου, ὅτι ἡ αὐτόνομος Ἐκκλησία Κρήτης, ὡς καὶ αἱ Μητροπόλεις τῆς Δωδεκανήσου, ἐξαρτᾶται ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως. Αἱ πολυ-

ἀριθμοὶ λόγοι καὶ προπόσεις, πὸν ἠκούσθησαν κατὰ τὴν μνημειώδη αὐτὴν ἡμέραν ἀνέφεραν πολλάκις τὰ ὀνόματα τοῦ Ἀθηναγόρου Α' καὶ τοῦ Παύλου ζ' ὡς ἐκδήλωσιν τῆς ζωηρᾶς ἐπιθυμίας καὶ τῆς βαθείας νοσταλγίας τῶν ψυχῶν πρὸς ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν.

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

Ἡ παρουσία ἀντιπροσώπων τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας, δηλ. τῆς Ἐκκλ. τῆς Ἑλλάδος, ὑπεγράμμισεν ἰδιαιτέρως τὸν οἰκουμενικὸν χαρακτῆρα τῶν ἑορτῶν αὐτῶν. Ὑπῆρχε πολὺς φόβος ἀποχῆς! Κατὰ τὸ ἀρχικὸν πρόγραμμα, τὸ δημοσιευθὲν εἰς τὰς ἐφημερίδας, ἡ Κάρα τοῦ Ἁγίου Τίτου, φθάνουσα εἰς τὰς Ἀθήνας, δὲν θὰ κατετίθετο εἰς τινὰ ἐκκλησίαν τῆς πόλεως, ἀλλὰ μακράν, εἰς ἐκκλησίαν τινὰ τοῦ Παλαιοῦ Φαλήρου. Καὶ ὑπῆρξε θαῦμα, ὅτι μετέσχε τῆς ὑποδοχῆς αὐτοπροσώπως ὁ Ἀρχιεπίσκοπος, ὅτι τὸ τίμιον λείψανον κατετέθη εἰς τὸν Καθεδρικὸν Ναὸν τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὅτι ἐπίσημος ἀντιπροσωπεία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὁρισθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, μετέσχεν εἰς τοὺς πανηγυρισμοὺς τῆς Κρήτης. Τὸ γεγονός τοῦτο χαρακτηεὶ ὀλόκληρον τὸν χριστιανικὸν κόσμον.

Ἀπὸ μέρους τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μετέσχον εἰς τὰς ἑορτὰς τῆς ἀνακομιδῆς εἰς Ἡράκλειον κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Μητροπολίτου Κρήτης: ὁ Ἐπίσκοπος Σύρου καὶ ἀποστολικὸς διαχειριστὴς Κρήτης Σεβ. Γ. Ξενόπουλος, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κερκύρας Σεβ. Α. Βαρταλίτης καὶ ὁμιλος ἱερέων καὶ κληρικῶν.

Οὕτως εἶναι δυνατὸν νὰ λεχθῆ, ὅτι αἱ ἑορταὶ τῆς μεταφορᾶς τοῦ ἁγίου Τίτου εἰς Κρήτην ἀπετέλεσαν ἑκτακτον διάλογον ἀγάπης μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν.

Ἡ νῆσος Κρήτη δὲν θὰ λησμονήσῃ τὴν 15ην Μαΐου 1966 καὶ ἐκείνους οἱ ὅποιοι, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, ἦλθον εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν τόσον πιστὸν λαὸν τῆς, ἐπίσης δὲ καὶ πρὸ παντὸς τοὺς ζηλωτὰς ἱεράρχας τῆς, τοὺς ἐμψυχωτὰς τῶν πανηγυρισμῶν αὐτῶν Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτην Κρήτης καὶ Εἰρηναῖον, Μητροπολίτην Κισάμου, πὸν εὐχαριστοῦν τὸν Θεὸν διὰ τὸν τόσον συγκινητικὸν πανηγυρισμόν.

Ε. ΣΤΕΦΑΝΟΥ

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ
ΑΝΑΜΝΗΣΤΙΚΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ

	Σελίς
1) Ἀντὶ Προλόγου	3
2) Ἡ ἐπὶ τῇ ἐπανακομιδῇ τῆς τιμ. Κάρας τοῦ ἁγ. Ἀποστόλου Τίτου Συνοδικὴ Ἐγκύκλιος	5
3) Ἡ ἐπανακομιδῇ τῆς τιμ. Κάρας τοῦ πρώτου Ἐπισκόπου Κρήτης	7
4) Αἱ ἀνταλλαγεῖσαι ἐπιστολαὶ διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς τιμ. Κάρας τοῦ ἁγ. Ἀποστόλου Τίτου, πρώτου Ἐπισκόπου Κρήτης	10
5) Ἐκθεσίς τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κρήτης Εὐγενίου πρὸς τὴν Α.Θ. Π. τὸν Οἶκουμ. Πατριάρχην κ. Ἀθηναγόραν	25
6) Ἡ ἀπάντησις τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἴκουμ. Πατριάρχου κ. κ. Ἀθηνα- γόρα	41
7) Ὁμιλία τοῦ Σεβ. Καρδινάλιου κ. Ἰωάννου Οὐρμπάνι, Πατριάρχου Βενετίας, κατὰ τὴν θ. Λειτουργίαν, τὴν τελεσθεῖσαν εἰς τὴν Βα- σιλικὴν τοῦ ἁγ. Μάρκου ἐνώπιον τῆς τιμ. Κάρας τοῦ ἁγ. Τίτου (Πέμπτη, 12 Μαΐου 1966)	42
8) Προσφώνησις τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κισάμου καὶ Σελίνου κ. Εἰ- ρηναίου κατὰ τὸ δεῖπνον τοῦ Σεβ. Καρδινάλιου I. Urbani, Πα- τριάρχου Βενετίας	46
9) Ὁ Λόγος τῆς Α. Μακαριότητος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. κ. Χρυσοστόμου κατὰ τὴν ψαλεῖσαν Δοξολο- γίαν ἐν τῷ Καθηδρικῷ Ναῷ Ἀθηνῶν	48
10) Ὁμιλία τῆς Α.Θ. τοῦ Ἐπισκόπου Βενετίας Olivotti κατὰ τὴν ἀ- πόδοσιν τῆς τιμ. Κάρας	52
11) Ὁμιλία τῆς Α.Σ. τοῦ Μητροπολίτου Κρήτης κ. κ. Εὐγενίου κατὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς τιμ. Κάρας	54
12) Ὁμιλία ἐν τῷ Ναῷ τῆς Α. Σ. τοῦ Μητροπολίτου Κρήτης κ. κ. Εὐγενίου	56
13) Πρόποσις τῆς Α.Σ. τοῦ Μητροπολίτου Κρήτης κ. κ. Εὐγενίου κατὰ τὸ ἐπίσημον γεῦμα τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Κρήτης	58
14) Πρόποσις τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἡλείας κ. Γερμανοῦ, Προέδρου τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος .	59
15) Πρόποσις τοῦ ἐντιμ. Δημάρχου Ἡρακλείου κ. Ἀ. Καλοκαιρινοῦ κατὰ τὸ γεῦμα τοῦ Δήμου	61
16) ΠΑΝΑΓ. ΤΡΕΜΠΕΛΑ, ὁμοτ. Καθηγητοῦ Παν)μίου Ἀθηνῶν: Ἡ	

	Σελίς
ἐγκατάστασις τοῦ πρώτου Ἐπισκόπου Κρήτης ἁγ. Τίτου ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν Παύλου	62
17) Ὁμιλία τοῦ κ. Ἐμμ. Πετράκη εἰς τὴν αἴθουσαν ἁγ. Μάρκου ἐπὶ τῷ ἑορτασμῷ διὰ τὴν ἐπανακομιδὴν τῆς τιμ. Κάρας τοῦ ἁγ. Ἀγίου Ἀποστόλου Τίτου	65
18) ΕΛΠ. ΣΤΕΦΑΝΟΥ, Ρ)καθ. ἱερέως: Εἰς τὸν Ἀπόστολον Τίτον ἐπὶ τῇ ἐπανακομιδῇ τοῦ Λειψάνου αὐτοῦ	72
19) Σχόλια Ἑλληνικοῦ καὶ Ξένου Τύπου	76

